

YHTEISKUNTATIETEELLISIÄ JULKAISUJA / JOENSUUN YLIOPISTO,
YHTEISKUNTA- JA ALUETIETEIDEN TIEDEKUNTA, N:O 82
UNIVERSITY OF JOENSUU, PUBLICATIONS IN SOCIAL SCIENCES.

Mia Vepsäläinen

TARJOLLA SAIMAAN VENETSIAT

Savonlinna ja Varkaus esimerkkeinä paikkakuvausten kutoutumisesta ylipaikallisen ja paikallisen historiallisiksi kudelmiksi

Joensuun yliopisto
Joensuu 2007

Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja, Joensuun yliopisto,
Yhteiskunta- ja aluetieteiden tiedekunta

Publications in Social Sciences, University of Joensuu
Faculty of Social Sciences and Regional Studies

Julkaisija Publisher	Joensuun yliopisto University of Joensuu
Sarjan toimituskunta Editorial board	FT Kimmo Katajala (päätoimittaja), Antero Puhakka, Maarit Sireni
Vaihto	Joensuun yliopiston kirjasto/Vaihdot PL 107, 80101 JOENSUU Puh. 013-251 2677, Faksi 013-251 2691 Email: vaihdot@joensuu.fi
Exchange	Joensuu University Library/ Exchanges P.O. Box 107, FIN-80101 JOENSUU Tel. +358-13-2512677 Fax +358 13 251 2691 Email: vaihdot@joensuu.fi
Myynti	Joensuun yliopiston kirjasto/ Julkaisujen myynti PL 107, 80101 JOENSUU Puh. 013-251 2652, 013-251 2677 Faksi 013-251 2691 Email: joepub@joensuu.fi
Sale	Joensuu University Library/ Sales of publications P.O. Box 107, FIN-80101 JOENSUU, FINLAND Tel. +358-13-251 2652, 251 2677 Fax +358 13 251 2691 Email: joepub@joensuu.fi

Copyright © 2005 Joensuun yliopisto
1. painos

ISSN 1796-8003
ISBN 978-952-458-966-6

Kannen suunnittelu: Esko Puranen
Kansikuva: Jaakko Hosia, *Tripolaris* (1998; akryyli, 217 mm x 178 mm)
Kannen tekninen toteutus: Joensuun yliopistopaino
Paino: Joensuun yliopistopaino
Joensuu 2007

ESIPUHE

Akateemiselle uralle päätyemisestäni saan pitkälti kiittää aviomiestäni Pekkaa, joka aikoinaan talutti minut pääsykoesaliin ja vahti ovella, että todella jäin vastaamaan koekysymyksiin. Maisterin tutkinnon suorittamisen jälkeen yhteiskuntamaantieteen jatko-opiskelijaksi jäämisestäni saan puolestaan kiittää silloista laitoksen johtajaa ja professoria, nykyistä Joensuun yliopiston rehtoria Perttu Vartiaista. Aloitin vuonna 1996 tutkijana hänen johtamassaan Suomen Akatemian rahoittamassa ”Kaupunki-seutujen ekologinen modernisaatio” -hankkeessa, jossa tein varkautelaisen ympäristötietoisuuden kehitystä käsitelleen lisensiaatintyöni. Alusta lähtien tutkimustani on ohjannut professori Jarmo Kortelainen, jota haluan kiittää kaikkien näiden vuosien aikana saamistani kommentteista ja neuvoista.

Vuosituuhannen vaihteessa tutkijan työni jatkui Savolinnan kampuksella, jossa teimme yhdessä YTM Mervi Hiltusen kanssa liikkumisen sosiaalista ja alueellista tasa-arvoa käsitelleen tutkimuksen Tiehallinnolle. Sen jälkeen antoisa ja sujuva yhteistyömme on jatkunut vapaa-ajan asumisen tutkimuksen merkeissä. Jo usean vuoden ajan tähän pieneen, mutta sitäkin tiiviimpään tutkimustiimiimme on kuulunut myös YTM Kati Pitkänen. Katin kanssa olemme kirjoittaneet yhdessä järvimaiseman merkitystä Savonlinnan alueen matkailumainonnassa käsitelleitä artikkeleita. Katia ja Merviä kiitän ystävydestä, parhaista kommentteista ja herpaantumattomasta tuesta ja kannustuksesta työn eri vaiheissa. Toivottavasti yhteistyömme jatkuu vielä pitkään, sillä teidän kanssanne työntekeä voi olla jopa ratkiriemukasta. Toivon myös, että voin ystäväni antaa teille vastaavaa tukea väitöskirjaprojektissanne.

Työpaikkani on vuodesta 2001 lähtien ollut Joensuun yliopiston Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus. Kiitokset johtaja Ulla Turtiaiselle tuesta ja monien hallinnon asioiden huolehtimisesta, minkä ansiosta minulle on jäänyt enemmän aikaa ja rauhaa tutkimuksen tekemiselle. Haluan myös osoittaa kiitokset Arja Lappalaiselle avusta lukuisissa käytännön asioissa ja virkistävästä useimmiten koiria koskevista juttutuokioista.

Kiitän myös tutkimuksen rahoittajia. Pääosa tutkimustyöstä on toteutettu Suomen Akatemian rahoittamassa ”Joustava elämäntapa ja kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus” -hankkeessa, jota on johtanut dosentti Petri Kahila. Tämän ohella tutkimusta on tukenut Kunnallisalan kehittämissäätiö, jonka myöntämän apurahan turvin sekä aloitin että viimeistelin työni. Lisäksi työn painatusta on tukenut Joensuun yliopiston Vapaa-ajan- ja virkistyspalvelujen maisteriohjelma.

Työn käsikirjoitusvaiheessa sitä kommentoivat professorit Arvo Peltonen ja Jaakko Suvantola, joita kiitän työtä eteenpäin vieneestä palautteesta. Kiitän myös työni esitarkastajia professori Sirpa Tania ja professori Jarkko Saarista esitarkastuslausunnoista, joiden avulla sain paitsi viimeistelyä myös parannettua käsikirjoitusta. Työssä esitettyjen karttojen hankinnasta ja laatimisesta kiitän FM Katja Polojärveä, laboratoriomestari Timo Pakarista ja professori Jaakko Suvantolaa. Lisäksi suuret kiitokset englanninkielisen abstraktin kääntämisestä YTM Kati Pitkäselle ja sen kielentarkastuksesta FM Pia Martikaiselle ja M.Sc. Cathy Baldwinille. Koko työn pilkunviilauksesta ja kieliäsun tarkastuksesta kiitän erityisesti informaattikko

Mari Niemeä, jolle samalla kuuluu kiitos myös kaikista työn tekemiseen liittyvistä tiedonhakupalveluista, puidenajosta, haravoinnista ja muusta orjatyöstä sekä ennen kaikkea ystävydestä.

Kiitän kaikesta avusta ja kannustuksesta vanhempiani Tuovia ja Paulia sekä siskojani Katia ja Annea. Olette rakkaita. Kiitokset myös appivanhemmilleni Anna-Liisalle ja Raunolle tuesta ja välittämisestä. Olen onnellinen, että lähelläni on näin ihania ihmisiä. Läheisimmät kiitokset osoitan miehelleni Pekalle kuuntelemisesta, patistamisesta, tuesta, kommentoinneista, huolehtimisesta ja rakastamisesta. Sinun ja koiramme Mersun kanssa olen onnellinen.

Omistan tämän työn Helli-mummilleni. Tänä keväänä olen usein muistellut niitä 1970-luvun puolivälin aurinkoisia kesäpäiviä, kun istuimme rinnakkain piha-keinuissa ja luit minulle Pekka Töpöhäntä -kirjoja. Yhtä rauhallisia hetkiä toivon elämäni jatkossakin.

Lopuksi haluan vielä lainata äitiäni, joka usein jotakin tehdessään toteaa: ”ei sitä tiijä, tullooko tästä sukka vai säkki” ... silmukoita ja kudelmia ainakin.

Kotona Karhunpäässä helatorstaina 2007

Mia Vepsäläinen

TIIVISTELMÄ

Mia Vepsäläinen: Tarjolla Saimaan Venetsiat. Savonlinna ja Varkaus esimerkkeinä paikkakuvausten kietoutumisesta ylipaikallisen ja paikallisen historiallisiksi kudelmiksi. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. University of Joensuu. Publications in Social Sciences. N:o 82. Joensuu 2007. 208 s.

Avainsanat: paikkakuvaus, paikkamarkkinointi, paikan imago, paikan identiteetti, Varkaus, Savonlinna

Moderneissa yhteiskunnissa paikkojen kuvaukset ovat muodostaneet merkittävän välineen niiden identiteettien ja imagojen viestinnälle ja määrittelylle. Viime vuosikymmeninä erityisesti paikkoja mainostavien kuvausten merkitys on korostunut. Samalla kuvauksissa tapahtuvasta paikkojen määrittelystä on tullut alueellisesti ja yhteiskunnallisesti tärkeä tutkimusaihe.

Tutkimuksessa tarkasteltiin kahden Saimaan rantakaupungin, Savonlinnan ja Varkauden, kuvaamista esitteissä ja kotiseutukirjoissa viimeisten noin sadan vuoden aikana. Tavoitteena oli selvittää, miksi paikkakuntien kuvaukset ovat muotoutuneet sellaisiksi kuin ovat. Työssä analysoitiin paikallisia ja ylipaikallisia tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet siihen, mitä tutkimuspaikkakuntien identiteettiin kuuluvia ominaisuuksia on kulloinkin valittu tai valikoitunut kuvauksiin ja millaista paikan imagoa kuvaukset ovat luoneet ja viestittäneet.

Tutkimuspaikkakuntien kuvausten sisältöön liittyvien kysymysten ohella tutkimuksen tavoitteena oli kehittää paikkakuvausten analyysiin soveltuvia menetelmiä. Aineiston tarkasteluun kehitettiin paikan kuvaamisen silmukan ja kudelman rakennemallit. Silmukkamalli havainnollistaa yksittäisten kuvausten laatimiseen, niiden julkaisufoorumiin ja kuvausten vastaanottoon liittyvien tekijöiden vaikutusta kuvausten sisältöön. Lisäksi malli huomioi kuvauksiin vaikuttavat paikan ominaisuudet sekä ylipaikallisen historiallisen ja kulttuurisen kontekstin. Yksittäisistä silmukoista muodostuu paikan kuvaamisen kudelman. Kudelman sisältävät ajallisesti samanaikaisia (rinnakkaisia) toisiinsa kietoutuneita silmukoita, jotka edustavat tiettyä aikana vallitsevia erilaisia tapoja kuvata samaa paikkaa. Lisäksi kudelman sisältävät toisiinsa yhdistyviä kerroksia, joissa eri kuvaustavat seuraavat historiallisesti toisiaan. Silmukan ja kudelman rakennemallit havainnollistavat erilaisia paikan kuvaamiseen liittyviä tekijöitä ja niiden keskinäisiä suhteita. Malleja on mahdollista soveltaa erilaisten paikkakuvausaineistojen ja paikkojen kuvaamisen eri ulottuvuuksien tarkastelussa.

Tässä tutkimuksessa muodostettiin Savonlinnan ja Varkauden kuvaamisen historialliset kudelman. Savonlinnan osalta kudelman rakentui kolmesta pääteemasta, joissa paikkakunta on näyttäytynyt maisemana, matkailukohteena ja kaupunkikeskuksena. 1900-luvun alussa paikkakuntaa määriteltiin suomalaisena maisemana, kansainvälisenä kylpyläkaupunkina ja modernina talousalueen keskuksena. 2000-luvulle tultaessa nämä eri merkitykset ovat sulautuneet toisiinsa. Nykyisin Savonlinnaa kuvataan ja määritellään pitkälti elämyksellisenä matkailun ja vapaa-ajan ympäristönä. Varkautta puolestaan kuvattiin ja määriteltiin varsin pitkään moderni-

na suomalaisena teollisuusyhdyksuntana. 1900-luvun puolenvälin jälkeen julkaisuihin on kuitenkin tullut yhä enemmän vapaa-ajan tarjonnasta ja elämyksellisyydestä kertovia kuvauksia. Tutkimus osoittaa, miten nämä aiemmin keskenään hyvin erilaisina näyttäneet paikkakunnat ovat viime vuosikymmenten kuvauksissa alkaneet muistuttaa yhä enemmän toisiaan. Tähän ovat kuitenkin johtaneet erilaiset kehityskulut. Savonlinnan osalta voidaan puhua erikoistuvasta ja Varkauden osalta moninaistuvasta paikan kuvaamisen kudelmosta.

Voidaankin todeta, että huolimatta paikkojen keskinäisen kilpailun kiristymisen myötä korostuneesta tarpeesta erottua muista ja luoda paikoille omaleimaisia imagoja on paikkojen esittäminen niitä mainostavassa materiaalissa edennyt päinvastaiseen suuntaan. Paikat näyttävät kuvauksissaan yhä samankaltaisempina jälkimoderneina elämysten ja vapaa-ajan vieton ympäristöinä, jotka voisivat sijaita käytännössä missä tahansa vastaavan luonnonympäristön omaavalla alueella. Tapahtuneen kehityksen taustalta on löydettävissä globaaleja jälkimodernin yhteiskunnan yksilökeskeisyyttä, elämyksellisyyttä ja vapaa-aikaa painottavia arvoja. Savonlinnan ja Varkauden esimerkkien voikin katsoa kertovan myös yleisemmin paikkojen kuvaamisen kehityskuluista. Paikkojen kuvaamisen kudelmosta voidaan lukea paikallisten, kansallisten ja ylikansallisten tekijöiden historiallisesti muuttuvan ja muuttuvan suhteen heijastajina.

ABSTRACT

Mia Vepsäläinen: Textures of place representations. Interaction of the local, national and global in the place promotion of Savonlinna and Varkaus. University of Joensuu. Publications in Social Sciences. N:o 82. Joensuu 2007. 208 p.

Keywords: representations, place promotion, place image, identity of a place, Varkaus, Savonlinna

In modern societies, representations have become a significant means of communicating and constructing place images and identities of places. The importance of place promotion has been especially emphasised and its role in constructing places has become an important theme in regional and social research.

This study explores the representations of two Finnish towns, Savonlinna and Varkaus, located on the shore of lake Saimaa in eastern Finland. The main sources of data used in the study consisted of brochures and regional picture books from the time period of 1900–2005. The study considers what these materials tell about the place, its identity and image, what is represented and why? The focus is on unfolding the representation process to analyse the local, national and global factors embedded in the representations.

Besides the case studies, the study develops new methods for analysis of place-specific representations. The study introduces the idea of texture of place representations woven together with individual loops of representation. Each loop represents a certain theme in which the place is presented from a certain point of view. It consists of selected features of the place and emphasises prevailing cultural expectations and values. In a given historical moment there are competing ways – loops – which represent the place. Some of these exist only temporarily, but many are continuous and form historical layers. These loops, set next to and overlapping each other, form the texture of place representations. The texture illustrates how individual representations exist only in relation to a variety of social factors and are influenced by them and other representations. The structure of texture of place representations can be applied as a methodological tool to analyse different factors and perspectives in different place-specific representations.

In this study the method was applied to the representations of Savonlinna and Varkaus from the past hundred years. In Savonlinna the earliest representations of the town were threefold. In the beginning of the 20th century the town was portrayed either as a national landscape, international spa town or a modern urban centre. Later the themes have merged together and in the beginning of the 21st century Savonlinna is represented as a place of experience orientated tourism and leisure. Varkaus, in turn, for long was presented as a modern Finnish industrial town. Tourism and leisure activities and attractions appeared in the promotional material of the town only after 1950s. Thereby the place promotion of the towns has gradually become to resemble each other over the decades. The starting point and development paths of the representations, however, have been different. In Savonlinna

the texture of place representations has evolved towards greater homogenisation and in Varkaus towards greater differentiation.

The study shows that, regardless of the hard competition between places and the need to create unique place images, the representations in contemporary place promotion material are increasingly uniform. They usually focus on experiences and leisure activities that are not place-specific and could be located anywhere with similar surroundings. This is the result of global development that highlights individuality, experiences and leisure. Also the place promotion of Savonlinna and Varkaus is part of the overall development of place representation in Western World. As these case studies indicate, textures of place representations can be seen as reflecting the constantly changing interaction between the local, national and global.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	15
2 TUTKIMUKSEN MAANTIETEELLINEN TAUSTA	23
2.1 Tutkimuksia paikallisen, kansallisen ja ylikansallisen suhteesta	23
2.2 Paikkakuvausten ja paikkamarkkinoinnin kriittinen tutkimus	27
2.3 Paikkakuvaukset paikan rakentumisen tutkimuksissa	30
3 TUTKIMUKSEN TEOREETTISIA, MENETELMÄLLISIÄ JA KÄSITTEELLISIÄ LÄHTÖKOHTIA	35
3.1 Kontekstuaalisen konstruktionismin näkökulma	35
3.2 Paikkakuvausten konstruktionistinen analyysi	38
3.3 Tutkimuksen keskeiset käsitteet	41
3.3.1 Paikka ja sen kuvaukset	41
3.3.2 Ylipaikalliset ympäristöideologiat ja paikalliset kehityspolut	42
3.3.3 Paikan imago ja identiteetti	44
4 TUTKIMUSKOHTENA PAIKKOJEN KUVAAMISEN KUDELMAT	48
4.1 Tutkimusongelma	48
4.2 Paikan kuvaamisen kudelman rakenne	49
5 TUTKIMUS SAVONLINNAN JA VARKAUDEN PAIKKAKUVAUKSISTA	59
5.1 Tutkimuspaikkakunnat	59
5.2 Tutkimusajanjakso ja -aineisto	63
5.3 Aiemmat tutkimukset	68
5.4 Tutkimuksen kulku	73
6 SAVONLINNAN JA VARKAUDEN HISTORIAA JA PAIKKAKUVAUKSIA	78
6.1 Kansallinen herääminen ja Suomen itsenäisyyden alkuvuosikymmenet	78
6.2 Sotavuodet ja jälleenrakennuksen aika	82
6.3 Kaupungistuva ja globalisoituva suomalainen yhteiskunta	85
7 SAVONLINNA – SILMUKOITA MATKAILUKAUPUNGIN KUVAAMISEN KUDELMAAN	92
7.1 Maisemakohde	92
7.1.1 Suomalainen järvimaisema	92
7.1.2 Elämyksellinen maisema ja koskematon luonto	97
7.2 Matkailukohde	103

7.2.1 Kylpyläkaupunki	103
7.2.2 Kaiken kansan lomakohde	107
7.2.3 Kansainvälinen matkailukohde ja oopperakaupunki	111
7.3 Kaupunkikeskus ja asuinympäristö.....	122
7.3.1 Kehittyvä ja moderni talousalueen keskus.....	122
7.3.2 Luonnonläheinen kaupunki ja hyvä asuinympäristö.....	128
8 VARKAUS – SILMUKOITA TEOLLISUUSKAUPUNGIN	
KUVAAMISEN KUDELMAAN	132
8.1 Teollisuusyhdykskunta, -kauppala ja -kaupunki.....	132
8.1.1 Esimerkillinen teollisuusyhdykskunta	132
8.1.2 Hyvinvoiva teollisuuskauppala	140
8.1.3 Nykyaikainen teollisuuskaupunki	145
8.2 Elämysellinen matkailukohde	155
9 PAIKKOJEN KUVAAMISEN KUDELMAT	162
9.1 Kudelmamallin toimivuus, kehittäminen ja hyödynnettävyys.....	162
9.2 Savonlinnan ja Varkauden kuvaamisen kudelmat	165
9.2.1 Kansallisesti suodattuneet paikkakuvaukset: ”suomalainen maisema” ja ”täydellinen tehdasimperiumi”.....	168
9.2.2 Paikkojen kuvaaminen ylikansallisessa viitekehyksessä: ”tarjolla Saimaan Venetsiat”	170
9.3 Erikoistuvat ja moninaistuvat paikkojen kuvaamisen kudelmat.....	172
LÄHTEET	177
LIITE 1. Tutkimusaineistot	195
LIITE 2. Esimerkit Savonlinnan ja Varkauden paikkakuvausten analyysitaulukoista 1900-luvun alusta ja 2000-luvulta	204

KUVIOT¹

Kuvio 1. Kulttuurin (tai representaatioiden) kehä paikkakuvausten sisällön tarkastelun kehyksenä (soveltaen Jenkins 2003, 308; Hall, S. 1997a, 1; Johnson 1986; sit. Burgess 1990).....	51
Kuvio 2. Tulkinta paikan identiteetin silmukkarakenteesta Sackin (2001a) esittämän kaavion pohjalta (kaavio ylhäällä vasemmalla on kooste Sackin esittämistä kuvioista 6–8).....	53
Kuvio 3. Paikan silmukkarakenteen, kulttuurin kehän ja ylipaikallisten ympäristöideologioiden yhdistyminen paikan kuvaamisen kudelman silmukaksi.....	56
Kuvio 4. Paikan kuvaamisen silmukkamalli tutkimuskysymysten jäsentäjänä.....	57
Kuvio 5. Paikan kuvaamisen kudelman rakenne.....	58
Kuvio 6. Savonlinnan ja Varkauden sijainti (Kartta: Katja Polojärvi ja Timo Pakarinen).....	60
Kuvio 7. Savonlinnan ja Varkauden keskustat. Karttoihin on merkitty työssä mainitut kohteet ja alueet. (Savonlinnan karttapohja: © Savonlinnan kaupunki, mittaus ja kartastoyksikkö, Varkauden karttapohja: ©Varkauden kaupunki, Maa ja mittaus 1/2007.).....	61
Kuvio 8. Ympäristölle annetut imagomerkitykset ja -tavoitteet Varkauden kaupungin ja paikkakunnalla toimineiden metsäyhtiöiden esitteissä 1900-luvulla (Vepsäläinen 2002, 51).....	70
Kuvio 9. Savonlinnan alue suomalaisena järvimaisemana 1900-luvun alkupuolen paikkakuvauksissa.....	97
Kuvio 10. Savonlinna elämyksellisenä koskematonta luontoa edustavana maisema- ja matkailukohteena 1900-luvun loppupuolen ja 2000-luvun alun paikkakuvauksissa.....	102
Kuvio 11. Savonlinna matkailu- ja kylpyläkaupunkina 1900-luvun alun paikkakuvauksissa.....	106
Kuvio 12. Savonlinna kaiken kansan lomakohteena sotien jälkeisissä paikkakuvauksissa.....	111
Kuvio 13. Savonlinna kansainvälisenä matkailukohteena ja oopperakaupunkina 1900-luvun loppupuolen ja 2000-luvun alun paikkakuvauksissa.....	121
Kuvio 14. Savonlinna modernina talousalueen keskuksena 1900-luvun puolivälin paikkakuvauksissa.....	127
Kuvio 15. Savonlinna luonnonläheisenä kaupunkina ja hyvänä asuinympäristönä 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun paikkakuvauksissa.....	131
Kuvio 16. Varkaus esimerkillisenä modernina teollisuusyhdyskuntana pääasiassa Ahlströmin 1900-luvun alkupuoliskolla julkaisemissa paikkakuvauksissa. ..	139
Kuvio 17. Varkaus hyvinvoivana modernina teollisuuskauppalana kunnallisen hallinnon 1900-luvun puolivälissä julkaisemissa paikkakuvauksissa.....	144

---

¹ Koska tutkimuksen empirialuvut 7 ja 8 sisältävät lukisia kuvalainauksia, on ne koottu tässä poikkeuksellisesti omaan kuvaluetteloonsa erotukseksi pääasiassa tutkimuksen tekemiseen, analyysimallien rakentamiseen ja aineiston tulkintaan liittyvistä kuvioista.

Kuvio 18. Varkaus nykyaikaisena jälkimodernina teollisuuskaupunkina 1900-luvun lopun paikkakuvauksissa.	155
Kuvio 19. Varkaus elämyksellisenä matkailukohteena 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun paikkakuvauksissa.	161
Kuvio 20. Paikan kuvaamisen silmukkarakenteen soveltamismahdollisuuksia. ...	163
Kuvio 21. Paikan kuvaamisen kudelman soveltaminen erilaisten paikkojen kuvaamisen muotojen ja niiden keskinäisen suhteen analysointiin.	164
Kuvio 22: Savonlinnan ja Varkauden kuvaamisen kudelmat ja murroskohdat 1900-luvun alusta 2000-luvulle.	167
Kuvio 23. Erikoistuvat ja moninaistuvat paikan kuvaamisen kudelmat: esimerkkinä Savonlinna ja Varkaus (vrt. kuvio 22, luku 9.2).	173

KUVAT

Kuva 1. Savonlinnan ja Varkauden vuoden 2005 esitteiden kannet (Savonlinna – Lomaseutu 2005; Varkaus 2005).....	17
Kuva 2. Kansallisromanttisten maisemaihanteiden mukaisesti yläviistosta kuvattu järvimaisema Punkaharjulta (Savonlinna – Nyslott, Punkaharju 1916).	95
Kuva 3. Uljaana virran keskellä kohoava Olavinlinna oli 1800- ja 1900-lukujen taitteessa kansallinen ylpeydenaihe (Savonlinna ympäristöineen 1949).	95
Kuva 4. Savonlinnan seudun järviluonnon puhtaudesta ja aitoudesta viestivät 2000-luvun esitteissä kuvat erämaisista järvimaisemista ja niihin liittyvistä elämyksistä, kuten tässä ”Savonlinnan seutu 2002” -esitteen yhden sivun kuvakollaasissa.	100
Kuva 5. Vilkas matkustajasatama ja tori muodostuivat jo 1900-luvun alun kuvauksissa Savonlinnan tavamerkeiksi (Savonlinna – Nyslott, Punkaharju 1916).	105
Kuva 6. Olavin kylpylä ympäröivine puistoalueineen oli 1800- ja 1900-lukujen taitteessa suosittu kohde erityisesti varakkaille ja yläluokkaa edustaville kylpylävieraille (Savonlinna – Nyslott, Punkaharju 1916).	105
Kuva 7. Liikenneyhteyksien paraneminen ja tarve korostaa kaupungin hyvää saavutettavuutta näkyi 1900-luvun alkuvuosikymmeninä myös Savonlinnan kuvauksissa (Savonlinna – Saarien ja salmien kaupunki, 1950-luku).	109
Kuva 8. Leirintämatkailun suosion kasvu näkyi Savonlinnan esitteissä erityisesti 1960- ja 1970 -luvuilla. Samalla kuvauksissa alkoi esiintyä erilaisia matkailijaryhmiä, kuten tässä nuorisoa (Friendly Finland 1968).	109
Kuva 9. Jo 1950-luvulta lähtien Savonlinnan kuvauksissa on esitetty enenevässä määrin erilaisia vapaa-ajan- ja matkailuaktiviteetteja (Mäkinen & Auvinen 1951, 50).	110
Kuva 10. 1980-luvulle tultaessa Savonlinnan kuvauksiin heijastui kilpailu ulkomaisten matkakohteitten kanssa (Saimaa for Holidays 1977).	116
Kuva 11. Historiaa ja nykyisyyttä on rinnastettu esimerkiksi oopperamainonnassa luomaan kuvaa Savonlinnasta perinteikkäänä kulttuuri- ja matkailukaupunkina. vasemmalla Aino Ackté, oikealla oopperan Rigoletto esityksestä. (Kuvapari esitteestä Savonlinna à la Carte 2003.)	117

Kuva 12. Höyrylaivaristeilyjä mainostetaan nykyään paitsi maisemilla myös seikkailuilla, yksilöllisyydellä ja nostalgisuudella (puolikas sivu esitteestä Savonlinnan seutu 2002).	117
Kuva 13. Esitteissä kuvataan usein Olavinlinnaa omaleimaisena Savonlinnan symbolina samalla kun lukuisin kuvin esitellään kaupungin vilkasta ja kansainvälistä matkailukesää (sivu esitteestä Savonlinnan seutu 2003).	118
Kuva 14. Erilaiset luontoaktiviteetit ovat olleet jo 1970-luvulta lähtien merkittävä osa Savonlinnan esitemateriaalia (sivu esitteestä Savonlinna 1983).	119
Kuva 15. 2000-luvulla esitteissä on tarjottu hyvinkin eksoottisia luontoelämyksiä. Kuvassa ohjelmapaketin ”Villimiehelle – voimaa luonnosta” kuvitusta. (Savonlinna à la Carte 2002.)	120
Kuva 16. Kansallisen modernisaation veturi metsäteollisuus ja kansallismaisema kohtaavat Kyrönsalmessa (Savonlinna ympäristöineen 1959).	123
Kuva 17. Teollistuvan Savonlinnan ylpeydenaihe faneeritehdas (Mäkinen & Auvinen 1951, 61).	123
Kuvat 18–20. Kotiseutukirjoissa Savonlinna on kuvattu talvisin hiljentyneenä, uutta matkailukautta odottavana pikkukaupungin piirteensä säilyttäneenä mutta silti elävänä talousalueen keskuksena (ylhäällä vasemmalla: Thiel 1972, 81; ylhäällä oikealla: Auvinen & Hartman 1964, 50; alhaalla: Auvinen & Hartman 1964, 15).	126
Kuva 21. Savonlinnaa on viime vuosikymmeninä kuvattu erityisesti luonnonläheisenä kulttuurikaupunkina, jossa ovat käden ulottuvilla sekä kaupungin palvelut että järviluonto (kansi esitteestä Loma-asuntomessut Savonlinnassa 2002).	130
Kuva 22. Ahlströmin 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenten julkaisut kertoivat Varkaudesta modernina ja suunnitellusti toteutettuna ”teollisena imperiumina” (Muutamia tietoja Varkauden tehtaista 1938).	135
Kuva 23. Yhtiö paitsi tarjosi työtä myös järjesti yhdyskunnallisia palveluja ja rakennutti asuntoja työntekijöilleen. Yläkuvassa ruokala (”folkköket”) ja alakuvassa työläisten asuinalue. (Sivu vihkosta Warkaus Bruk 1925.)	136
Kuvat 24 ja 25. Varkaus modernisoituvan Suomen symbolina. Kehitys ja romanttiset maisemat yhdistyvät teollisuusyhdyskunnan kuvauksissa 1920-1940-luvuilla. (Ylhäällä: A. Ahlström Osakeyhtiö 1949; alhaalla: Warkaus Bruk 1925.)	137
Kuva 26. Varkauden kauppalan ensimmäisten julkaisujen kuvaukset heijastivat edelleen teollisuusyhdyskunnan perinteisiä yhteisöllisyyden ihanteita. Kuvassa tehtaan työläisiä työpäivän päätyttyä. (Salmi ym. 1958, 23.)	142
Kuvat 27 ja 28. Itsenäistyneen Varkauden kauppalan ensimmäiset omat julkaisut kuvasivat paikkakunnalla tapahtunutta kehitystä muun muassa rinnastamalla kuvat Varkaudesta ennen ja nyt. yläkuvassa kuvassa Päiviönsaari vuonna 1898, alakuvassa kuvassa iltapäivä 1950-luvun teollisuuskauppalassa. (Salmi ym. 1958, 10, 24.)	142
Kuva 29. Varkautelaiset kuvattiin paitsi ahkerina työntekijöinä myös aktiivisina harrastajina. Erityisesti vesistöt muodostivat tärkeän vapaa-ajan ympäristön. Kuvassa ”Kämärin vauhtikisat”. (Salmi ym. 1958, 33.)	143

Kuva 30. Kunnalliset symbolit, vaakuna ja vesitorni, nostettiin kauppalan julkaisuissa tehtaan piippujen tilalle. Kuvassa kirjan ”Varkaus varttuu ja vaurastuu” kansi. (Salmi ym. 1958.)	143
Kuvat 31 ja 32. Viime vuosikymmeninä tehtaiden esitteissä luonnon ja teollisuuden sopusointuista yhteiseloa on kuvattu hyvin samanlaisin kuvin kuin 1900-luvun alun Ahlströmin julkaisuissa (vasemmalla kansikuva julkaisusta Varkauden hienopaperit ja ympäristö 1995; alla kansikuva julkaisusta Varkauden tehtaot 1995).....	151
Kuvat 33 ja 34. ”Viisitoista vuotta suljettuna ollut keskustan uimala on herännyt eloonsa tehostetun vesiensuojelun ansiosta.” Vesistöjen puhdistuminen ympäristöinvestointien myötä tuotiin selkeästi esille 1970- ja 1980-lukujen Varkauden kuvauksissa. (Kuvat ja kuvateksti teoksesta Jänis ym. 1978.).....	152
Kuvat 35 ja 36. 1970- ja 1980-luvuilla julkaistut Varkauden kuvateokset esittelivät monipuolisesti paikkakunnan elinkeinoelämää ja sille tarjolla olevia etuja (kuvat teoksesta Kolho ym. 1983).....	153
Kuvat 37 ja 38. Erityisesti 1970-luvulta lähtien Varkautta on kuvattu hyvänä asuin- ja elinympäristönä, jolla on tarjottavanaan viihtyisiä asuinalueita ja runsaasti ulkoilumahdollisuuksia sekä tasokkaita kaupunkipalveluita (kansi ja sivu julkaisusta Kolho ym. 1983).....	153
Kuva 39. Varkaus on aivan viime vuosiin saakka mainostanut yritystoiminnalle tarjoamiaan etuja ja luonnettaan korkean teknologian teollisuuspaikkakuntana (kuvakollaasi esitteestä Warkaus 1998).	154
Kuva 40. Varkautelaisen matkailutoiminnan vilkastuessa 1970-luvulla paikkakuntaa mainostettiin siltojen ja kanavien kaupunkina – ”Savon Venetsiana”. Kuvassa Taipaleen kanava. (Jänis ym. 1973.)	158
Kuvat 41 ja 42. Viime vuosikymmeninä matkailukohteiden ja aktiviteettien määrä esitteissä on lisääntynyt. Samalla on korostettu yhä enemmän niin luontoon kuin kaupunkiympäristöön liittyviä elämyksiä. (Ylhäällä kuvakooste esitteestä Varkaus – In the Heart of Finnish Lakeland 1992; vasemmalla kansi esitteestä Warkaus 1998.)	159
Kuva 43. Oman erityispiirteensä Varkauden viimeaikaisessa matkailuesitemateriaalissa ovat muodostaneet viittaukset teolliseen työhön ja asumiseen (kuvakollaasi esitteestä Warkaus 1998).....	160

TAULUKOT

Taulukko 1. Tutkimuksen ja tutkimusraportin rakenne.....	20
Taulukko 2. Tutkimusaineisto tutkimuspaikkakunnittain ja tyypeittäin*	67
Taulukko 3. Järvi matkailumainonnan imagotekijänä Savonlinnaa koskevassa esitemateriaalissa 1900-luvun alusta 2000-luvulle (Pitkänen & Vepsäläinen 2006; 2003b, 41; suom. ja muok. Mia Vepsäläinen).....	72
Taulukko 4. Paikkakuvausten luokittelu kaupunkiympäristöä sekä luonnon- ja maaseutuympäristöä kuvaaviin materiaaleihin ja sosiaalisiin/toiminnallisiin elementteihin.	74
Taulukko 5. Savonlinnan kuvaamisen kudelman silmukoiden teemat.....	76
Taulukko 6. Varkauden kuvaamisen kudelman silmukoiden teemat.	76

1 JOHDANTO

Aaro A. Nuutisen kirjoittama matkakirja ”Suvista Savo” vuodelta 1935 kertoo savolaisen toimittajan ja pohjalaisen pankinjohtajan kesäretkestä Savoan. Tällä pääosin vesireittejä pitkin kulkevalla matkallaan he vierailivat muun muassa Varkauden kauppialassa ja Savonlinnan kaupungissa. Varkauteen saapumista ja paikkakuntaan tutustumista kuvataan kirjassa seuraavasti:

’Leppävirta I’ oli kiertänyt Pitkälänniemen kärjitse ja saapunut Taipaleen kanavaan, jossa näkyi olevan oikein kaksi sulkua. ... Kauankos laiva sitten enää mennä potkalsi muutamien kilometrien matkan yölevähdyspaikkaansa, suuren tehdasyhdyskunnan Varkauden Pirttiniemen rantaan.

... aterioituaan matkamiehet eivät vielä malttaneet painua houkuttelevan näköisiin vuoteisiinsa, vaan lähtivät kävelylle, hiukan silmäämään tehdaspaikkakuntaa.

Kannatti sitä katsellakin – suuria tehdasrakennuksia pitkin piippuineen Ämmänkosken vieressä – sahalaitos, puuhiomo, selluloosatehdas, paperitehdas, konepaja, valimo, laivanveistämö, voima-asema, faneritehdas ja tiilitehdas, Seuratalo, kaksi pankinkonttoria, yhteiskoulu, apteekki, kirjakauppa sekä paljon siistinnäköisiä rakennuksia ja puutarha- ja kukkaistutuksia.

- *Täällähän on vallan suurenmoista lajikseen, ihmetteli pankinjohtaja.*
- *Tämä onkin nyt sellaisissa käsissä, että ’kaikki pittää olla justiin eikä melekeen’, Ahlströmin firmalla, kehaisi toimittaja, eikä tämä lysti ole tässä vielä läheskään kaikki, vaan tämä räsämentti on kolmessa virtojen erottamassa osassa, ja sen lisäksi Lehtoniemen tehdas ja muut. Asukkaita sanotaan olevan ainakin kahdeksan tuhatta, niistä puoliväliin kolmatta tuhatta kuuluu olevan tehtaiden palveluksessa. Onhan tänne ennättänyt kertyä yhtä jos toista. (Nuutinen 1935, 201–203.)*

Yöllisen Varkauden pysähdyksen jälkeen laivamatka jatkui kohti Savonlinnaa. Matkalta laivaan nousi pari toimittajalle tuttua neitokaista, jotka liittyivät matkaseurueeseen. Varhain aamulla matkalaiset saapuivat Savonlinnaan:

... ’Leppävirta I’:n huuto keskeytti hilpeän seurustelun – oltiin saapumaisillaan Savonlinnan satamaan. Ahtaan Kyrönsalmen vartijana vanha, paljon nähnyt Olavinlinna tervehti tulijoita, jykevin, harmain muurein ja tornein. Sen järeäntuntuinen olemus näytti uhoavan karua elämän vakavuutta.

... ’Leppävirta I’:n saapuessa Savonlinnan satamaan aikaisena aamuhetkenä, jo vähän ennen kahdeksaa, oli siellä vilkasta hyörinää. Toistakymmentä verraten kookasta, siistinnäköistä matkustajalaivaa oli juuri saapunut pitkän laiturikivetyksen ääreen ja niistä purkautui parhaillaan väkeä kuin pimeätä pilveä. ... Joukossa näytti olevan useita koti- ja ulkomaisia matkailijoita.

... retkeilijät suuntasivat kulkunsa rannasta kauppatorilta hyvin pitkää puusiltaa myöten Vääräsaareen ... katsomaan kylpylaitosta ja sen kasinorakennuksia ja laajaa puistoa useilla siltojen yhdistämällä pikkusaarilla. Sieltä löytyi myös kaunis Hopealahti hiekka-uimarantoinen.

Seurahuoneessa nautitun aamiaisen jälkeen seurue uskalsi mennä Nälkälinnaan, joka on Suomen Matkailijayhdistyksen hoidossa. Tämän näkötorin alakerrassa sijaitsevassa kansliassa kielitaitoinen henkilökunta oli valmis antamaan maksutta matkatiedotuksia, varaamaan hyttipaikkoja laivoihin ja tekemään muuta pientä palvelusta.

... Matkailijat nousivat Näkkälinnan korkeaan puiseen torniin. Sieltä oli hyvä näköala. Etelässä, aivan kaupunkia kaartaan välkkyi Pihlajavesi auringon kimmeltäessä satoine saarineen ja salmineen, ja pohjoisessa päälyi Haapaveden selkä. ...

... Oli jo aika lähteä 'Punkaharju'-laivaan. Toimittaja puheli:

- Olavinlinnaa emme ehdi mitenkään katsella tänään, mutta huomenna aamupäivällä tutkimme sen tarkoin torneista kellareihin saakka. Linnassa, samoin kuin Punkaharjulla on paljon nähtävää.

... Tyyne-neiti ilmoitti käyneensä Olavinlinnassa pari vuotta aikaisemmin, oli ollut suurena Olavinjuhlassa, jossa Aino Ackté-Jalanderkin esiintyi ... (Nuutinen 1935, 206–210.)

Näin kuvattiin näitä kahta itäsuomalaista, Saimaan järviolueen keskeisten vesireitien varrella sijaitsevaa keskusta noin 70 vuotta sitten. Nykypäivään tultaessa kaupungit ovat kasvaneet ja kehittyneet. Samalla ovat muuttuneet myös niiden kuvaamisen tavat. Tänä päivänä yleisiä paikkakuvauksia ovat kaupunkien esitteet, joissa sanalliset kuvaukset ovat matkakertomuksia vähäisempiä ja värikkäiden kuvien rooli korostuu.

Vuoden 2005 Savonlinna – Lomaseutu -esitteen kansikuvassa kohoaa kaksi Olavinlinnan tornia kohti sinitaivasta. Toisen tornin huipulla on salossa Suomen leijonalippu. Sivun ylälaidan täyttää auringossa välkehtivä järven pinta (kuva 1). Esitteen ensimmäisellä sivulla *Savonlinnan seutua – Saimaan järviolueen keskusta*² kuvaillaan seuraavasti:

Saarille rakennettu Savonlinnan kaupunki oli jo viime vuosisadalla suosittu kylpylä- ja matkailukaupunki. Tänään Savonlinna on tunnettu myös kansainvälisistä oopperajuhlitaan ja toristaan. (Savonlinna – Lomaseutu 2005.)

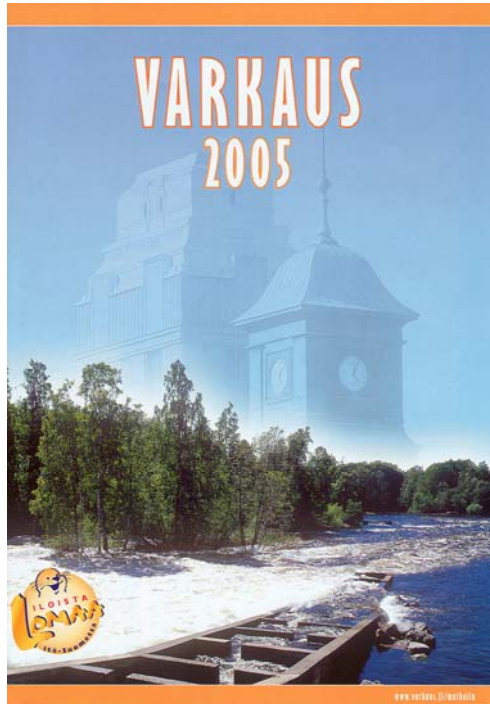
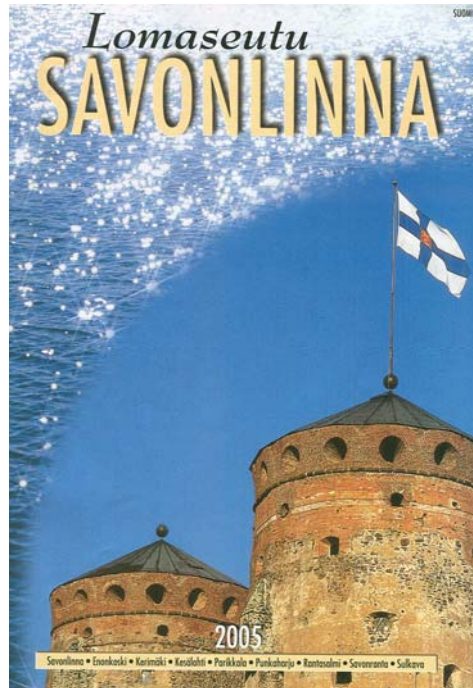
Varkaus 2005 -esitteen kannessa on puolestaan kesäinen kuva kuohuvasta koskestta, jonka yläpuolella avautuvalle pilvettömälle taivaalle on sijoitettu kuva Varkauden tehtaitten vanhimmista jäljellä olevista rakennuksista, voimalaitoksen kellotornista (valm. 1925) ja puuhiomon vesitornista (rak. 1913–1915) (rakennustiedot, Varkauden rakennuskulttuuria 1996) (kuva 1). Esitteen ensimmäisellä aukeamalla Varkautta luonnehditaan seuraavasti:

Teollisuudestaan tunnettu Varkaus on myös luonnonkaunis matkailukohde, joka tarjoaa loistavat puitteet niin kulttuuri-, luonto- kuin aktiviteettilomienkin viettoon.

Savon sydämessä, Saimaan järviolueella sijaitseva Varkaus on monien mahdollisuuksien kaupunki. Alueelle tunnusomaista ovat vesi ja metsät. Kauneimman osan Varkautta näetkin vesireittejä seuraten: veneillen, purjehtien tai uiden ja aurinkoa palvoen. Mielenkiintoista nähtävää ja koettavaa riittää myös kulttuurinjanjoisille tai muuten vain elämyksiä etsiville. Käyntikohteista erikoisin on 'Mekaanisen Musiikin Museo', jossa voit opastetulla kierroksella tehdä nostalgisen matkan mekaanisesti soivien laitteiden maailmaan. (Varkaus 2005.)

² Jatkossa käytetään normaalin tekstin lomassa *kursivointia* osoittamaan, että kyseinen sana tai lause on suora lainaus aineistosta. Pidemmät lainaukset on esitetty erillisinä sisennettyinä kappaleinaan.

Kuva 1. Savonlinnan ja Varkauden vuoden 2005 esitteiden kannet (Savonlinna – Lomaseutu 2005; Varkaus 2005).

Kun verrataan edellä esitettyjä samasta kaupungista eri aikoina julkaistuja kuvauksia toisiinsa sekä kaupunkien kuvauksia keskenään, voidaan todeta, että ne sisältävät toisaalta hämmästyttäviä samankaltaisuuksia ja toisaalta hyvin selkeitä eroja. Molempien paikkakuntien fyysisen ympäristön kuvauksissa sekä 70 vuotta sitten että tänä päivänä näkyy vesistöjen keskeinen rooli kaupunkikuvassa. Molempien osalta mainitaan myös paikkakunnan tärkein maamerkki ja symboli: Savonlinnassa Olavinlinna ja Varkaudessa tehtaat. Nämä symbolit kertovat osaltaan kaupunkien erilaisuudesta, joka näkyi selkeästi erityisesti vuoden 1935 kuvauksissa. Kun Savonlinnasta esiteltiin matkailukaupungille luonnolliseen tapaan matkailijoille tarjolla olevia kohteita ja palveluita, Varkaudesta kuvattiin erilaisia teollisuuslaitoksia tuoden esiin yhdyskunnan luonnetta edistyksekkäänä teollisuuspaikkana. Sen sijaan 2000-luvun esitteissä ero ei enää ole läheskään niin selkeä, vaan myös Varkautta kuvataan matkailukohteena ja luonnon, erityisesti vesistöjen, merkitys vapaa-ajan resurssina korostuu. Muun muassa nämä huomiot herättävät kysymyksen siitä, miten paikkoja on kuvattu eri aikoina ja miksi kuvaukset ovat muotoutuneet sellaiseksi kuin ovat. Näiden kysymysten tarkastelu kertoo puolestaan paitsi paikan ulkoisesta kuvasta ja siitä millainen kuva paikasta halutaan antaa (imago) myös paikan ominaislaadusta ja -piirteistä (identiteetistä).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan paikkakuvausten historiallista kutoutumista erilaisten yli paikallisten ja paikallisten tekijöiden vaikutuksesta paikan kuvaamisen kudelmiksi. Kudelman käsitteen käyttö perustuu näkemykseen siitä, että paikan kuvausten nähdään muodostavan eräänlaisen mosaiikin, kudoksen tai pintarakenteen, jossa kohtaavat sekä paikasta itsestään johtuvat tekijät että sen ulkopuolelta tulevat vaikutteet (ks. Adams ym. 2001, xiii–xiv). Toisaalta kudelman käsite pitää myös sisällään näkemyksen ajallisesti samanaikaisista (samaan ajalliseen kerrokseen kuuluvista) toisiinsa kietoutuneista, mutta erillisistä silmukoista, joiden voi katsoa edustavan tiettyssä hetkessä vallitsevia erilaisia tapoja kuvata paikkaa (ks. Saarinen 2001, 66). Näiden lisäksi kudelman sisältää myös toisiinsa yhdistyviä kerroksia, joissa eri kuvaustavat seuraavat historiallisesti toisiaan. Tässä prosessissa toiset kuvaustavat muuntuvat ja säilyvät, toiset väistyvät sekä syntyvät uusia tapoja kuvata paikkaa. Usein jokin tietty tapa kuvata paikkaa on muita merkittävämpi. Kuvausten keskinäiset suhteet voivat kuitenkin myös muuttua aikojen saatossa. Tässä tutkimuksessa kudelman ja sen sisältämien silmukoiden käsitteiden tarkoitus on havainnollistaa näitä paikan kuvaamisen eri ulottuvuuksia.

Tutkimusaineiston muodostavat Savonlinna ja Varkautta käsittelevät esitteet, matkailuelokuvat ja kuvateokset. Aineisto kattaa ajanjakson 1900-luvun alusta nykypäivään. Nämä paikkakunnat on valittu tutkimuksen kohteeksi, koska ne ovat muun muassa sijaintinsa, luonnonympäristönsä ja kokonsa vuoksi hyvin samankaltaisia. Nämä samankaltaisuudet lisäävät niiden keskinäistä vertailtavuutta. Toisaalta tutkimuspaikkakuntien valintaan on vaikuttanut se, että ne erottuvat selkeästi toisistaan. Paikkakuntien toiminnallisissa ja symbolisissa ominaisuuksissa on merkittäviä eroja, jotka ovat näkyneet myös paikkakuvauksissa. Savonlinna on näyttänyt leimallisesti matkailukaupunkina ja Varkaus teollisuuskaupunkina.

Tutkimuksen lähtökohtana onkin näkemys, jonka mukaan paikan tekstuaaliset kuvaukset (tekstit ja kuvat) muodostavat merkittävän välineen paikan identiteetin ja imagon viestimiselle ja määrittelyille. Paikkakuvaukset heijastavat joitain (valikoi-

tuja) piirteitä niiden materiaalisista, toiminnallisista ja symbolisista ominaisuuksista. Samalla ne myös tuottavat paikkoja kuvausten laatijoiden arvostusten ja tavoitteiden mukaisesti. Kuvaukset vaikuttavat siihen, millaiseksi paikat, niiden imago ja identiteetti muotoutuvat. (Ks. Gold & Revill 2004, 15; Saarinen 2004, 440; Hughes 1998, 19–20.)

Tietoiset tai tiedostamattomat valinnat, joita paikan esittämisessä tehdään, ovat sidoksissa yleisesti vallitseviin käsityksiin siitä, mikä on missäkin yhteydessä esittämisen arvoista. Paikkoja mainostavien esitteiden tarkoituksena on houkuttaa alueelle matkailijoita, asukkaita, osaavaa työvoimaa ja yrityksiä, joten niiden sisältöön on pyritty valitsemaan oletetusti kohderyhmissä positiivista mielenkiintoa herättäviä asioita (Ward & Gold 1994, 6–11; Holcomb 1993, 133–134). Erityisesti paikkakuntia esittelevien kuvateosten tavoitteena voi puolestaan katsoa olevan paikan mainostamisen ohella myös paikallisen identiteetin ja kotiseutuylpeyden vahvistaminen sekä yleinen paikan ominaisuuksien dokumentointi (ks. Hopkins 1998b).

Kuvausten esittämissyhteyden ja julkaisun ominaisuuksien ohella niiden sisältöön vaikuttavat merkittävällä tavalla myös yleiset yhteiskunnalliset ja kulttuuriset, erilaisia paikkoja koskevat, arvostukset sekä niissä tapahtuneet muutokset (ylipaikalliset ympäristöideologiat) (Jenkins 2003, 308; Hall, S. 1997a, 1; Burgess 1990, 145). Tällaista paikan ominaisuuksien arvottamista tapahtuu kaiken aikaa yhteiskunnan eri tasoilla aina yksilöiden näkemyksistä globaaleihin trendeihin. Paikkakuvaukset syntyvät siis osaksi vallitsevaa historiallista, yhteiskunnallista ja kulttuurista, kontekstia. (Ks. Nash 1999, 217; Barnes & Duncan 1992, 2–3.)

Paikkakuvaukset eivät kuitenkaan voi koskaan olla täysin irrallisia paikan materiaalisesta ja toiminnallisesta ympäristöstä, joka muodostaa sekä resurssin että kehyksen paikan esittämiselle. Nämä paikan identiteettiin liittyvät ominaisuudet ovat myös suhteellisen pysyviä ja hitaasti muunneltavissa. Näiden ominaisuuksien valikoitumisella tai valinnalla kuvausten kohteeksi ja niiden sisältämällä symbolisilla merkityksillä on keskeinen rooli kuvausten heijastamien ja määrittämien paikan identiteettien ja imagojen muotoutumiselle (Stedman 2003, 671; Paddison 1993, 342). Voidaankin katsoa, että paikkakuvauksia voidaan lukea paikallisuuden ja ylipaikallisuuden monimuotoisen, historiallisesti muotoutuvan ja muuttuvan suhteen heijastajina. Paikkakuvauksille muodostuu oma historiansa, jossa paikka usein näyttäytyy eri aikoina erilaisessa valossa (Driver 1999, 210–213).

Paikkakuvauksia voidaan tutkia monista eri näkökulmista. Tutkimuskysymykset voivat koskea esimerkiksi kuvausten laatimista, sisältöä, vastaanottoa tai vaikutuksia (Seppänen 2005, 95; Kneale 1999, 319; Burgess 1990). Paikkakuvausten, kuten yleensäkin kulttuurin tuotteitten, analyysiin ei myöskään ole olemassa yleisesti käytössä olevia, hyväksi tunnustettuja, menetelmiä ja luokitteluja, vaan niihin on kehitetty lukuisia erilaisia analysointitapoja. Nämä tekijät ovat johtaneet siihen, että analyysimenetelmät muotoutuvat tapauskohtaisesti. (Bartram 2003, 153; ks. myös Gold 1994; Hietala 1994, 11; Gold & Gold 1990.)

Kuten edellä on todettu, paikkakuvauksiin liittyy kuitenkin tiettyjä yleisiä piirteitä, jotka väistämättä vaikuttavat myös niiden sisältöön. Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin ollut paikan kuvaamisen sisältöihin liittyvien tutkimuskysymysten ohella kehittää myös analyysin menetelmällistä puolta. Tutkimuksessa on tarkastel-

tu, mitä erityispiirteitä nimenomaan paikkojen kuvaamiseen sisältyy ja mitä asioita on tällöin huomioitava niiden analysissa. Näiden kysymysten pohjalta on tutkimuksen kuluessa hahmoteltu paikan kuvaamisen yksittäisten silmukoiden ja kudelman rakenteet, joihin sisältyvät tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet. Nämä rakennemallit ovat toimineet myös välineenä aineiston analyysille.

Viime vuosikymmeninä paikkojen keskinäisen kilpailun kiristyminen ja globalisaatio ovat johtaneet myös paikkamarkkinoinnin yleistymiseen ja erilaisissa mainosmateriaaleissa tuotettujen paikkakuvausten merkityksen korostumiseen. Yhä useammat paikat mainostavat itseään ja pyrkivät erottautumaan kilpailijoista sekä miellyttämään yhä laajempia kohderyhmiä. Näiden pyrkimysten on puolestaan katsottu johtaneen usein ristiriitaisiin tapoihin kuvata ja määrittellä paikkaa. Onkin katsottu, että paikkamarkkinointi tuottaa usein tavoitteistaan huolimatta persoonattomia paikka-tuotteita, jotka voisivat sijata periaatteessa missä päin maailmaa tahansa. (Shaw & Williams 2004, 166–168; Meethan 1996, 180–195.) Kysymykset siitä, millaiseksi paikka kuvauksissaan määrittyy, millaista paikkaa kuvaukset tuottavat ja mikä on paikallisuuden (paikan omaleimaisen identiteetin) rooli näissä määrittelyissä, tekevätkin paikkakuvausten kriittisestä tarkastelusta myös alueellisesti ja yhteiskunnallisesti merkittävän tutkimusaiheen.

Tutkimuksen rakennetta ja tutkimusraportin sisältöä on kuvattu taulukossa 1. Taulukon nuolet kuvastavat teoreettisten lähtökohtien ja empiiristen havaintojen yhdistymistä toisaalta paikan kuvaamisen kudelman rakennemallin luomiseksi sekä toisaalta paikan kuvaamisen kudelmien historiallisen rakentumisen selittämiseksi.

Taulukko 1. Tutkimuksen ja tutkimusraportin rakenne.

Maantieteen tutkimustraditiot (luku 2)	Paikallisen ja ylipaikallisen suhteen tutkimus	→	Paikkakuvausten määrittämä paikan identiteetti ja imago	←	Paikkakuvausten tutkimus
Teoreettiset, menetelmälliset ja käsitteelliset lähtökohdat (luku 3)	↓ Kontekstuaalinen konstruktionismi Diskursiivinen tutkimusote Käsitteet: paikkakuvaus, ylipaikallinen ympäristöideologia, paikalliset kehityspolut, paikan imago ja identiteetti ↓				
Tutkimusongelma (luku 4)	Miksi paikkakuvaukset ovat muotoutuneet sellaiseksi kuin ovat? ↓				
Tulokset (luvut 4 ja 9)	Paikan kuvaamisen yksittäisten silmukoiden ja kudelman rakennemallit	↔			Tutkimuspaikkakuntien kuvaamisen kudelman sisällön historiallinen rakentuminen
Empiria Aiemmat tutkimukset Tutkimuksen kulku (luvut 5, 6, 7 ja 8)	↑ Savonlinnan ja Varkauden paikkakuvaukset 1900-luvun alusta nykypäivään				

Työn alussa (luku 2) tarkastellaan tutkimuksen yhteyttä maantieteen tutkimustraditioihin. Työ kytketään osaksi maantieteessä 1970-luvulta lähtien korostunutta paikallisen ja ylipaikallisen suhteen tutkimusperinnettä, minkä jälkeen tuodaan esille tutkimuksen yhteydet uudempiin, kulttuurisen maantieteen parissa 1980-luvulta lähtien virinneisiin, alueellisen rakentumisen ja paikkamarkkinoinnin tutkimustraditioihin. Näiden pohjalta tämän tutkimuksen kohteeksi on muodostunut paikkakuvausten määrittämä ja tuottama paikan identiteetti ja imago. Samalla tutkimuksen teoreettiseksi ja menetelmälliseksi kehykseksi on valikoitunut kontekstuaalinen konstruktionismi ja siihen tukeutuva diskurssianalyttinen näkökulma aineiston analyysiin. Näitä lähtökohtia tarkastellaan luvussa kolme, jossa määritellään myös tutkimuksen keskeiset käsitteet: paikkakuvaus, ylipaikalliset ympäristöideologiat ja paikalliset kehityspolut sekä paikan imago ja identiteetti.

Tutkimuksellisen viitekehyksen, teoreettisten ja menetelmällisten lähtökohtien sekä keskeisten käsitteiden tarkastelun jälkeen luvun neljä alussa esitetään tutkimusongelma. Tämän jälkeen kootaan työn keskeisenä teoreettisena viitekehyksenä ja analyysivälineenä toimivan paikan kuvaamisen kudelman yksittäisten silmukoiden sekä niistä muodostuvan kudelman rakenteet. Tutkimuksen kysymyksenasettelun vuoksi tämä rakennemalli voidaan nähdä sekä tutkimusongelmaa jäsentävänä että osittain myös tutkimuksen tuloksena.

Viidennessä luvussa esitellään tutkimuspaikkakunnat ja -aineisto, tarkastellaan niiden erityispiirteitä ja perustellaan niiden valintaa tutkimuksen kohteeksi. Luvussa esitellään myös Savonlinnaan ja Varkauteen liittyviä aiempia tutkimuksia ja käydään läpi tämän tutkimuksen kulkua: aineiston hankintaa ja analyysin eri vaiheita sekä empirialukujen rakennetta.

Kuudes luku käsittää tutkimuspaikkakuntien ja niiden kuvaamisen historian tarkastelun. Luku koostuu kolmesta Suomen yleiseen historiaan kytkeytyvästä alaluvusta 1900-luvun alusta nykypäivään. Aikakaudet jakautuvat suurten kansallisten murroskohtien mukaisesti kansallisen heräämiseen ja Suomen itsenäisyyden alkuvuosikymmeniin, sotavuosiin ja jälleenrakennukseen sekä kaupungistuvaan ja globalisoituvaan yhteiskuntaan. Luvussa esitellään lyhyesti laajempaa ylipaikallista (kansallista ja kansainvälistä) kontekstia sekä tutkimuspaikkakuntien historiaa ja niitä esittelevää aineistoa kunakin aikakautena.

Seitsemäs ja kahdeksas luku sisältävät aineiston sisällön tarkastelun ja analyysin, joissa sovelletaan aineiston analyysivälineeksi muodostettua rakennemallia. Luvussa seitsemän kerrotaan omista alaluvuissaan Savonlinnan alueen kuvaamisesta maisema- ja matkailukohteena sekä alueellisena kaupunkikeskuksena ja asuinympäristönä. Kahdeksas luku käsittelee puolestaan Varkauden kuvaamista teollisuusyhdyskuntana, -kauppalana ja -kaupunkina sekä matkailukohteena. Molempiin lukuihin sisältyy lukuisia aineistoesimerkkejä, tekstilainauksia ja kuvia, joiden tarkoituksena on välittää lukijalle kuva kulloisistakin ”ajan hengen” mukaisista esitystavoista. Lisäksi empirialuvuissa tarkastellaan esitettyjen paikkakuvausten yhteyttä eri aikoina vallinneisiin ylipaikallisiin ympäristöideologioihin ja muodostetaan silmukoita paikkojen kuvaamisen historialliseen kudelmaan.

Työn lopussa (luku 9) kootaan aineiston käsittelyssä luoduista silmukoista Savonlinnan ja Varkauden kuvaamisen kudemat ja arvioidaan sitä, miksi kudemat ovat muotoutuneet sellaiseksi kuin ovat. Näiden pohjalta rakennetaan erikoistuvan

ja moninaistuvan paikan kudelman mallit sekä pohditaan yleisemmin paikkojen kuvaamisen nykypäivän ongelmia ja haasteita. Näin tutkimus muodostaa puheen-
vuoron viimeaikaiseen paikallisuuden ja globaalin suhteesta käytyyn keskusteluun.
Samalla arvioidaan paikan kuvaamisen kudelman mallin toimivuutta, kehittämismahdollisuuksia ja sovellettavuutta paikkakuvausten analyysivälineenä.

2 TUTKIMUKSEN MAANTIETEELLINEN TAUSTA

2.1 Tutkimuksia paikallisen, kansallisen ja ylikansallisen suhteesta

Tämän tutkimuksen näkökulma paikkakuvauksista ylipaikallisten ympäristöarvostusten ja paikallisuuden monimuotoisen suhteen heijastajana on periaatteeltaan johdettavissa 1980- ja 1990-lukujen taitteessa maantieteessä vaikuttaneeseen, strukturalistisen metodologian piirissä syntyneen, lokaliteettitutkimuksen perinteeseen. Tuolloin ryhdyttiin tarkastelemaan paikan rakentumista ulkoisten voimien ja paikallisten tekijöiden vuorovaikutteisena, relationaalisenä tilana. (Massey 1994, alkup. 1991; Vartiainen 1992.) Tutkimukset käsitelivät usein globaalin talouden ja paikallisuuden yhteyttä (esim. Marsden ym. 1993; 1990; Cooke 1990; Cox & Mair 1988). Myöhemmin on tarkasteltu myös muita yhteiskunnan osa-alueita. Tutkimusten kohteena on ollut muun muassa paikallinen ympäristöorientaatio, jonka on katsottu muotoutuvan laajempien yhteiskunnallisten vaikutteiden valikoivan vastaanottamisen ja sisäistämisen tuloksena (esim. Konttinen & Litmanen 1996; Kortelainen 1996; Rannikko 1995; Kotilainen 1994; Suhonen 1994; Lehtinen 1991).

Lokaliteettitutkimus ja siihen liittynyt keskustelu muodostivat perustan niin sanotulle uudelle alueelliselle maantieteelle, jossa tutkimuskohteena ei ole niinkään tietty paikka itsessään, vaan joukko teoreettisia ja empiirisiä kysymyksiä, joita on mielekästä tutkia paikallisen näkökulman kautta (Häkli 1999, 117). Uuden alue- ja maantieteen näkökulmasta tutkimuksellinen huomio kiinnittyi kysymyksiin rakenteiden ja sosiaalisen toiminnan yhteenkietoutuneisuudesta tietyssä historiallisessa kontekstissa ja erilaisilla alueellisilla tasoilla. Strukturaatioteorian esiin nostamiin teemoihin yhdistyi alueellisen todellisuuden rakentumiseen vaikuttavien historian, kulttuurin, sosiaalisten identiteettien ja valtasuhteitten tarkastelu. (Saarinen 2001, 26.) Samalla paikkoja ryhdyttiin tarkastelemaan tutkimusten kysymyksenasettelun mukaisina kokonaisuuksina pikemmin kuin ulkokohtaisesti asetettuina, alueellisesti tai hallinnollisesti rajattuina alueina. Sen, mitä paikallisella kulloinkin tarkoitetaan, katsottiin määrittävän tutkimustehtävän mukaan. (Häkli 1999, 117.) Myöskään tässä tutkimuksessa tutkimuspaikkakuntia ei käsitellä tiukasti hallinnollisina yksiköinä, vaan paikkakuvausten esittäminä materiaalisina, toiminnallisina ja symbolisina alueina.

Yksi keskeisimmistä lokaliteettitutkimuksen ja uuden maantieteen pohjalta syntyneistä tutkimusteemoista on globaalin ja paikallisen vuorovaikutteisuuden tarkastelu (Häkli 1999, 118). Erityisesti 1980-luvulta lähtien tutkimuksen kohteeksi on noussut kysymys yhteiskunnassa meneillään olevasta muutoksesta ja sen vaikutuksista eri toimijoiden paikallisiin, kansallisiin ja globaaleihin yhteyksiin. Tulkinnoille yhteiskunnan tilasta on ollut leimallista muutoksen ja moniaineksisuuden

korostaminen, eikä kattavaa yhteisymmärrystä muutoksen tilasta, voimakkuudesta ja muodoista ole löytynyt. Yhteistä eri näkemyksille on kuitenkin ollut käsitys siitä, että jotain on muuttumassa. Usein on katsottu, että modernin teollisen yhteiskunnan yksi vaihe on päättymässä ja toinen, vielä vaikeasti hahmotettava alkamassa. (Ks. esim. Melin & Nikula 2003; Ilmonen & Siisiäinen 1998, 7; Benko & Strohmayer 1997; Castells 1996; Urry 1995.)

Tätä muutosta on usein pidetty sen verran merkittävänä, että sitä on haluttu kuvata uusin termein. On puhuttu muun muassa myöhäis-, post- ja jälkimodernista yhteiskunnasta (Giddens 1991, Benko & Strohmayer 1997; Harvey 1989), jälkiteollisesta yhteiskunnasta (Holcomb 1994), transmoderniudesta (Luyckx 1999), ekomoderniudesta (Hajer 1995), tietoyhteiskunnasta (Eriksen 2002), verkostoyhteiskunnasta (Castells 1996) tai unelma- ja elämysyhteiskunnasta (Jensen 1999) riippuen siitä, millaisia tekijöitä muutoksen suhteen on haluttu painottaa. Tässä tutkimuksessa käytetään termiä jälkimoderni kuvaamaan nykyaikaa ja sen ilmiöitä, jotka sisältävät ajatuksen muutoksesta suhteessa moderniin. Termin voidaan tulkita sisältävän meneillään olevan murroksen ohella myös ajatuksen ajallisesta jatkuvuudesta. Jälkimoderni ei myöskään suoranaisesti kuvaa vain jotain tiettyä yhteiskunnallista ilmiötä, vaan sitä voidaan käyttää yleisterminä puhuttaessa vallitsevasta yhteiskunnallisesta tilanteesta, tai se voidaan kytkeä eri yhteyksiin (esim. jälkimoderni paikkamarkkinointi).

Yhteiskunnassa meneillään olevan muutoksen moninaisia tulkintoja on yhdistänyt pitkälti käsitys yli kansallisvaltioiden rajojen ulottuvien ilmiöiden ja toiminnan yleistymisestä sekä yhteyksien intensiteetin kasvusta (Urry 2000, 1–18). Kansallisvaltioiden taloudelliset, poliittiset ja kulttuuriset eliitit ovat perinteisesti toimineet keskeisinä ”välittäjinä” ja ”suodattajina” globaalien vaikutteiden siirtymisessä paikallisten toimijoiden tietoisuuteen. Globalisaation on kuitenkin äärimmillään katsottu johtavan nimenomaan kansallisten eliittien vallan häviämiseen ja maailmaan, jossa ei ole valtioiden välisiä raja-aitoja. Tämä on puolestaan voitu nähdä paikallisten toimijoiden suhteen paitsi vapauttavana mahdollisuutena uusille (aiemmin mahdollisesti tukahdutetuille) näkemyksille myös paikallisia kulttuureja, taloutta ja ympäristöä uhkaavana. Sen sijaan maltillisemmissä näkemyksissä kansallisten eliittien on katsottu säilyttäneen edelleen asemansa erityisesti kansantalouden säätelijänä. Samalla on kuitenkin tunnustettu, että globalisaatio on johtanut uusiin poliittisiin, taloudellisiin ja sosiaalisiin kehityskuluihin, jotka ovat muuttaneet myös kansallisia toimintaympäristöjä. Tämän seurauksena on voinut muodostua uusia eliittejä ja toimintatapoja. (Shaw & Williams 2004, 4–8.) Esimerkkeinä voidaan mainita monissa länsimaissa tapahtunut ympäristöliikkeen politisoituminen ja ympäristöhallinnon synty (Anderson 1997, 81–83) tai globaalien taloudellisten kilpailukykymerkityksen korostuminen kansallisessa päätöksenteossa (Moisio 2006, 221–224).

Yhteiskuntatieteilijät ovat siis esittäneet hyvin erilaisia arvioita globalisaation vaikutuksista kansallisten eliittien rakenteeseen ja toimintaan sekä kansallisvaltioiden rooliin maan sisällä tapahtuvan toiminnan säätelijänä. Eri tulkinnoille on kuitenkin yhteistä se, että globalisaation on katsottu vahvistaneen paikallisten toimijoiden oman toiminnan merkitystä sille, miten he ja heidän ”edustamansa” paikat ”sijoittuvat” maailmassa (Shaw & Williams 2004, 4–8). Paikan luonteen muotou-

tumisen suhteen globalisaation on useissa kriittisissä kannanotoissa katsottu aiheuttavan paikallisten erojen tuhoutumista ja johtavan paikkojen samankaltaistumiseen (Williams 2002, 357–358). Toisaalta on myös uskottu paikallisten erojen säilymiseen. Esimerkiksi Doreen Massey (2004, 4–5, 10–11) on esittänyt, että globalisaatiotodiskurssin hegemoniasta huolimatta paikalliset identiteetit ovat erilaisia ja monimuotoisia. Tämä erojen säilyminen perustuu erilaisiin paikallisiin toimijoihin ja valtasuhteisiin sekä näiden toimijoiden erilaisiin ja -laajuisiin ylipaikallisiin suhteisiin.

Noel Castreen (2003, 166–175) mukaan yksi viime aikojen keskeisimmistä maantieteellisen tutkimuksen haasteista onkin ollut tarkastella paikkojen yksilöllisyyttä huolimatta siitä, että ne ovat samanlaisten globaalien voimien kohteena. Hänen mukaansa paikan merkitys ei siis suinkaan ole vähentynyt globaaleista verkostoista ja niiden homogeenivasta vaikutuksesta huolimatta. Sen sijaan globalisaation voi katsoa synnyttäneen uusia paikkojen erilaistumisen muotoja. Paikat ovat eri tavoin yhteydessä erilaisiin globaaleihin verkostoihin, ja niiden asema verkostoissa on erilainen.

Tutkimuksissa on ollut esillä myös globalisaation käsite, jolla tarkoitetaan globaalien ja paikallisten toimijoiden keskinäisen suhteen näkemistä verkostona, jossa molemmat ovat yhtä merkityksellisiä. Käsitteellä on alun perin viitattu erityisesti taloudessa tapahtuneeseen globaalien verkostoitumisen ja paikallisen toiminnan merkityksen yhtäaikaiseen korostumiseen (Mair 1997; Vartiainen 1997; Swyngedown 1992). Myöhemmin globalisaation käsitettä on käytetty myös muissa yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa yhteyksissä viittaamaan globaalien ja paikallisten toimijoiden keskinäisiin verkostoihin sekä ilmiöiden yhteenkietoutuneisuuteen (Crang 1999a, 31–32; Robertson 1995). On esimerkiksi tutkittu kansallisten identiteettien ja niiden symbolien yhteyttä ylikansallisiin historiallisiin muutoksiin (Paasi 1996).

Castreen (2003, 178–179) mukaan maantieteilijät ovat viime aikoina havainnollistaneet paikallisuuden glokaalia luonnetta pääsääntöisesti kahdella tavalla. Ensinnäkin on tuotu esiin ulkoisten vaikutteiden myötä syntynyt tarve korostaa paikallisuutta vastapainona ei-halutuille vieraille vaikutuksille. Tällöin paikalliset toimijat ovat kokeneet jonkin ulkoisen tekijän uhaksi paikallisuudelle ja halunneet aktiivisesti vastustaa näiden ei-toivottujen vaikutteiden leviämistä. Toisaalta on myös katsottu, että monet paikallisuuteen liitetyt ominaisuudet ovat avoimesti ”ulkopaikallisia”. Näissä tapauksissa muualta tulevat ihmiset määrittelevät paikkaa omista lähtökohdistaan ja luovat näin todellisuutta, joka voi olla hyvinkin kaukana paikallisten asukkaiden näkemyksistä. Näin tapahtuu usein esimerkiksi matkailussa. Castree (2003, 177–178) katsoo, että monet maantieteilijät ovat aliarvioineet ulkoisten tekijöiden vaikutuksen paikkatunteen ja paikkaidentiteetin säilymiselle. Vaikka identiteetit edelleen syntyvät paikassa, ne eivät hänen mukaansa ole paikkaan sidottuja tai tulosta puhtaasti paikallisista kokemuksista. Sen sijaan hän katsoo, että paikallisesti muuttuvat identiteetit nousevat nimenomaan ulkoa tulevista vaikutteista. Tästä näkökulmasta voidaan jopa väittää, että mitä enemmän paikat ovat yhteydessä toisiinsa, sitä enemmän paikkojen erot säilyvät ja niitä uusinnetaan (ks. myös Williams 2002, 357–358).

Näiden tekijöiden vuoksi paikallisuutta ei voida käsitellä vain passiivisena vastaanottajana suhteessa globaaleihin voimiin, vaan huomio on kohdistettava siihen, kuinka eri tavoin globaaleja vaikutteita omaksutaan, tulkitaan ja/tai vastustetaan eri paikoissa (ks. esim. Massey 2005, 102; 2004, 5–11; Shaw & Williams 2004, 4–6; Castree 2003, 175–176). Tällöin paikkaa ei nähdä vain ”risteymänä”, jossa ylipaikalliset vaikutteet saavat erilaisia paikallisia muotoja, vaan paikalla katsotaan olevan myös itsenäisiä, ”sisäsyntyisiä” materiaalisia, toiminnallisia ja symbolisia ominaisuuksia (Hardt & Negri 2000, suom. 2005). Viime aikoina globalisaatio on myös yhä useammin nähty nimenomaan paikallisesti tuotettuna ilmiönä. On korostettu, että globalisaatio ei ole abstrakti prosessi, vaan se tapahtuu tietyissä institutionaalisissa, historiallisissa ja maantieteellisissä paikoissa tiettyjen paikallisten toimijoiden toteuttamana (Shaw & Williams 2004).

Nähtiinpä globalisaatio uhkana tai mahdollisuutena paikallisuudelle, paikallisuutta sanelevana tai paikallisesti tuotettuna, on näissä kaikissa tapauksissa tuloksena käsitys paikan identiteetistä sekä yksilöllisenä että ei-paikallisia ulottuvuuksia sisältävänä. Tämä johtaa tarkastelemaan paikallisuuden määrittymistä ja rakentumista suhteessa ylipaikallisiin vaikutteisiin, mutta myös paikan materiaalisia, toiminnallisia ja symbolisia ominaisuuksia sekä historiallisesti muotoutuneita paikallisia suhteita, hegemonisia tavoitteita ja näkemyksiä, joiden perusteella erilaisia vaikutteita omaksutaan ja tulkitaan. Tässä tutkimuksessa havainnollistetaan kahden empiirisen esimerkin, Savonlinnan ja Varkauden, kautta globaalien ja paikallisten suhdetta paikan kuvaamisessa ja määrittelyssä. Tavoitteena on havainnollistaa paikallisen ja ylipaikallisen suhteen ja siinä mahdollisesti tapahtuneiden muutosten vaikutusta paikkakuvausten heijastamaan/määrittämään paikan identiteettiin ja imagoon.

Paikkakuvausten analysointia paikallisen ja ylipaikallisen suhteen ilmentäjänä puoltaa esimerkiksi David Harvey (1989, 294–296) jo 1980-luvulla esittämä näkemys paikkojen kuvaamisen merkityksen kasvusta ajan ja tilan kokoonpuristumisen (time-space compression) myötä. Hän katsoi, että fyysisten rajojen hämärtyminen johtaa taloudellisten pääomien houkuttelussa yhä suurempaan tarpeeseen erottaa ”sisällöllisesti” muista. Myöhemmin vastaavan näkemyksen on esittänyt John Urry (1995, 23), jonka mukaan erottuminen muista on keskeinen edellytys myös asukkaiden ja matkailijoiden houkuttelussa, josta puolestaan on tullut nykymaailmassa yhä merkittävämpi tekijä paikkojen menestymiselle. Sen, että yksittäiset paikat yhä useammin kilpailevat matkailijoista, asukkaista, osaavasta työvoimasta ja investoinneista globaaleilla markkinoilla, on katsottu osaltaan luovan ongelman suhteessa kansallisvaltioiden rooliin. Ne joutuvat uuteen välittävään asemaan globaalien markkinoiden ja yksittäisten paikkojen välillä. (Saarinen 1997, 38.)

Näiden paikallisen, kansallisen ja ylikansallisen keskinäisen suhteen muuttumista koskevien kysymysten voi katsoa heijastuvan myös paikkojen kuvauksiin, joilla on keskeinen asema paikkojen markkinoinnissa eri kohderyhmille. Tässä suhteessa myös tämä tutkimus on osa etenkin 1990-luvulta lähtien yleistynyttä tutkimussuuntausta, jossa paikallisen ja ylipaikallisen suhdetta tarkastellaan paikkojen kulttuurisen tuottamisen ja kuluttamisen näkökulmista. Toisaalta tutkimuksissa on viimeisen reilun vuosikymmenen aikana kiinnitetty yhä useammin huo-

miota yhteiskunnan ja luonnon suhteen määrittelyyn. On pyritty yhteiskunnallisen toiminnan ja fyysisen ympäristön tekijöiden yhtäläiseen huomioimiseen paikkojen rakentumista tarkasteltaessa. Näiden uusien suuntausten myötä on yleistynyt myös erilaisten median ja paikkamarkkinoinnin tuottamien kuvausten käyttö tutkimusmateriaalina. (Urry 1995, 2.) Seuraavassa luvussa tarkastellaan lähemmin paikkakuvausten ja paikkamarkkinoinnin tutkimusta maantieteessä viime vuosikymmeninä.

2.2 Paikkakuvausten ja paikkamarkkinoinnin kriittinen tutkimus

Tulkinta paikkakuvauksista paitsi paikallisuuden heijastajana myös areenana määrittellä paikkaa ja paikallisuutta yhdistää tämän tutkimuksen viime vuosikymmeninä vaikuttaneeseen kulttuurisen maantieteen traditioon. Kulttuurin tuotteiden maantieteellisen tutkimuksen juuria on etsitty aina humanistisen maantieteen esikuvana toimineesta 1900-luvun alun ranskalaisesta ihmismaantieteestä asti (*géographie humaine*). Varsinaisesti kulttuurin tuotteiden tutkimuksen on kuitenkin katsottu yleistyneen 1960-luvun lopun ja 1970-luvun maantieteen behavioraalisen suuntauksen myötä. Tuolloin tutkimuksen kohteena olivat erityisesti yksilön ympäristöön liittämät mielikuvat. (Blunt 2003, 76.) Tarkastelun kohteena oli useimmiten kuitenkin helposti havainnoitava ja mitattava käyttäytyminen. Ei-mitattavat näkökulmat, kuten yksilölliset arvot ja tavoitteet, jäivät vähälle huomiolle. (Tani 2001a, 144; 2001b, 106–108.)

Samoihin aikoihin humanistisen maantieteen parissa ryhdyttiinkin tekemään tutkimuksia, joissa korostettiin henkilökohtaisten arvojen ja tavoitteiden merkitystä ympäristökokemuksessa. Senhetkisten kokemusten lisäksi pyrittiin usein tarkastelemaan myös mielikuvituksen ja muistojen merkitystä ympäristömielikuvien synnylle. (Tani 2001b, 108.) Monissa tutkimuksissa hyödynnettiin kaunokirjallisuutta aineistona, jonka välityksellä voitiin analysoida ihmisten havaintoja paikoista ja kiinnittymistä niihin (esim. Mallory & Simpson-Housley 1987; Pocock 1981; Tuan 1978). Tämä tutkimussuuntaus kohtasi kuitenkin runsaasti kritiikkiä. Sen katsottiin muun muassa korostavan liikaa yksilöllisyyden merkitystä yhteisöllisyyden ja paikallisuuden roolin huomioimisen kustannuksella. Täydellistä toisen ihmisen mielen tavoittamista ja ymmärtämistä pidettiin myös sinänsä mahdottomana tutkimustehävänä. (Tani 2001b, 108–110; ks. myös Häkli 1999, 83.)

Yhteiskunnallisen kontekstin, kielen ja esittämisen merkitystä paikkaan kohdistuvien mielikuvien synnyssä ryhdyttiin painottamaan tutkimuksissa vasta 1980-luvulta lähtien yhteiskuntatieteiden ja maantieteen niin sanotun kulttuurisen käänteen myötä (ks. Barnes & Gregory 1997a; Duncan & Ley 1993; Barnes & Duncan 1992). Maantieteen osalta kulttuurinen käänne merkitsi ensisijaisesti maiseman merkityksiä luovien yhteiskunnallisten ja kulttuuristen suhteitten tulkinnan nostamista tutkimuksen keskiöön. Subjekttiivisen paikan kokemuksen rinnalle maantieteen tutkimuskohteeksi nousivat intersubjektiiiviset paikan kokemukset ja kollektiivisesti tuotetut ympäristön representaatiot: tavat kuvata ja määrittää ympäristöä

(Morin 2003, 322; ks. esim. Barnes & Gregory 1997b, 296-297; Cosgrove 1984; Meining 1979). Usein tutkimuksen kohteena ovat olleet erilaiset maisemien tekstuaaliset (tekstit ja kuvat) kuvaukset, joita ei nähdä vain heijastuksina tai kopioina todellisuudesta, vaan niiden katsotaan myös luovan sitä (Blunt 2003, 77-78; ks. esim. Duncan 1990; Cosgrove & Daniels 1988; Duncan & Duncan 1988).

Kulttuurinen käänne on merkinnyt myös populaarikulttuurin ja median tuottaman materiaalin nostamista taideaineistojen rinnalle tutkimuksen kohteeksi (Blunt 2003, 78; Kneale 1999, 316-317). Samalla on yleistynyt visuaalisten esitysten analysointi. On tiedostettu, etteivät edes valokuvat kuvaa yksiselitteisesti todellisuutta, vaan ne voivat olla jopa tekstejä merkittävämmässä asemassa luotaessa haluttuja mielikuvia paikoista ja alueista. (Bartram 2003, 150-151.) Tutkimuksissa on analysoitu muun muassa elokuvia (esim. Aitken & Zonn 1994; Tani 1995; Clarke 1997), maisemamaalauksia (esim. Daniels 1993; Cosgrove & Daniels 1988), maisemavalokuvia (esim. Kinsman 1995), sähköisiä ja painettuja medialähteitä (esim. Phillips ym. 2001; Avraham 2000; Burgess 1990) sekä esitemateriaalia (esim. Gold & Gold 1994; Holcomb 1994; 1993; Burgess & Wood 1988).

Tässä tutkimuksessa aineistona käytetyt paikkakuvaukset, esitemateriaali, matkailuelokuvat ja kotiseutukirjallisuus, kytkevät tutkimuksen läheisesti paikkamarkkinoinnin ja sitä kautta tapahtuvan tietoisien paikan imagon luomisen ja vastaanoton tutkimukseen. Paikkaimagojen tutkimukset ovat yleistyneet erityisesti 1970-luvulta lähtien paikkojen markkinoinnin yleistymisen ja merkityksen kasvun myötä (Short 1996, 426-427). Erityisesti matkailun ja matkailumarkkinoinnin yleistyttyä suurin osa paikoista ja maisemista on esiintynyt kuvauksissa, joiden tavoitteena on luoda paikkaan liittyviä myyttejä tai muuttaa kyseiseen kohteeseen kohdistuvia mielikuvia (Morgan 2004, 174; Shaw & Williams 2004, 168). Paikkamielikuvien ja imagojen sekä paikkojen markkinoinnin tutkimus on liitetty erityisesti osaksi jälkimodernin yhteiskunnan ilmiöiden tarkastelua ja analysointia (Äikäs 2001, 59; Haarni ym. 1997, 26).

Nigel Morgan (2004, 175) on jakanut paikkamarkkinoinnin tutkimuksen kolmeen suuntaukseen: yhtäältä markkinoinnin ja toisaalta julkisen hallinnon näkökulmista aihetta lähestyviin tutkimuksiin sekä kriittiseen lähestymistapaan. Näistä kaksi ensimmäistä keskittyvät pääasiassa yksilöiden kulutuskäyttäytymisen ja mielikuvien sekä niihin vaikuttamisen tarkasteluun. Markkinoinnin näkökulmasta tutkitaan itse markkinointibisnestä ja sen johtamista sekä brandien luomista (esim. Pike 2004; Morgan ym. 2002; Kotler ym. 1993). Julkisen hallinnon näkökulmasta tarkastellaan paikkamarkkinoinnin merkitystä paikalliselle taloudelle. Usein tutkimuksen kohteena ovat olleet paikan imagon luomista ja/tai muuttamista koskevat kysymykset (esim. Gold & Ward 1994; Holcomb 1993; Ashworth & Voogd 1990). Tämän päivän paikkamarkkinoinnin ohella on tarkasteltu myös historiallisia paikkojen mainoksia (esim. Barke & Harrop 1994; Gold & Gold 1990) sekä yleisemmin paikkojen markkinoinnin ja mainostamisen historiaa (Ward 1998a; 1998b).

Kuitenkin vain harvat paikkakuvaukset, edes esitemateriaali, on julkaistu tietoisien paikan imagon luomiseen tai muuttamiseen tähtäävissä kampanjoissa. Tässä tutkimuksessa ei oleteta, että tarkastellussa esitemateriaalissa olisi aina tietoisesti pyritty luomaan tutkimuspakkakunnalle jotain tiettyä imagoa. Sen sijaan kuvauksia tutkitaan ”aikansa kuvina”. Tutkimuksessa pyritään kartoittamaan niitä paikallisia

ja ylipaikallisia tekijöitä, jotka vaikuttavat paikkojen kuvaamisen tapoihin ja sisältöihin sekä sitä kautta paikan identiteetin ja imagon määrittelyihin huolimatta siitä, ovatko kuvausten eri elementit tarkoituksella valittuja vai tiedostamattomia. Tutkimus kytkeytyykin ensisijaisesti paikkamarkkinoinnin tutkimuksen kolmanteen suuntaukseen, niin sanottuun kriittiseen lähestymistapaan, jossa paikkamarkkinointi nähdään kulttuurisena prosessina (Morgan 2004, 175; ks. myös Ward 1998a, 4–5).

Paikkamarkkinoinnin kriittinen tutkimus on syntynyt yhteiskuntatieteiden kulttuurisen käänteen myötä (Morgan 2004, 175; Ward 1998a, 5). Siinä paikkamarkkinoinnin tuottamat kuvaukset nähdään kulttuurisina konstruktiona, jotka uusintavat ja vahvistavat vallitsevia valtasuhteita sekä yhteiskunnallisia jaotteluja (Morgan 2004, 176–177; Jenkins 2003, 307). Samalla on noussut esiin tarve arvioida myös kuvauksissa tapahtuvan paikan tuottamisen moraalaisia ulottuvuuksia ja kestävyyttä (Saarinen 1998, 158).

Tutkimuksissa on tuotu esiin muun muassa länsimaisten heteromiesten katseen/näkökulman korostuminen paikkamarkkinoinnin tuottamisessa kuvauksissa (esim. Pritchard 2004; Pritchard & Morgan 2000a; 2000b; Urry 1990) tai yleensäkin länsimaisen kulttuurin valtavirtaan kuulumattomien syrjäisten tai marginaalisten alueiden ja kulttuurien määrittäminen eksoottiseksi ja usein vähemmän kehittyneeksi toiseksi (esim. Schellhorn & Perkins 2004; Hopkins 1998a; 1998b). On myös oltu huolestuneita paikkojen omaleimaisuuden kaventumisesta epäolennaisiksi, markkinointia varten räätälöidyiksi luonnon ja kulttuurin harmonista yhteiseloä korostaviksi ”sankaritarinoiksi” paikan ”kunniakkaasta” historiasta (Meethan 1996, 186–195). Tutkimuksissa onkin nostettu esiin tarve ymmärtää, mihin perustuvat mainosten viittaukset paikkojen eksoottisuuteen ja historiallisuuteen sekä, miten ja millaista kuvaa toiseudesta, paikallisista ihmisistä ja alkuperäisyydestä kuvaukset luovat (Shaw & Williams 2004, 166–168). Esimerkiksi Nigel Morgan ja Anette Pritchard (1998) ovat teoksessaan ”Tourism Promotion and Power. Creating Images, Creating Identities” todenneet, että matkailun markkinoinnissa paikoille luodut imagot muovaavat edelleen paikoille identiteettejä, jotka edustavat tiettyjä, vallitseviin valtasuhteisiin ja hegemoniseksi muodostuneisiin näkemyksiin perustuvia, tapoja nähdä ja määrittää todellisuutta. Nämä näkökulmat ovat vaikuttaneet osaltaan siihen, että myös tässä tutkimuksessa paikkakuvauksilla nähdään olevan merkittävä rooli paitsi paikan imagon myös sen identiteetin määrittämisessä.

Matkailu- ja paikkamarkkinoinnin tuottamien kuvausten ohella kriittistä näkökulmaa on sovellettu tutkimuksissa, joissa on tarkasteltu erilaisissa kulttuurin tuotteissa tapahtuvaa kansallisten ympäristöideologioiden luomista ja ylläpitämistä. John R. Shortin (1991) esittämä kansallisen ympäristöideologian käsite on toiminut pohjana tämän tutkimuksen näkemykselle ylipaikallisista ympäristöideologioista (ks. luku 3.3.2).

Tyypillisesti kansallisia ympäristöideologioita ovat olleet erityisesti kansallisvaltioiden perustamisen yhteydessä luodut kansalliset maisemakuvastot. Monien modernien kansallisvaltioiden kirjallisuudesta ja kuvataiteesta löytyy esimerkkejä maisematyypeistä, joita on käytetty luotaessa kuvaa kotimaasta ja kansakunnan identiteetistä (esim. Lukkarinen 2004, 50–52; Häyrynen 2000, 37; Daniels 1993, 5–7; Meining 1979, 164, 175; Osborne 1988, 162–173). Historiallisesti taiteilijat

ovatkin olleet merkittäviä kansallisen kuvaston luojia. He ovat dokumentoineet aikakautensa paikkoja ja samalla heijastaneet tötä tilanneen yhteisön näkemyksiä ja arvoja (Samuels 1979, 71). Esimerkiksi Short (1991) on teoksessaan ”Imagined Country. Society, Culture and Environment” analysoinut kaupunkkeihin, maaseutuun ja erämaahan liitettyjä myyttisiä ja ideologisia merkityksiä Isossa-Britanniassa, Pohjois-Amerikassa ja Australiassa. Tutkimuksen aineistona ovat olleet kaunokirjallisuus, elokuvat ja maisemamaalaukset. 1900-luvun moderneissa yhteiskunnissa myös medialla on ollut tärkeä ja kasvava rooli kansallisten symbolien mutta myös muiden yhteiskunnallisten merkitysten välittämisessä ihmisten tietoisuuteen (Jokinen & Saaristo 2002, 58–59).

Kaiken kaikkiaan voidaankin todeta, että erilaisissa kulttuurin tuotteissa esitetyillä kuvauksilla on suuri vaikutus ihmisten erilaisiin ympäristöihin liittyviin asenteisiin ja mielikuviin (Bunce 1994, 2). Syntyneillä mielikuville puolestaan on merkittävä vaikutus paikkaan kohdistuvaan käyttäytymiseen ja sitä myötä koko paikan rakentumiseen (Shields 1991, 47). Paikkakuvaukset ovatkin esillä myös tutkimuksissa, joissa on analysoitu laajemmin erilaisten paikkojen ja alueiden yhteiskunnallista rakentumista. Tällaiset tutkimukset ovat tämän tutkimuksen kysymyksenasettelun kannalta erityisen mielenkiintoisia, sillä niissä yhdistyvät paikallisuuden eri ulottuvuuksien, paikallisen ja ylipaikallisen suhteen sekä paikkakuvauksissa tapahtuvan paikan määrittelyn näkökulmat.

2.3 Paikkakuvaukset paikan rakentumisen tutkimuksissa

Tarkasteltaessa paikkakuvausten merkitystä paikan rakentumisessa usein siteeratun käsitteen muodostaa sosiologi Rob Shieldsin (1991) käyttämä sosiaalisen spatiaalisaation käsite, jolla hän kuvaa alueellisen todellisuuden yhteiskunnallista tuottamista. Sosiaalinen spatiaalisaatio viittaa alueellisen todellisuuden rakentumiseen paitsi materiaallisen todellisuuden rakentamisen ja muuttamisen kautta myös ideologisella tasolla (kollektiivisissa mytologioissa ja käsityksissä). Käsite nostaa tutkimuksen kohteeksi samanaikaisesti tilan kulttuurisen rakentumisen, sen kielelliset ilmaisut ja määrittelyt sekä toiminnan, rakenteet ja institutionaaliset järjestelyt. Shields korostaa erityisesti yleistysten, nimeämisen ja stereotyyppien merkitystä paikkojen rakentumisessa. Niiden avulla paikkoihin liitetyt ominaisuudet ja mielikuvat vaikuttavat olennaisesti paikkoihin kohdistuvaan toimintaan ja sitä kautta paikkojen rakentumiseen. Koska paikkoja koskevia mielikuvia luodaan ja välitetään erilaisissa kulttuurin tuotteissa, kuten mainoksissa ja kirjallisuudessa, on niillä keskeinen rooli paikan sosiaalisen spatiaalisaation prosessissa. (Shields 1991, 31, 47.)

Maantieteessä Anssi Paasi (1996, 33–35) on käyttänyt alueen historiallisesta rakentumisesta ja muuntumisesta alueellisen transformaation käsitettä, jota hän jäsentää alueellisen institutionalisoitumisen prosessin kautta. Alueellinen institutionalisoituminen koostuu neljästä vaiheesta: alueellisen fyysisen kokonaisuuden

muotoutumisesta, alueen käsitteellisestä hahmottumisesta, alueellisten instituutioiden ja sosiaalisten käytäntöjen muodostumisesta sekä alueen tulemisesta/tekemisestä tunnetuksi. Tämä paikan tuottaminen ja tekeminen tunnetuksi tapahtuu erilaisten diskurssien, käytäntöjen ja rituaalien avulla. (Paasi 2003, 478; 1996, 28–37.)

Paikkakuvausten voi katsoa ilmentävän institutionalisoitumisprosessin eri ulottuvuuksia. Alueen fyysisten rajojen sekä instituutioiden ja sosiaalisten käytäntöjen kehittyminen näkyy muun muassa kulloinkin kuvauksissa esitetyn alueen rajauksissa sekä kuvauksia tuottaneiden toimijoiden vaihdoksissa. Paikkakuvauksilla on kiistatta merkittävä rooli myös alueen käsitteellisessä hahmottumisessa, paikallisten symbolien luomisessa ja vakiintumisessa (esim. vaakunat, paikkaa symboloivat maisemat ja/tai rakennukset). Ennen kaikkea paikkakuvaukset kuitenkin liittyvät alueen tulemiseen/tekemiseen tunnetuksi. Ne ilmentävät diskursseja ja määrittävät paikan roolia ja siihen kuuluvia odotusrakenteita. Kuvaukset kertovat siitä, millaisena paikan menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus halutaan nähdä ja esittää sekä millaista imagoa paikalle luodaan ja/tai uusinnetaan niin paikallisten asukkaiden kuin ulkopuolisten mielissä. (Ks. Paasi 2003, 478; 1996, 28–37.) Voidaankin katsoa, että paikkakuvaukset sekä heijastavat ja määrittävät paikan identiteettiä että luovat, vahvistavat tai muokkaavat paikan imagoa.

Paikkakuvausten keskeinen merkitys alueellisen muotoutumisen ja muuntumisen prosessissa nousee esiin myös Jarkko Saarisen (2001, 1997) matkailualueiden kehitystä maantieteellisenä prosessina tarkastelevissa tutkimuksissa. Saarisen mukaan alueellisen transformaation prosessi heijastaa kulloistakin yhteiskunnallista historiallis-kulttuurista kontekstia, jossa myös fyysisellä sijainnilla on keskeinen merkitys. Saarinen on hyödyntänyt tutkimuksessaan Sackin (1992) esittämää maantieteellistä viitekehystä, jossa paikka muodostuu kolmesta elementistä: luonnosta, sosiaalisista rakenteista ja merkityksistä (ks. myös Sack 1997; 2001a). Tätä Sackin esittämää jaottelua on sovellettu myös tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehyyksenä ja analyysivälineenä toimivan paikan kuvaamisen kudelman sisältämien silmukoiden muodostamisessa. Sackin ajattelua esitelläänkin tarkemmin kudelman rakenteen luomisen yhteydessä luvussa neljä. Tässä yhteydessä sen sijaan tarkastellaan lyhyesti Saarisen esittämiä näkemyksiä matkailualueiden transformaatiosta ja representaatioiden roolista kyseisessä prosessissa.

Saarisen (2002a; 2002b; 2001; 1998) tutkimukset tuovat hyvin esiin paikallisuuden rakentumiseen vaikuttavat paikallisen ja ylipaikallisen suhteeseen liittyvät kysymykset ja paikkojen kuvaamisen merkityksen. Hän painottaa, että matkailu on nykyisin keskeinen yhteiskunnallinen ilmiö, joka yhdistää niin kansallisia talouksia kuin yksittäisiä alueita osaksi globaaleja järjestelmiä. Matkailussa liikkuvat paitsi ihmiset myös raha ja vaikutteet. Yhä useammin yksittäisiä paikkoja pyritään suunnittelemaan ja muuttamaan matkailijoiden ja matkailuinvestointien houkuttelemiseksi. Matkailu siis muokkaa fyysisiä maisemia, joissa elämme ja joita koemme. Matkailu on myös keskeinen tekijä, joka muokkaa tapaamme nähdä oma ympäristömme sekä muut paikat ja kulttuurit. Vastaavasti se myös vaikuttaa keskeisesti siihen, miten muut näkevät ja kuvaavat meitä ja jokapäiväisiä ympäristöjämme. (Saarinen 2001, 37.)

Saarinen (2001, 49–51; 1997, 44) on esittänyt matkailualueen muotoutumisen ja kehityksen (transformaation) prosessina, jossa paikan identiteetti muotoutuu ja muuntuu jatkuvasti kehittämisen ja alueen diskurssien kautta. Kehittämisen diskurssilla Saarinen tarkoittaa erilaisia organisatorisia ja institutionaalisia rakenteita ja käytäntöjä sekä niiden vaikutusta kyseisellä alueella. Nämä rakenteet yhdistävät alueen laajempaan, paikalliseen ja ylipaikalliseen, yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen rakenteeseen. Alueen diskurssilla hän puolestaan tarkoittaa niitä sosio-spatiaalisia symboleja ja merkityksiä, joiden kautta alue tunnustetaan. Alueen diskurssi käsittää myös alueesta erilaisten kuvausten kautta välitetyt tiedot ja luodut mielikuvat. Kehittämisen ja alueen diskurssien jatkuvan vuorovaikutuksen tuloksena muodostuu matkailualueen kulloinkin identiteetti, jonka perusteella se erottuu ja erotetaan muista vastaavista alueista ja ympäröivistä alueista. Koska nämä aluetta koskevat diskurssit ilmentävät kulloinkin vallitsevia yhteiskunnallisia käytäntöjä sekä arvostuksia ja niiden keskinäiset valtasuhteet ovat jatkuvasti muuttuvia, myös matkailualueen identiteetti on jatkuvassa muutoksessa.

Matkailukohteen transformaatiossa alueen identiteettiä ja merkitystä siis tuotetaan ja uusinnetaan diskursiivisissa käytännöissä ja jopa keskenään kilpailevissa diskursseissa. Tämä ei tapahdu ainoastaan peräkkäisissä, toisiaan seuraavissa diskursseissa, vaan myös yhtäaikaaisesti. Saarinen käyttää syntyvästä rakenteesta termiä ”tila-aika-mosaikki” (space-time-mosaics), jonka voi katsoa kuvastavan myös tässä tutkimuksessa luotavaa paikan kuvaamisen kudelman rakennetta. (Saarinen 2001, 66.)

Alueiden rakentuminen ja tuottaminen ei siis ole neutraali eikä passiivinen prosessi, vaan kyse on tilallisesta kamppailusta, jossa tietyt käytännöt ja arvot ovat hallitsevia. Saarinen (1998, 156) katsookin, että matkailualueen tuottamiseen liittyy usein esimerkiksi paikallisten ja ylipaikallisten arvojen välisiä konflikteja. Kysymykseen siitä, mitkä asiat nähdään tietylle alueelle tai tiettyyn paikkaan sopivina ja sallittuina, sisältävät myös moraalisia ulottuvuuksia (ks. myös Sack 2001a; 2001b).

Matkailukohteen transformaatiossa ovat merkittävässä roolissa paikan representaatiot, joilla tarkoitetaan sekä alueen fyysisen ympäristön ja toimintojen muokkaamista matkailijoiden toiveita vastaavaksi että alueen tekstuaalisia kuvauksia. Representaatioiden avulla aluetta pyritään usein aktiivisesti erilaistamaan muista vastaavista alueista ja ympäristöstään. (Saarinen 2001, 39; ks. myös Hughes 1998, 20.) Matkailualueiden markkinoinnin näkökulmasta tehtyihin paikkakuvauksiin liittyykin usein ristiriitoja suhteessa paikalliseen todellisuuteen. Saarinen (2001, 75–77; 1998, 157–158) on todentanut näitä ongelmia nostamalla esiin esimerkkejä pohjoisen Suomen paikkakuvausten ja todellisuuden välisistä eroista. Mainoksissa on muun muassa globalisoituvan matkailutalouden tarpeisiin suunnatuilla, harhaanjohtavilla kuvauksilla luotu kuvaa ”autenttisesta” lappilaisuudesta, joka ei kuitenkaan stereotyyppisyydessään vastaa paikallista todellisuutta.

Saarinen (2002a, 30) onkin esittänyt, että matkailussa alueesta muodostuu globaali yksikkö, joka on samalla sekä paikallisen kulttuurin ja talouden sisäpuolella oleva resurssi että ulkopuolisen katseen kohde ja osa laajempaa talousjärjestelmää. Glokaali alue perustuu usein stereotyyppisten matkailualueen representaatioiden tuottamiselle, kierrättämiselle ja uudelleen muokkaamiselle sekä näiden yhdiste-

lyyn suhteessa moderneihin kulutuskulttuureihin, joissa korostuu yksilöllisten elämäntyylien luominen ja viestittäminen.

Nämä havainnot nostavat esiin kysymyksen matkailukohteen homogenisaatioprosessista, jossa aluetta paitsi kuvataan, myös fyysisesti muokataan vastaamaan siihen kohdistuvia turisticisia odotuksia ja käsityksiä (Saarinen 2001, 41). Keskeisessä roolissa tässä muokkaamisessa ovat itse matkailijat, joiden käyttäytyminen muotoutuu helposti keskenään hyvin samankaltaiseksi. On myös todettu, että usein erilaiset matkakohteita esittelevät kuvaukset, kuten opaskirjat, ohjaavat matkailijoiden käyttäytymistä ja johtavat näin tiettyjen alueiden ja paikkojen suosion kasvuun. Tällä on puolestaan edelleen vaikutusta itse kohteisiin, jotka alkavat muotoutua yhä enemmän kyseisten matkailijaryhmien odotuksia vastaaviksi, keskenään yhä samankaltaisemmiksi, ”turistiseksi paikoiksi”. (Suvantola 2002, 134–137.) Matkailijoiden ohella alueiden muokkaamiseen osallistuvat myös paikalliset toimijat, jotka pyrkivät usein muuttamaan kohteen tarjontaa siitä luotujen kuvausten ja matkailijoiden odotusten mukaisiksi (Saarinen 2001, 41–42).

Näkemyksessä paikkamarkkinoinnin paikkoja samankaltaistavasta vaikutuksesta on ollut esillä matkailukohteitten ohella myös perinteisten teollisuuskaupunkien imagonmuutoskampanjoita tarkastelleissa tutkimuksissa. Pyrittäessä luomaan kaupungeille uutta jälkiteollista imagoa, joka vastaa jälkimodernin yhteiskunnan globaalia esteettistä makua ja kulutuskulttuuria, päädytään eri paikoissa usein keskenään hyvin samankaltaisiin markkinointistrategioihin (ks. esim. Ward 1998b, 48; Holcomb 1993, 141–142; Ashworth & Voogd 1990, 117–118). Jälkimodernia paikkamarkkinointia ja sen tuottamia paikkakuvauksia onkin kritisoitu siitä, etteivät ne pysty hyödyntämään paikkojen omaleimaisia identiteettejä, mikä on osaltaan nähty myös paradoksaalisena johtuen markkinoinnin periaatteellisesta pyrkimyksestä saada paikka erottumaan muista (Short & Yeong-Hyun 1998, 67).

Paikkojen homogenisaation vastapainona, tai itse asiassa saman prosessin toisena puolena, on tuotu esiin myös kysymys paikkojen erilaistumisesta. Samalla kun paikat samankaltaistuvat ja niiden alkuperäinen luonne rapistuu, ne myös erilaistuvat. Kilpailussa matkailijoista, asukkaista, osaavasta työvoimasta ja investoinneista paikat pyritään nostamaan esille ympäröivästä aluerakenteesta ja erilaistamaan ne muista vastaavista paikoista. Tämä johtaa usein myös paikkojen erilaistamiseen suhteessa niiden alkuperäiseen ”luonteeseen”. (Saarinen 2001, 54.) On jopa väitetty, ettei paikan erityisyys perustu viime kädessä sen omaleimaisiin ominaisuuksiin, vaan siihen millainen kuva siitä on tuotettu (Williams 2002, 358).

Paikkakuvauksissa tapahtuvaa paikan tuottamista on tarkastellut myös Jonas Larsen (2006), joka on analysoinut Tanskalle kuuluvan Bornholmin saaren historiallista esittämistä ja määrittymistä esitemateriaalissa ja matkailijoiden ottamissa valokuvissa. Hän on esittänyt saaren kuvaamisen historian hermeneuttisena kehänä, jonka ensimmäisessä vaiheessa saaren maisemat kuvattiin ulkomaiden kohteisiin verrattavina eksoottisina ja kansallisesti merkittävänä tutustumiskohteina. Toisessa vaiheessa, johon siirtymisen Larsen sijoittaa 1960- ja 1970-luvulla tapahtuneeseen saarelle suuntautuneen perhematkailun voimakkaaseen lisääntymiseen, Bornholmia ryhdyttiin kuvaamaan yhä enemmän myös Välimeren maihin verrattavissa olevana koko perheen ranta- ja mökkilomakohteena. Alueen matkailullista merkitystä on

uusinnettu ei vain kansallisista lähtökohdista, vaan myös yhteydessä laajempiin länsimaisiin matkailun ja vapaa-ajan ympäristöjä koskeviin arvostuksiin.

Erityisesti paikan tekstuaalista rakentumista on viime aikoina Suomessa analysoinut Ilkka Luoto (2006), joka on tarkastellut paikkojen ja niitä ympäröivien kulttuuristen tekstien synnyttämiä kertomuksellisia rakenteita. Tutkimuksen kohteena ovat olleet ”paikan tekstit” kuudessa suomalaisessa ja skotlantilaisessa maaseutukylässä, joissa matkailulla on keskeinen merkitys. Huomio on kohdistettu erityisesti kielen olemukseen ja tapoihin tuottaa todellisuutta. Luoto on jäsentänyt paikan tekstejä neljän ulottuvuuden kautta: näyttämisen tekstit (esim. paikallinen arkkitehtuuri ja luonto), toisintamisen tekstit (esim. viittaukset paikallisiin asioihin sanomalehtiartikkeleissa ja muissa tiedotusvälineissä), paljastamisen tekstit (esim. juorut, paikalliset myytit ja sisäpiirin tieto) ja esittämisen tekstit (esim. näytelmät, romaanit ja mainokset). Luoto rakentaa näiden paikan tekstuaalisuuden eri ulottuvuuksien avulla paikkojen narratiivista rakennetta, jonka ymmärtämistä hän pitää merkittävänä paikan hengen ja olemuksen syvällisemmälle käsittämiseksi sekä paikan veto-voimaisuuteen vaikuttavien tekijöiden tunnistamiselle.

Keskeiseksi tekijäksi paikan veto-voimaisuuden kestävyydelle Luoto (2006, 156) katsoo paikan erityyppisten tekstien riittävän keskinäisen risteämisen. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että paikan markkinoinnissa esitettyjen kuvausten on oltava riittävässä määrin yhteydessä muihin paikan teksteihin. Jos esimerkiksi esitteissä kuvatut paikan ominaisuudet eivät esiinny riittävästi myös muissa yhteyksissä, on todennäköistä, että matkailijat eivät koe saavansa paikasta sitä, mitä heille on luvattu ja tuntevat näin tulleen petetyiksi. Tämä puolestaan voi johtaa alueen matkailullisen suosion menettämiseen. Luoto nostaa esiin paikkojen markkinointitekstejä nykyään voimakkaasti leimaavan, elämyksellisyyden tietoiseen tavoitteluun sisältyvän moraalisen ongelman. Näyttävät julkisuus-kampanjat voivat tuoda nopeasti julkisuutta, mutta ne eivät välttämättä edistä paikallisuuden pitkäjänteisempää kehittämistä. Sen sijaan mielenkiintoiset ja mielenkiintoa jatkuvasti ruokkivat (maaseudun) paikat ovat hänen mukaansa samanaikaisesti sopivasti seipitteellisiä, mutta riittävän todellisia.

Edellä esiteltyjen paikkojen ja alueiden kulttuurista ja historiallista rakentumista tarkastelevien tutkimusten voi katsoa perustuvan kontekstuaalisen konstruktio-nismin ideaan, joka näin määrittyy myös tämän tutkimuksen keskeiseksi teoreettiseksi ja menetelmälliseksi viitekehyydeksi. Seuraavassa luvussa tarkastellaan lähemmin kontekstuaalisen konstruktio-nismin sisältöä, siihen pohjautuvia menetelmällisiä lähtökohtia ja tutkimuksen keskeisiä käsitteitä.

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTISIA, MENETELMÄLLISIÄ JA KÄSITTEELLISIÄ LÄHTÖKOHTIA

3.1 Kontekstuaalisen konstruktionismin näkökulma

Sosiaalista konstruktionismia³ käytetään yhteiskuntatieteissä tavallaan yleisnimenä erilaisille tutkimussuunnille, joiden taustaoletuksena on tiedon sosiaalinen rakentuminen. Sen on katsottu muodostavan nykyisin lähes hallitsevan näkemyksen siitä, miten maailma ja sitä koskevat käsityksemme ovat muodostuneet. (Pietikäinen 2006.) Konstruktionistisessa näkökulmassa kiinnitetään huomiota erityisesti kollektiivisiin (sosiaalisiin ja kulttuurisiin) tapoihin kuvata asioita ja muodostaa käsityksiä maailmasta (Hall, S. 1997b, 24–26).

Sosiaalisen konstruktionismin alkuteoksena pidetään yleisesti Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin kirjaa ”Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen” (1966, suom. 1994). Kyseisessä teoksessa sosiaalista todellisuutta kuvataan merkitysjärjestelmänä, joka on ihmisten luoma, ei luonnollisen maailman heijastus tai kuva. Vaikka Bergerin ja Luckmannin käyttämä terminologia ei ole vakiintunut käyttöön, on suuntausta viety myöhemmin eteenpäin muun muassa diskurssien ja narratiivisuuden tutkimuksessa. (Pietikäinen 2006.)

Konstruktionistisissa tutkimuksissa keskeisen käsitteen muodostaa representaatio. Representaatiot voidaan määritellä tietyn asian kielellisiksi tai materiaalisiksi esityksiksi, jotka voivat sisältää myös symbolisia ulottuvuuksia (Gold & Revill 2004, 8–9). Se, millaisilla sanoilla, kuvilla, tarinoilla, käsitteillä tai rakenteilla esitämme asioita, kytkee niihin samalla myös merkityksiä (Hall, S. 1997a, 3–4).

Konstruktionistisen tulkinnan mukaan representaatioiden luominen ja esittäminen ovat toimintaa, joka väistämättä pyrkii vahvistamaan ja ylläpitämään tiettyjä käsityksiä ja arvoja. Tästä näkökulmasta representaatiot ovat historiallisesti ja kulttuurisesti spesifejä kuvauksia, jotka ilmentävät valtaa kuvata jotakin jonkun toimesta jollekin (Something by Someone to Somebody) (Saarinen 2001, 39). Representaatiot voidaankin nähdä vallan ja kulttuurin ilmentymänä, vaikkei niitä olisi yksiselitteisesti tarkoitettu vallankäytön välineiksi (Rose 1997, 344). Ne kertovat siitä, keiden näkemyksiä ja arvoja pidetään yleisesti hyväksyttävänä ja tosina

---

³ Tutkimuksissa käytetään usein myös termiä (sosiaalinen) konstruktivismi synonyymina (sosiaaliselle) konstruktionismille (esim. Huutoniemi 2004; Demeritt 2002; 1996). Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa kyseiset termit erotetaan tietoisesti vain harvoin. Keskeisenä erona termien välillä voidaan kuitenkin pitää sitä, että konstruktivismilla viitataan usein laajempaan ja vanhempaan tieteenfilosofiseen suuntaukseen kuin konstruktionismilla, jonka on katsottu tarkoittavan viime vuosikymmeninä yhteiskuntatieteissä vallinnutta konstruktiokeskustelua (construction talk) (Demeritt 2002, 769; Hacking 1999).

sekä keiden näkemykset jäävät syrjään. Samalla representaatiot sisältävät merkittävää tietoa toimijoista, jotka ovat ne tuottaneet, sekä ryhmistä, joille ne on suunnattu. (Seppänen 2005, 82–83; Hall, S. 1997b, 15–16.) Representaatioiden konstruktivistiset tutkimukset keskittyvät tarkastelemaan sitä, millaisena todellisuus kuvausten kautta meille näyttäytyy ja miten näitä todellisuuskuvia rakennetaan. Niissä ei oteta kantaa siihen, millainen on todellisuus, johon representaatiot viittaavat. (Mäntysalo 2004, 15.)

Tässä tutkimuksessa käytetään representaation sijasta ensisijaisesti termiä paikkakuvaus. Tällä on haluttu korostaa sitä, että tutkimusaineisto koostuu paikan tekstuaalisista (tekstit ja kuvat) kuvauksista. Tutkimuksessa ei ole analysoitu esimerkiksi maisemia ja niiden muutosta/muuttamista itsessään. Sen sijaan paikan fyysisessä ympäristössä tapahtuneet muutokset näkyvät tutkimuksessa tekstuaalisten kuvausten välityksellä.

Konstruktioismi on usein, erityisesti siihen kohdistuneessa kritiikissä, ymmärretty sen niin sanotun tiukan tai äärimmäisen tulkinnan mukaisesti. Konstruktioismin on katsottu perustuvan ontologiseen relativismiin, jonka mukaan objektiivista todellisuutta ei sinällään ole olemassa, vaan todellisuus on kulttuurisesti määrittyvä. (Jones 2002, 248.) Tätä äärimmäistä sosiaalista konstruktioismia on kritisoitu liiallisesta kielen ja kielellisten ilmiöiden painotuksesta fyysisten ja sosiaalisten tekijöiden, erityisesti materiaalian luonnon mekanismien, huomioimisen kustannuksella. Erityisesti luontoon liitettyjen merkitysten tarkastelussa on pidetty tärkeänä huomioida myös kielellisyyden ulkopuolinen materiaalisuus ja sen vaikutus merkitysten syntyyn. (Ks. esim. Morin 2003, 327; Demeritt 2002, 768; Kortelainen 1999, 235; Whatmore 1999, 9.)

Konstruktivistista paradigmaa voidaan kuitenkin tulkita myös siten, että se mahdollistaa sekä todellisuuden materiaalien ominaisuuksien että symbolisten merkitysten huomioimisen. Tieto-opillisesti tämä merkitsee sen hyväksymistä, että emme koskaan voi täysin tuntea todellisuutta (epistemologinen relativismi), joka kuitenkin on olemassa meistä ja tulkintoistamme huolimatta (ontologinen realismi). Tästä vaihtoehtoisesta tulkinnasta on käytetty termiä kontekstuaalinen (tai maltillinen) konstruktioismi, jossa tunnustetaan myös kulloisenkin yhteiskunnallisen tilanteen ja materiaalian ympäristön merkitys todellisuuden rakentumisessa. Kontekstuaalisen konstruktioismin mukaan näiden tekijöiden vaikutusta ei myöskään voi koskaan täysin sulkea tekemämme tulkintojen ulkopuolelle.⁴ (Jones 2002, 247–249.)

Kontekstuaalista konstruktioismia on sovellettu etenkin yhteiskuntatieteellisessä ympäristötutkimuksessa, jossa on tarkasteltu muun muassa ympäristön muodostumista keskeiseksi yhteiskunnalliseksi puheenaiheeksi ja osaksi poliittista päätöksentekoa (ks. esim. Laine ym. 1998; Väliverronen 1996; Hajer 1995). Myös maiseman ikonografiaa tutkineen Petri Raivon (1999, 75) mukaan sama maisema voi olla selkeästi luonnonmaisemaa, jotain tiettyä geologista maisematyyppiä ja

---

⁴ Tutkimuskirjallisuudessa esiintyy myös termi ”lievä konstruktioismi”, jonka voi katsoa viittaavan tulkintaan, jonka mukaan objektiivinen todellisuus voidaan tavoittaa sulkemalla pois sitä koskeviin näkemyksiimme vaikuttavat sosiaaliset, taloudelliset, poliittiset, kulttuuriset ja historialliset tekijät (Jones 2002, 248–249).

kulttuurimaisemaa, jossa näkyvät alueen asutushistorian jäljet. Näiden lisäksi tämä sama maisema voi olla myös kulttuurisesti tuotettua maisemaa, jolla on tiettyjä kulttuurisia merkityksiä tai vähintäänkin esteettisiä arvoja. Tällaisia ovat esimerkiksi kansallisromanttisten kulttuuripiirien tuotannossa määritellyt suomalaiset kansallismaisemat.

Kontekstuaalisen konstruktionismin näkökulmasta onkin tiedostettu, että kuvaukset ja etenkin niiden merkitykset ovat myös historiallisesti muuttuvia. Esimerkiksi historialliset rakennukset, jotka nykyisin koetaan kansallisen identiteetin symboleina, ovat voineet aikojen saatossa sisältää monia hyvinkin erilaisia merkityksiä (Driver 1999, 210–213). Toisaalta esimerkiksi mainosten esittämät kuvat maaseudusta näyttävät meistä yleensä luonnollisilta ja ilmeisiltä, vaikka ne perustuvat meille tutuksi tulleisiin tapoihin kuvata maaseutua (Nash 1999, 217).

Erilaisilla kuvaustavoilla on myös tietty syntyperä ja historia. Ne ovat syntyneet tiettyinä aikana, tietyssä paikassa ja tiettyjen toimijoiden luomina (Barnes & Duncan 1992, 2–3). Tämän vuoksi paikkakuvauksia tuleekin tulkita suhteessa niiden syntyajankohdan sosiaaliseen, taloudelliseen, kulttuuriseen ja poliittiseen tilanteeseen (Driver, 1999, 216; Whatmore 1999, 7–8). On olennaista kysyä miksi, miten ja milloin totunnaiset maailman hahmottamisen ja jäsentämisen tavat ovat muotoutuneet (Häkli 1999, 142).

Lisäksi materiaalisuudella, paikan fyysisellä (luonnon ja rakennetulla) ympäristöllä, on merkittävä vaikutus siihen, millaisena paikka kuvauksissa näyttäytyy. Fyysinen ympäristö muodostaa resurssin, josta kuvaukset nostavat esiin tiettyjä kohteita ja ominaisuuksia. Samalla se myös toimii perustana paikan toiminnallisille ominaisuuksille (Stedman 2003, 671). Fyysinen ympäristö voi myös toimia arvaamattomasti ja haitata tai jopa estää tietynlaisten paikkakuvauksien esittämistä sekä siten tietynlaisen identiteetin ja imagon vahvistamista tai luomista (esim. ympäristön pilaantuminen) (Sack 2001b, 123–124). Paikkakuvaukset siis heijastavat osaltaan paikallisuuden hybridiä luonnetta. Tällä tarkoitetaan paikan rakentumista ihmisten, instituutioiden ja ei-inhimillisten (materiaalisten) toimijoiden yhteenkietoutumaksi (Kortelainen 2003). Toisin sanoen paikassa ja sen kuvauksissa yhdistyvät kulttuuriset ja materiaaliset sekä paikalliset ja ylipaikallisen tekijät. Viime aikoina monet niin sanottuun toimijaverkkoteoriaan (actor network theory) nojautuvat tutkimukset ovatkin korostaneet näiden eri toimijoista muodostuvien hybridien toimijaverkkojen merkitystä ilmiöiden muotoutumiselle (esim. Castree 2002; Whatmore 2002; Burgess ym. 2000).

Tämän tutkimuksen osalta ei voida puhua varsinaisesta toimijaverkkotutkimuksesta. Toimijaverkkojen idean voi kuitenkin katsoa vaikuttaneen aineiston analyysiin niin sanotussa lievässä muodossaan. Yhteiskunnalliset prosessit ovat tarkastelussa etusijalla, vaikka myös fyysisen ympäristön merkitys paikkakuvauksille ja niissä luoduille/välitetyille merkityksille on tunnustettu. Verkostojen toimijoita on siis huomioitu lähtökohtaisesti eriarvoisina vahvan toimijaverkkoteorian edellytysten vastaisesti. (Ks. Kortelainen 2003, 10; Castree 2002, 135.)

3.2 Paikkakuvausten konstruktionistinen analyysi

Erilaiset kulttuurin tuotteiden tutkimuksen lähestymistavat voidaan jakaa karkeasti niiden tuottamista, vastaanottoa ja sisältöä tarkasteleviin tutkimuksiin. Näistä ensimmäisessä keskitytään ensisijaisesti kulttuurin tuotteiden tekijöihin ja tekemiseen liittyviin kysymyksiin. Vastaanoton tutkimukset keskittyvät puolestaan yleisön tuotteista tekemiin tulkintoihin. Sisällön analysoinnin näkökulmasta tarkastellaan itse tuotetta, sen sisältämiä eri elementtejä ja tapoja muodostaa merkityksiä. (Rose 2001, 188; Hietala 1994, 11.) Tässä tutkimuksessa tarkastellaan paikkakuvausten sisältöä. Kuvausten tuottajien ja niiden kuluttajien näkökulmien osalta ei ole kerätty empiiristä aineistoa.

Paikkakuvausten analyysissä tärkeässä roolissa ovat tekstien ohella myös kuvat, joilla voidaan tehokkaasti rakentaa haluttuja vaikutelmia ympäristöstä. Erityisesti paikkamarkkinoinnin tuottaman materiaalin osalta on painotettu visuaalisen materiaalin analysointia (Morgan 2004, 177–178; Hall 1998, 140–141). Kuvamateriaalin tulkinnan on kuitenkin usein uskottu vaativan sanallista selitystä tai vihjettä siitä, mitä kyseisellä kuvalla on haluttu sanoa ja mitä se on julkaisuajankohtanaan viestittänyt (Emmison & Smith 2000, 46–50). Siksi paikkakuvauksia tarkastellaan myös tässä tutkimuksessa sekä kuvat että tekstit kattavina kokonaisuuksina.

Kuvausten alkuperäisten merkitysten tulkinnassa on tärkeää huomioida myös julkaisufoorumin ominaisuudet. Julkaisun tarkoitus sekä kyseiseen julkaisutyyppiin vaikuttaneet genret⁵ ja muodit vaikuttavat luonnollisesti myös niissä tuotettujen kuvausten sisältöihin (Emmison & Smith 2000, 38–41). Lisäksi on korostettu intertekstuaalisuuden merkitystä kuvausten heijastamien diskurssien ymmärtämiselle. Intertekstuaalisuus viittaa muiden aikaisempien ja ympäröivien kuvausten ja niiden kantamien merkitysten vaikutukseen asioiden esittämiselle. (Rose 2001, 136; Väli-verronen 1998, 34–35.)

Erilaiset historiallisesta ja kulttuurisesta kontekstista, ympäröivistä teksteistä sekä julkaisun ominaisuuksista ja tekniikoista johtuvat piirteet voivat sisältyä kuvauksiin joko tarkoituksella tai tahattomasti. Tarkoituksellisia kuvaustapoja tutkittaessa mielekkäintä olisi pyrkiä selvittämään kuvausten laatijoiden ja vastaanottajien tavoitteita ja näkemyksiä. Historiallisen aineiston suhteen tämä on kuitenkin usein mahdotonta, jolloin kysymykseen tulevat ensisijaisesti kuvausten sisältöä tarkastelevat lähestymistavat. Lisäksi paikkakuvausten sisällön tarkastelua puoltaa se, että kuvausten sisältämän, tiettyinä aikoina itsestään selvänä pidetyn, tahattoman informaation analyysi on katsottu yhteiskuntatieteellisten tutkimusten kannalta erityisen antoisaksi (Emmison & Smith 2000, 27–28).

Paikkakuvausten sisältöä voidaan tarkastella teknologisesta, rakenteellisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta. Teknologisesta näkökulmasta arvioidaan kuvauksen luomisessa ja sen välittämisessä käytettyjen välineiden ja laitteiden vaikutusta viestin sisältöön. Rakenteellisesti voidaan arvioida esimerkiksi kuvauksen visuaalista

⁵ Genre muodostaa tiettyjen sääntöjen ja tottumusten kokoelman, joka ohjaa representaation tuottamista ja vastaanottamista. Tyypillisimmin nämä säännönmukaisuudet koskevat aiheiden valintaa, tyyliä ja esitystapaa. (Rose 2001, 136; Väli-verronen 1998, 34–35.)

rakennetta ja laatua. Tässä tutkimuksessa paikkakuvausten sisältöä tarkastellaan kuitenkin ensisijaisesti sosiaalisesta näkökulmasta, joka keskittyy kuvauksen tuotantoon, sisältöön ja tulkintaan vaikuttaviin sosiaalisiin, kulttuurisiin, taloudellisiin, poliittisiin ja institutionaalisiin käytäntöihin ja valtasuhteisiin. (Gold & Revill 2004, 6–8; Rose 2001, 188.) Käytännössä näitä eri näkökulmia on kuitenkin mahdotonta täysin erottaa toisistaan. Esimerkiksi painotuotteiden laadun ja kuvaustekniikoiden kehittyminen on vaikuttanut olennaisesti paitsi julkaisujen ulkoasuun myös niiden sisältöihin.

Sosiaalinen näkökulma voidaan rinnastaa monien tutkijoiden käyttämään termiin tekstuaalinen analyysi (esim. Hopkins 1998a; Tani 1995; Gold 1994; Hietala 1994). Lähestymistavan edustajat painottavat tutkittavan aineiston ja siihen sisältyvien merkitysten sidonnaisuutta kontekstiin, jossa teksti on laadittu. Toisin sanoen myös tämän tutkimuksen paikkakuvausten tekstuaalisessa analyysissä tarkastellaan, (1) millaisia ideologioita, arvoja ja myyttejä esitetyt kuvaukset tarkoituksella tai tahattomasti välittävät, (2) mihin laajempaan poliittiseen, taloudelliseen ja kulttuuriseen kontekstiin näiden merkitysten tuottaminen ja kulutus sijoittuu (Hopkins 1998b, 68; Anderson 1997, 194; Gold 1994, 20–22) sekä (3) millaisen todellisuuden ne tuottavat ja mikä on kuvausten vaikutus ympäröivään yhteiskuntaan (Kneale 1999, 319). Näkökulmaa voidaankin luonnehtia konstruktionistiseksi tavaksi ymmärtää kuvauksia (Seppänen 2005, 95).

Representaatioiden tarkastelu konstruktionistisesta näkökulmasta voidaan jakaa pääasiassa semioottisiin ja diskursiivisiin tutkimuksiin. Semiotiikan (tai semiologian) toi kielentutkimukseen 1900-luvun alussa sveitsiläinen kielitieteilijä Ferdinand de Saussure (1857–1913), ja osaksi kulttuurin tutkimusta se tuli lähinnä ranskalaisen Roland Barthesin (1915–1980) myötä (esim. Barthes 1957, suom. 1994) (Gold & Revill 2004, 29). Barthesilaisittain semiotiikka käsittelee representaatioita merkeinä (sign), jotka sisältävät sekä ilmiön ulkoasun eli muodon, jossa se ilmenee (merkitsijä, signifier) että sen käsitteellisen ja ”näkymättömän” sisällön (merkitty, signified), johon merkitsijä viittaa (Hall, S. 1997b, 15, 36–42; Fiske 1992, 66–67).

Semioottisissa tutkimuksissa on keskitytty usein tarkastelemaan representaatioita nimenomaan sanojen muodostamina merkeinä ja sitä, miten merkit kiinnittyvät toisiin merkkeihin, ei niinkään sitä, mikä on niiden suhde vallitsevaan historialliseen ja kulttuuriseen kontekstiin. Lähestymistapaa on siksi kritisoitu varsin suljetuksi ja staattiseksi. On katsottu, ettei se pysty huomioimaan riittävästi merkitysten syntyyn vaikuttavia tietoa, valtaa ja historiallista erityisyyttä koskevia kysymyksiä. (Morgan & Pritchard 1998, 34; Väliverronen 1998, 24.) Menetelmällisesti semioottisen analyysin onkin katsottu soveltuvan parhaiten suhteellisen suppean, käsitteellisesti mielenkiintoisista esimerkeistä koostuvan aineiston analyysiin (Rose 2001, 73). Tämän tutkimuksen osalta se tarkoittaisi esimerkiksi jonkin paikkakuvausten yksittäisen elementin eri yhteyksissä ja eri aikakausina saamien merkitysten tulkittaa (esim. Olavinlinna, Varkauden tehtaat).

Diskursiivisen tutkimuksen isänä on puolestaan pidetty ranskalaista filosofia Michel Foucault’ta, joka ensimmäisenä käytti diskurssin käsitettä representaatioiden tutkimuksessa (esim. Foucault 1967; 1978). Hänen käyttämänsä diskurssin käsite kohdisti huomion kielen sijasta representaatioiden esittämisyyhteyteen, niitä säänteleviin yhteiskunnallisiin käytäntöihin ja valtasuhteisiin (Hall, S. 1997b, 42–

43). Diskurssi voidaankin määritellä tietyssä yhteiskunnallisessa, historiallisessa ja kulttuurisessa tilanteessa vallitseviin sääntöihin ja merkityksiin sidoksissa olevaksi tavaksi ymmärtää ja ilmaista jokin asia (Hall, S. 1997b, 44–51; Gold & Revill 2004, 74). Samalla diskurssit kertovat yhteiskunnassa vallitsevista valtasuhteista, siitä keiden ja mitkä tavat kuvata asioita ovat saavuttaneet hegemonisen aseman, sekä ketkä ja miten näitä hegemonisia diskursseja pyritään kyseenalaistamaan (Barnes & Duncan 1992, 8–9). Diskursseja artikuloidaan erilaisten kulttuurin tuotteiden ja yhteiskunnallisten käytäntöjen kautta. Tästä näkökulmasta representaatiot siis perustuvat tiettyihin yhteiskunnallisiin diskursseihin, jotka tuottavat ja ylläpitävät muun muassa paikkojen merkityksiä (Saarinen 2001, 39).

Menetelmällisesti diskurssianalyttisten lähestymistapojen on katsottu soveltuvan semioottista lähestymistapaa paremmin suhteellisen laajojen ja erilaisia lähteitä sisältävien aineistojen analyysiin (Rose 2001, 143). Tällöin erilaisia kuvauksia voidaan tavallaan ”niputtaa” teemoiksi, jotka kertovat jostakin laajemmasta yhteiskunnallisesta diskurssista, ja näin tulkita kuvauksia suurempina kokonaisuuksina.

Viime vuosikymmeninä diskurssianalyttistä lähestymistapaa, lähinnä väljänä menetelmällisenä viitekehyksenä, on sovellettu laajalti erilaisissa yhteiskuntatieteellisissä kulttuurin tuotteita tarkastelleissa tutkimuksissa. Niissä tutkimuksen kohteena olevien representaatioiden on oletettu pohjautuvan tiettyssä yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa tilassa ymmärrettäviin diskursseihin, jotka voivat olla myös pitkien historiallisten prosessien tulosta (Jokinen 1999, 38–39; Suoninen 1999, 17–19, 25).

Diskurssianalyttisestä näkökulmasta myös paikkakuvauksia voidaan lukea tietyssä historiallisessa tilanteessa tuotettuina kulttuurin tuotteina, jotka ovat tilanteen konstituoivia ja toisaalta tilannetta konstituoivia, merkityksiä luovia (Eskola & Suoranta 2000, 139–141, 194). Onkin katsottu, että merkittävän tutkimuksellisen haasteen muodostaa tekstuaalisten paikkakuvausten yhteiskunnallisen merkityksen sekä niiden yhteisöllisten ja alueellisten identiteettien heijastaja/tuottajan roolin tarkastelu (Hall 1998, 140–141). Erityisen tärkeänä on pidetty kuvausten kytkemistä paikan kuluttamisen ja tuottamisen kontekstiin – siihen, miten paikat esitetään ja määritellään osana globaaleja ilmiöiden ja toimijoiden verkostoja (Morgan 2004, 177–178).

Näistä lähtökohdista määriteltynä myös tämä tutkimus nojaa väljästi diskurssianalyysiin. Työssä ei kuitenkaan käytetä systemaattisesti sanaa diskurssi. Tämä valinta on tehty siksi, että menetelmällisesti diskurssianalyysi on liitetty usein nimenomaan äärimmäistä tai jyrkkää konstruktionismia edustaviin tutkimuksiin (Escobar 1996; Macnaghten 1993). Kontekstuaalisen (tai maltillisen) konstruktionismin yhteydessä on sijaan puhuttu esimerkiksi luontoa koskevien väitteiden (claims-making approach) (Hannigan 1995) tai myyttien (Larsen 2006; Harrison & Burgess 1994; Short 1991) tutkimuksesta. Jatkossa käytetäänkin ensisijaisesti termiä ylipaikallinen ympäristöideologia kerrottaessa kulloinkin vallinneista suhteellisen laajoista yhteiskunnallisista, erilaisiin ympäristöihin kohdistuneista arvostuksista ja niiden ilmaisemisen tavoista (diskurssit).

3.3 Tutkimuksen keskeiset käsitteet

3.3.1 Paikka ja sen kuvaukset

Maantieteessä paikalle on esitetty kolme toisistaan poikkeavaa merkitystä. Paikalla on tietty maantieteellinen sijainti (place as location). Siihen kohdistuu erilaisia tunteita ja kokemuksia, eli paikalla on erilaisia rooleja suhteessa yksilöiden ja ryhmien identiteetteihin (a sense of place). Lisäksi paikka toimii ihmisten päivittäisten toimien ja yhteyksien tapahtumapaikkana (place as locale). (Agnew 1993.) Paikka määrittyy myös suhteessa muihin paikkoihin. Eri paikat ovat esimerkiksi samojen globaalien vaikutteiden kohteena, mutta silti yksilöllisiä kaikissa edellä mainituissa merkityksissään. (Castree 2003, 173–175; ks. myös Crang 1999a, 31–32.) Nämä kaikki paikan merkitykset ovat läsnä paikkakuvauksissa ja niiden tutkimuksessa.

Tässä tutkimuksessa paikka määrittyykin samanaikaisesti fyysiseksi kokonaisuudeksi ja sosiaalisesti tuotetuksi paikaksi. Vastaavasti paikkakuvauksilla tarkoitetaan tekstuaalisia kuvauksia, jotka pyrkivät jäljittelemään tai kopioimaan paikkojen materiaalisia ja toiminnallisia ominaisuuksia sekä heijastamaan ja luomaan niiden symbolisia merkityksiä. Paikkakuvauksia analysoidaan esityksinä, jotka kuvaavat tietyn maantieteellisen sijainnin ja fyysisen ympäristön omaavaa paikkaa (materiaaliset ominaisuudet: esim. järviluonto, tehdasalue), jolla on tiettyjä toiminnallisia ja yhteiskunnallisia rooleja (toiminnalliset ominaisuudet: esim. matkailukohde, teollisuusyhteisö) ja johon kohdistuu erilaisia arvostuksia ja odotuksia (symboliset ominaisuudet: esim. kansallismaisema, moderni kaupunki).

Vaikka paikka viittaa tässä tutkimuksessa tutkimuspaikkakuntiin, ei niitä ymmärretä tiukasti hallinnollisina alueina, vaan niinä symbolisina, kokemuksellisina, toiminnallisina ja fyysisinä ympäristöinä, joihin ne on kulloinkin paikkakuvauksissa esitetty. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kuvaukset ovat voineet esittää esimerkiksi alueita ja tapahtumia, jotka eivät sijaitse kyseisen paikkakunnan hallinnollisten rajojen sisällä, mutta jotka ovat olleet olennainen osa paikan esittämistä ja määrittelyä. Näitä erilaisia kuvia paikasta voidaan jäsentää maiseman käsitteen avulla.

Maisema määrittyy tässä tutkimuksessa paikasta esiin nostetuksi, tekstuaalisin keinoin kuvatuksi fyysiseksi tai toiminnalliseksi yksityiskohdaksi, joka voi myös sisältää symbolisia merkityksiä. Toisin sanoen vastaavalla tavalla kuin paikkoihin myös niiden sisältämiin maisemiin kohdistuu erilaisia sosiaalisesti tuotettuja, yhteiskunnallisten ja kulttuuristen suhteitten vaikutuksesta syntyneitä ja rakentuneita merkityksiä. (Ks. esim. Morin 2003, 319; Nash 1999, 217; Barnes & Gregory 1997b, 296–297; Daniels & Cosgrove 1988, 1.)

Paikan ja maiseman käsitteiden keskinäinen suhde voidaan puolestaan tässä yhteydessä määritellä siten, että paikka sisältää lukuisia erilaisia maisemia, fyysisiä ja/tai toiminnallisia ympäristöjä ja niihin sisältyviä merkityksiä. Se, mitkä paikan sisältämisestä maisemista valikoituvat paikkakuvauksiin, on sidoksissa laajempaan kulttuuriseen ja historialliseen kontekstiin sekä paikallisuuteen. Näitä tekijöitä on

tässä tutkimuksessa jäsennetty ylipaikallisten ympäristöideologioiden, paikallisten kehityspolkujen sekä paikan imagon ja identiteetin käsitteillä.

3.3.2 Ylipaikalliset ympäristöideologiat ja paikalliset kehityspolut

Tässä tutkimuksessa käytetään ylipaikallisen ympäristöideologian käsitettä kuvaamaan yhteiskunnassa eri aikoina vallinneita erilaisiin paikkoihin ja maisemiin kohdistuneita näkemyksiä, arvostuksia ja odotuksia. Ympäristöideologian käsite on peräisin Shortin (1991) käyttämästä kansallisen ympäristöideologian käsitteestä, jolla hän on kuvannut erämaahan, maaseutuun ja kaupunkeihin liitettyjen myyttien käyttöä kulttuurin tuotteissa kansallisen identiteetin luomiseksi ja ylläpitämiseksi. Tässä prosessissa ympäristöt, joihin syystä tai toisesta liitetään yleisesti myyttisiä merkityksiä, valjastetaan symboloimaan koko kansakuntaa (esimerkiksi romanttinen ja jylhä järvimaisema suomalaisuuden symbolina).

Myytillä Short (1991, xvi–xvii, 3) tarkoittaa tiettyssä yhteiskunnassa syntyneitä ja laajalti käytettyjä sekä uusinnettuja, mutta myös historiallisesti muuttuvia tapoja kokea ja esittää tiettyjä paikkoja ja maisemia sekä ankkuroida ne osaksi kansallisia ideologioita (esim. kansallismaisemat). Myytit vaikuttavat perustavanlaatuisella tavalla siihen, miten tiettyssä yhteiskunnassa elävät ihmiset kokevat oman fyysisen ympäristönsä. Ympäristömyytti voi sisältää sekä tosiasioita että kuvitelmaa. Tärkeä kysymys ei olekaan se, onko myytti totta, vaan se, kenen totuus se on. Kun myyttiä käytetään kansallisen identiteetin luomiseen ja ylläpitämiseen, ne alkavat heijastaa yhteiskunnan valtasuhteita ja taistelua vallasta. Tällaisista, usein kansallisvaltioiden perustamisen ja kansallisuustunteen vahvistamisen yhteydessä käytetyistä, tiettyyn alueeseen ja yhteiskuntaan viittaavista myyteistä Short siis käyttää termiä kansallinen ympäristöideologia.

Ympäristö käsitetään ympäristöideologian käsitteen yhteydessä laajassa merkityksessä. Sen katsotaan käsittävän käytännössä kaiken meitä ympäröivän todellisuuden. Ympäristö ei siis viittaa vain luonnonympäristöön, vaan myös ihmisten rakentamiin ja muokkaamiin fyysisiin ympäristöihin sekä toimintaympäristöihin ja yhteisöihin.

Kulttuurintutkija Raymond Williams (1977, suom. 1988, 70) on puolestaan esittänyt ideologian käsitteelle kolme erilaista määritelmää. Ideologia voidaan nähdä ensinnäkin tietylle luokalle tai ryhmälle ominaisena uskomusten järjestelmänä. Toisaalta sillä voidaan tarkoittaa toden tai tieteellisen tiedon vastakohtaa, väärin uskomusten järjestelmää. Kolmannen määritelmän mukaan ideologialla voidaan viitata merkitysten ja aatteiden tuottamisen yleiseen prosessiin. (Ks. myös Fiske 1992, 216.) Ylipaikallisen ympäristöideologian käsitteen määrittelyssä voidaan näistä soveltaa lähinnä ensimmäistä ja viimeistä tulkintaa. Tällöin ympäristöideologioiden tulkitaan sekä tuottavan ja ylläpitävän käsityksiä todellisuudesta (ks. Seppänen 2005, 41; Gold & Revil 2004, 59) että edustavan tietyn yhteisön ja kulttuurin tapaa nähdä ja mieltää tietyt paikat ja maisemat (ks. Saukkonen 2001, 28–29).

Ideologian käsitteeseen on usein yhdistetty myös kysymys vallasta eli tiettyjen ajattelutapojen muodostumisesta luonnolliseksi ja vallitsevaksi tavaksi nähdä jokin asia. Samalla tällaiset luonnollisina pidetyt hegemoniset ajattelutavat tukevat niiden taustalla olevien ryhmien valta-asemaa. (Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2005.) Tällä perusteella myös ylipaikalliset ympäristöideologiat ovat siis puolueellisia ja valikoivia eivätkä välttämättä edusta koko väestön näkemyksiä. Ne myös muuttuvat yhteiskunnallisten muutosten myötä. Toisin sanoen eri aikoina tiettyssä historiallisessa tilanteessa toiset maisemat ja paikat nostetaan symboliseen arvoon ja toiset jäävät syrjään (Daniels 1993, 5–8). Näin esimerkiksi kuvaukset kansallisista maisemista, kaupungin ja maaseudun ominaisuuksista tai ympäristön laadusta kantavat mukanaan viestejä kulttuurisesta, taloudellisesta ja poliittisesta vallasta (ks. esim. Gold & Revil 2004, 59; Matless 1998, 13; Short 1991, xvi, 55–56; Osborne 1988, 173).

Kuten kansallisen ympäristöideologian käsite antaa ymmärtää, yksittäisten paikkojen esittämisen paikallisille ja ulkopuolisille voi katsoa olleen ja olevan edelleen sidoksissa alueen kansalliseen merkitykseen ja rooliin suhteessa kansallisen identiteetin muodostumiseen. Kuitenkin myös kansallisvaltioita laajemmilla yhteiskunnallisilla merkityksillä ja suhteilla on ollut ja on, etenkin globaalin tiedonvälityksen kehittyessä, yhä enemmän merkitystä yksittäisten paikkojen kuvaamiselle ja määrittelylle. Myös Short (1991) on analysissään viitannut erämaa-, maaseutu- ja kaupunkimyyttien laajempaan alkuperään osana länsimaisten yhteiskuntien kehitystä (ks. myös Bunce 1994; Tuan 1974). Tässä tutkimuksessa käytetyllä ylipaikallisen ympäristöideologian käsitteellä viitataan myös yli valtiorajojen ulottuviin paikkoihin ja maisemiin liitettyihin käsityksiin, arvostuksiin ja odotuksiin.

Yleisissä arvostuksissa tapahtuneet muutokset ovat merkinneet käytännössä sitä, että historian saatossa eri paikkakuntiin on kohdistunut erilaisia odotuksia. Samalla ne ovat saaneet/omaksuneet tiettyjä rooleja alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Paikkojen erityispiirteet ja roolit ovat käytännössä syntyneet niiden erilaisista tavoista linkittyä muihin paikkoihin sekä historiallisesti että nykyisyydessä (Crang 1999a, 31–32). Samalla paikkakunnilla on omaksuttu kyseisten roolien mukaisia tapoja reagoida tapahtuviin yhteiskunnallisiin muutoksiin.

Aluetieteilijä Seija Virkkala (1997, 214–215) on kirjoittanut paikallisista kehityspoluista, joilla hän tarkoittaa historiallisesti paikallisen kulttuurin (elämäntapojen, arvojen ja toiminnan) muotoutumisen myötä syntyneitä mahdollisuuksia ja tapoja reagoida maailmassa tapahtuviin muutoksiin. Paikallisten kehityspolkujen idea vastaa pitkälti eri tutkimuksissa esitettyjä käsityksiä sosiaalisen spatialisaation tai alueellisen rakentumisen ja muuntumisen (transformaation) historiallisesta prosessista. Tässä prosessissa alueelle muodostuu tietty rooli, joka määrittää sitä, millaisena paikka koetaan, mitä siltä odotetaan, millaiseksi sitä tuotetaan ja miten sitä kuvataan (ks. Saarinen 2001; Paasi 1996; Shields 1991).

Puhuttiinpa paikallisista kehityspoluista, sosiaalisesta spatialisaatiosta tai alueellisesta transformaatiosta, tämän tutkimuksen kannalta olennaista on näiden prosessien näkeminen paitsi historiallisesti muuntuvana myös jatkuvana. Paikallisten kehityspolkujen käsite korostaakin paikallisten tekijöiden historiallisen jatkumon merkitystä sille, millaiseksi paikka muotoutuu. Lisäksi vakiintuneiden paikallisten kehityspolkujen voi katsoa ohjaavan paitsi sitä, miten yhdyskunnat kehittyvät ja

millaisia strategioita niissä omaksutaan, myös sitä, miten niitä kuvataan eri yhteyksissä.

Esitemateriaalin ja kotiseutukirjallisuuden keskeisenä tavoitteena on markkinoida paikkaa ulkopuolisille sekä toisaalta rakentaa ja vahvistaa paikallista itseyttä, käsitystä siitä mitä me olemme ja mistä me tulemme. Niiden esittämien kuvausten voikin katsoa koostuvan leimallisesti paikkakunnan ”ylpeydenaiheista”. (Hall, C.M. 1997, 63; Ward & Gold 1994, 6–11.) Tästä näkökulmasta esimerkiksi kansallismaisemaksi määritelty maisema ei ole vain kansallinen symboli, vaan se on myös tärkeä alueellisen ja paikallisen identiteetin lähde ja imagon rakennusaine (Raivo 1999, 85). Paikkakuvausten voikin katsoa kertovan sekä paikan ja paikallisen identiteetin että paikan imagon rakentumisesta.

3.3.3 Paikan imago ja identiteetti

Paikan imagosta ja identiteetistä on olemassa lukuisia määritelmiä, joita tarkasteltaessa voi havaita, että käsitteissä on paljon päällekkäisyyttä ja niiden erottaminen toisistaan on usein vaikeaa. Paikan markkinoinnin näkökulmasta imagon käsitettä käytetään kuitenkin varsin yleisesti kuvaamaan niitä käsityksiä paikasta, jotka syntyvät aktiivisten markkinointitoimenpiteiden tai muun julkisen mielipidevaikuttamisen kautta (Ward & Gold 1994, 3). Itse asiassa koko paikan imagon käsite siinä merkityksessä, jossa sen nykyisin yleensä ymmärrämme, on syntynyt vasta paikkamarkkinoinnin yleistymisen myötä, mikä tapahtui Yhdysvalloissa 1950-luvulla ja Suomessa 1970-luvulla (Karvonen 1997, 16–18).

Paikkamarkkinoinnin yleistymisen myötä on lisääntynyt myös sitä koskeva tutkimus. Samalla on syntynyt tarve erottaa toisistaan mielikuvan ja imagon käsitteet. Tällöin imagolla tarkoitetaan usein viestinnällistä, tuotettua kuvaa kohteesta. Imagon luominen ja/tai vahvistaminen on erityisesti viestin (kirjallisen, kuvallisen, sanallisen, nonverbaalisen) lähettäjän toimintaa. Mielikuva puolestaan määritellään psykologiseksi, yksilön mielessä (henkilökohtaisten ja ympäriltä tulevien vaikutteiden myötä) kohteesta syntyväksi kuvaksi. Mielikuvassa on siis kyse ensisijaisesti vastaanottajan aktiviteetista. (Tani 2001a, 144; Äikäs 2001, 62–63; Karvonen 1997, 32.) Tutkimuksissa imagot ja mielikuvat on voitu erottaa kokonaan toisistaan (Norvasuo 1996), nähdä saman prosessin kahtena eri puolena (Äikäs 2001, 63) tai tulkitta maailman merkityksellistämisen jatkumona, jossa molemmat sisältävät aina myös elementtejä toisesta (Tani 2001a, 144).

Tässä tutkimuksessa imagon ja mielikuvan käsitteitä ei pidetä tiukasti erillisinä, vaikka aineiston voi katsoa kertovan ensisijaisesti kuvausten laatijoiden tuottamista ja tavoittelemista paikan imagoista. Kuvausten tuottaminen ei kuitenkaan koskaan ole ympäröivästä kontekstista riippumatonta, vaan se on jatkuvasti yhteydessä kulttuurin tuotteiden tuotannon, ja kulutuksen prosessin muihin vaiheisiin (ks. kuvio 1, luku 4.2). Imagon ja mielikuvan käsitteet nähdäänkin tässä tutkimuksessa lähinnä yhteenkietoutuneina ja kuvausten luomien/välittämien imagojen katsotaan kertovan osittain myös niiden yleisön mielikuvista.

Maantieteen kulttuurisen käänteän myötä imagoja on tulkittu pääasiassa suhteessa tilan yhteiskunnalliseen tuottamiseen. Imagot on tällöin ymmärretty historiallisesti ja kulttuurisesti tuotetuiksi sekä kielen kautta välitetyiksi käsityksiksi maailmasta. Representaatioilla on katsottu olevan merkittävä rooli imagojen luomisessa ja välittämisessä. (Tani 2001a, 144; ks. myös Shields 1991, 25, 47.)

Maantieteilijä Sirpa Tani (2001b) on esittänyt imagon tulkintaan viisi ulottuvuutta, joissa yhdistyvät humanistisen maantieteen ja kulttuurisen maantieteen näkökulmat. Hänen mukaansa imagon käsitettä voidaan tulkita subjektiivisena, jaettuna, suunnittelemattomien tapahtumien myötä äkillisesti syntyvänä, suunnitelmallisesti tuotettuna tai ajallisesti jatkuvana prosessina. Nämä tulkinnat eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan valottavat monitahoisen paikan imagon käsitteen eri puolia.

Tässä tutkimuksessa imagon käsite määrittyy lähinnä jaettujen, tarkoituksellisesti tuotettujen ja ajallisesti jatkuvien imagojen kautta. Imagojen näkeminen jaettuina viittaa imagojen intertekstuaalisuuteen. Sillä, miten koemme ympäristömme, on aina jotain yhteistä muiden ihmisten kokemusten kanssa. Käsityksemme syntyvät tietystä yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta kontekstista vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Jaettujen imagojen muodostumisessa keskeisessä roolissa ovat erilaiset paikkojen representaatiot. Tarkoituksellisesti tuotetut imagot puolestaan liittyvät paikkamarkkinoinnin tuottamiin kuvauksiin, joiden tavoitteena on välittää tiettyjä, tietyille kohderyhmille suunnattuja mielikuvia paikoista. Lisäksi imagojen ajallinen jatkuvuus kertoo siitä, että imagot muotoutuvat ja muuntuvat vallitsevien olosuhteitten, asenteiden ja arvojen sekä itse paikkojen muutoksen myötä. (Tani 2001b, 115–119.) Imagot ovatkin vahvasti sidoksissa paikan eri ominaisuuksiin, joita voidaan jäsentää identiteetin käsitteen kautta.

Tutkimuksissa on määritelty toisaalta alueen tai paikan identiteettiä sekä toisaalta ihmisten alueellista identiteettiä tai paikkaidentiteettiä. Alueen identiteetillä on tällöin viitattu ensisijaisesti erilaisissa diskursseissa ja luokitteluissa käytettyihin luontoon, kulttuuriin ja ihmisiin liittyviin ominaisuuksiin, jotka erottavat alueen muista alueista (Paasi 2003, 478; ks. myös Saarinen 2001, 51). Alueen identiteetti on osa alueellista institutionalisointiprosessia, jossa paikka tuotetaan ja tehdään tunnetuksi. Käytännössä tämä tarkoittaa alueen identifioitumista erillisenä yksikönä, jolla on fyysiset rajat ja sosiaaliset käytännöt, joihin sisältyy erilaisia symbolisia yhteenkuuluvuudesta viestiviä elementtejä (esimerkiksi paikasta kertovia tarinoita). Lisäksi alueelle muodostuu tietty rooli, johon kohdistuu odotusrakenteita eli käsityksiä siitä, millainen on paikan menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. (Paasi 2003, 478; 1996, 28–37.) Vastaavassa merkityksessä on käytetty myös paikan identiteetin käsitettä, jolla on tarkoitettu paikan fyysisestä sijainnista ja ominaisuuksista, paikkaan liitetyistä merkityksistä ja ihmisten toiminnasta muodostuvaa paikan ainutlaatuisuutta (Tani 1995, 20–21; Relph 1976, 45–47).

Alueellisella identiteetillä on puolestaan tarkoitettu alueella asuvien ja sen ulkopuolisten ihmisten alueellista tietoisuutta ja identifioitumista alueen institutionaalisiin käytäntöihin, diskursseihin ja symboleihin (Paasi 2003, 478). On katsottu, että alueellinen identiteetti liittyy ihmisen tilaan ja tekee siitä paikan (Tani 1996, 103). Alueellisen identiteetin ohella onkin käytetty myös paikkaidentiteetin käsitettä (Tani 1995, 21; Relph 1976, 55).

Määritellesään alueen identiteettiä ja alueellista identiteettiä Paasi (1996, 209–210; 1984, 113) on korostanut alueen ja paikan käsitteiden keskinäisen erottamisen merkitystä. Hän on viitannut alueen identiteetillä ensisijaisesti alueen rakenteellisiin, fyysisiin ja symbolisiin ominaisuuksiin ja alueellisella identiteetillä alueen yhteisölliseen kokemiseen. Vastaavasti paikan identiteetin tai paikallisen identiteetin Paasi on katsonut ilmentävän ennen kaikkea ihmisten henkilökohtaisia kokemuksia ja paikkoihin liittämiä merkityksiä. Paasin (1984, 113, ks. myös Paasi 1996, 209–210) mukaan tämä käsitteellinen ero heijastuu myös tutkimuksellisiin kysymyksenasetteluihin. Paikkaidentiteetin tutkimuksessa kohteena ovat ihmisen ja paikan suhteen erittely, kun taas alueellisen identiteetin tutkimuksessa huomio kiinnittyy mekanismeihin, jotka tuottavat alueellista tietoisuutta ja identiteettiä. Tämä näkemys voidaan kuitenkin kyseenalaistaa. Esimerkiksi Sirpa Tanin (1996, 104) mukaan Paasin näkökulma rajaa tutkimuksista pois alueellisen identifioitumisprosessin kaikenkattavuuden. Hänen mukaansa paikkaa koskevissa mielikuvis- sa limittyvät sekä yksilölliset että yhteisölliset kokemukset, joten alueellinen ja paikkaidentiteetti on nähtävä pikemminkin vuorovaikutteisina kuin toisensa pois-sulkevinä.

Tässä tutkimuksessa identiteetti kytketään paikan käsitteeseen, vaikka termiä käytetään lähinnä Paasin esittämässä alueen identiteetin merkityksessä (ks. Paasi 2003, 478). Paikan identiteetillä tarkoitetaan tässä yhteydessä paikan materiaalis- ten, toiminnallisten ja symbolisten ominaisuuksien vuorovaikutteista kokonaisuutta, josta paikkakuvaukset nostavat esiin tietynlaista imagoa luovia tai vahvistavia elementtejä. Paikka-termin käyttö alueen sijasta perustuu siihen, että sen käyttö on tuntunut tässä yhteydessä luontevammalta, ja se on vakiintunut käyttöön tutkimus- prosessin kuluessa. Lisäksi paikan identiteetin käsitteen käyttö on kytköksissä siihen, että tutkimuksessa puhutaan paikkakuvauksista eikä esimerkiksi alueen representaatioista.

Tulkintaan paikan identiteetistä paikkakuvausten perustana liittyy olennaisesti myös kysymys paikan imagon ja identiteetin keskinäisestä suhteesta. Viime aikoina onkin erityisesti paikkojen imagomarkkinoinnin osalta peräänkuulutettu tarvetta ymmärtää ja huomioida identiteetin keskeinen merkitys imagon rakentamiselle ja ylläpitämiselle (ks. esim. Kuusisto-Arponen 2005; Zimmerbauer & Suutari 2004, 35; Mc Guirk ym. 1998, 127–128). Tutkimuksissa on nostettu esille kysymys paikkojen imagomarkkinoinnin ja sen tuottaman paikkakuvausmateriaalin valikoivuudesta, jonka on muun muassa pelätty johtavan paikan historian ja identiteetin vääristymiseen. Eri yhteyksissä on väitetty, että paikkojen markkinoinnissa törmätään usein tilanteeseen, jossa myyvämmän tuotteen aikaansaamiseksi joudutaan luomaan paikasta kuva, joka ei vastaa sen todellista identiteettiä. (Ks. esim. Shaw & Williams 2004, 166; Philo & Kearns 1993, 3–4.)

Luotujen imagojen on myös uskottu vaikuttavan paikan identiteettiin (Zube & Kennedy 1990, 184–185). Etenkin matkailualueiden osalta on yleistä, että ne alkavat muuntua sekä matkailijoiden käyttäytymisen että paikallisten toimijoiden heille tarjoamien etujen myötä vastaamaan mielikuvia, joita alueesta on sen ulkopuolella (Saarinen 2001, 41; Crang 1999b, 58–60). Matkakohteitten markkinoinnin ohella paikkakuvausten keskeinen merkitys paikan identiteetin muotoutumiselle on nostettu esiin myös kaupunkien imagokampanjoiden yhteydessä (Barke & Harrop

1994, 95, 111). On jopa väitetty, että esimerkiksi taloudellisen toiminnan rooli alueellisten erojen ja erottelujen luojana on nimenomaan vaikuttamistarkoituksessa luotuihin imagoihin verrattuna pikemminkin passiivinen (Hughes 1998, 19–20). Tästä näkökulmasta paikkakuvauksia onkin tarkasteltava, ei vain paikan identiteetin heijastajina, vaan myös aktiivisesti siihen vaikuttavina (Crang 1999b, 58–60).

Vaikka nämä paikan markkinointiin ja paikan imagon vahvistamiseen, luomiseen tai muuttamiseen yhdistetyt erityispiirteet luonnehtivat olennaisesti tämän tutkimuksen aineistoa, on markkinoinnin ja imagon käsitteitä käytetty ainoastaan niissä yhteyksissä, kun on tarkoituksenmukaista korostaa tiettyjen kuvaustapojen yhteyttä paikkamarkkinoinnin kehitykseen. Tällä valinnalla on painotettu paikka-kuvausten historiallisuutta ja merkitystä paikkojen määrittelyssä myös muutoin kuin jälkimodernin paikkamarkkinoinnin kontekstissa.

Tässä luvussa esitellyt käsitteet, ylipaikalliset ympäristöideologiat, paikalliset kehityspolut, paikan imago ja identiteetti, ovat kaikki toimineet osaltaan rakennusaineina tässä tutkimuksessa aineiston analyysivälineenä käytetyille paikan kuvaamisen silmukan ja kudelman rakenteille. Seuraavassa luvussa esitetäänkin yksityiskohtaisesti kudelman ja sen yksittäisten silmukoiden rakennemallien luomista. Tätä ennen määritellään kuitenkin tarkemmin tutkimusongelma ja tavoitteet.

4 TUTKIMUSKOHTEENA PAIKKOJEN KUVAAMISEN KUDELMAT

4.1 Tutkimusongelma

Tutkimuksen johdannossa esitetyt esimerkit Savonlinnan ja Varkauden kuvauksista eri aikoina johdattelivat miettimään näiden paikkojen kuvaamisen keskinäisiä ja historiallisia eroja ja samankaltaisuuksia. Tutkimuksen empiirisessä osuudessa tarkastellaankin sitä, miten tutkimuspaikkakuntia on kuvattu esitemateriaalissa ja kotiseutukirjoissa 1900-luvun alusta nykypäivään. Tutkimuksessa pyritään selvittämään sitä:

- Miksi paikkakuvaukset ovat muodostuneet sellaiseksi kuin ovat?

Tähän kysymykseen vastataan analysoimalla Savonlinnan ja Varkauden paikkakuvausten sisältöä seuraavien kysymysten avulla:

- a) Mitkä paikan identiteettiä liittyvät materiaaliset, toiminnalliset ja symboliset ominaisuudet ovat kulloinkin valikoituneet tai on tietoisesti valittu kuvausten kohteeksi?
- b) Millaisia ylipaikallisia ympäristöideologioita on löydettävissä kuvausten taustalta?
- c) Millaista paikan imagoa kuvaukset luovat ja/tai heijastavat?

Näihin kysymyksiin perustuvan analyysin kautta muodostetaan tutkimuspaikkakuntien kuvausten kudelma, jolla havainnollistetaan paikkojen kuvaamisen historiallisuutta ja sidonnaisuutta paitsi paikallisiin myös ylipaikallisiin tekijöihin.

Vaikka tutkimuksessa tarkastellaan kahta tapausta, voidaan tutkimuksen tuloksilla nähdä olevan laajempaa merkitystä. Savonlinnan ja Varkauden esimerkkien voi katsoa kertovan myös yleisemmin paikkojen kuvaamisen dynamiikasta; siitä, miten paikkojen kuvaamisen kokonaisuus, kudelma, rakentuu historiallisesti peräkkäisistä tai limittäisistä sekä erilaisista yhtäaikaista kuvauksista. Toisaalta sitoessaan yksittäisten paikkakuntien kuvaukset osaksi kansallista historiaa tutkimus antaa myös viitteitä laajemmin suomalaisten kaupunkien kuvauksissa viimeisen sadan vuoden aikana tapahtuneista muutoksista ja niiden syistä.

Koska kulttuurin tuotteitten analyysiin ei ole olemassa valmiita menetelmiä ja luokitteluja, vaan ne muotoutuvat tapauskohtaisesti (ks. Bartram 2003, 153; Gold 1994; Hietala 1994, 11; Gold & Gold 1990), on myös tässä tutkimuksessa täytynyt etsiä omia ratkaisuja paikkakuvausten tarkasteluun. Tätä tarkoitusta varten on tutkimusprosessin aikana kehitetty paikan kuvaamisen yksittäisen silmukan ja niistä muodostuvan kudelman rakennemallit. Malleihin on koottu mahdollisimman kattavasti nimenomaan paikkakuvausten rakentumiseen ja merkityksiin liittyviä erityispiirteitä.

Mallien tarkoituksena on havainnollistaa erilaisia paikan kuvaamiseen liittyviä tekijöitä ja niiden keskinäisiä suhteita sekä nostaa esiin erilaisia näkökulmia, joista käsin kuvauksia voidaan tarkastella. Niiden kehittämisen taustalla onkin ollut osaltaan tavoite kehittää analyysiväline, jota on mahdollista hyödyntää myös myöhemmissä paikkakuvauksia tarkastelevissa tutkimuksissa.

Tässä tutkimuksessa paikan kuvaamisen kudelman mallia hyödynnetään lähinnä paikan mainostamiseen tarkoitettujen paikkakuvausten sisällön ja niiden kautta tapahtuvan paikan identiteetin ja imagon määrittelyn analyysiin. Mallia on kuitenkin mahdollista soveltaa myös esimerkiksi kuvausten laatimisen ja vastaanoton tutkimuksiin sekä erilaisiin paikan kuvaamisen aineistoihin. Seuraavaksi luodaan paikan kuvaamisen yksittäisen silmukan ja kudelman rakenteet, jotka havainnollistavat tutkimusongelmaa ja toimivat tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä ja analyysivälineenä.

4.2 Paikan kuvaamisen kudelman rakenne

Kudelman tai kudoksen metafora on esiintynyt maantieteessä aiemmin tarkasteltaessa paikkojen ja yhteisöjen rakentumista. Paikan kudosten (”textures of place”) on katsottu muodostavan kokonaisuuden, jossa yhdistyvät paikkojen merkitykset sekä niiden toiminnalliset ja materiaaliset ominaisuudet. Erityisesti on korostettu kielen ja kommunikaation tapaa kutoa yhteen paikan eri ominaisuuksia ja luoda niille merkityksiä. Kudelman käsitteen näkeminen ”pintana, jossa subjekti ja objekti sulautuvat yhteen”, sisältää kuitenkin myös ajatuksen paikan eri ominaisuuksien ja ulkomaailman kohtaamisesta. (Adams ym. 2001, xiii–xiv.) Paikkakuvauksissa yhdistyvät paikan eri ominaisuudet ja paikkaan sen ulkopuolelta kohdistuvat arvotukset ja odotukset. Kutomisen metafora löytyy myös Robert D. Sackin (2001a; 1997) paikkojen rakennetta ja niiden muutoksen dynamiikkaa käsittelevistä tutkimuksista. Näitä näkemyksiä käsitellään myöhemmin paikan kuvaamisen kudelman rakennemallin muodostamisen yhteydessä.

Suomessa kudelman käsitettä on aiemmin käyttänyt ainakin Tarmo Koskinen (1993; 1987) tarkastellessaan tehdasyhteisön rakentumista Tervakoskella 1800-luvulta lähtien. Koskinen on tutkimuksessaan osoittanut yhteisön historiallisen rakentumisen tehtaan ja kylän monisäikeiseksi, vakiintuneeksi kudelmaksi, jolle taustana ovat toimineet ylipaikalliset (valtakunnalliset ja kunnalliset) tapahtumat (Koskinen 1993, 13–15; 1987, 182–189). Uudempi esimerkki kudelman idean käytöstä suomalaisessa tutkimuksessa on Luodon (2006, 143, 156) esiin nostama näkemys kielen tavasta ”neuloa” erilaisia merkityksiä paikkaan liittyvien tekstien kudokseksi. Lisäksi Saarisen (2001, 66) matkailualueen identiteetin muotoutumisen yhteydessä käyttämän ”tila-aika-mosaiikin” käsitteen (”space-time-mosaics”) voi katsoa viittaavan eräänlaiseen kudelman, jossa kietoutuvat yhteen sekä ajallisesti peräkkäiset että samanaikaiset keskenään kilpailevat paikan identiteettiä määrittävät diskurssit.

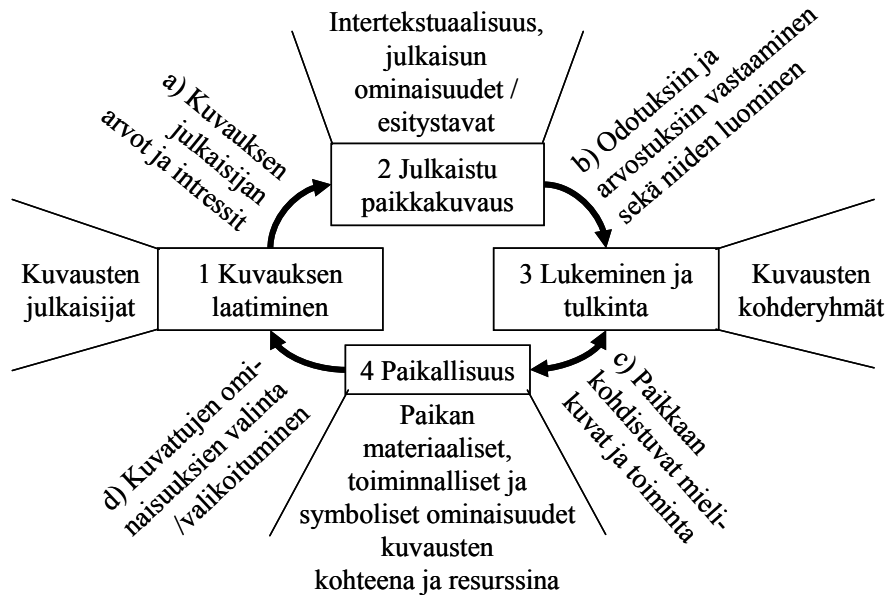
Tässä tutkimuksessa kudelma-termillä pyritään havainnollistamaan paikan kuvaamisen erilaisia ajallisia ja tilallisia ulottuvuuksia. Ensinnäkin kudelma sisältää rinnakkaisia silmukoita, jotka edustavat erilaisia samanaikaisesti esitettyjä, jopa keskenään ristiriitaisia kuvauksia paikasta. Toisaalta kudelmassa on toisiinsa limityvä kerroksia, jotka kertovat kuvausten historiallisesta jatkuvuudesta ja muuntuvuudesta. Lisäksi kudelma sisältää tilallisesti eri ulottuvuuksia. Se muodostaa pinnan, jossa kietoutuvat yhteen paikalliset ominaisuudet sekä ylipaikalliset yhteiskunnalliset ja kulttuuriset tekijät. (ks. Adams 2001, xiii–xiv; Saarinen 2001, 66.)

Kudelman rakenteen perustan muodostavat siihen sisältyvät yksittäiset silmukat, jotka edustavat tiettyjä paikan kuvaamisen teemoja. Esimerkiksi tietyn maise- man esittäminen suomalaisuuden symbolina 1800- ja 1900-lukujen taitteen kansallisen itsenäisyyden tavoitetta tukeneissa kuvauksissa voidaan nähdä yhtenä silmukana paikan kuvaamisen kudelmassa. Tällaisten yksittäiseen silmukkaan kuuluvien kuvausten sisällön rakentumista voidaan havainnollistaa kulttuurintutkija Richard Johnsonin (1986) jo 1980-luvulla esittämän kulttuurin tuotteiden tuotantoa ja kulutusta kuvaavan kulttuurin kehän avulla.

Tätä kulttuurin kehämallia voidaan pitää edelleen ajankohtaisena. Mallia on hyödynnetty tai sen sisältämiä elementtejä on muutoin löydettävissä monista uudemmissa kulttuurin tuotteita tarkastelleista tutkimuksista. Kulttuurin kehää on sovellettu muun muassa tarkasteltaessa paikkakuvausten vaikutusta paikkoihin kohdistuvaan käyttäytymiseen (Jenkins 2003; Burgess 1990) ja laajempaan tulkintakehikkona matkailumielikuvien synnyssä (Morgan & Pritchard 1998). Kehämallia voidaan kuitenkin hyödyntää myös itse kuvausten sisällön tarkastelussa (ks. Vepsäläinen 2002). Nämä uudemmat tutkimukset eivät kuitenkaan ole tuoneet malliin merkittäviä muutoksia.

Kulttuurin kehämallissa kulttuurin tuotteiden, esimerkiksi paikkakuvausten, tuotantoa ja kulutusta tarkastellaan katkeamattomana kehämäisenä ketjuna. Kuvaukset muodostavat näin kehän tai spiraalin, jossa paikan merkityksiä uusinnetaan ja mukautetaan kulloisessakin historiallisessa ja kulttuurisessa tilanteessa vallitsevien arvostusten ja odotusten mukaisesti (Jenkins 2003). Kehällä on neljä toisiinsa kietoutuvaa vaihetta: (1) tekstin (kuvauksen) laatiminen, (2) itse julkaisu, (3) julkaisun lukeminen ja tulkinta sekä (4) paikallisuus, jota kuvaukset esittävät ja johon ne vaikuttavat. Merkitysten siirtämistä ja muodostamista tapahtuu jatkuvasti ketjun kaikissa vaiheissa. (Johnson 1986; sit. Burgess 1990.) Tässä tutkimuksessa kulttuurin kehässä esitetyjä vaiheita on käytetty havainnollistamaan eri tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, mitä paikkojen kuvaukset sisältävät ja millaisia merkityksiä niihin sisältyy. (Ks. kuvio 1.)

Kuvion lähtökohtana on ajatus siitä, että paikkakuvauksia ei voi lukea puhtaasti olemassa olevien asioiden heijastajana, vaan niihin sisältyy erilaisia vaikutuspyrkimyksiä. Kuvaukset on usein tietoisesti suunniteltu edistämään niiden tuottajan intressejä sekä vastaamaan kohderyhmien odotuksiin ja tarpeisiin tai jopa luomaan niitä. Toisin sanoen kuvausten laatijat ja kohderyhmät sekä itse ryhmien ja/tai niiden arvojen muutokset vaikuttavat paikkakuvausten sisältöihin. Näiden lisäksi myös kuvauksilla ja niiden julkaisufoorumeilla sekä kuvauksen kohteena olevalla paikalla voidaan nähdä olevan aktiivinen rooli kuvausten sisältöjen muotoutumisessa.

Kuvio 1. Kulttuurin (tai representaatioiden) kehä paikkakuvausten sisällön tarkastelun kehyksenä (soveltaen Jenkins 2003, 308; Hall, S. 1997a, 1; Johnson 1986; sit. Burgess 1990).

Paikkakuvausten analyysissä on ensinnäkin kuvausten tuotannon (1) osalta huomioitava julkaisun laatineet toimijat, joita ovat tässä tutkimuksessa tarkasteltujen paikkakuvausten osalta olleet paikalliset tai ulkopuoliset matkailualan organisaatiot, viranomaiset, yhtiöt ja yksittäiset yrittäjät. Näiden tahojen edustamat arvot ja intressit (nuoli a) vaikuttavat paitsi kuvausten sisältöön myös siihen, minkä tyyppiin julkaisuihin kuvaukset päätyvät.

Varsinaisen julkaistun paikkakuvauksen (2) sisältöön vaikuttavat väistämättä myös julkaisun luonne ja ominaisuudet. Tällaisia tekijöitä ovat paitsi julkaisun tarkoitus (esim. esite, kuvateos, historiikki) myös tekninen taso (esim. mustavalkovalokuvat, ilmakuvat, värikuvat, kuvien käsittely). Erityisen merkittävä kuvausten tulkinnan kannalta on luonnollisesti tapa, jolla asiat esitetään, eli millaisia luonnehdintoja paikoista ja maisemista käytetään (esim. jyhkeä, romanttinen, suomalainen) ja/tai millaisia kuvia niistä esitetään (esim. maisemapanoraama). Kuvauksiin vaikuttavat oleellisesti myös ympäröivät tekstit ja tavat kuvata asioita (intertekstuaalisuus). Näillä erilaisilla esittämiseen liittyvillä keinoilla paikka pyritään kuvaamaan siihen kohdistuvien odotusten ja arvostusten mukaisena. Samalla myös luodaan paikkaan kohdistuvia odotuksia ja arvostuksia (nuoli b).

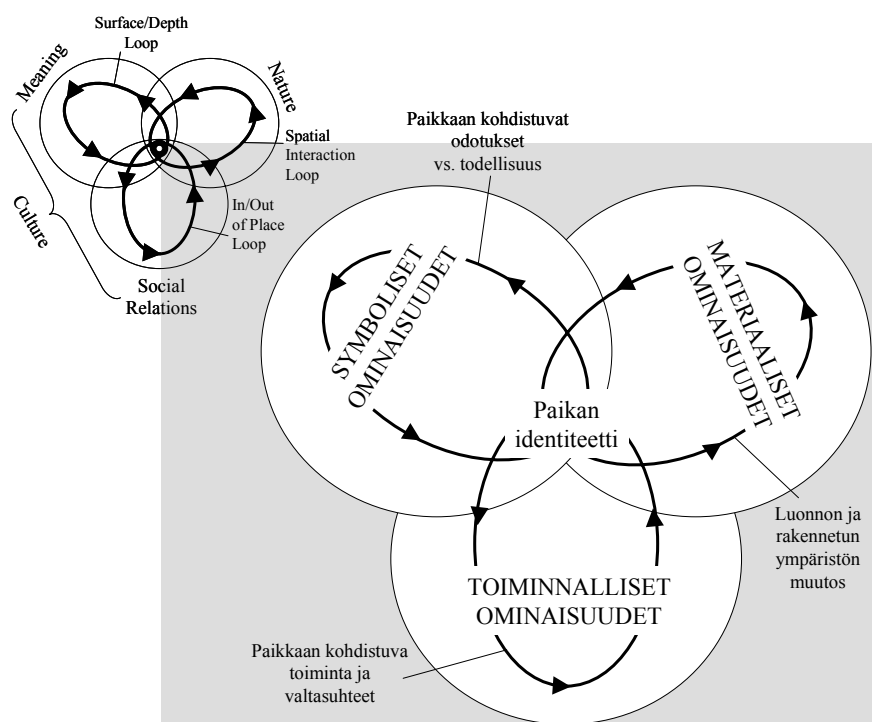
Tekstin lukemisen ja tulkinnan (3) osalta kulttuurin kehä muistuttaa paikkakuvausten eri kohderyhmiä. Kuvausten tarkoitus on usein houkutella paikkakunnalle vierailijoita, uusia asukkaita, osaavaa työvoimaa ja/tai investoijia. Toisaalta kuvauksilla voidaan vaikuttaa myös paikallisten ihmisten tietoisuuteen omasta ympäristöstään, rakentaa paikallista itseyttä. Toimiakseen halutulla tavalla kuvaus-

ten tuleekin vastata näiden ryhmien kulttuurisia arvoja ja asenteita. Tässä tutkimuksessa tarkasteltujen kuvausten kohderyhmiä ovat ensisijaisesti matkailijat, nykyiset ja mahdollisesti tulevat paikalliset asukkaat sekä yrittäjät. Varkauden osalta kohderyhmiin ovat lukeutuneet myös metsäyhtiöiden työntekijät, asiakkaat ja esimerkiksi ympäristön laadusta huolestuneet sidosryhmät. Lisäksi voidaan katsoa, että tietyt julkaisut ovat osa suomalaisen yhteiskunnan kuvaamista niin itse suomalaisille kuin ulkomaalaisillekin. Kuvausten tarkoituksena on siis välittää näille kohderyhmille tietynlaisia mielikuvia paikasta. Syntyneet mielikuvat puolestaan vaikuttavat kohderyhmien paikkaan kohdistamaan toimintaan, jolla on puolestaan oma vaikutuksensa paikan eri ominaisuuksiin. Vastaavasti myös paikan eri ominaisuudet vaikuttavat osaltaan siihen kohdistettuihin yleisiin mielikuviin ja toimintaan (kaksisuuntainen nuoli c).

Kulttuurin kehän neljäs elementti, paikallisuus (paikan materiaaliset, toiminnalliset ja symboliset ominaisuudet), voidaan paikkakuvausten sisällön tarkastelussa tulkita resurssiksi, josta valitaan ja/tai valikoituu tiettyjä elementtejä kuvauksiin (nuoli d). Toisaalta paikallisuus näyttäytyy kohteena, jolle kuvaukset luovat merkityksiä ja jossa niiden mahdolliset vaikutukset näkyvät myös fyysisesti ja toiminnallisesti.

Paikallisuuden roolia paikan kuvaamisen kudelmassa voidaan jäsentää Sackin (2001a; 1997) esittämän paikan silmukkarakenteen avulla. Kuvion 2 vasemmassa yläalaidassa on esitetty Sackin (2001a, 108–110; 1997) esitykseen perustuva kaavio paikan silmukkarakenteesta, jossa kietoutuvat yhteen luonto, sosiaaliset suhteet ja merkitykset. Kuviossa pieni ympyrä tarkoittaa yksittäistä paikkaa, jossa kulttuuriset tekijät (paikkaan liitetyt merkitykset ja sosiaaliset suhteet) ja luontoon sisältyvät elementit yhdistyvät. Syntyvät yhdistelmät ovat ainutlaatuisia, eli kunkin paikan silmukkarakenne muotoutuu yksilölliseksi suhteessa muihin paikkoihin ja aikaan (Sack 1997). Kuvio sisältää siis myös ajatuksen paikan identiteetin historiallisesta muuntumisesta.

Sackin (2001a; 2001b; 1997) lähtökohta paikan silmukkarakenteen tarkastelulle on ihmiskeskeinen. Hän tulkitsee myös paikan ei-inhimillisiä ominaisuuksia pääasiassa ihmistoiminnan, tietoisuuden ja moraalisten kysymysten kehyksenä. Tämän tutkimuksen näkökulma keskittyy puolestaan paikkakuvauksiin. Tutkimuksessa paikan eri ominaisuuksia tulkitaan resurssina, josta paikkakuvaukset nostavat esiin erilaisia elementtejä ja joihin ne myös vaikuttavat. Sackin kuvion pohjalta onkin johdettu tämän tutkimuksen tulkinta paikan identiteetin muotoutumisesta materiaalisten, toiminnallisten ja symbolisten elementtien yhteenkietoutumana (kuvion 2 suurempi silmukkakaavio).

Kuvio 2. Tulkinta paikan identiteetin silmukkarakenteesta Sackin (2001a) esittämän kaavion pohjalta (kaavio ylhäällä vasemmalla on kooste Sackin esittämistä kuvioista 6–8).

Sackin esittämässä mallissa luonto (Nature) edustaa erilaisia luonnontieteellisesti mitattavia biologisia ja fysikaalisia elementtejä, jotka ovat viime kädessä ihmistoiminnasta riippumattomia. Luonto-ympyrän sisään sijoittuva vuorovaikutuksen silmukka (Spatial Interaction Loop) kertoo näiden elementtien keskinäisestä vuorovaikutuksesta ja yhteydestä inhimilliseen toimintaan. Vuorovaikutuksen tuloksena syntyy erilaisia virtoja paikan sisällä ja paikkojen välillä. Tämä vuorovaikutus puolestaan mahdollistaa yksittäisten paikkojen muutoksen, joka voi olla lähtöisin joko ihmisten toiminnasta tai fyysisen ympäristön muutoksista. (Sack 2001a, 108–110; 1997, 79, 91).

Tässä tutkimuksessa luonto (esim. järviympäristö) ja ihmisten rakentama ympäristö (esim. tehdasrakennus) on niputettu samaan kategoriaan paikan materiaalisiksi ominaisuuksiksi. Nämä materiaaliset ominaisuudet muodostavat keskeisen resurssin, josta paikkakuvauksiin valitaan haluttuja elementtejä. Paikan materiaalisissa ominaisuuksissa tapahtuvat muutokset, tapahtuivatpa ne luonnonilmiöiden tai ihmistoiminnan seurauksena, vaikuttavat siihen, miten paikkoja kuvataan ja voidaan kuvata. Tätä muutosta kuvaa kaaviossa pienempi nuolikuvioidin varustettu silmukka.

Sackin kuviossa sosiaaliset suhteet (Social Relations) koostuvat erilaisista yhteiskunnallisista rakenteista ja instituutioista. Nämä rakenteet puolestaan syntyvät erilaisista säännöistä, jotka määrittävät muun muassa sitä, millainen käytös on hy-

väksyttävää sekä mitkä asiat ja ihmiset kuuluvat tiettyyn paikkaan ja mitkä eivät (In/Out of Place Loop). Myös tämä silmukka pitää sisällään ajatuksen jatkuvasta muutoksesta, jossa sääntöjä muuttamalla vaikutetaan muihin paikan elementteihin. Toisaalta myös muutokset muissa elementeissä heijastuvat sosiaalista kanssakäymistä koskeviin sääntöihin. (Sack 2001a, 108–110; 1997, 74, 90–91.)

Tässä tutkimuksessa sosiaalisten suhteitten silmukan katsotaan kertovan ensisijaisesti paikkakuvauksissa esitetyistä paikan toiminnallisista ominaisuuksista (esim. ihailun kohde, harrastusympäristö, asuinympäristö). Toiminnallisuuteen katsotaan kuuluvan paitsi paikan fyysiseen ympäristöön kohdistuva toiminta myös ihmisten keskinäiset suhteet, kuten valtasuhteet ja yhteisöllisyys. Nämä paikan toiminnalliset ominaisuudet (ja niitä koskevat säännöt) ovat myös jatkuvassa muutoksessa, kun eri ryhmät pyrkivät luomaan ja vahvistamaan omia määrittelyjään paikasta ja sen käytöstä. Tätä muutosta ja kamppailua paikan määrittelyistä kuvaa toiminnallisten ominaisuuksien silmukan sisällä oleva nuolisilmukka.

Sackin kuviossa merkitykset (Meaning) edustavat fyysisten virtojen ja sosiaalisten suhteitten myötä syntyvään paikan pintarakenteeseen liitettyjä merkityksiä ja rooleja – sitä, mitä paikka meidän mielestämme on ja edustaa. Paikkojen merkityksiä voidaan kuitenkin myös kyseenalaistaa vertaamalla paikan pintarakenteen ja siihen liitettyjen merkitysten suhdetta (Surface/Depth Loop). Tämä kyseenalaistaminen voi olla seurausta paikan muissa ominaisuuksissa tapahtuneista muutoksista. Se voi kuitenkin myös itse johtaa muutoksiin paikan sosiaalisissa ja fyysisissä ominaisuuksissa. (Sack 2001a, 108–110; 1997, 66, 94.)

Sackin (2001a, 115) mukaan paitsi itse paikan pintarakennetta myös sen kielellisiä representaatioita voidaan tarkastella osana paikan silmukkarakennetta. Merkitysten alueen voidaankin katsoa sisältävän erilaiset käsitykset, arvot, uskomukset ja representaatiot, jotka merkityksellistävät maailmaa, jossa elämme (Saarinen 2001, 32). Tämän tutkimuksen aineistona olevien paikkakuvausten voi siis katsoa kertovan ensisijaisesti paikan symbolisista merkityksistä, jotka syntyvät sen materiaalisten ja toiminnallisten ominaisuuksien sekä niihin kohdistuvien arvojen ja odotusten yhdistelmänä. Paikan ominaisuuksien ja niihin liitettyjen merkitysten jatkuvaa muutosprosessia kuvaa kuvion kaksi paikan symbolisia ominaisuuksia edustavan ympyrän sisään sijoittuva nuolisilmukka.

Oleennaista Sackin (2001a; 2001b) esittämässä paikan silmukkarakenteessa on sen jatkuvan muutosprosessi, joka toteutetaan tuottamalla paikkoja. Sack katsoo, että olemme ihmisinä kykenemättömiä hyväksymään todellisuutta sellaisena kuin se on ja pyrimme sen vuoksi jatkuvasti muuttamaan ympäristöämme sellaiseksi kuin sen mielestämme tulisi olla. Paikkojen silmukkamainen rakenne puolestaan toimii keskeisenä edellytyksenä ja välineenä muutosten toteuttamiselle. Kuten edellä on esitetty, silmukoiden keskinäisessä kudelmassa muutokset yhdessä silmukassa heijastuvat myös muihin ja johtavat näin uudenlaiseen paikan rakenteeseen.

Sovellettaessa Sackin (2001a, 110, 115) tulkintaa paikan rakenteen jatkuvasta muutoksesta paikkakuvausten muutoksiin voidaan väittää, että muutokset kuvauksissa liittyvät muutoksiin paikkaan kohdistuvissa odotuksissa (ylipaikalliset ympäristöideologiat) tai siinä, mihin ja kenen odotuksiin niillä pyritään vastaamaan ja miten tämä on totuttu tekemään (paikalliset kehityspolut). Paikkaan voi kuitenkin kohdistua samanaikaisesti hyvinkin erilaisia odotuksia, joista kaikkiin ei pystytä tai

edes haluta vastata. Koska tässä tutkimuksessa tarkastellut paikkakuvaukset edustavat pitkälti tietystä näkökulmasta ja intresseistä käsin valikoituja, tiettyjä merkityksiä luovia tai tukevia ihannemaisemia ja toiminnallisia mahdollisuuksia (esim. kansallismaisema, matkailukohde, ihanteellinen teollisuusyhdyskunta), ovat tällaiset ristiriitaisuudet todennäköisiä. Kuvauksissa tapahtuneita muutoksia voidaankin selittää analysoimalla näitä mahdollisia ristiriitoja. Käytännössä tämä tarkoittaa rinnakkaisten kuvausten silmukoiden ja niiden keskinäisten suhteiden sekä mahdollisesti puuttuvien kuvausteemojen tunnistamista.

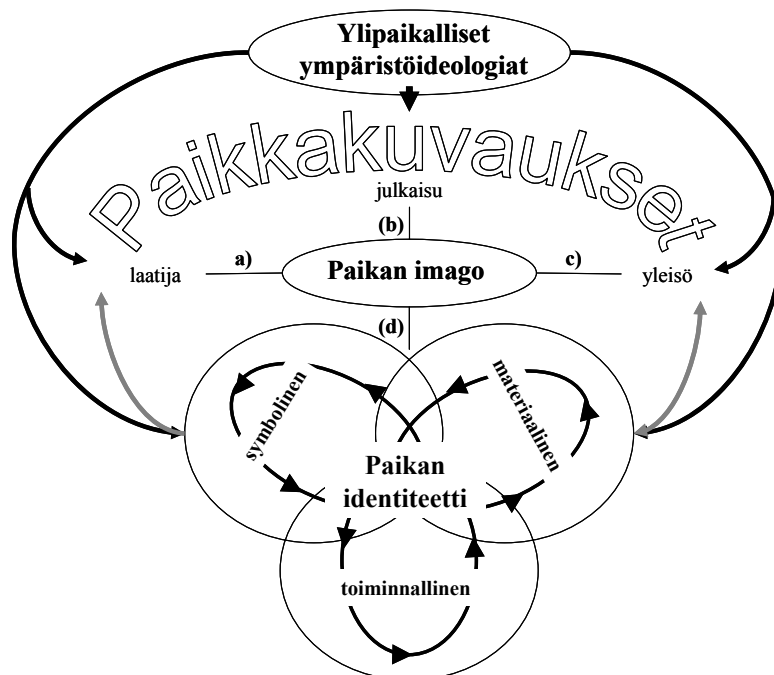
Myös paikan materiaallinen ympäristö ja toiminnalliset ominaisuudet ovat symbolisten merkitysten ohella yhtä olennaisia paikallisuuden muotoutumiselle ja muutokselle (Sack 2001a, 111). Nämä ominaisuudet vaikuttavat keskeisesti siihen, millaisia käsityksiä ihmiset muodostavat paikasta ja millaisia odotuksia niihin kohdistuu. Toisaalta esimerkiksi fyysisessä ympäristössä voi tapahtua muutoksia, joiden seurauksena kuvaukset menettävät uskottavuutensa. (Sack 2001b, 123–124; ks. myös Stedman 2003, 673.)

Yksittäiset paikat eivät myöskään ole toisistaan riippumattomia. Sack (1997, 121) havainnollistaa tätä riippuvuutta skaalan käsitteellä (Scale). Hän katsoo, että sama paikkojen silmukkarakenne toimii kaikenkokoissa paikoissa ja kokoaa yhteen elementtejä eri tasoilta (skaaloista). Samalla erikokoiset paikat liittyvät toisiinsa niitä yhdistävien elementtien välityksellä. Vastaavan tulkinnan skaalan käsitteestä on esittänyt myös Paasi (1996, 205), jonka mukaan paikallinen elämä on aina sidoksissa erilaisiin institutionaalisiin käytäntöihin ja sosiaalisiin prosesseihin, jotka toimivat ja tapahtuvat laajemmilla alueellisilla, kansallisilla ja globaaleilla tasoilla (skaaloissa). Myös sillä, miten yksittäinen paikka on sijoittunut erikokoisten paikkojen (skaalojen) hierarkiassa, on tärkeä merkitys sille, millaiseksi paikan yhteiskunnallinen rooli muodostuu (Sack 2001a, 113).

Vastaavalla tavalla tämän tutkimuksen kohteena olevien tutkimuspaikkakuntien ja niiden kuvaamisen voidaan katsoa olevan kytköksissä myös laajempiin kansallisiin ja kansainvälisiin tekijöihin. Tämä yhteys toteutuu periaatteessa kaikkien paikan ominaisuuksiin vaikuttavien osa-alueiden kautta. Se, millaisia materiaalisia ja toiminnallisia ominaisuuksia paikalla on ja mitä symbolisia merkityksiä niihin kulloinkin liitetään, riippuu monin tavoin paikan kytköksistä muihin paikkoihin ja sen roolista suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Myös aikaisemmin esiteltyä kulttuurin kehämallia hyödyntäneissä tutkimuksissa on huomioitu vallitsevan historiallisen ja kulttuurisen kontekstin vaikutus kehän eri vaiheisiin (ks. Jenkins 2003; Vepsäläinen 2002; Hall, S. 1997a; Burgess 1990; Johnson 1986). Tässä tutkimuksessa näitä tekijöitä kuvataan ylipaikallisen ympäristöideologian käsitteellä.

Paikan silmukkarakenteen, kulttuurin kehän ja ylipaikallisten ympäristöideologioiden yhdistelmänä voidaankin muodostaa kudelman yksittäisen silmukan rakenne, joka on esitetty kuviossa 3. Kuvio sisältää tutkimuksen keskeiset käsitteet ja havainnollistaa niiden keskinäisiä yhteyksiä ja tulkintaa. Siinä paikan silmukkamaiseen rakenteeseen pohjautuva tulkinta paikan identiteetin eri osa-alueista (kuvio 2) sijoittuu havainnollistamaan kulttuurin kehän (kuvio 1) neljättä elementtiä, paikallisuutta. Ylipaikalliset ympäristöideologiat puolestaan edustavat kulloisessakin historiallisessa, kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa tilanteessa vallitsevia käsityksiä ja arvostuksia, jotka vaikuttavat erilaisiin paikkoihin ja maisemiin kohdistuviin

arvostuksiin ja odotuksiin sekä määrittävät paikan roolia osana ympäröivää yhteiskuntaa. Ylipaikalliset ympäristöideologiat vaikuttavat paikkakuvausten laatimiseen, itse kuvausten sisältöön ja niiden vastaanottoon sekä paikallisuuteen, johon kuvaukset viime kädessä perustuvat (kuvio 3, mustat nuolet).

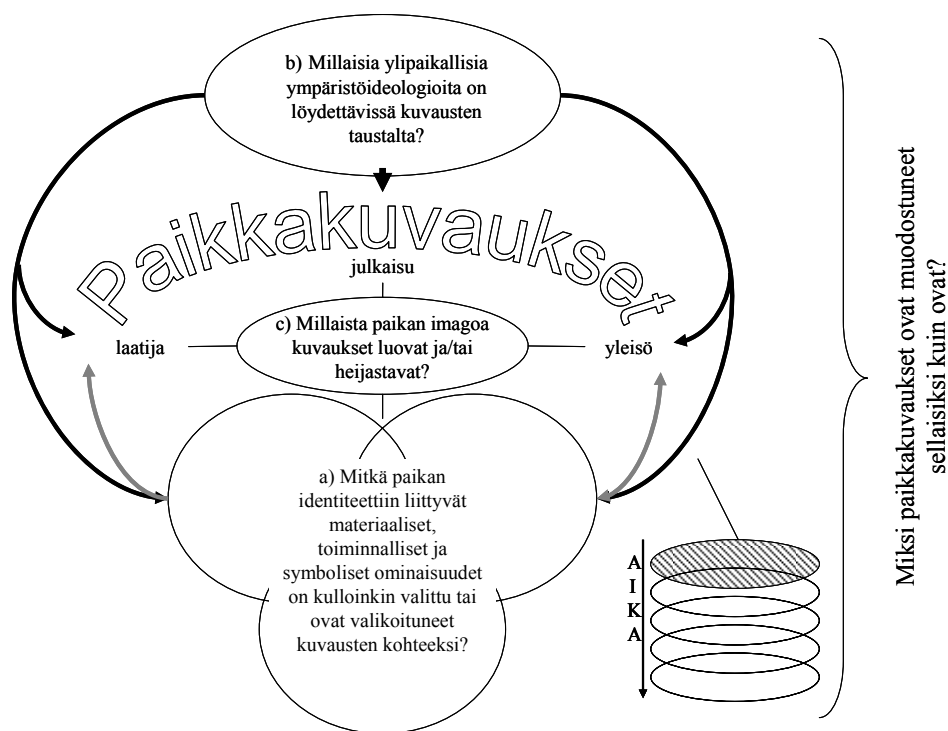
Kuvio 3. Paikan silmukkarakenteen, kulttuurin kehän ja ylipaikallisten ympäristöideologioiden yhdistyminen paikan kuvaamisen kudelman silmukaksi.

Paikan imagon käsite puolestaan kiinnittyy toisaalta paikan kuvaamisen eri elementteihin ja toisaalta paikan identiteettiin. Kuvausten laatijan tavoitteet (a) määrittävät sitä, millainen imago paikalle halutaan luoda. Myös kuvausten julkaiseminen tietyn tyyppisessä julkaisussa ja kuvausten tyyli (b) vaikuttavat olennaisesti tarjottuun imagoon. Esimerkiksi matkailuesitteisiin valikoituu ja/tai valikoidaan ensisijaisesti matkailijoille suunnattuja kohteita ja palveluita, jotka pyritään esittämään heidän näkökulmastaan mahdollisimman houkuttelevina. Matkailuesitteiden voi siis katsoa luovan paikalle tietynlaista matkailuimagoa. Näiden paikkakuvausten laadintaan liittyvien tekijöiden lisäksi paikan imagoon vaikuttavat myös kuvausten kohderyhmien (yleisö) paikkaan kohdistamat odotukset, arvostukset ja toiminta (c). Lisäksi kaikkien edellä mainittujen tekijöiden taustalla ovat paikan identiteettiin kuuluvat eri ominaisuudet, jotka muodostavat keskeisen resurssin ja kohteen paikkakuvauksille ja paikan imagon määrittelyille (d ja harmaat nuolet).

Silmukkamallin voidaankin katsoa jäsentävän tutkimuskysymyksiä: (a) mitkä paikan identiteettiin liittyvät materiaaliset, toiminnalliset ja symboliset ominaisuudet on kulloinkin valittu tai ovat valikoituneet kuvausten kohteeksi, (b) millaisia ylipaikallisia ympäristöideologioita on löydettävissä kuvausten taustalta, (c) mil-

laista paikan imagoa kuvaukset luovat ja/tai heijastavat ja miksi tietynlaiset paikkakuvaukset ovat muodostuneet kunakin aikana sellaiseksi kuin ovat? (Kuvio 4.)

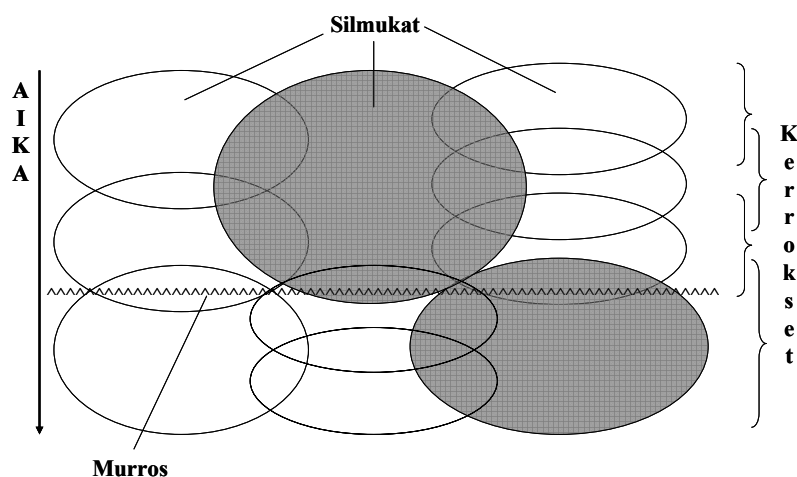

Kuvio 4. Paikan kuvaamisen silmukkamalli tutkimuskysymysten jäsentäjänä.

Kun haetaan vastausta kysymykseen, miksi erilaiset paikkakuvaukset ovat historian saatossa muodostuneet sellaisiksi kuin ovat, lisätään silmukkakuviota ajallinen ulottuvuus. Tarkasteltaessa paikkakuvausten historiaa yksittäiset silmukat sijoittuvat lomittain ja päällekkäin muodostaen ketjumaisen kuvion (kuvio 4, alalaidan ketjukuvio). Tiedetyt paikan kuvaamisen teemat ja merkitykset voivatkin toistua vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen. Samalla ne usein myös muuntuvat ja saavat uusia merkityksiä. Esimerkiksi tiedetyt, jo 1800-luvulla määritellyt, kansallismaiset esiintyvät edelleen yleisesti suomalaisissa paikkakuvauksissa, vaikka niiden merkitys kansallisen identiteetin rakentamisessa onkin väistynyt (Pitkänen & Vepsäläinen 2006, 73–74; Häyrynen 2000, 42–44). Näiden maisemien ja niiden aikaisemman kansallisen merkityksen voi katsoa saaneen uusia merkityksiä osana paikkojen yhä useammin kansallisten rajojen yli ulottuvaa keskinäistä kilpailua.

Toisaalta sama paikka voi esiintyä samanaikaisesti myös muunlaisissa kuvauksissa. Siitä voidaan nostaa esiin erilaisia maisemia, tai samoille maisemille voidaan antaa erilaisia merkityksiä. Esimerkiksi edellä mainittu kansallismaisema on voitu esittää myös maa- tai metsätalouden maisemana. Näitä samaa paikkaa esittäviä, mutta eri näkökulmista laadittuja keskenään kilpailevia kuvaustapoja voidaan kuvata toisilleen rinnakkaisina silmukoina. Koska paikkaa kuvaavat samanaikaisesti erilaiset toimijat erityyppisissä julkaisuissa, erilaisille kohderyhmille ja eri näkö-

kulmista, voidaan yhden ketjun sijasta puhua useiden toisiinsa eri tavoin kietoutuneiden ketjujen yhteenkietoutumasta, paikan kuvaamisen kudelmasta (kuvio 5).

Kuvio 5. Paikan kuvaamisen kudelman rakenne.

Jos edellä mainitun kaltaiset muutokset paikkojen kuvausten merkityksissä koskettavat samanaikaisesti useita eri teemoja ja eri toimijoiden tuottamia kuvauksia, voidaan puhua murroksesta paikan kuvaamisessa ja määrittelyssä. On myös mahdollista, että jokin paikan kuvaamisen teema häviää tai että syntyy kokonaan uusia teemoja. Vaikka tällaiset murrokset voivat olla hyvinkin merkittäviä, sisältyy niihin aina väistämättä myös jatkuvuuksia, sillä kuvaamisen kohteena oleva paikka ei realististen mahdollisuuksien rajoissa voi koskaan muuttua kokonaan toiseksi. Murrokset eivät siis kokonaan riko kudelman rakennetta.

Usein myös jokin tietty tapa kuvata ja määrittää paikkaa on muita vahvempi (ks. Saarinen 1997, 20–21). Voidaan puhua hegemonisesta diskurssista, joka määrittää paikkaa valtaapitävien ryhmien näkökulmasta ja tarpeisiin. Usein nämä hegemoniset kuvaustavat ovat myös jatkuvia, jolloin niiden voidaan katsoa kytkeytyvän paikallisiin kehityspolkuihin. Hegemoniset kuvaustavat edustavat tiettyjä vakiintuneita tapoja reagoida tapahtuviin muutoksiin ja kuvata paikkaa eri aikoina. Erilaisten kuvaustapojen keskinäiset suhteet voivat kuitenkin myös muuttua murrosten myötä (kuvio 5, harmaat silmukat).

Työn empirialuvuissa (luvut 7 ja 8) muodostetaan paikkakuvausten sisältöjen pohjalta Savonlinnan ja Varkauden kuvaamisen silmukat, jotka kootaan työn yhteenveto- ja johtopäätösluvussa (luku 9) paikkakuntien kuvaamisen kudelmiksi. Sitä ennen (luvussa 5) esitellään kuitenkin tarkemmin itse tutkimuspaikkakunnat ja -aineisto sekä aiemmat tutkimuspaikkakuntia käsitelleet tutkimukset ja aineiston analyysin eri vaiheet. Lisäksi luvussa 6 tarkastellaan lyhyesti Savonlinnan ja Varkauden sekä niiden kuvaamisen historiaa ja kytetään ne samalla osaksi laajempaa kansallista kontekstia.

5 TUTKIMUS SAVONLINNAN JA VARKAUDEN PAIKKAKUVAUKSISTA

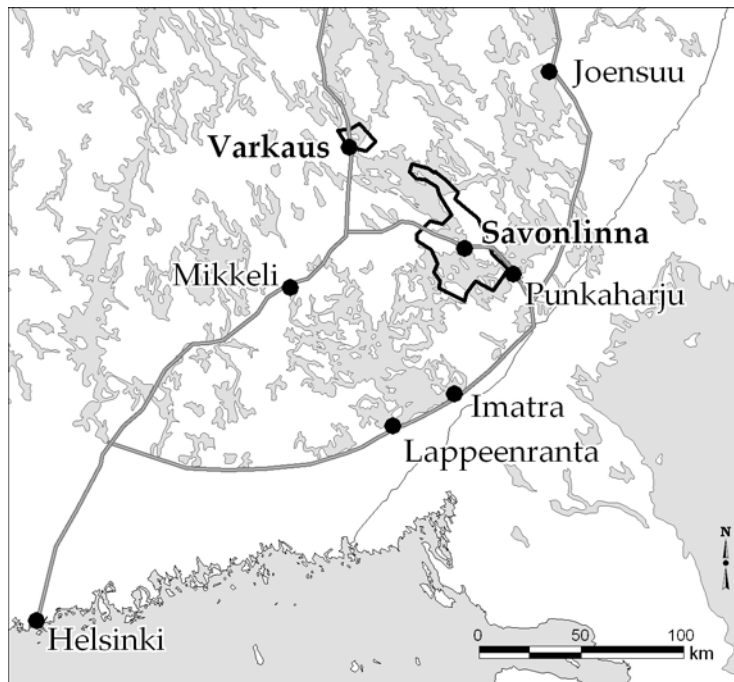
5.1 Tutkimuspaikkakunnat

Savonlinna ja Varkaus kuuluvat Saimaan rantakaupunkeihin ja sijaitsevat sen keskeisten vesireittien varrella. Savonlinnan pinta-alasta noin 40 prosenttia on vettä ja Varkaudenkin noin 27 prosenttia (Kuntaliitto 2005). Kaupunkien keskustojen rakennetta ja ilmettä leimaakin vesistöistä johtuva mosaiikkimaisuus. (Kuviot 6–7.) Vesistöt luonnehtivat myös paikkakuntien toiminnallista ympäristöä. Ne toimivat merkittävänä liikenneväylänä sekä ihmisille että tavarakuljetuksille. Erityisesti vesistöjä pitkin tapahtuvilla puukuljetuksilla on ollut merkittävä rooli paikkakuntien kehityksessä. Erityisesti Varkaudessa vesistöillä on ollut tärkeä merkitys teollisuuden tuotannon vetenä ja energian lähteenä. Taloudellisten tekijöiden lisäksi kaupunkeja ympäröivät vesialueet ovat edustaneet ja edustavat tänäkin päivänä merkittävää maisemaa ja virkistäytymisympäristöä.

Vesistöjen merkittävyyden ohella paikkakuntien sijainnillisena samankaltaisuutena voidaan pitää niiden etäisyyttä pääkaupunkiseudulta. Savonlinnasta on matkaa Helsinkiin noin 330 kilometriä ja Varkaudesta noin 320 kilometriä (Tiehallinto 2007).

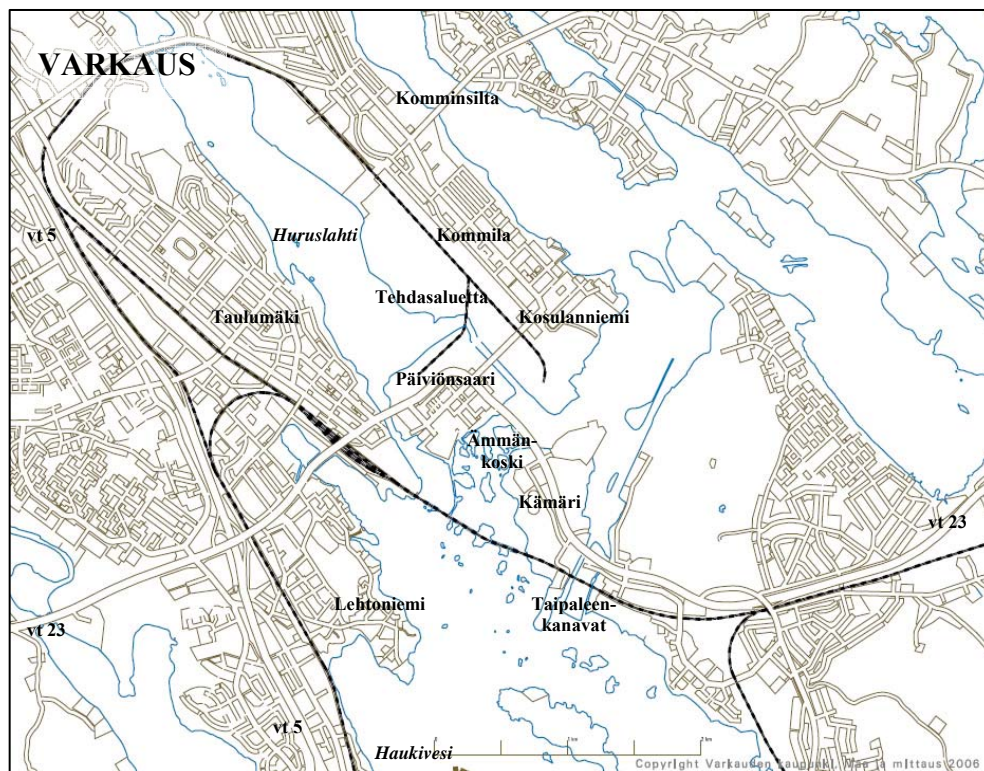
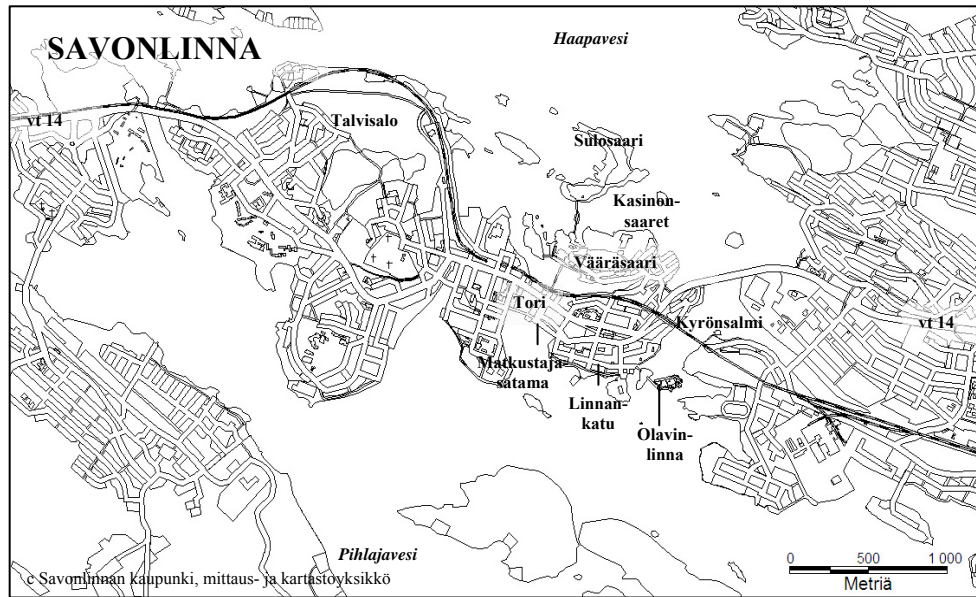
Molemmat kaupungit olivat 1970-luvun alkuun saakka hallinnollisilta alueiltaan suhteellisen pieniä kaupunkimaisia keskuksia maaseutupaikojen keskellä. Savonlinnan ja sitä ympäröineen Säämingin kunnan yhdistyttyä vuonna 1973 kaupungin pinta-ala kuitenkin kasvoi 38 neliökilometristä 1 354 neliökilometriin ja asukasluku reilusta 18 000:sta reiluun 28 000:een (Koponen 1979, 2, 5). Savonlinnan alue käsittääkin nykyisin myös laajoja maaseutualueita, ja sen asukastiheys on vain 33,5 asukasta maa-neliökilometrillä. Varkaus sen sijaan on edelleen luonteeltaan kaupunkimainen, pinta-alaltaan vain reilun 520 neliökilometrin suuruinen paikkakunta. Sen taajama-aste on yli 90 prosenttia ja asukastiheys 62 asukasta maa-neliökilometrillä. (Kuntaliitto 2006.)

Nykyisin kaupungeissa on käytännössä saman verran asukkaita. Savonlinnassa oli vuoden 2005 lopussa asukkaita 27 239 ja Varkaudessa 23 946 (Kuntaliitto 2006). Molempien väestö on viime vuosina vähentynyt reilulla sadalla henkilöllä vuodessa, ja tämän kehityksen ennustetaan jatkuvan myös tulevaisuudessa (Kuntaliitto 2005). Myöskään palvelurakenteessa ei ole merkittäviä eroja, vaan molempien paikkakuntien voi luonnehtia olevan pieniä tai keskisuuria suomalaisia kaupunkeja, jotka toimivat keskuksina myös ympäröivän maaseudun asukkaille.

Kuvio 6. Savonlinnan ja Varkauden sijainti (Kartta: Katja Polojärvi ja Timo Pakarinen).

Tutkimuspaikkakuntien fyysisen ja osittain toiminnallisen ympäristön samankaltaisuuksien voi katsoa lisäävän niiden keskinäistä vertailtavuutta. Kaupungeilla ei ole voimakkaita luonnonympäristöön ja kokoon liittyviä eroja, jotka erilaistaisivat niiden kuvauksia. Keskeinen tekijä paikkakuntien kuvausten eroissa onkin se, mitä ominaisuuksia kuvausten kohteeksi on kulloinkin valikoitunut tai valittu. Savonlinna ja Varkaus ovat näyttäneet kuvauksissaan hyvin erilaisina. Savonlinnaa on kuvattu leimallisesti matkailukaupunkina ja Varkautta teollisuuskaupunkina. Näitä eroja selittää se, että paikkakuntien yhteiskunnallinen rooli (rakennettu ympäristö ja toiminnalliset ominaisuudet) sekä erilaiset paikkakuntiin kohdistuneet odotukset ja merkitykset (symboliset ominaisuudet) ovat historiallisesti muotoutuneet keskeisiltä osiltaan erilaisiksi.

Kuvio 7. Savonlinnan ja Varkauden keskukset. Karttoihin on merkitty työssä mainitut kohteet ja alueet. (Savonlinnan karttapohja: © Savonlinnan kaupunki, mittaus ja kartastoyksikkö, Varkauden karttapohja: ©Varkauden kaupunki, Maa ja mittaus 1/2007.)

Tutkimuspaikkakuntien erilaistuminen on tapahtunut osittain jo niiden syntyhistorian yhteydessä. Savonlinnan kaupunki on rakentunut 1400-luvun lopulla perustetun, sotalinnoitukseksi rakennetun Olavinlinnan ympärille. Linna on vaikuttanut merkittävällä tavalla vuonna 1639 kaupunkioikeudet saaneen Savonlinnan kehitykseen. Alueen historiaa leimaavat sodat ja kuuluminen eri hallitsijoiden alaisuuteen. Kaupungin kasvu ja vaurastuminen alkoi 1800-luvun puolivälissä, jolloin Saimaan kanavan valmistuminen, elinkeinovapauden toteutuminen ja suomalaisen metsäteollisuuden kehitys tekivät siitä vilkkaan satamakaupungin. (Vehviläinen 1978, 11–13.) Kauppakaupunkina Savonlinnan merkitys jäi kuitenkin vähäiseksi, ja aikalaiskirjoittaja luonnehtikin kaupunkia *pelkäksi majataloksi vilkasliikenteisen tien varrella* (Helsingfors Dagblad 19.7.1878; sit. Vehviläinen 1978, 17). Sen sijaan matkailu muodostui merkittäväksi tekijäksi kaupungin kehitykselle. Savonlinnasta tuli jo 1800-luvun lopulla merkittävä matkailukaupunki (Hirn & Markkanen 1987, 191, 209). ”Savonlinnan kaupungin historia III” -teoksen alkutekstissä paikkakuntaa kuvataan seuraavasti:

Savonlinna on Saimaan vesistön tytär. Sen sijainti on luonnon rakentamien yhteyksien kannalta mitä edullisin. Pielisen ja Kallan rannoilta Vuoksen latvoille ulottuva järvi-vyö soukentuu sen kohdalla kolmeksi kapeaksi salmeksi, joiden väliin jäävät saaret, Vääräsaari ja Talvisalo, muodostavat ikään kuin sillan monta peninkulmaa pitkän järvenselän välillä. Tarve hallita tätä Itä-Suomen vesistöyhteyksien kenties haavoittuvinta kohtaa määräsi paikan, johon Eerik Akselinpoika Tott viisisataa vuotta sitten rakennutti Olavinlinnan. Linnan suojiin, Savonlinnan malmille, kohosi vähäinen yhdyskunta, joka vuonna 1639 sai Ruotsin kruunulta kaupunkioikeudet.

... Ulkonaisesti Savonlinna pysyi vielä kauan samanlaisena sisämaan pikkukaupunkina, jonka ruohottuneita katuja reunustivat matalien puutalojen rivit ja joka kaikkialla oli niin lähellä luontoa, että Olavinlinnan tai 'Hungerborgin' torniin kiivennyt matkailija oli kaupungin oman vähäpätöisyyden unohtaen ihastuneena valmis hyväksymään sille lempinimen 'Saimaan helmi'. (Vehviläinen 1978, 11–13.)

Varkauden alueesta puolestaan muodostui jo varhaisessa vaiheessa ympäröivästä maatalousyhteiskunnasta poikkeava teollinen yhdyskunta. Hyvien vesiliikennetyhteyksien vuoksi alueelle perustettiin jo 1700-luvulla myllyjä, kalastamo ja laivastotukikohta. Varsinainen teollinen toiminta sai alkunsa 1820-luvulla, kun alueelle perustettiin ruukki, jonka harjoittama raudan valmistus hallitsi Varkauden teollisuutta aina 1850-luvun loppupuolelle saakka. Tämän jälkeen alkoi suuntautuminen konepajateollisuuteen, jota tuki puukaupan ja sahateollisuuden vilkastuminen sekä maaseudun koneistuminen. 1860–1870-luvuilla ruukista kehittyi monipuolinen metallialan tuotantolaitos. Lisäksi Varkaudessa toimi vuodesta 1866 lähtien laivanveistämö. Vuonna 1909 Varkauden ruukkiyhdyskunta päätyi A. Ahlström Oy:n⁶ omistukseen, jonka jälkeen alkoi sahateollisuuden laajeneminen ja puunjalostusteollisuuden kehittyminen. Hallinnollisesti alue kuului kahden kunnan, Leppävirran ja Joroisten alaisuuteen aina vuoteen 1929 saakka, jolloin perustettiin Varkauden

⁶ Tästä eteenpäin työssä käytetään yhtiöstä pelkästään nimeä Ahlström.

kauppala. (Itkonen 1996a, 299–333; Soikkanen 1962.) ”Varkauden historia” -teoksen alkuteksteissä paikkakuntaa kuvataan seuraavasti:

Luonnon antimet Varkaudelle ovat olleet suuret. Sijainti Saimaan vesistön painopisteessä on luonut edellytykset liikenteen, kaupan ja teollisen toiminnan kasvulle. Koskien voima on taas voitu valjastaa pyörittämään erilaisia rattaita. Näiden kahden perustekijän varaan onkin Varkauden kehitys nivoutunut.

Varkaus sijaitsee siinä kohdassa, missä Saimaan ylemmän altaan vedet puristuvat kapean suppilon kautta alempaan. ... Taipaleen kanavan kautta syöksyvät kaukaa Savon rajojen tuolta puolen lähteneet vesimassat kohti Saimaata ja merta. ... Vesiteitä voi näin ollen kuljettaa Varkaudesta tavaroita varsin laajalle alueelle.

Toinen Varkauden kasvun avain on ollut niiden vesien muodostama voimavarasto, jotka ovat syöksyneet nimenomaisesti Ämmänkosken lävitse. ... Tällaisen voimamäärän hyväksikäyttö on ollut toinen luonnon Varkaudelle suomista lahjoista. (Soikkanen 1962, 10–11.)

Oheiset historiateosten tekstit havainnollistavat hyvin tutkimuspaikkakuntien luonnonympäristön ja sijainnin yhtenevyyttä sekä toisaalta jo historiallisesti muodostuneita symbolisia, toiminnallisia ja rakennetun ympäristön eroja. Tässä tutkimuksessa tehtävä tutkimuspaikkakuntien kuvausten vertailu havainnollistaakin sitä, miten paikalliset kehityspolut erilaistavat hyvin samankaltaisen ympäristön käyttöä ja sille annettuja merkityksiä. Samalla tutkimus kertoo myös paikkakuntien identiteettien ja imagojen muotoutumisesta sekä erilaistumisesta aikojen saatossa. Lisäksi esimerkkien voi katsoa kertovan paikallisesti eriytyneistä ylipaikallisen ja paikallisen suhteen muodoista.

5.2 Tutkimusajanjakso ja -aineisto

Tässä tutkimuksessa analysoidaan Savonlinnaa ja Varkautta koskevia paikkakuva-uksia, jotka käsittävät esitemateriaalia, matkailu- ja mainoselokuvia, kotiseutukirjoja, kuvateoksia, paikallisia historiikkejä ja yritysten julkaisemia esitteitä sekä toimintakertomuksia. Yksinkertaistaen voidaan puhua (paikkojen) markkinoinnin tarpeisiin laaditusta esitemateriaalista ja kotiseutukirjallisuudesta, jolla voidaan katsoa olevan myös kotiseutuyllpeuden vahvistamiseen ja paikan dokumentointiin tähtääviä tavoitteita.

Tutkimusaineisto kattaa ajanjakson 1900-luvun alusta nykypäivään. Tarkastelun aloittaminen viime vuosisadan alusta on perusteltua kahdesta syystä. Ensimmäkin tutkimuksen varhaisin aineisto sijoittuu kansallisen heräämisen ja suomalaisen identiteetin määrittelyn aikaan ja kattaa Suomen valtiollisen historian aina nykypäiviin saakka. Aineisto mahdollistaakin yksittäisten paikkojen kuvaamiseen vaikuttaneiden kansallisten tekijöiden historiallisen tarkastelun. Toisaalta tutkimuksen varhaisin materiaali sijoittuu aikaan, jolloin eri kansanluokkien keskuuteen levitetty painotuotteet alkoivat yleistyä ja molempia tutkimuspaikkakuntia koskevat kuvat lisäntyivät.

Savonlinnaa ja Varkautta koskevia kuvauksia tai ainakin mainintoja alueista löytyy kuitenkin jo 1800-luvulta. Savonlinnan osalta varhaiset kuvaukset esittelivät lähinnä Punkaharjua ja Olavinlinnaa sekä niitä ympäröiviä järvimaisemia. Kuvaukset liittyivät pitkälti kansallisen heräämisen yhteydessä tapahtuneeseen suomalaisen maiseman määrittelyyn ja alueen muodostumiseen kansallisesti merkittäväksi maisema- ja matkailukohteeksi. Vastaavia kuvauksia esitettiin vielä 1900-luvun alussa ja niiden merkityksiä on tutkittu työn empiriaosuudessa (luku 7.1.1). Varkaus puolestaan mainittiin jo 1800-luvun kuvauksissa ympäröivästä maatalousyhteiskunnasta poikkeavana kaupunkimaisena saarekkeena. Varsinaisesti yhdyskunnan kuvaaminen alkoi kuitenkin 1900-luvun alussa Ahlströmin julkaisutoiminnan myötä.

Tässä tutkimuksessa esitemateriaalilla tarkoitetaan tutkimuspaikkakuntia ja niiden tarjontaa esitteleviä matkailijoiden, asukkaiden, osaavan työvoiman tai yritysten houkutteluun tarkoitettuja oppaita, vihkosia ja lehtisiä. Näistä käytetään jatkossa yhteistä termiä esitteet. Esitteitä ovat julkaisleet sekä paikalliset että ulkopuoliset tahot: kaupungit, yritykset, yhdistykset ja matkailuorganisaatiot. Yksittäisten (matkailu)yritysten julkaisemat jotain tiettyä kohdetta esittelevät julkaisut on jätetty pääsääntöisesti aineiston ulkopuolelle (esim. lomakylien ja maaseutumatkailukohteitten esitteet). Analysoituihin matkailu- ja mainoselokuvaan kuuluu sekä matkailun edistämiseen että yleisemmin paikkakuntien esittelyyn suunnattuja filmejä. Niitä ovat tilanneet matkailuun kytköksissä olevat tahot ja itse kaupungit.

Sekä esitteille että filmeille on tyypillistä se, että niiden varsinainen tekijä on voinut olla esimerkiksi mainostoimisto tai filmiryhmä, jonka suhde kuvauksen kohteena olevaan paikkakuntaan ei ole tiedossa. Lisäksi etenkin esitteissä ei usein mainita lainkaan niiden varsinaisia tekijöitä. Itse esitteistä ei myöskään voi päätellä, miten paljon tilaaja on vaikuttanut niiden sisältöön.

Aineisto on pääasiassa suomenkielistä. Mukana on kuitenkin muutamien esitteiden eri kieliversioita. Julkaisujen suuntaaminen ulkomaalaisille on luonnollisesti voinut vaikuttaa niiden sisältöihin. Tarkasteltaessa käytössä olleita samojen esitteiden eri kieliversioita erot niiden välillä osoittautuivat kuitenkin vähäisiksi⁷. Tässä yhteydessä aineistoja onkin tulkittu painottaen Suomen kansallisen kehityksen ja kulttuurin vaikutusta kuvausten sisältöihin huolimatta siitä, mikä taho ne on julkaissut ja onko ne suunnattu suomalaisille vai ulkomaisille kohderyhmille.

Kotiseutukirjat ja kuvateokset käsittävät puolestaan toimitettuja teoksia, joita ovat julkaisleet yleensä kunnalliset organisaatiot ja itsenäiset toimittajat. Julkaisut ovat useimmiten runsaasti kuvitettuja katsauksia paikkakunnan historiaan ja nykyisyyteen. Teollisuushistoriikit ja -mainokset ovat puolestaan kertoneet metsäyhtiöiden toiminnasta Varkaudessa. Vaikka nämä julkaisut on suunnattu ensisijaisesti yhtiöiden sidosryhmille, voidaan niillä katsoa olleen tärkeä merkitys myös varkautelaisen yhdyskunnan kuvaamiselle ja määrittelylle. Ahlströmin 1900-luvun alkupuolen julkaisuissa esiteltiinkin varsin runsaasti myös tehtaita ympäröivää yhdyskuntaa.

---

⁷ Vastaavia havaintoja käännösten sanasanaisuudesta ja vähäisestä muokkaamisesta eri kulttuuri- ja kielialueelta tulevia varten ovat esittäneet myös kieli- ja käännöstieteiden näkökulmasta suomalaisten matkailuesitteiden käännöksiä tarkastelleet tutkimukset (esim. Sippola 2004; Härkönen 1998).

Sekä esitteet ja elokuvat että kotiseutukirjallisuus ovat periaatteeltaan paikkakunnan positiivisia ominaisuuksia korostavia. Niiden keskinäiset erot liittyvät ensisijaisesti julkaisujen kohderyhmiin. Esitemateriaali ja elokuvat on yleensä suunniteltu mainostamistarkoituksessa suhteellisen laajalle mahdollisesti paikkakunnasta kiinnostuneelle/kiinnostuvalle yleisölle. Kotiseutukirjojen yleisö on sen sijaan rajatumpaa. Kirjat toimivat usein muistona paikkakuntaan jo tutustuneille tai kertomuksena paikallisesta kehityksestä siellä asuville. Kotiseutukirjat ovat luonteeltaan enemmän dokumentoivia ja usein monipuolisemmin paikkakunnan eri ominaisuuksia esitteleviä kuin varsinainen mainosmateriaali. Voidaankin katsoa, että esitteiden ja elokuvien kuvaukset on tarkoitettu ensisijaisesti ulkopuolisten katseille ja paikan ulkoisen imagon luomiseen, kun taas kotiseutukirjoja voidaan pitää enemmän paikallista identiteettiä ja kotiseutuyllpeyttä vahvistavina.

Kaiken kaikkiaan tämän tutkimuksen aineistoa voidaan luonnehtia niin, että se keskittyy leimallisesti paikkakunnan imagon ja/tai identiteetin vahvistamiseen, luomiseen ja/tai muuttamiseen. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että tutkimusaineiston ulkopuolelle on jätetty eräitä hyvin ilmeisiä ja tärkeitä paikan kuvaamiseen liittyviä aineistoja, joilla ei (välttämättä) ole vastaavaa tarkoitusta. Esimerkiksi verrattuna lehti-, radio- ja/tai televisioutisoinnin yhteydessä välitettyihin ja luotuihin kuvauksiin sisältää tässä tutkimuksessa analysoitu aineisto selkeämmin tiettyjen intressiryhmien näkemysten mukaisia kuvauksia paikoista.

Toisaalta tässä tutkimuksessa on keskitytty tarkastelemaan painotuotteita ja elokuvia, joita on ainakin periaatteessa voitu arkistoida eri kokoelmiin. Nämä julkaisut ovat luonteeltaan ainutkertaisia ja muuttumattomia, joten ne kertovat siitä ajasta, jolloin ne on laadittu. Tänä päivänä merkittävän kuntien tiedotus- ja markkinointikanavan muodostavat internet-sivut on rajattu aineiston ulkopuolelle, sillä ne ovat luonteeltaan jatkuvasti muuttuvia, eikä edellisiä versioita jää jälkipolvien tarkasteltavaksi. Toisaalta kuntien www-sivut ovat usein pikemminkin yksityiskohdista tietoa paikasta tai jostain sen kohteesta välittäviä informaatiokanavia kuin esitteiden tapaan yleistä mielenkiintoa herätteleviä tai kotiseutukirjallisuuden tapaan paikallista identiteettiä rakentavia yleiskuvauksia paikkakunnasta. Ainakin matkailututkimuksissa on myös todettu, että huolimatta uuden teknologian voimakkaasta kehityksestä painetulla esitemateriaalilla on edelleen merkittävä rooli matkailijoiden tiedonlähteenä ja matkapäättöksen synnyttäjänä (Molina & Esteban 2006).

Aineiston ulkopuolelle on jätetty myös postikortit, joiden tarkastelu muodostaisi oman hyvin haasteellisen tutkimusaiheensa. Kortit koostuvat useimmiten pelkästään kuvista, joten niiden tulkintaan ei ole käytettävissä laajempien julkaisujen tavoin sanallista tukea. Lisäksi korttien julkaisutahojen moninaisuuden vuoksi voi niiden joukosta löytyä hyvinkin erilaisista näkökulmista esitettyjä, jopa epäsovinnaisia kuvauksia paikasta. Erityisesti kaupunkien ja matkailuorganisaatioiden julkaisemien postikorttien voi kuitenkin olettaa sisältävän käytännössä vastaavaa kuvamateriaalia kuin tässä yhteydessä analysoidut esitteet ja kotiseutukirjat.

Aineisto on hankittu useista eri lähteistä suhteellisen pitkän ajan kuluessa ja liittyen osittain myös aiempiin Varkautta ja Savonlinnaa käsitelleisiin tutkimuksiin (Pitkänen & Vepsäläinen 2006; 2003a; 2003b; 2003c; Vepsäläinen 2002). Käytössä ovat olleet Savonlinnan ja Varkauden kirjastojen ja museoiden kotiseutukokoelmat,

matkailupalveluiden arkistot ja Varkauden tehtaiden arkisto. Aineiston Savonlinnan aluetta koskevat matkailuelokuvat ovat olleet esillä Metsämuseo Lustossa järjestetyssä Punkaharju 200 vuotta -näyttelyssä kesällä 2003. Vanhimpia esitteitä on ollut nähtävillä Kansalliskirjaston sähköisessä Helmi-tietokannassa. Kotiseutukirjallisuutta ja mainoselokuvia on ollut mainittujen arkistojen ja kokoelmien lisäksi saatavilla yliopistojen ja yleisten kirjastojen peruskokoelmista sekä yksityishenkilöiden kokoelmista. Uudempi esitemateriaali ja osa kotiseutukirjallisuudesta on omassa kokoelmassani.

Vaikka esitemateriaalia ei ole systemaattisesti arkistoitu edellä mainittuihin kokoelmiin, on kootun aineiston katsottu täyttävän määrältään ja kattavuudeltaan tutkimukselle asetetut tavoitteet. Tutkimuspaikkakuntia esitteleviä julkaisuja on koottu historiallisesti mahdollisimman kattavasti siten, että niiden voi katsoa muodostavan paikkakuntien kuvaamisesta kertovan kokonaisuuden eli tapauksen (ks. Eskola & Suoranta 2000, 64–65). Analysoitaessa aineistoa diskursiivisella otteella, jossa julkaisujen esittämien kuvausten on katsottu edustavan laajempia yhteiskunnallisia diskursseja, on myös ollut havaittavissa aineiston kylläntymistä. Tämän vuoksi ei ole oletettavaa, että lisäaineisto olisi nostanut esiin uusia diskursiivisia kokonaisuuksia, uusia merkityksellisiä tapoja kuvata tutkimuspaikkakuntia.

Systemaattisemmin arkistoitu esiteaineisto olisi mahdollisesti ollut nähtävillä Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmassa, joka kuitenkin on luetteloinaton ja siksi vaikeasti hyödynnettävissä. Tutkimuspaikkakuntien nimiin perustuva määrällinen katsaus kansalliskirjaston kokoelmaan osoittaa myös, että ainakaan ilman pitkällistä perehtymistä kokoelmaan ei aineisto olisi juuri nykyistä laajempi, etenkin varhaisempien tarkasteluvuosien osalta⁸.

Aineistoon liittyy myös muutamia paikkakuntakohtaisia erityshuomioita. Savonlinnan osalta tarkastelujakson alkupuolen aineistoon kuuluu joitakin koko Suomea koskevia esitteitä ja kuvateoksia. Nämä muodostivat tärkeän osan Savonlinnan varhaisimmista kuvauksista, sillä kaupungista ympäristöineen tuli jo 1800-luvun lopulla merkittävä matkailukohde. Alueen järviluonto ja Punkaharju edustivat merkittävää osaa kansallistuntoaan etsivän Suomen kuvauksista. Vaikka Punkaharju ei kuulu hallinnollisesti Savonlinnan kaupunkiin, on se jo näistä varhaisimmista julkaisuista lähtien ollut olennainen osa aluetta esitteleviä kuvauksia. Itse asiassa Savonlinnan seudun muodostuminen merkittäväksi matkailukohteeksi perustui alun perin Punkaharjun vetovoimaan kansallisena maisemakohteena⁹. Tämän

⁸ Kansalliskirjaston pienpainatekokoelmaan on kerätty vapaakappalelain piiriin kuuluvia julkaisuja vuodesta 1810 lähtien. Kokoelma on pääosin luetteloinaton. (Kansalliskirjasto 2006.) Kokoelman Savonlinnaa ja Varkautta koskevissa paikkakuntakohtaisissa ryhmissä on julkaisuja seuraavat määrät: (1810–1944) Savonlinnasta 2 julkaisua, Varkaudesta ei julkaisuja; (1945–1972) Savonlinnasta 38 julkaisua, Varkaudesta 14 julkaisua; (1973–1999) Savonlinnasta 56 julkaisua, Varkaudesta 89 julkaisua; (2000-luku) Savonlinnasta 12 julkaisua, Varkaudesta 10 julkaisua. Lisäksi kaupunkien mainoksia sisältyy myös alueellisiin ryhmiin, jotka on arkistoitu erikseen. (Hokynar 2007.)

⁹ Punkaharjusta oli tullut suojeltu maisemakohde vuonna 1848, ja se oli mukana jo 1800-luvun puolivälin suomalaisia maisemia kuvanneissa teoksissa (esim. Topeliuksen ”Finland framstäldt i teckningar” vuodelta 1852) (Tiitta 2002, 14; Häyrynen 2002, 31).

vuoksi myös Punkaharjua koskevat kuvaukset on huomioitu tässä tutkimuksessa osana Savonlinnan paikkakuvauksia.

Varkautta käsittelevän aineiston erityispiirteen muodostavat metsäyhtiöiden julkaisut. Niitä on 1900-luvun alkupuolen osalta tarkasteltu vastaavanlaisina paikkakuvauksina kuin kunnallisten toimijoiden ja matkailuorganisaatioiden toimesta laadittuja julkaisuja. 1960-luvun jälkeen ilmestyneitä metsäyhtiöiden julkaisuja on käsitelty vain yksittäisten esimerkkien avulla. Tähän on syynä niiden luonteen muuttuminen koko yhdyskuntaa esittelevistä kuvauksista ainoastaan teollisuuden sisäisiä asioita käsitteleviksi julkaisuiksi. Viime vuosikymmenten aikana ainoastaan yhtiöiden ympäristöraportoinnin yhteydessä on ollut viittauksia ympäröivään yhdyskuntaan ja erityisesti sen ympäristön laatuun.

Kaiken kaikkiaan aineistoa on ollut käytettävissä varsin kattavasti koko tarkasteluajaväliltä. Poikkeuksena on Varkauden osalta 1900-luvun alku, jolloin Varkaus ei ollut itsenäinen paikkakunta ja sen rakentaminen mittavaksi teollisuuskeskukseksi oli vasta alussa. Molempien tutkimuspaikkakuntien osalta puutteen aineistossa muodostavat sotavuodet ja välittömästi sotien jälkeinen aika, jolloin julkaisu-toiminta oli yleensäkin hyvin vähäistä (Hirn & Markkanen 1987, 339).

Aineistossa on tutkimuspaikkakuntien kesken määrällisiä eroja. Aineiston määrää ei siis ole rajattu esimerkiksi siten, että molempien kaupunkien osalta analysoidaisiin yhtä monta julkaisua. Tällainen rajaus ei olisi ollut perusteltua kaupunkien erilaisuuden vuoksi, mistä johtuen niistä on julkaistu eri määrä ja erityyppisiä kuvauksia. Savonlinnan osalta aineisto koostuu kaiken kaikkiaan 136 esitteestä, matkakertomuksesta tai elokuvasta sekä 20 kuvateoksesta tai historiikista. Varkauden osalta aineistona on tarkasteltu kaikkiaan 40:tä metsäyhtiöiden julkaisua ja 64:ää muiden tahojen julkaisemaa esitettä, matkakertomusta tai elokuvaa. Varkautta käsitteleviä kuvateoksia tai historiikkejä on aineistossa 14 kappaletta. (Ks. taulukko 2.) Yksityiskohtainen aineistoluettelo on tutkimuksen liitteenä (liite 1).

Taulukko 2. Tutkimusaineisto tutkimuspaikkakunnittain ja tyypeittäin*.

	SAVONLINNA		VARKAUS	
	Esitteet, matkakirjat, elokuvat	Kuvateokset, historiikit	Esitteet, matkakirjat, elokuvat	Kuvateokset, historiikit
<1917	8	1	-	-
1917–1945	9	3	6 (A) / 4	2
1946–1959	20	4	8 (A) / 4	3
1960-luku	15	3	1 (A) / 6	1
1970-luku	10 (+)	3	7 (A) / 9	3
1980-luku	17 (+)	3	7 (A&E) / 15	3
1990-luku	25	3	11 (E) / 18	2
2000–2005	32	-	- / 8	-
Yhteensä	136	20	40 / 64	14

* Taulukon sarakkeeseen ”esitteet, matkakirjat, elokuvat” on laskettu yhteen kyseiset sekä paikallisten että yli paikallisten organisaatioiden julkaisut. Varkauden osalta sarakkeeseen on eroteltu metsäyhtiöiden (A = Ahlström ja E = Enso) ja (/) muiden tahojen julkaisut. Lukumäärän perässä oleva (+)-merkintä tarkoittaa, että kyseiseltä ajalta on aineistona tarkasteltu myös yksittäisten laivayhtiöiden ja/tai lomakyläjen esitteitä, joita ei ole erikseen kirjattu aineistoluetteloon.

Tutkimusaineisto koostuu sekä painetuista teksteistä ja kuvista että filmeistä, joten on myös syytä tarkentaa näiden erilaisten materiaalien roolia tehdyssä analyysissä. Analyysin varhaisimmassa vaiheessa esitteiden ja kuvateosten painetuilla kuvilla on ollut keskeinen rooli aineiston sisältöön tutustumisessa ja luokittelussa. Kuvien aiheet ja esitystavat ovat muodostaneet perusrungon, jonka mukaan esitteiden sisältöä on periaatteessa lähdetty luokittelemaan. Ne ovat kiinnittäneet huomion keskeisiin kuvattuihin kohteisiin. Etenkin uudemman, hyvin visuaalisen ja monipuolisen, esitemateriaalin suhteen kuvien kategorisointi on auttanut jäsentämään julkaisujen sisältöjä. Käytännössä tämä on tarkoittanut muun muassa sitä, että kuvien aiheita on luokiteltu esimerkiksi sen mukaan, esiintyykö niissä ihmisiä vai pelkääntään luonnon- tai rakennettuja maisemia. Näistä esimerkiksi ihmiskuvien osalta on edelleen tarkasteltu, ovatko kuvien ihmiset passiivisia katsojia vai aktiivisia osallistujia ja ovatko he selkeästi paikallisia asukkaita vai matkailijoita. Tämän lisäksi on voitu tarkastella muun muassa aktiviteettien sijoittumista erilaisiin ympäristöihin, eli tapahtuvatko kuvien esittämät aktiviteetit erämaisessä luonnossa, maaseutuympeiristössä vai kaupungissa.

Kuvien perusteella luotuja käsityksiä on täydennetty julkaisujen tekstien antamalla tiedoilla. Tekstit ovat antaneet viitteitä siitä, mitä merkityksiä kuviin on sisällytynyt kunakin aikana ja miten niitä tulisi tulkita (esim. järvimaisemakuvien yhteydessä viittaukset suomalaisuuteen). Usein tekstit ovat toimineet nimenomaan kuvien viestiä vahvistavina (esim. luontoaktiviteettikuvien yhteydessä maininnat seikkailuista ja elämyksistä). Lisäksi julkaisujen tekstit ovat voineet sisältää kuvauksia, jotka jäävät visuaalisen materiaalin ulkopuolelle ja ovat näin mahdollisesti vähemmän merkityksellisiä tai haluttuja tapoja kuvata paikkaa (esim. Varkaus, ”tunnettu vapaussodan aikaisena punaryssien pesäpaikkana”).

Painetun materiaalin ohella tutkimuksessa tarkastellut elokuvat ovat Savonlinnan osalta olleet varsinaista analyysiä tehtäessä tekstimuodossa. Analyysissä on käytetty elokuvien juoniselostuksia sekä omia että Kati Pitkäsen tekemiä muistiinpanoja. Muistiinpanoissa on pyritty huomioimaan myös liike ja musiikki (esim. höyrylaiva ohittaa Olavinlinnan, taustalla soi kappale ”Kalliolle kukkulalle”). Varkautta esittelevät filmit ovat olleet katsottavissa videoina. Kaiken kaikkiaan elokuvien rooli aineiston analyysissä on ollut lähinnä täydentävä ja niissä esiintyneet kuvaukset ovat vahvistaneet muun materiaalin perusteella tehtyjä tulkintoja. Poikkeuksen muodostavat sotien jälkeen julkaistut Punkaharjun lomakotitoimintaa esittelleet elokuvat ”Punkaharju” (1946), ”Huoleton loma” (1948) ja ”Lomakylä lep-poinen” (1948), jotka ovat olleet käytännössä ainoita käytössä olleita kyseisenä aikana julkaistuja aluetta käsitelleitä kuvauksia.

5.3 Aiemmat tutkimukset

Varkautta ja erityisesti sen teollista luonnetta koskevia tutkimuksia on olemassa varsin runsaasti (esim. Jääskeläinen & Lovio 2003; Nevala 2003; Schybergson

1992; Jolkkonen ym. 1991; Moilanen 1991; Eskelinen & Kaiponen 1990; Vesterinen 1929; Salmelainen 1925). Näiden lisäksi Varkautta on tutkittu monissa opin- näytetöissä sekä eri yhteiskunnan osa-alueita koskevissa selvityksissä ja histori- keissä (esim. Savolainen 1993; Kokkonen 1991; Kurkela 1983). Paikkakunnasta on myös julkaistu hyvin perusteellinen historiateos, joka ulottuu aina 1960-luvun al- kuun saakka (Soikkanen 1962). Erityisesti sosiologi Hannu Itkonen on käsitellyt Varkautta useissa tutkimuksissaan (esim. Itkonen 2004; 2003; 2000; 1996a; Itko- nen & Kortelainen 1998a; 1998b; Itkonen & Nevala 1992). Kirjassaan ”Varkaute- laisten vuosisata” Itkonen on kertonut myös varkautealaisen paikkamarkkinoinnin historiasta (Itkonen 2004, 336–347, 395–398).

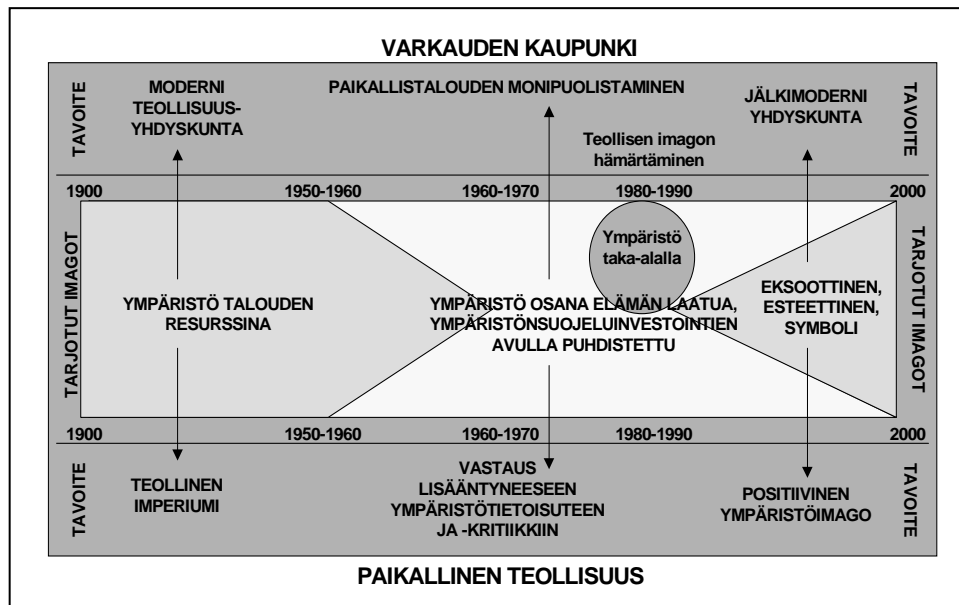
Omalta osaltani olen analysoinut Varkauden paikkakuvauksia tätä tutkimusta edeltäneessä liseniaatintyössäni ”Ympäristö – tuotannon tekijästä imagoressurssi- si”. Tarkastelin työssä ympäristötietoisuuden kehitystä Varkaudessa paikallisen sanomalehden uutisoinnin ja esitemateriaalin perusteella. Työ koostui kolmesta artikkelista ja niiden yhteenveto-osuudesta (Vepsäläinen 2002; 2000; 1999; Pitkä- nen 1998). Tutkimus vahvisti myös muiden tutkijoiden esittämiä näkemyksiä siitä, että ympäristötietoisuuden kehityksessä voidaan kyllä havaita tiettyjä yleisiä kehi- tystrendejä, mutta niihin reagoidaan eri tavoin erilaisilla paikkakunnilla. Nämä ympäristötietoisuuden paikalliset tulkinnat ovat puolestaan sidoksissa paikallisiin erityispiirteisiin. (Ks. Kortelainen 1996; Konttinen & Litmanen 1996.) Varkaudes- sa julkinen ympäristökeskustelu ja ympäristön rooli paikalliskuvauksissa on ollut vahvasti sidoksissa paikkakunnan teolliseen identiteettiin (Vepsäläinen 2002). Li- sensiaatintutkimuksen keskeiset tulokset analysoidun Varkauden kaupungin ja paikkakunnalla toimineiden metsäyhtiöiden julkaiseman mainosmateriaalin osalta on esitetty kuviossa 8.

Kuvio havainnollistaa prosessia, jossa ympäristön merkitys Varkauden paikka- kuvauksissa on viimeisen vuosisadan kuluessa muuttunut talouden, teollisen tuo- tannon ja työvoiman uusintamisen resurssista paikkakunnan ja siellä toimivien metsäyhtiöiden imagoressurssiksi. Karkeasti jaoteltuna muutos voidaan jakaa kol- meen kauteen, joista ensimmäinen, ympäristön esittäminen ensisijaisesti talouden resurssina, jatkui aina 1950–1960-luvuille saakka. Kautta leimasi Varkauden kehi- tys modernina ja ihanteellisena teollisuusyhdyskuntana. (Vepsäläinen 2002, 29– 32.)

Toista kautta, noin 1960-luvulta lähtien, luonnehti yhdyskunnan arvoperustan moniarvoistuminen muun muassa kasvavan ympäristötietoisuuden myötä ja kasva- va tarve paikallistalouden monipuolistamiseen. Tässä tilanteessa ympäristö alkoi esiintyä kuvauksissa aikaisempaa enemmän osana elämän laatua, jolloin myös tar- ve perustella alueen ympäristön puhtautta korostui. Keskeisenä puhtauden argu- menttina toimi tehtyjen ympäristönsuojelutoimenpiteiden esittely. Oman paikalli- sen erityispiirteensä Varkauden kuvauksiin antoivat 1980-luvun lopun ja 1990- luvun alun julkaisut, joissa ympäristö oli lyhyen aikaa tavallaan taka-alalla. Tämä oli yhteydessä paikallisessa teollisuudessa 1980-luvun lopulla tapahtuneisiin suu- riin muutoksiin ja niitä seuranneeseen teollisuuden paikallisen aseman horjumi- seen. Paikkakunnan luonnetta suurteollisuuspaikkakuntana pyrittiin hämärtämään. Tässä yhteydessä teollisuuden ympäristöinvestointien esittäminen ympäristön laa- dun takaajana kävi mahdottomaksi. Kuvauksissa keskityttiinkin muihin elämän

laadun tekijöihin, kuten kaupunkiympäristöön ja palveluiden tasokkuuteen. (Vepsäläinen 2002, 32–35.)

Kolmannessa vaiheessa ympäristö on alkanut esiintyä kuvauksissa yhä useammin eksoottisena ja esteettisenä vapaa-ajan resurssina. Samalla aitoutta ja alkuperäisyyttä edustavasta ympäristöstä on tullut paikkakunnan ja siellä toimivan metsäteollisuuden symboli. Näiden ympäristön uusien merkitysten voikin katsoa heijastavan ekomodernin yhteiskunnan ympäristömielikuvia ja jälkimodernin paikka-markkinoinnin ihanteita. (Vepsäläinen 2002, 35–39.)

Kuvio 8. Ympäristölle annetut imagomerkitykset ja -tavoitteet Varkauden kaupungin ja paikkakunnalla toimineiden metsäyhtiöiden esitteissä 1900-luvulla (Vepsäläinen 2002, 51).

Savonlinnaa koskevia tutkimuksia on tehty Varkautta vähemmän, ja ne ovat olleet pääsääntöisesti opinnäytetöitä tai erilaisia selvityksiä ja historiikkejä liittyen kunnallispolitiikkaan, erilaisiin järjestöihin ja seuratoimintaan sekä matkailuun (esim. Pulkkinen 2003; 1992; Kauppinen 1998; Mattinen 1998; Mutka & Valkonen 1996; Piipari 1996; Juvonen 1992; Lehonkoski 1991; Sairanen 1988a; 1988b; Koponen 1979; Auvinen 1968; 1943). Näiden lisäksi kaupunkia on tarkasteltu mittavassa kolmiosaisessa historiateoksessa, jonka viimeinen osa käsittelee tämän tutkimuksen kannalta olennaista aikakautta 1800-luvun lopulta kirjan julkaisemisajankohtaan 1970-luvulle (Vehviläinen 1978).

Omalta osaltani olen aiemmin tarkastellut Savonlinnan paikkakuvausten sisältöä Kati Pitkäsen kanssa kirjoittamissani artikkeleissa, joissa on analysoitu paikkakuntaa koskevaa esitemateriaalia ja matkailuelokuvia erityisesti järvimaiseman merkitysten näkökulmasta (Pitkänen & Vepsäläinen 2006; 2003a; 2003b; 2003c). Artikkelien perustana olleen tutkimuksen aineisto koostui 15 matkailuelokuvasta ja 77 esitteestä, joiden julkaisuvuodet ajoittuvat vuodesta 1900 vuoteen 2002.

Artikkeleissa hahmoteltiin yhteensä neljä, osittain ajallisesti kronologista, osittain päällekkäistä, temaattista kokonaisuutta (diskurssia), joissa järviympäristö on saanut erilaisia merkityksiä (taulukko 3). Tässä esitetty taulukko 3 on kooste kahdessa artikkelissa (Pitkänen & Vepsäläinen 2006; 2003b, 41) esitetyistä taulukoista ja noudattaa niissä esitettyjä luokitteluja ja tuloksia.

Taulukossa ensimmäisen paikkakuvausten kannalta merkittävän temaattisen kokonaisuuden muodostaa kansallisromanttisen innoituksen myötä jo 1800-luvun lopulla syntynyt käsitys järvimaisemasta suomalaisuuden symbolina, jota on käytetty ja uusinnettu osana Savonlinnan seudun järvimaiseman kuvauksia aina nykypäivään saakka. Toisen teeman muodostavat järvimaisemaan sisältyvät nostalgisuuden merkitykset ja järviympäristön muodostuminen lomaviihtopaikaksi ja vastapainoksi arjelle kaupungissa erityisesti 1900-luvun puolivälistä lähtien. Viime vuosikymmenten aikana kuvaan järviympäristöstä lomapaikkana on yhdistynyt yhä enemmän erilaisia elämyksellisiä elementtejä, jotka ovat olleet osa alueen tuotteistamista erilaisten matkailijaryhmien tarpeisiin. Nämä kuvaukset muodostavat kolmannen, niin sanotun seikkailu teeman. Neljäntenä teemana on viime vuosikymmeninä noussut esiin (järvi)ympäristön puhtauden korostaminen. Tämän ympäristö teeman voi tulkita heijastavan 1960-luvulta lähtien tapahtunutta ympäristökysymysten muodostumista keskeiseksi osaksi länsimaista yhteiskunnallista keskustelua ja päätöksentekoa. (Pitkänen & Vepsäläinen 2006; 2003a; 2003b; 2003c.)

Näissä aiemmissa Savonlinnan alueen kuvauksia käsitelleissä tutkimuksissa aineiston keruu, luokittelu, tulkinta ja tutkimusraporttien kirjoittaminen on tapahtunut tutkijoiden tiiviissä yhteistyössä. Samalla on käyty jatkuvaa keskustelua tehdyistä havainnoista ja näkemyksistä. (”Tutkijatriangulaatio”: ks. esim. Hirsjärvi ym. 2002, 215; Eskola & Suoranta 2000, 68–69.) Varkauden kuvauksia koskevassa analyysissä tehtyjä tulkintoja on puolestaan verrattu soveltuvilta osin muiden tutkijoiden aiemmin esittämiin näkemyksiin (esim. Itkonen 2004; 2000; 1996a; Itkonen & Kortelainen 1998b).

Taulukko 3. Järvi matkailumainonnan imagotekijänä Savonlinnaa koskevassa esitemateriaalissa 1900-luvun alusta 2000-luvulle (Pitkänen & Vepsäläinen 2006; 2003b, 41; suom. ja muok. Mia Vepsäläinen).

	Järvi(maisema) matkailun konkreettisena imagotekijänä		Järvimaisema matkailun abstraktina imagotekijänä	
	Maisema	Resurssi ja toimintaympäristö	Emotio-naalinen kokemus	Sosio-kulttuuri-nen järjes-telmä
Kansallis-roman-tiikka (~1900→)	Matkakohde	Kulkuyhteys	Kansallis-romanttinen	Kansallis-omaisuus
Esitystavat	<ul style="list-style-type: none"> - Olavinlinna virran keskellä - Punkaharju - Järvimaisema-panoraamat 	<ul style="list-style-type: none"> - Laivat ja sillat jär-vimaisemassa - Ilmakuvat järvi-labyrintistä - Höyrylaivasta ku-vattu järvimaisema 		
Loma/nostalgia (~1940→)	Perheloman kehys	Loma-asumisen ja -liikkumisen ympäristö	Nostalgia-nen, ren-touttava	”Kotiseutu”
Esitystavat	<ul style="list-style-type: none"> - Soutajat ja onkijat - Maatalot ja pellot järvimaisemassa - Paikallinen ilmapiiri ja kulttuuri 	<ul style="list-style-type: none"> - Kesämökkit ja saunat järven rannalla - Höyrylaivaristeilyt 		
Seikkailu (~1970→)	Elämyksien kulissi	Aktiviteettien alusta, tuote	Elämys	Yksilön kulutus-hyödyke
Esitystavat	<ul style="list-style-type: none"> - Veteen perustuvat aktiviteetit ja seikkailut (risteilyt, ”safari-rit”, veneily) - Tarinat ja historia (höyrylaiva-romantiikka) 	<ul style="list-style-type: none"> - Vesistöt aktiviteet-tien ja perheloman kohteena - Teemapuistot - Pakettimatkat 		
Ympäristö (~1980 →)	Havainnoitava, suojelta-va	Luontokokemus, retkeily-ympäristö	Aito, puhdas, alku-peräinen	Nautittava ”itseisarvo”
Esitystavat	<ul style="list-style-type: none"> - Järviluonnon esteetti-syys ja puhtaus - Saimaannorppa ja -lohi 	<ul style="list-style-type: none"> - Vesistöt retkeilyn ja esteettisen ihai-lun kohteena 		

Kaiken kaikkiaan aiemmissä tutkimuksissa tehtyjen analyysien voi katsoa vaikuttaneen aineiston sisältöä koskeviin esioletuksiin eli käsityksiin paikkakuvausten sisällöistä, niissä tapahtuneista muutoksista ja muutosten mahdollisista syistä. Aiemmissä tutkimuksissa muodostetut kategoriat ovat siis osaltaan toimineet taustana

tässä tutkimuksessa esitettyjen erilaisia ylipaikallisia ympäristöideologioita heijastavien paikan kuvaamisen kudelman yksittäisten silmukoiden luomiselle.

5.4 Tutkimuksen kulku

Tämän tutkimuksen keskeinen näkökulma on ollut vertailla tutkimuspaikkakuntien kuvauksia. Tätä varten olen täydentänyt, päivittänyt, käynyt läpi ja luokitellut uudelleen aineistoa. Aineiston analyysissä olen huomionut myös sellaiset kuvausten aiheet, jotka aiempien tutkimusteni temaattisten näkökulmien vuoksi ovat jääneet huomiotta. Tällaisia aiheita ovat Savonlinnan kuvausten osalta olleet ihmisten, aktiviteettien ja palveluiden esittäminen muissa kuin (järvi)ympäristön yhteydessä. Varkauden osalta olen puolestaan tarkastellut lähemmin myös muita kuin fyysisen ympäristön kuvauksia. Olen siis tehnyt analyysiä aineistolähtöisesti ja mahdollisimman avoimena uusille näkemyksille. Tämän johdosta analyysi ei ole edennyt suoraviivaisesti vaan pikemminkin spiraalimaisesti. Tehdyt luokittelut ja teoriakirjallisuudesta esiin nousseet näkökulmat ovat johtaneet jatkuvasti uusiin tutkimuskysymyksiin ja -rajauksiin, jotka puolestaan ovat pakottaneet palaamaan aineistoon yhä uudelleen (ks. Hirsjärvi ym. 2002, 209; Eskola & Suoranta 2000, 16–17, 150–156). Seuraavaksi kuvaan lyhyesti analyysin etenemistä.

Aluksi järjestin aineiston kronologiseksi luettelomaiseksi esitykseksi, joka sisälsi listaukset julkaisuissa esiintyvien kuvien aiheista, tekstiesimerkkejä ja julkaisutiedot. Tämä ensimmäinen luokittelu koostui molempien tutkimuspaikkakuntien osalta seitsemästä ajanjaksosta. Omat kautensa muodostuivat ajasta ennen Suomen itsenäistymistä (1900–1917), itsenäistymisen alusta talvisotaan (1917–1939), 1940- ja 1950-luvuista (yhdessä), 1960-, 1970- ja 1980-luvuista (kukin omana taulukko- ja viiteviite) sekä viimeisestä reilusta vuosikymmenestä (1990–2005).

Seuraavaksi luokittelin aineistoa temaattisesti. Ensimmäinen varsinainen temaattinen luokittelu perustui tutkimuksen alkuperäisen suunnitelman mukaiseen tavoitteeseen tarkastella tutkimuspaikkakuntien (itäsuomalaisten maaseutukaupunkien) kuvaamisessa esiintyviä erämaiseen luontoon, maaseutuun ja kaupunkiin viittaavia piirteitä. Tästä lähtökohdasta aineisto sijoittui Savonlinnan osalta edellä mainittuja eri aikakausia koskeviin taulukoihin, joissa olivat omina kokonaisuuksinaan paikkakunnan kaupunkiympäristöä ja luonnon-/maaseutuympäristöä esittelevät kuvaukset. Nämä jakautuivat edelleen paikan materiaalisten/fyysisten elementtien (luonnon ja rakennetun ympäristön) ja sosiaalisten/toiminnallisten elementtien (aktiviteetit, palvelut ja ihmiset) kuvauksiin. Varkauden osalta luokittelu muodostui kuitenkin erilaiseksi, sillä paikkakuntaa ei ole käytännössä lainkaan kuvattu maaseutuna. Luonnonympäristön kuvaukset ovat puolestaan olleet niin olennaisesti osa Varkauden teollisuuskaupunki luonnetta, ettei niitä ole ennen 1990-lukua ollut syytä erottaa kaupungin kuvauksista. Varkauden osalta kuvaukset siis erottuivat omiin ryhmiinsä ainoastaan materiaalisten ja sosiaalisten/toiminnallisten elementtien suhteen. Näin kustakin aikakaudesta muodostui Savonlinnan osalta neliosainen

ja Varkauden osalta kaksiosainen kenttä, johon aineistoesimerkit sijoittuivat. (Ks. taulukko 4.) Esimerkit näistä taulukoista ovat tutkimuksen liitteenä (liite 2).

Taulukko 4. Paikkakuvausten luokittelu kaupunkiympäristöä sekä luonnon- ja maaseutu-ympäristöä kuvaaviin materiaaliin ja sosiaalisiin/toiminnallisiin elementteihin.

Paikan/maiseman	Kaupunki	Luonnonympäristö/ maaseutu
Materiaaliset/fyysiset elementit (luonnonympäristö, rakennettu ympäristö)	Aineistoesimerkit (Savonlinna, Varkaus)	Aineistoesimerkit (Savonlinna)
Sosiaaliset/toiminnalliset elementit (aktiviteetit, palvelut, ihmiset)	Aineistoesimerkit (Savonlinna, Varkaus)	Aineistoesimerkit (Savonlinna)

Vaikka nämä edellä esitetyt analyysivaiheet osoittautuivat myöhemmin epätydyttäväksi ja riittämättömiksi, voi niiden katsoa toimineen tienä perusteelliselle tutustumiselle aineistoon. Eri luokittelutapojen kautta syntyi käsitys tutkimuspaikkakuntien kuvauksia eri aikoina luonnehtivista keskeisistä piirteistä ja kuvauksissa tapahtuneista muutoksista. Luokittelut loivat myös perustan aineiston varsinaiselle narratiiviselle jäsentämiselle (ks. Eskola & Suoranta 2000, 22–24).

Seuraavassa vaiheessa kirjoitin tehtyjen luokittelujen pohjalta aikakausittaisia kertomuksia Savonlinnan ja Varkauden kuvauksista. Kertomuksissa luokitellut aineistoesimerkit nivoutuivat paikkakuntien ja Suomen historiaan, joiden kautta hain myös vahvistusta ja mahdollisia selityksiä aineistossa havaituille tyypillisille piirteille ja muutoksille. Kertomukset koostuivat molempien paikkakuntien osalta neljästä kaudesta, jotka ajoittuivat Suomen kansallisen identiteetin syntyyn, kansallisvaltion vahvistumiseen, maaseudun rakennemuutokseen ja kaupungistumiseen sekä niin sanottuun modernin yhteiskunnan murrukseen.

Varsin pian tämä ajallisesti peräkkäisistä teemoista koostuva jaottelu alkoi kuitenkin tuntua riittämättömältä ja liian kaavamaiselta. Se ei antanut riittävästi tilaa tutkimuspaikkakuntien kuvaamisen hyvinkin ilmeisten keskinäisten erojen tulkin- nalle. Keskeinen puute luokittelussa oli se, että kuvausten sisältämät paikan symboliset merkitykset kätkeytyivät materiaalistien ja sosiaalisten kategorioiden sisälle, eivätkä ne erottuneet omana kokonaisuutenaan. Kirjoitusprosessin kuluessa jouduinkin luopumaan edellä kuvatusta temaattisesta luokittelusta kaupunki-, luonto- ja maaseutukuvauksiin. Aikakausijaon ongelmaksi muodostui puolestaan se, että varsinkin Savonlinnan osalta paikkakuvaukset tuntuivat kertovan ajallisesti päällekkäin erilaisia kertomuksia.

Nämä ongelmat johtivat etsimään uusia luokittelu- ja analyysivaihtoehtoja. Tässä vaiheessa ongelman ratkaisuksi alkoi muodostua ajatus kuvausten kudelmasta, joka ilmentää rinnakkaisten kuvaustapojen olemassaoloa ja voi muodostua yksilölliseksi suhteessa aikaan ja paikkoihin. Aluksi analysoin aiemmin kirjoitettuihin kertomuksiin sisältyviä paikkakuvauksia edellä esitetyn kulttuurin kehän (kuvio 1, luku 4.2) avulla. Tarkastelun tuloksena aiemmat paikkakuvauksiin perustuvat ker-

tomukset ryhmittivät molempien paikkakuntien osalta uudelleen. Savonlinnan osalta muodostuivat kertomukset suomalaisesta maisemasta ja vapaa-ajan ympäristöstä sekä luonnonläheisestä, mutta kaupungin edut omaavasta kansainvälisestä matkailukaupungista. Varkauden osalta kuvaukset erottuivat kertomuksiksi teollisuusyhdyskunnasta ja modernista kauppalasta kansallisen vaurastumisen symbolina sekä moniarvoistuvasta teollisuuskaupungista. Tämä uusi jaottelu ei kuitenkaan kokonaan poistanut ongelmaa siitä, että etenkin Savonlinnan osalta paikkakuvauksissa tuntui olevan ajallisesti päällekkäin erilaisia merkityksiä. Viime vuosikymmenten kuvausten osalta tämä ongelma koski myös Varkauden kuvauksia.

Ongelman ratkaisuksi muodostui lopulta näkemys paikan silmukkarakenteesta (kuvio 2, luku 4.2), joka kiinnitti huomion kuvausten perustana oleviin paikan eri ominaisuuksiin. Tässä mallissa myös paikan symboliset ominaisuudet, jotka ovat paikan kuvaamisen kannalta keskeisiä, nousivat omaksi tarkastelukategoriakseen. Yhdistämällä paikkakuvausten sisällön analyysiin liittyvä kulttuurin kehä ja paikan eri ominaisuuksia kuvaava silmukkamalli (kuvio 3, luku 4.2) syntyi analyysiväline, jonka avulla muodostettiin myöhemmin (ks. luvut 7 ja 8) esiteltävät paikan kuvaamisen kudelmien silmukat. Silmukkamallin avulla oli mahdollista tunnistaa aineistossa esiintyviä ajallisesti päällekkäisiä, mutta paikan eri merkityksiin liittyviä erilaisia teemoja sekä samaan teemaan liittyviä kuvauksia eri aikakausina.

Paikkakuvausten eri elementtien sijoittaminen silmukkakuvioon muutti siis vielä kerran kuvausten teemoittelua. Savonlinnan osalta pääteemoiksi muodostuivat matkailijoiden houkutteluun suunnatut (1) maisemien ja (2) matkailutarjonnan kuvaukset sekä paikkakuntaa (3) alueellisena kaupunkikeskuksena ja asuinympäristönä dokumentoivat kaupunkikuvaukset (rinnakkaiset silmukat). Nämä teemat jakautuivat edelleen alateemoihin (päällekkäiset silmukat), joissa kyseisissä kuvaamisen tavoissa ja/tai merkityksissä on tapahtunut muutoksia. (Ks. taulukko 5.) Luvussa 7 esitellään omissa alaluvuissaan näihin teemoihin liittyviä Savonlinnan alueen kuvauksia 1900-luvun alusta nykypäivään. Samalla tarkastellaan kuvausten taustalla vaikuttanutta ylipaikallista historiallista ja kulttuurista kontekstia ja muodostetaan paikan kuvaamisen kudelman yksittäiset silmukat.

Varkauden osalta käsiteltävät teemat muodostavat puolestaan aivan viime vuosikymmeneen saakka yhden kronologisesti etenevän kertomuksen, jossa eri aikakaudet muodostavat omat silmukkansa (1) modernin teollisuusyhdyskunnan, -kauppalan ja -kaupungin kuvaamisen kudelman (päällekkäiset silmukat). Viime vuosikymmenten osalta kaupunkia on kuitenkin kuvattu myös, ei niinkään teollisuuden, vaan (2) asumisen ja vapaa-ajan ympäristönä (rinnakkaiset silmukat). (Ks. taulukko 6.) Näihin teemoihin sisältyviä kuvauksia esitellään tarkemmin luvussa 8.

Aineiston analyysin pohjalta syntynyt temaattinen jaottelu on osaltaan sidoksissa tutkimuksen perustaksi valittuun historialliseen kehykseen. Paikkakuvauksia on tarkasteltu suhteessa Suomen kansalliseen historiaan, joka on tutkimuksessa jaettu kolmeen kauteen: kansalliseen heräämiseen ja itsenäisyyden alkuvuosikymmeniin, sotavuosiin ja jälleenrakennukseen sekä kaupungistuvaan ja globalisoituvaan yhteiskuntaan. Tämä jaottelu toimii jäsenyyksenä tutkimuspaikkakuntien ja niiden paikkakuvausten historian esittelylle (luku 6). Jaottelu osoittautui merkittäväksi myös paikkojen kuvaamisen muutosten kannalta, sillä työn lopussa koottavien paikan kuvaamisen kudelmien murroskohdat noudattavat varsin tarkasti kyseistä

jaottelua. Paikkakuvausten tarkastelun kytkeminen Suomen yleiseen historiaan perustuu tutkimuksen taustalla vaikuttavaan paikallisen ja globaalin suhteen tutkimustraditioon, jossa myös kansallisen tason roolin ja sen viimeaikaisten muutosten analyysi on ollut merkittäväällä sijalla (ks. luku 2.1).

Taulukko 5. Savonlinnan kuvaamisen kudelman silmukoiden teemat.

SAVONLINNA			
1900 ↓ 1950 ↓ 2000	1) Maisemakohde	2) Matkailukohde	3) Kaupunkikeskus ja asuinympäristö
	Suomalainen järvimaisema	Kylpyläkaupunki	Kehittyvä ja moderni talousalueen keskus
	Elämyksellinen maisema ja koskematon luonto	Kansainvälinen matkailukohde ja oopperakaupunki	Luonnonläheinen kaupunki ja hyvä asuinympäristö

Taulukko 6. Varkauden kuvaamisen kudelman silmukoiden teemat.

VARKAUS	
1900 ↓ 1950 ↓ 2000	1) Teollisuusyhdyskunta, -kauppala ja kaupunki
	Esimerkillinen teollisuusyhdyskunta
	Hyvinvoiva teollisuuskauppala
	2) Elämyksellinen matkailukohde
	Nykyaikainen teollisuuskaupunki

Kansallisen historian ohella teemojen muodostamiseen ovat luonnollisesti vaikuttaneet myös aiempien tutkimusten myötä syntyneet aineiston sisältöä koskevat esioletukset. Aineiston ja siitä tehtyjen luokittelujen sekä kertomusten läpikäymisen lukuisia kertoja on kuitenkin kyseenalaistanut ainakin osittain näitä ennakkokäsityksiä ja johtanut uusiin näkemyksiin tutkimuspaikkakuntien kuvaamisen kudelmien rakenteesta (ks. Eskola & Suoranta 2000, 17). Voidaankin todeta, ettei paikkakuvausten (kuten kulttuurin tuotteiden yleensä) analyysi ole koskaan täydellistä, eikä sen yhteydessä voida puhua objektiivisesta totuudesta. Sen sijaan tehdyt tulkinnat ovat aina subjektiivisia, tutkijan ennako-oletuksista sekä tutkimuskysymyksistä ja -asetelmasta riippuvaisia. Käytännössä on myös mahdotonta osoittaa kohtaa, jolloin aineisto olisi tyhjentävällä tavalla läpikäyty, eikä siinä olisi enää

mitään uutta löydettävää. (Rose 2001, 150–160.) Näiden näkökohtien omaksuminen omassa työssä on paitsi antanut kriteereitä aineiston sisällön analysointiin myös auttanut sietämään ja hyväksymään tunteen analyysin keskeneräisyydestä, johon aineiston moninaisuus ja monitulkintaisuus väistämättä johtavat.

Seuraavassa luvussa esitellään lyhyesti tutkimuspaikkakuntien ja niiden kuvaamisen historiaa suhteessa kansalliseen historiaan ja paikkojen kuvaamisen kehitykseen 1900-luvun alusta nykypäivään. Tarkastelu toimii johdantona varsinaisille aineiston sisältöä ja analyysiä esitteleville empirialuvuille sekä liittää aineiston historialliseen kontekstiinsa ja havainnollistaa samalla sen kattavuutta.

6 SAVONLINNAN JA VARKAUDEN HISTORIAA JA PAIKKAKUVAUKSIA

6.1 Kansallinen herääminen ja Suomen itsenäisyyden alkuvuosikymmenet

Suomalaisen kansallisen maisemakuvaston on katsottu saaneen ensimmäisen hahmonsäilytyksen jo 1800-luvun puolivälissä Zacharias Topeliuksen toimittamassa teoksessa ”Finland framstäldt i teckningar” (1845–1852). Kirjassa aikaisemmat eri yhteyksissä esitetyt kuvaukset Suomen maisemista yhdistettiin samoihin kansiin ja valjastettiin tietoisesti kansallisen ideologian palvelukseen. Kuvaston tehtävänä oli luoda kansainvälisten mittapuiden mukaisia aitosuomalaisia esittämisen traditioita suomalaiselle maisemalle. Teos pyrki alueelliseen edustavuuteen, ja sen voikin katsoa esitelleen kattavasti ”saman kansallisen kokonaisuuden erilaisia puolia” aina ”sivilisoituneesta” etelästä ”ylevään” Lappiin. Tämä Topeliuksen luoma ensimmäinen populaari kansallinen maisemakuvasto säilytti rakenteensa aina 1900-luvun alkuun saakka. (Häyrynen 2005, 41; 2000, 36, 42–44.) Kuvastoa myös hyödynnettiin ahkerasti erityisesti autonomian ajan loppupuolen kansallisen heräämisen myötä. Tuolloin vaikuttaneen niin sanotun karelianistisen liikkeen parissa suomalaista kansallistuntoa etsittiin sekä politiikan että kulttuurin keinoin (Virrankoski 2001, 497). Hyvin tärkeää osaa prosessissa näytteli suomalaisen maiseman määrittelyminen (Häyrynen 1994).

Kansallisen maisemakuvaston luominen ei siis ollut satunnaista, vaan pitkällisten maisemainventointien, kartoittamisen ja tutkimuksen – tietoisten valintojen ja propagandan tulosta (Häyrynen 2000, 36–41). Erilaisissa kulttuurin tuotteissa, kuten kirjallisuudessa, kuvataiteessa, musiikissa ja teatterissa, luonnosteltiin suomalaisen kansan ja maiseman olemusta (Virrankoski 2001, 648–684). Koska Suomen elinkeinorakenne oli teollistumisesta huolimatta vielä 1900-luvun alussa vahvasti maatalouspainotteinen ja maaseutukulttuuri muutoinkin hallitseva, sijoittuivat suomalaiset ideaalimaisemat pitkälti keskustojen ja kaupunkikulttuurin ulkopuolelle (Jokinen & Saaristo 2002, 75–76, 115).

Keskeinen rooli kansallismaisemien määrittelyssä oli myös vuosisadan vaihteen maisemavalokuvauksella¹⁰, varhaisella matkailumainonnalla (Häyrynen 2000, 43) ja dokumentaarisilla maisemafilmeillä (Salmi 1999, 124–125), jotka tukeutuivat ajan isänmaallisiin ja kansallisromanttisiin aatteisiin tuoden ne samalla koko kansan tietoisuuteen (Raivo 1999, 79). Kuvausten tarkoituksena oli ennen kaikkea isänmaan tuntemuksen kasvattaminen ja sen maisemiin tutustuminen, mutta myös Suomen tunnetuksi tekeminen ulkomailla. Myös matkailun edistämisen ja markkinoinnin keskeisenä ideologisena tavoitteena oli kansallistunteen vahvistaminen ja

¹⁰ Erityisesti I.K. Inhan valokuvateokset ”Suomen maisemia” vuosilta 1909 ja 1925.

maan tuntemuksen lisääminen. Samalla kansallismaisemista muodostui merkittäviä matkailukohteita (Hirn & Markkanen 1987, 169–180).

Kansallista erityislaatua ja alkuperää korostavien esitysten ohella 1900-luvun alun kuvaukset heijastivat myös kehitysoptimismia, jota ilmensivät erityisesti rakennetun ympäristön kehitys ja luonnon (metsien ja vesistöjen) arvottaminen metsäteollisuuden resurssina. Näiden kansallista vaurastumista ja hyvinvointia viestivien modernisaation maisemien merkitys alkoi kasvaa autonomian ajan lopulla uusien elinkeinojen syntyminen, liikenneyhteyksien kehittymisen, ulkomaankaupan viriämisen ja erityisesti metsäteollisuuden nousun sekä kaupungistumiskehityksen muuttaessa perinteistä agraarista yhteiskuntaa ja sen ihanteita. (Jokinen & Saaristo 2002, 76–77; Virrankoski 2001, 524–546.)

Kansallisen modernisaation ihanteet vahvistuivat erityisesti Suomen itsenäistymisen jälkeen. Vaikka maailmansotien välinen aika oli poliittisesti hyvin ristiriitainen, maa teollistui ja vaurastui suhteellisen nopeasti (Jokinen & Saaristo 2002, 81–83). Tätä vaurastumista haluttiin myös tuoda aktiivisesti ulkomaailman tietoisuuteen. Suomi esitettiin ulkomaille itsenäisyyttään lujittavana kulttuurivaltiona. Samalla pyrittiin luomaan uusia kauppasuhteita mainostamalla maan teollisuustuotteita ja niiden laatua. (Hirn & Markkanen 1987, 214.) Modernisoituvat kaupungit nostettiin kansallisen vaurastumisen symboliksi ja kuvausten kohteeksi. Esimerkiksi Tulenkantajat kiinnostuivat 1920-luvulla kaupungeista. He ihailivat modernismia, teollistumista ja kaupungistumista sekä toivat suomalaiseseen taiteeseen kaupunkien kuvaamisen edistyksen, nuoruuden ja vapauden symboleina. (Tani 1995, 106.)

Matkailun idealistinen päämäärä muuttui 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä nopeasti taloudellisen voiton tavoitteluksi (Hirn & Markkanen 1987, 205). Samalla infrastruktuurin kehittyminen ja autoliikenteen yleistyminen 1910-luvulta lähtien helpottivat matkailua. Etelä-Suomen kaupunkien ja Sisä-Suomen järviolueen ohella matkailumarkkinoinnin tuotteeksi nousi Lappi. (Partanen 2000, 10; Hirn & Markkanen 1987, 215–218.) Järvimaiseman suhteellinen vetovoima väheni matkailutarjonnan kasvaessa. Matkailijoille ei enää riittänyt houkuttimeksi lumoava maisema, mökki ja näkötorni, vaan matkakohteelta vaadittiin yhä parempaa ja modernimpaa palveluvarustusta (Hirn & Markkanen 1987, 249). Matkailijat olivat myös aiempaa aktiivisempia ja halusivat muun muassa urheilla, kalastaa, retkeillä ja yöpyä kesäisin teltoissa (Pönni 2000, 24). Kun matkailijat olivat aiemmin olleet lähes yksinomaan aatelisia tai porvareita, matkailu oli nyt mahdollista myös muille yhteiskuntaluokille. Etenkin kotimaanmatkailu oli suosittua, koska uusien matkailijaryhmien varat eivät yleensä riittäneet pidempiin matkoihin (Anttila & Räsänen 1991, 150).

Matkailussa tapahtuneet muutokset heijastuivat myös matkailumainontaan, jossa kansallisromanttisten maisemien merkitys väheni (Hirn & Markkanen 1987, 209). Samalla luonto- ja maisemakuvaukseen yhdistyi yhä useammin myös luontoon kuulumattomia elementtejä. Muun muassa teknisestä kehityksestä kertovat sillat, rautatiet ja höyrylaivat nousivat kehystämään luonnonmaisemaa tarjoten matkailijalle mielikuvan saavutettavuudesta ja mukavuuksista. (Eskola 1997, 82–87.) Myös kunnat alkoivat 1930-luvulla oivaltaa matkailun taloudellisen merkityksen, ja vuosikymmenen kuluessa matkailu ja matkailumainonta lisääntyivät

voimakkaasti (Hirn & Markkanen 1987, 264–265). Esitteet olivat aiempaa värikämpiä, ja yksityiskohtaisten oppaiden sijaan ryhdyttiin julkaisemaan nopeasti luettavia taitelehtisiä, jotka vastasivat sisällöltään yhä enemmän kansainvälisten esikuvien mukaisia matkailumainoksia (Häyrynen 2000, 43; Hirn & Markkanen 1987, 281).

Savonlinna

Tutkimuspaikkakuntien osalta kansallisromanttiset paikkakuvaukset ja matkailuinostus koskettivat erityisesti Savonlinnaa, jonka merkitys matkailukohteena alkoi kasvaa 1800-luvun lopulle tultaessa (Vehviläinen 1978, 135). Aluksi Savonlinna toimi vain pistäytymispaikkana, jonne Punkaharjun maisemiin suunnanneet matkailijat pysähtyivät ohii kulkiessaan käydäkseen ihailemassa Olavinlinnaa ja sen torneista avautuvaa järvimaisemaa. Olavin Kylpylaitoksen valmistuminen vuonna 1896 merkitsi kuitenkin uuden aikakauden alkua kaupungin matkailuhistoriassa. Kylpylästä muodostui pian matkakohde, jonka vieraista suuri osa oli ulkomaalaisia, pääasiassa venäläistä hienostoa. (Mutka & Valkonen 1996, 18; Vehviläinen 1978, 150.) Kylpylän ohella matkailijoita houkuttelivat myös kaupungin keskeinen asema Saimaan järviolueen tärkeimpien liikenne- ja matkailureittien solmukohdassa, suurten matkustajalaivojen ilmaantuminen Saimaalle, merkittävimpana sisävesien matkailureittinä pidetyn Heinäveden reitin avaaminen, Elisenvaara–Savonlinna-junaradan valmistuminen sekä Aino Acktén järjestämät oopperajuhlat Olavinlinnassa vuosina 1912–1914, 1916 ja 1930. (Vehviläinen 1978, 160.) Savonlinnan seudusta tulikin jo 1800-luvun lopulla Imatran ja Kuopion ohella yksi Suomen tärkeimmistä matkailukohteista (Vuoristo & Vesterinen 2001, 207; Hirn & Markkanen 1987, 191).

Alue otettiin myös osaksi valtakunnallista matkailumainontaa. Näissä koko Suomea koskevissa esitteissä Savonlinnan alueelta mainittiin yleensä Olavinlinna ja Punkaharju, jotka pääsivät usein myös osaksi esitteiden kaikkiaan suhteellisen vähäistä kuvamateriaalia (esim. Finlandia 1907; Finland–Album 1910). Paikkakunnalle perustettiin 1890-luvulla myös Suomen Matkailijayhdistyksen haaraosasto, joka julkaisi vuonna 1900 ”Oppaan matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä” (Mutka & Valkonen 1996, 11, 23; Juvonen 1992, 82). Opas esitteli varsin yksityiskohtaisesti ja kertomuksenomaisesti Savonlinnan kaupunkiympäristöä, erilaisia tutustumisen arvoisia paikkoja ja nähtävyyksiä sekä tarjolla olevia palveluja, erityisesti Olavinlinnaa ja kylpylaitosta. Lisäksi kylpylä julkaisi omia esitteitään (Mutka & Valkonen 1996, 102–105). Esitemateriaalin ohella Savonlinnaa koskevaan varhaiseen tutkimusaineistoon kuuluu Savonlinnan kirjakaupan julkaisema kuvateos ”Savonlinna – Nyslott, Punkaharju” (1916), joka ei sisältänyt lainkaan tekstiosuuksia.

Maailmansotien välisen ajan yleinen taloudellinen vaurastuminen heijastui myös Savonlinnan kehitykseen. Vaikka Suomen itsenäistymisen myötä seurannut Pietarin kauppaja liikenneyhteyksien katkeaminen vähensi kaupungin liikenteellistä ja matkailullista merkitystä, paikkakunnan elinkeinoelämä kehittyi metsävarojen ja maatalouden turvin. Savonlinnaan syntyi muun muassa Schaumanin vaneritehdas, konepajoja, telakka, mylly ja meijeri sekä muuta pienimuotoisempaa puu-

ja elintarviketeollisuutta. Samanaikaisesti kaupungin asukasluku kaksinkertaistui vuoden 1917 noin 4000:sta yli 8000:een vuoteen 1939 mennessä. (Vehviläinen 1978, 462–494.) Muusta kehityksestä huolimatta matkailu kuitenkin taantui venäläisten kylpylävieraitten hävittyä sekä 1920- ja 1930-lukujen taitteen lamakauden vaikutuksesta (Hirn & Markkanen 1987, 251; Vehviläinen 1978, 461). Kylpylän vaikeudet jäivät pysyviksi, eikä sen toiminta palannut enää entiseen loistoonsa (Mutka & Valkonen 1996, 48–54).

Vaikeuksista huolimatta Savonlinna ja Punkaharju näkyivät itsenäisen Suomen lisääntyneessä matkailumainonnassa myös 1920- ja 1930-luvuilla (esim. Suomi Finland: Holidays in Finland 1934; Leiviskä & Levämäki 1938). Paikkakuntaa kuvattiin myös Suomen matkailijayhdistyksen paikallisosastojen julkaisemissa eri matkareiteistä kertovissa oppaissa (esim. Saimaa-området 1922, Saimaan alue 1924; 1928). Aineiston varhaisin pelkästään Savonlinnaa esittelevä matkailuesite on paikallisen matkailijayhdistyksen vuonna 1935 julkaisema ”Savonlinna – Saimens Pärla” -taiteellinen, joka edusti muodoltaan ja sisällöltään (vähän tekstiä ja runsaasti kuvia) uutta matkailumainosten sukupolvea (ks. Hirn & Markkanen 1987, 281). Esitemateriaalin lisäksi tätä aikakautta aineistossa edustavat yksi Savonlinnaa ja kaksi koko Suomea käsittelevää kuvateosta (Sandberg & Viherjuuri 1935; Suomi kuvina 1929; Sandberg 1943) sekä A.A. Nuutisen matkakirja ”Suvista Savoaa” vuodelta 1935.

Varkaus

Varkaudessa 1900-luvun alku oli suurten muutosten aikaa. Pienestä ruukkiyhdykskunnasta kehittyi nopeassa ajassa kansainvälisesti tunnettu puunjalostusteollisuuden keskus. Suuntautuminen kansainvälisille markkinoille, aikakauden moderneinta teknologiaa hyödyntävien teollisuuslaitosten rakentaminen sekä Ahlströmin hallintoalueiden kaupunkimainen kaavoittaminen ja rakentaminen korostivat Varkauden asemaa ympäröivästä maatalousyhteiskunnasta erillisenä teollisena saarekkeena. Samalla Varkauteen muodostui modernin kansalaisyhteiskunnan rakenne, jossa teollisuusjohdon vastavoimaksi paikalliseen vaikuttamiseen syntyivät työväenjärjestöt. (Itkonen 2004, 161–162.)

Kuten monilla muilla vastaavilla teollisuuspaikkakunnilla myös Varkaudessa teollisuusjohdon tavoitteena oli 1900-luvun alussa yhdyskunnan elämän kokonaisvaltainen hallinta. Tehdas otti järjestääkseen kaikki yhdyskunnan toiminnan kannalta tarpeelliset palvelut ja vapaa-ajan toiminnan. (Schybergson 1988.) Tehtaan keskeistä asemaa yhdyskunnan elämän puitteiden järjestäjänä korosti se, että Varkauden alue kuului hallinnollisesti kahden kunnan, Leppävirran ja Joroisten, alaisuuteen. Koska molemmat olivat pääosiltaan maatalousvaltaisia paikkakuntia, ei kunnallinen hallinto pystynyt juurikaan käsittelemään teollisuusyhdyskunnan ongelmia ja tarpeita. (Itkonen 2004, 144; 1996a, 300–301.) Yhdyskunnan rakentamisen ja muiden toimien pitäminen tiukasti tehtaan hallinnassa oli kuitenkin ennen kaikkea osa tehtaan johtajana toimineen Walter Ahlströmin (1875–1931) unelmaa luoda täydellinen tehdasyhdyskunta (Schybergson 1988).

Koska Varkaus ei vielä tuolloin ollut itsenäinen kunta, ei siitä myöskään tietävästi ole olemassa erillisiä omia julkaisuja ennen Ahlströmin julkaisutoimintaa.

Aineiston varhaisin Varkautta esittelevä julkaisu on Ahlströmin vuonna 1917 julkaissama ”Warkauden tehdas, synty ja kehitys” -esite, joka oli laadittu liitteeksi Suomen ensimmäisessä yleisessä asuntokongressissa esillä olleeseen Warkauden tehdasyhdyskunnan järjestelyjä käsittelevään piirustus- ja mallikokoelmaan.

Yhdyskunnan nopeat muutokset johtivat kuitenkin sosiaalisiin ristiriitoihin, joiden seurauksena vuoden 1918 sisällissodan tapahtumat muodostuivat paikkakunnalla erityisen kiihkeiksi. Sodan perintö vaikutti pitkään paikkakunnan sosiaalisiin suhteisiin ja elämään. Sisällissodan jälkeisessä Varkaudessa työväenliikkeen asema oli heikko ja Ahlströmin Warkauden tehtaat muodostivat yhdyskunnan elämän keskeisen jäsentäjän ja valtakeskittymän. Yhtiö myös kehitti yhdyskuntaa määrätietoisesti modernin teollisuusyhdyskunnan ihanteiden mukaan. (Itkonen 2004, 162; 1996b; Pitenius 1995.)

Vuonna 1929 tapahtuneen Varkauden kauppalan perustamisen myötä yhtiön johdon rinnalle syntyi työväenliikkeen enemmistöön perustuva kunnallinen päätöksentekojärjestelmä. Tämä johti eri toimijoiden kamppailuun paikallisesta julkisuudesta ja ”tilasta”, jonka hallinnan suhteen paikkakunta olikin 1930-luvulla jakautunut kahteen leiriin. Ahlström hallinnoi etenkin Päiviönsaaren, Kosulanniemen ja Kommilan alueita, joilla sijaitsivat yhtiön rakennuttamat asuinalueet ja itse tehdasrakennukset. Taulumäki ja kauppalan laitaosat olivat puolestaan ”vähäväkisen” työväestön aluetta. (Ks. Varkauden keskustan kartta, luku, 5.1, kuvio 7.) Esimerkiksi itsenäistyneen kauppalan teettämät ensimmäiset rakennussuunnitelmat eivät koskeneet lainkaan Ahlströmin omistamia alueita, joiden kaavoituksen yhtiö hoiti itse. (Itkonen 2004, 178, 204; 1996a, 333.)

Vielä maailmansotien välisen ajan (1920- ja 1930-lukujen) Varkautta koskeva tässä tutkimuksessa käytössä ollut esitemateriaali oli lähes kokonaan Ahlströmin julkaisemaa. Tältä osin aineisto koostuu koko yhtiötä käsittelevistä laajemmista kirjasista sekä pelkästään Varkauden tehtaista ja yhdyskunnasta kertovista suppeammista esitteistä ja historiikkeista. Yleisesti nämä yhtiön julkaisut sisälsivät katsauksen tehtaan historiaan, kehitykseen ja tuotantoon sekä tehtaan järjestämiin yhdyskunnallisiin palveluihin. Julkaisuissa esitettiin kuvia paitsi tehdasrakennuksista myös itse yhdyskunnasta (esim. Warkaus Bruk 1922; 1925; A. Ahlström Osakeyhtiö 1936). Yhtiön julkaisujen lisäksi Varkautta esiteltiin lyhyesti 1920- ja 1930-luvuilla muutamissa ulkopuolisten tahojen julkaisemissa matkaoppaissa ja -kertomuksissa (esim. Saimaan alue 1924, 1928; Nuutinen 1935).

6.2 Sotavuodet ja jälleenrakennuksen aika

Sotavuodet merkitsivät yksittäisiä paikkakuntia esittelevien julkaisujen merkittävää vähenemistä. Marraskuussa 1939 syttynyt talvisota katkaisi lähestulkoon kaiken matkailun ja siten myös siihen liittyvän mainonnan (Hirn & Markkanen 1987, 324). Kaikkinaisen julkaisutoiminta oli vielä jonkin aikaa sotien jälkeenkin niukkaa joutu- en paperin puutteesta ja painatustöiden kalleudesta. Matkailumainonnan osalta elpyminen alkoi vasta vuonna 1946, jolloin painettiin ensimmäiset esitteet. Tämän

jälkeen etenkin 1950-luvun alku olikin vuoden 1952 Helsingin olympialaisten vuoksi valtakunnallisesti vilkasta markkinoinnin aikaa. (Hirn & Markkanen 1987, 334, 339–340.)

Jälleenrakennuskaudella suomalaisen yhteiskunnan ideologiseksi peruspilariksi vakiintui usko modernisaatioon ja edistykseen. Näkemys korosti teollisuuden, talouskasvun, tiedon, teknologian ja valtion vahvan roolin merkitystä yhteiskunnallisen kehityksen avaintekijöinä. (Konttinen 1999, 22; 1996, 272; Laine ym. 1998, 172–174.) Samalla jälleenrakennus ja moderni funktionalismi nousivat kansallisromanttisten kuvausten rinnalle maisemakuvaajien innoittajiksi (Tarkka 1992, 185–189). Maunu Häyrysen (2002, 32) mukaan Suomea esittelevissä 1940-luvun lopun kuvateoksissa korostuivat jälleenrakennus- ja uudisraivausteemat, kun taas 1950-luvulla huomion kohteeksi nousivat olympialaiset, modernisaatio, hyvinvointi ja matkailu. Samalla aiemman ”romanttisen” yksilökeskeisen ja ulkopuolisen tarkkailijan katseen tilalle nousi ”kollektiivinen ja osallistuva (turistin) katse”.

Viimeistään jälleenrakennuksen hengessä matkailun kehittämisen lähtökohdaksi vakiintuikin aiemmin tärkeäksi koetun kansan sivistämisen sijaan matkailuelinkeinon edistäminen. Matkailusta tuli ammattimaista elinkeinotoimintaa, ja matkailumainontaan kohdistettiin yhä enemmän voimavaroja. Toisaalta matkailun merkitys muuttui hyvinvointivaltion kehittymisen myötä puhtaasta lomanviettomuodosta sosiaalisesti etuudeksi, joka oli turvattava kaikille iästä ja toimeentulosta riippumatta. (Hirn & Markkanen 1987, 333–334.) Toisen maailmansodan jälkeen järvi- ja järvimatkailuun syntyi uusia, matkailijoiden käyttöön tarkoitettuja laiva- ja vesibussireittejä, niin sanottuja rengasmatkoja Saimaan eri kaupunkien ja nähtävyyksien välille. Uudet vesillä liikkumisen muodot, kuten vesibussit, yhdistivät modernin teknologian ja kansallisromanttisen matkailumaiseman tehden kotimaanmatkailusta entistä kilpailukykyisemmän ulkomaisten vaihtoehtojen rinnalla. (Eskola 1997, 75, 82–83.) Pönni (2000, 24) onkin kuvannut järvimatkaa Suomessa jokaisen 1950-luvun suomalaisen perheen toivematkaksi. Toisaalta autoistumisen myötä myös retkeily- ja leirintämatkailu kasvattivat suosiotaan, mikä puolestaan lisäsi myös maakuntien ja kuntien kiinnostusta matkailun kehittämiseen (Hirn & Markkanen 1987, 333–337).

Savonlinna

Kuten valtakunnassa yleisesti myös Savonlinnan aluetta leimasi sotien jälkeen vilkas jälleenrakennuksen henki. Paikkakunnalle syntyi aikaisemman teollisuuden lisäksi muun muassa uutta vaate- ja rakennusteollisuutta. Samalla modernisoitiin vilkkaasti kaupungin keskustaa ja rakennettiin uusia lähiöalueita. Kehitystä vaikeuttivat kuitenkin uuden rajan myötä vaikeutuneet rata- ja vesistöyhteydet. (Vehviläinen 1978, 630–661.) Tämä ei kuitenkaan heijastunut matkailuun, joka elpyi ripeästi. Alueen suosio matkakohteena näkyi muun muassa siinä, että sotaa edeltäneet huippuluvut Olavinlinnan kävijämäärissä saavutettiin jo 1940-luvun lopulla, ja matkailijamäärien kasvu jatkui tämänkin jälkeen nopeana. Olavinlinnan ja Punkaharjun ohella Savonlinnan suosioon vaikutti merkittävällä tavalla sen sijainti sisävesiliikenteen solmukohdassa. (Vehviläinen 1978, 652.)

Kilpailu kuitenkin kiristyi jatkuvasti. Kylpylän merkitys matkailukohteena oli vähentynyt, ja sen toiminta hiipui kokonaan 1960-luvulle tultaessa (Mutka & Valkonen 1996, 51–54). Myöskään luonnonkauniit maisemat ja linnan romanttiset muurit eivät enää riittäneet pitämään matkailijoita Savonlinnassa. Tarvittiin matkailun edistämistoimenpiteitä, joista osoituksena olivat muun muassa Saimaan Matkatoimisto Oy:n perustaminen vuonna 1946, Saimaan Matkailu ry:n perustaminen 1950-luvulla ja kunnallisen matkailulautakunnan asettaminen vuonna 1961. Savonlinnan merkitys matkailukohteena kansallisella ja kansainvälisellä tasolla alkoi kasvaa 1950-luvun puolivälissä, jolloin ryhdyttiin järjestämään kesäisin Savonlinnan musiikkipäiviä. (Vehviläinen 1978, 652–653, 698.)

Aineiston ensimmäiset sotien jälkeen julkaistut Savonlinnan ja sen lähiseudun paikkakuvaukset ovat Punkaharjun lomakotitoimintaa esittelevät mainoselokuvat ”Punkaharju ” (1946), ”Huoleton loma” (1948) ja ”Lomakylä leppoinen” (1948) sekä Savonlinnan matkailuyhdistyksen julkaisema ”Savonlinna ympäristöineen” -matkaopas (1949), jota vastaava julkaistiin myös vuonna 1959. Lisäksi paikkakuntaa esiteltiin vuonna 1951 ilmestyneessä kuvateoksessa (Mäkinen & Auvinen 1951). Matkailun edistämistoimien lisääntymisestä kertoo se, että 1950-luvulta aineistoon kuuluu useita paikallisia sekä Saimaan järvimatkailua mainostaneita esitteitä (esim. Savonlinna – Saarien ja salmien kaupunki 1950-luku; Saimen-området 1952; Heinäveden reitti 1952). Lisäksi paikkakunta oli mukana muun muassa valtakunnallisessa olympiavuoden markkinoinnissa (esim. Finland Olympia Tours 1952) ja koko Suomea esittelevissä kuvateoksissa (esim. Suova 1956).

Varkaus

Varkaudessa jälleenrakennuksen aika merkitsi toisaalta vielä 1940-luvulla tehtaan ympärille muodostuneen yhdyskunnan yhteisöllisyyden kukoistuskautta mutta toisaalta, jo vuosikymmenen lopulta lähtien, muutoksia paikallisen identiteetin määrittelyissä ja määrittelyissä. 1940-luvun loppupuolelta lähtien vasemmistopuolueiden menestys kunnallispolitiikassa ja työväenjärjestöjen toiminnan laajeneminen johtivat vanhan, tehtaiden johdon harjoittaman sosiaalisen kontrollin murenemiseen. Paikkakunnan asioita ryhdyttiin hoitamaan yhä enemmän kaupunginhallinnon ja yhtiön yhteistyönä. Pikkuhiljaa myös yhdyskunnalliset tehtävät siirtyivät yhtiöltä yhä enemmän julkisen sektorin hoidettavaksi. (Itkonen 1996a, 326–327, 389–390, 402.)

Vielä 1940–1950-luvuilla yhtiö kuitenkin osallistui muun muassa asuntorakentamiseen rakennuttamalla paikkakunnan ensimmäisen kerrostalon (1949) ja tuke- malla työntekijöidensä omakotirakentamista (Schybergson 1988). Varkaus edusti- kin tuolloin myös valtakunnallisesti arvostettua teollisuusyhdyskuntaa, jossa yhtiö oli esimerkillisesti huolehtinut myös työntekijöittensä hyvinvoinnista. Esimerkiksi suomalaisen yhdyskuntasuunnittelun professorin Heikki v. Herzenin (1946, 35) teoksessa ”Koti vaiko kasarmi lapsillemme. Asunnontarvitsijoiden näkökohtia asunto- ja asemakaavakysymyksissä” Varkauden tehtaitten omakotialue esitettiin esimerkkinä hyvin suunnitellusta ja toteutetusta uudenaikaisesta asuinalueesta.

Erityisesti 1950-luku oli Varkaudessa voimakkaiden muutosten aikaa. Paikka- kunta kasvoi, vaurastui ja keskiluokkaistui voimakkaasti. Samalla Taulumäen ja

Päiviönsaaren rakennushankkeet muuttivat paikkakunnan yleisilmeen koko keskustan osalta kaupunkimaiseksi. Varkaudesta muodostui kasvuhakuinen teollisuusyhdyskunta, joka haluttiin nähdä ja esittää seudun taloudellisena ja hallinnollisena keskuksena. Varkautelaisen modernisoitumisen symboliksi kohosi vuonna 1953 vesitorni, joka oli tuolloin Suomen korkein asuinrakennus. (Itkonen 2004, 290–291.)

Vaikka Varkaudesta oli tullut itsenäinen kauppala jo vuonna 1929, on aineiston ensimmäinen yhtiön ulkopuolisen toimijan Varkauden Rotareiden julkaisema ”Våra dagens Varkaus” -esite vasta vuodelta 1949. Aineiston ensimmäiset varsinaiset Varkauden kauppalan julkaisut ovat vuosien 1952 ja 1957 osoitekartat, 25-vuotiaan kauppalan historiasta kertova Mauno Koskisen (1953) laatima kotiseutukirja vuodelta 1953 ja saman vuosikymmenen lopulla julkaistu kotiseutukirja ”Varkaus varttuu ja vaurastuu” (Salmi ym. 1958). Ei-paikallista matkailumainontaa aineistossa edustaa elokuva ”Sininen Saimaa” vuodelta 1954. Lisäksi Ahlströmin julkaisuissa esiteltiin edelleen itse tehtaitten ohella myös varkauteista teollisuusyhdyskuntaa (esim. A. Ahlström Osakeyhtiö 1949; Varkauden tehtaot 1951).

6.3 Kaupungistuva ja globalisoituva suomalainen yhteiskunta

Suomen modernisoituminen näkyi 1960-luvulla muun muassa kaupungistumisena, muuttoliikkeenä etelään ja kaupunkeihin, koulutustason nousuna, teollistumisena, palvelualojen työpaikkojen voimakkaana lisääntymisenä ja julkisen sektorin laajenemisena. (Jokinen & Saaristo 2002, 88–89.) Kaupunkilaistuminen oli poikkeuksellisen nopeaa ja suuntautui nopeasti rakentuviin lähiöihin. Nopeat muutokset aiheuttivat monille sopeutumiso ongelmia. Muun muassa joukkotiedotuksen yhteiskunnallisen roolin vahvistuminen, julkisten palvelujen lisääntyminen sekä vapaa-ajan viettämisessä ja harrastuksissa tapahtuneet muutokset loivat uusia ristiriitoja ihmisten elämäntapaan. Ydinperheen merkitys lisääntyi, ja työn sekä vapaa-ajan ero tuli entistä selvimäksi. (Jokinen & Saaristo 2002, 147.) Perhekeskeisyys ja kodin muodostuminen suojapaikaksi, jossa sai olla sellainen kuin itse halusi, vaikuttivat osaltaan myös asumismuodon valintaan. Omistusasunnosta, erityisesti omakotitalosta tai kesämökistä, muodostui itsellisyyden ja oman vapauden symboli. (Sulkunen ym. 1985, 192; Kortteinen 1982.)

Samalla väestön tulo- ja elintason tuntuva kohoaminen, yksityisen kulutuksen ja autojen lukumäärän kasvu sekä ihmisten vapaa-ajan lisääntyminen kasvattivat niin koti- kuin ulkomaanmatkailua (Jokinen & Saaristo 2002, 89–91, 148; Sulkunen ym. 1985, 26). Erityisesti leirintämatkailu laajeni 1960-luvulta lähtien, ja kiertomatkat ja paluu omille juurille maaseudulle olivat suosittuja (Pönni 2000, 25; Eskola 1997, 87). Matkailun edistämiseen liitettiin aikaisempaa selkeämmin myös aluekehitystavoitteita. Kaiken kaikkiaan 1960-lukua on pidetty suomalaisen kotimaanmatkailun ”hurmoskautena”, jolloin matkailuelinkeinon kehittämiseen panostettiin ja matkailu kasvoi voimakkaasti (Hirn & Markkanen 1987, 351, 359). Sa-

moihin aikoihin sijoittuvat myös omistusmökkeilyn kasvun huippuvuodet. Kun Suomessa oli noin 40 000 kesämökkiä vuonna 1950, oli niitä vuonna 1970 jo 170 000 (Pönni 2000, 25).

Muun muassa nämä viime vuosisadan jälkipuoliskolla tapahtuneet yhteiskunnalliset muutokset ovat vaikuttaneet merkittäväällä tavalla paikkojen kuvaamisen muotoihin ja sisältöihin. Esimerkiksi 1960- ja 1970-lukujen maaseudun rakenneuudistus ja kaupungistumiskehitys toivat kuvauksiin vuosisadan vaihteen kansallisromantiikkaa vastaavan maaseudun ja luonnonmaisemien ihannoinnin. Tällä kertaa nämä maisemat näyttäytyivät erityisesti vastapainona kaupunkielämälle ja kesäisenä pakopaikkana kaupunkilaisille. (Sihvo 1999, 199, 205.)

Matkailun osalta tilanne kuitenkin muuttui jo 1970-luvulle tultaessa, jolloin kotimaan matkakohteet joutuivat yhä useammin kilpailemaan etelän aurinkorantojen kanssa (Hirn & Markkanen 1987, 369). Vuosikymmenen aikana suomalaisten ulkomaanmatkojen määrä nelinkertaistui noin 200 000:sta 800 000:een (Krohn 1991, 187). Tapahtuneet muutokset heijastuivat myös matkailumarkkinointiin, jossa saavutettavuuden ohella korostettiin mukavuutta sekä toimivuutta, ja kuvissa vilahtelivat perinteisten maisemapanoraamojen ohella entistä useammin matkailun tuotteistamisesta kertovat infrastruktuuri- ja palvelukuvat (Eskola 1997, 82–87). Samalla esitteet monipuolistuivat ja matkailutarjontaa lisäytyi.

Matkailussa ja siihen liittyvässä markkinoinnissa tapahtuneiden muutosten ohella paikkakuvausten muutoksiin vaikutti yleinen taloudellinen kehitys. Maailmansodan jälkeinen pitkä taloudellinen kasvukausi kohtasi ensimmäisen vakavan iskun vuosien 1973 ja 1974 öljykriisin myötä. Uuden nousun merkit alkoivat vasta 1970-luvun lopussa. Kriisin on myöhemmin katsottu merkinneen taitekohtaa, jonka jälkeen alkoi siirtymä jälkiteolliseen yhdyskuntaan tai ainakin teollisten rakenteiden uudelleenjärjestely. (Jokinen & Saaristo 2002, 91.)

Perinteisen teollisuuden taantuva työpaikkakehitys ja palvelusektorin merkityksen kasvu johtivat kuntien tarpeeseen laajentaa elinkeinoperustaansa. Kunnissa siirryttiin yhä useammin yritysten toimintaedellytyksiä luovasta elinkeinopolitiikasta aktiivisempaan, teollista toimintaa houkuttelevaan elinkeinopolitiikkaan. Tämä johti kuntien markkinoinnin lisääntymiseen erityisesti 1970-luvulta lähtien. (Kahila 1997, 108–112.) Markkinoinnilla ei enää pyritty pelkästään yritystoiminnan houkutteluun, vaan tavoitteena oli tehdä kunta tunnetummaksi, houkutella uusia asukkaita ja antaa yleensäkin positiivinen kuva paikkakunnasta niin asukkaille, yrityksille kuin matkailijoillekin. (Anttiroiko 1992, 4; Nupponen 1986, 1–16.)

Uudenlaisen kaupunkipoliittiseen ajattelutapaan perustuvan imagomarkkinoinnin onkin katsottu läpäisseen 1980-luvulta lähtien koko länsieurooppalaisen kaupunkijärjestelmän (Ward 1998a, 47–48). Myös Suomessa paikkojen mainostaminen eri kohderyhmille on lisääntynyt voimakkaasti viime vuosikymmenten aikana. On tulkittu, että suomalaisessa yhteiskunnassa on siirrytty 1980-luvulta lähtien kilpailutalouteen, jossa korostuvat yksilöiden rooli yhteiskunnan palveluiden käyttäjinä ja markkinoiden merkitys (Alasuutari 1996, 112–115). Erityisesti 1990-luvun alun laman jälkeen on korostunut alueiden sisäsyntyisten kasvutekijöiden, alueellisen erikoistumisen, osaamisen ja oppimisen sekä seutuistumisen merkitys paikalliselle kehitykselle. Nämä tekijät ovat myös rohkaisseet paikkoja markkinoimaan itseään. (Vartiainen 1999, 15; Kahila 1997, 114–120.)

Taloudellisten tekijöiden ohella myös ihmisten elämäntavoissa ja arvostuksissa 1900-luvun lopulla tapahtuneet muutokset ovat keskeisellä tavalla vaikuttaneet viimeaikaiseen paikkamarkkinoinnin tarpeeseen ja sisältöihin. Erityisesti 1970-luvulta lähtien voimistuneet modernisaation ja jatkuvan taloudellisen kasvun kyseenalaistavat näkemykset johtivat muun muassa siihen, että ympäristö alettiin nähdä aiempaa enemmän ihmisen elinympäristönä (Rannikko 1994, 12; Konttinen 1996, 273). Tämän seurauksena luonnonympäristön merkitys toimintaympäristönä ei ollut enää 1980-luvulle tultaessa sidottu tuotantoon (vesistöjen tapauksessa myös kuljetukseen), vaan pikemminkin asumiseen ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin (Oksa & Rannikko 1996, 7). Perinteiset kansallisromanttiseen maisemaan ja luonnon tarjoamien raaka-aineiden hyödyntämiseen perustuvat luontomielikuvat saivat rinnalleen kulttuurisia, elämäntapaan perustuvia, ja postmoderneihin arvoihin nojaavia luontoympäristön "aitoutta" ja puhtautta korostavia mielikuvia (Granberg 1996).

Samalla paikkojen kuvaamisen on katsottu saaneen yhä enemmän, ei niinkään kansallisista lähtökohdista syntyneitä, vaan globaaliin jälkimoderniin paikkamarkkinointiin yhdistettäviä piirteitä. Esitemateriaali on painottunut entistä selkeämmin luomaan mielikuvia ja "tarinoita", joiden uskotaan vetoavan kohderyhmien arvoihin ja tavoitteisiin (Kostiainen 2001, 39; Raunio 2001, 84). Tältä pohjalta kuvauksiin valikoituu tai valikoidaan erityisesti yksilöiden elämänpoliittisia valintoja (oletettavasti) tukevia elementtejä. Koska vapaa-ajasta on muodostunut alue, jota käytetään yksilöllisten identiteettien luomiseen ja ilmaisemiseen, on tämä johtanut erityisesti vapaa-ajan resurssien korostamiseen paikkakuvauksissa. (Ks. Jokinen & Saaristo 2002, 138–139; Hopkins 1998b, 68.) Esimerkiksi matkailuesitteissä on 1980-luvulta lähtien mainostettu runsaasti erilaisia teemapuistoja, kylpylöitä ja matkailukeskuksia – "erilaiseen ajanviettoon ja arjesta irtautumiseen soveltuvia erillisalueita" (Mäenpää 1999, 174).

Viime aikoina onkin yhä useammin nostettu esille laajempi kulttuurinen muutos kulutus- ja imagokeskeiseen mielikuvayhteiskuntaan, jossa myös paikkoja tuoteistetaan (ks. esim. Karvonen 1997, 16–18; Hopkins 1998b, 66; Jessop 1998, 77). On tulkittu, että meneillään on siirtymä informaatioon, tietoon ja kirjoitettuun tekstiin perustuvasta tietoyhteiskunnasta entistä enemmän visuaalisuuteen perustuvaan tarinayhteiskuntaan (Kostiainen 2001, 39) tai unelmayhteiskuntaan (dream society) (Jensen 1999). Tarinayhteiskunnassa korostuu tiettyjä mielikuvia (pysyvyyttä, eettisyyttä, huolenpitoa, seikkailullisuutta jne.) välittävien ja luovien tarinoiden, myytien ja legendojen merkitys. (Kostiainen 2001, 39.) On ennustettu, että tulevaisuudessa parhaiten menestyvät ne alueet, jotka osaavat kertoa itsestään vetovoimaisimman kertomuksen – sellaisen, joka vetoaa kohderyhmiin tukemalla heidän arvoaan ja tavoitteitaan. (Raunio 2001, 84.)

Erityisesti matkailuteollisuutta on pidetty osoituksena yhteiskunnan jälkimodernista käänteestä, jossa korostuu tarve luoda myös paikoille houkuttelevia ja omaleimaisia imagoja (Hopkins 1998b, 68). Matkailussa globalisaatioon ja jälkiteolliseen aikaan liitetty elämiskuluttamisen ja -kulttuurin synty on merkinnyt arvo maailmaltaan ja kulutustottumuksiltaan uudenlaisen matkailijaryhmän syntymistä. "Uudet turistit" ovat aiempaa itsenäisempiä, joustavampia ja kokeneempia matkailijoita, jotka osaavat arvostaa erilaisuutta ja ovat ympäristötietoisia. Matkakohteelta

vaaditaan esimerkiksi persoonallisempaa luonnetta, aitoutta, elämyksiä ja kestävän kehityksen periaatteiden noudattamista. (Poon 1994, 114–116.)

Kaiken kaikkiaan onkin katsottu, että nykyään käytännössä kaikki kaupungit markkinoivat itseään pääasiassa erilaisten investoijille ja matkailijoille suunnattujen oppaiden, esitteiden ja internetin välityksellä. Samalla paikkojen markkinointi on muuttunut amatöörimäisestä toiminnasta yhä enenevässä määrin ammattimaiseksi ja kalliiksi paikkojen välisen kilpailun ilmentymäksi. Paikoista on tullut kulu-tushyödykkeitä, ja erityisesti kaupungit nähdään tuotteina, joita myydään yhä aggressiivisemmin. (Holcomb 1993, 133.)

Savonlinna

Savonlinnassa panostettiin matkailun kehittämiseen erityisen voimallisesti 1960- ja 1970-luvuilla. Merkittävimpiä kehittämistoimenpiteitä olivat 1900-luvun alussa ensimmäisen kerran pidettyjen Savonlinnan oopperajuhlien käynnistäminen uudelleen vuonna 1967, Olavinlinnan perusteellinen restaurointi sen 500-vuotisjuhlaan vuonna 1975, hotellikapasiteetin lisääminen sekä uuden kylpylälaitoksen rakentaminen (valmistui vuonna 1969) vanhan, vuonna 1964 tulipalossa tuhoutuneen kylpylän tilalle. Lisäksi kehitettiin talvimatkailua rakentamalla paikkakunnalle hiihtokeskus ja ”slalom-mäki”. Savonlinnaan kesäkuukausina saapuvien matkailijoiden kokonaismäärän arvioitiinkin 1970-luvun alussa ylittäneen 200 000 ja vuonna 1973 jo 300 000 henkeä. (Vehviläinen 1978, 652–657, 700–704.)

Matkailun ohella Savonlinnan kaupunki pyrki 1960- ja 1970-luvuilla edistämään määrätietoisesti myös teollistumista. Savonlinna olikin 1960-luvulla Itä-Suomen teollistuneimpia kuntia. Vuonna 1970 alueen työpaikoista noin 40 prosenttia oli teollisuudessa (Suomen tilastollinen vuosikirja 1973). Perinteisen teollisuuden rationalisoinnit alkoivat kuitenkin vaikuttaa myös Savonlinnassa 1970-luvulta lähtien. Paikkakunnan suurimmissa teollisuuslaitoksissa alkoi voimakas työvoiman vähentäminen. (Juvonen 1992, 148.) Tähän päivään tultaessa palveluiden merkitys työllistäjänä onkin korostunut. Vuonna 2004 alueen työpaikoista noin 72 prosenttia oli palvelualalla jalostustoimialojen osuuden ollessa enää vain vähän yli 20 prosenttia (Kuntaliitto 2006).

Merkittävän hallinnollisen muutoksen paikkakunnalla muodosti vuoden 1973 alueliitos, jossa kaupunkia ympäröinyt Säämingin kunta yhdistettiin Savonlinnaan. Tämä merkitsi sitä, että kaupunkiin yhdistyi laajoja maaseutualueita ja haja-asutusalueilla asuvaa väestöä. (Juvonen 1992, 112; Vehviläinen 1978, 636–658, 675.) Perinteisten maaseutuelinkeinojen merkitys on kuitenkin jäänyt paikkakunnalla vähäiseksi. Työpaikoista vain 3,6 prosenttia sijoittuu maa- ja metsätalouteen (tilanne vuonna 2004, Kuntaliitto 2006). Kehittämisen painopisteet niin kaupungissa kuin sitä ympäröivällä maaseudulla keskittyvät muihin aloihin. Esimerkiksi Savonlinnan seudun aluekeskusohjelmassa alueen vahvuustekijöinä on painotettu teollisuutta, tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämistä, matkailua ja luonnonympäristöä (Itä-Savon kuntayhtymä 2001).

Matkailu on ollut myös viime vuosikymmeninä merkittävä osa Savonlinnan alueen elinkeinoelämää ja paikalliskulttuuria. Vuonna 2003 Savonlinnassa yöpyi 335 000 matkailijaa (Artman 2004). Erityisesti heinäkuussa kaupunki täyttyy oop-

peravieraista ja loma-asukkaista. Savonlinnan matkailun vahvuuksina pidetään järviluontoa, kansainvälistä kesämatkailukaupungin imagoa sekä korkeatasoisia nähtävyyksiä ja tapahtumia (Savonlinnan seutu 2006). Keskeisimpinä haasteina Savonlinnan seudun matkailun kehittämisessä on pidetty kesäkauden matkailusesongin jatkamista ja ympärivuotisen matkailun edistämistä (esim. Savonlinnan seudun matkailustrategialuonnoksen esittelyaineisto 2005; Itä-Savon kuntayhtymä & Itä-Suomen Matkailun Kehitys Oy 1999, 48–51; Turunen 1998, 95–101.) Tässä tarkoituksessa onkin viime vuosikymmenien aikana järjestetty lukuisia erilaisia kulttuuri- ja viihdetapahtumia, jotka ovat sijoittuneet heinäkuun matkailusesongin molemmiin puoliin. Viime vuosina on myös panostettu erityisesti talviajan matkailutapahtumien kehittämiseen. Vuonna 2002 kaupunkiin valmistui konsertti- ja kokouskeskus Savolinnasali.

Savonlinnaa esittelevä 1960- ja 1970-lukujen aineisto käsittää useita kaupungin matkailupalvelun ja paikallisten yritysten julkaisemia esitteitä. Näiden ohella aineistoon kuuluu lähinnä alueellisen Saimaan matkailuorganisaation ja laivayhtiöiden julkaisemia esitteitä. Nämä kaikki edustavat modernille paikkamarkkinoinnille tyypillistä esitemateriaalia, jolle ovat tunnusomaisia iskulausetyyppiset lyhyet sanalliset kuvaukset ja runsas kuvamateriaalin käyttö. Kotiseutukirjojen osalta aineisto sisältää ennen kuntaliitosta (1973) julkaistut ”Savonlinna”-kuvateokset (Auvinen & Hartman 1964; Thiel 1972), Säämingin kunnan vuonna 1969 julkaiseman ”Sääminki – Savonlinna” -kuvateoksen ja elokuvan ”Sinisen Saimaan Sääminki” vuodelta 1968.

Viimeisen reilun kahden vuosikymmenen osalta (1980-luvulta nykypäivään) Savonlinnaa koskeva aineisto käsittää runsaasti erilaisia paikallisten matkailuorganisaatioiden, -yrittäjien ja -tapahtumien julkaisemia esitteitä sekä Saimaan ja Itä-Suomen alueellisten matkailuorganisaatioiden julkaisemia esitteitä, jotka on suunnattu ensisijaisesti matkailijoille. Erityisesti asukkaille ja/tai yrittäjille suunnattuja esitteitä on Savonlinnan osalta julkaistu suhteellisen vähän. Lisäksi tutkimuksessa on tarkasteltu vuosina 1981 ja 1998 julkaistuja ”Savonlinna”-kuvateoksia (Jäppinen 1981; Muhonen & Sairanen 1998).

Varkaus

Varkauden kunnallinen itsenäisyys saavutti uuden vaiheen vuonna 1962, jolloin kauppala-nimitys muutettiin kaupungiksi. Syntyneen kaupungin tavoitteena säilyi kauppala-aikana alkaneen ripeän taloudellisen kasvun jatkuminen. Seuraavat vuosikymmenet olivatkin aikaa, jolloin paikkakunnalla koettiin myös vilkkaimmat muuttovoiton vuodet. Hyvinvointivaltion laajeneminen korosti kunnallista valtaa ja palvelusektoria teollisuuden kustannuksella. (Itkonen 2004, 300, 385.) Samalla perinteisen suurteollisuuskulttuurin ja siihen kuuluvan yhteisöllisyyden rinnalle syntyi uusia arvoja. Tämä johti muun muassa tarpeeseen laajentaa Varkauden elinkeinorakennetta ja haluun muuttaa sen teollista kaupunkikuvaa maaseutukaupunkimaisempaan suuntaan. (Itkonen 2004, 300.)

Varkauden matkailutoiminnan ja -markkinoinnin voidaan katsoa alkaneen 1960-luvun alussa perustetun matkailulautakunnan toiminnan myötä. Markkinoinnin tehostamisen ohella paikkakunnalle perustettiin leirintäalue ja ryhdyttiin järjes-

tämään kiertoajeluja sen nähtävyyksiin. Lisäksi vuosikymmenen lopulla ovensa avasi eläkeläisten kuntoutuskeskus Kuntoranta. Vuonna 1973 Varkaudessa vierailikin noin 80 000 matkailijaa. Erityisenä vetovoimatekijänä pidettiin vesistöjä, ja viheralueisiin panostamisen nähtiin lisäävän viihtyisyyttä. Matkailun kehittäminen ja markkinointi jatkuivat myös 1970-luvulla. Samalla toiminta laajeni yleisemmäksi paikkakunnan markkinoinniksi, jolla pyrittiin sekä houkuttelemaan matkailijoita että tukemaan paikallisen elinkeinoelämän kehittämistä. Vesistöt ja niiden tarjoamat mahdollisuudet nousivat markkinoinnissa entistä keskeisempään asemaan. Tehdyt toimenpiteet tuottivat myös tulosta, sillä vuonna 1979 kaupungissa vieraili noin 90 000 yöpyjää. Matkailun vilkastuessa katsottiin jopa Varkauden teollisuuskaupungille ominaisen luonteen olevan muuttumassa. (Itkonen 2004, 343–347.)

Suuri muutos paikkakunnalla koettiin vuonna 1986, jolloin Varkaudessa Ahlströmin omistuksessa ollut metsäteollisuus siirtyi kokonaisuudessaan Enso-Gutzeit Oy:n¹¹ hallintaan. Aika ”Römmin kaupunkina” oli ohi. Samalla teollisuuden epävarmuudet johtivat tarpeeseen monipuolistaa kaupungin suurteollista imagoa. Varkauden matkailun kehittämisen toinen aalto ajoittuikin 1980-luvun puoliväliin, jolloin perustettiin uudelleen välillä lakkautettuna ollut matkailulautakunta. Sen tehtäväksi tuli matkailun kehittämisohjelman laatiminen ja paikkakunnan matkailuimagon rakentaminen. Matkailun kehittämiseen suunnattiin lisää rahaa, järjestettiin uusia käyntikohteita ja tapahtumia sekä tehostettiin markkinointia. Uusi Taipaleen leirintäalue aloitti toimintansa vuonna 1987, ja seuraavana vuonna avattiin Mekaanisen Musiikin Museo. Lisäksi vuosikymmenen aikana aloitettiin kesäiset iltatorit, järjestettiin kaikkiaan seitsemänä kesänä ”Laulu-Varkaus”-tapahtuma ja hankittiin risteilykäyttöön höyrylaiva s/s Paul Wahl. (Itkonen 2004, 400–405.)

Varkauden matkailua on pyritty kehittämään myös viime vuosikymmeninä. Vuonna 1989 kaupunkiin valmistui kokous- ja kongressikeskus Varkaus-Sali. Vuonna 1991 paikkakunnalla järjestettiin asuntomessut, ja vuodesta 1995 lähtien siellä on järjestetty lapsiperheille suunnattu ”Vekara-Varkaus”-kesätapahtuma. Näiden lisäksi tarjolla on ollut erilaisia luontoon, kulttuuriin ja kaupunkiympäristöön liittyviä aktiviteetteja, joita on mainostettu monipuolisesti ensisijaisesti matkailijoille suunnatuissa esitteissä.

Nykypäivään tultaessa Varkaus on kuitenkin edelleen säilynyt leimallisesti teollisuuspaikkakuntana. Vaikka palveluiden osuus alueen elinkeinorakenteesta oli vuonna 2004 yli 57 prosenttia, sijoittuu edelleen jopa 39 prosenttia työpaikoista jalostustoimialoille (Kuntaliitto 2006). Kaupungin visiona onkin olla myös tulevaisuudessa kansainvälisestä teollisuudestaan tunnettu kehittyvä osaamis- ja aluekeskus, jossa on hyvä elinympäristö ja asukkaiden tarpeista lähtevät laadukkaat palvelut (Varkauden kaupunki 2006).

Varkauden osalta tutkimusaineistoon sisältyy 1960-luvulta lähtien kaupungin matkailutoimen julkaisemia pääasiassa matkailijoille suunnattuja esitteitä ja sisällöltään laajempia myös mahdollisille asukkaille ja investoijille tarkoitettuja julkaisuja. Tällä aikavälillä kaupunki on julkaissut myös kotiseutukirjat ”Varkaus” (Jänis ym. 1978) ja ”Varkaus – laulun arvoinen kaupunki” (Itkonen & Eronen 1989). Paikkakunta on ollut 1960-luvulta lähtien mukana myös Saimaan matkailu ry:n

¹¹ Tästä eteenpäin työssä käytetään yhtiöstä pelkästään nimeä Enso.

esitteissä (esim. Itä-Suomi, Saimaa 1968; Loma-Saimaa 1979; Iloista lomaa Itä-Suomessa 1985). Ulkopuolisten kuvauksia paikkakunnasta aineistossa edustavat vuoden 1962 ”Pohjois-Savon maakuntalukemiston” Varkaus-osuus ja kaksi 1960-luvun alun Saimaa-aiheista matkailuelokuvaa, joissa Varkaudella on pieni osuus (Saimaa – Perle den Nordischen Seen 1961; Lomamatkalla 1963).

Ahlströmin julkaisu vuodelta 1963 on viimeinen metsäyhtiöiden julkaisemista varkautelaista yhdyskuntaa esittelevistä kuvauksista (A. Ahlström osakeyhtiö 1963). Yhtiöiden (Ahlström ja Enso) julkaisuissa tapahtuikin 1900-luvun puolivälin jälkeen pidättäytyminen ”tehtaan aitojen sisäpuolelle” ja keskittyminen esittämään teollisuuden tuotteita ja valmistusmenetelmiä. Ympäröivä yhdyskunta on mainittu käytännössä ainoastaan osana yhtiöiden ympäristöraportointia. Näitä julkaisuja ei siten voi tulkita suoranaisine Varkautta määrittävinä kuvauksina.

Seuraavissa luvuissa (luvut 7 ja 8) tarkastellaan Savonlinnan ja Varkauden paikkakuvausten sisältöä aiemmin taulukoissa 5 ja 6 (luku 5.4) esitettyjen teemojen mukaisesti. Empirialuvuissa yhdistyvät siis aineiston esittely ja siitä tehdyt tulkinnot. Aineistokuvauksiin on valikoitu runsaasti kutakin teemaa edustavia teksti- ja kuvaesimerkkejä. Niillä on haluttu havainnollistaa lähteitten alkuperäisiä kuvaustapoja ja tyylejä. Esimerkkien tarkoituksena on välittää lukijalle käsitys kuvauksen julkaisuajankohdan esittämistyyleistä sekä kulttuurisesta ja historiallisesta ilmapiiristä, johon pelkkä kuvauksista kertominen ja niiden tulkinta ei riittäisi. Aineisto-esimerkit eivät kuitenkaan enää tässä vaiheessa kuvaa koko paikan kuvaamisen kirjoa, vaan tutkijan tekemää tulkintaa paikan kuvaamisen ja määrittelyn kannalta keskeisistä teemoista.

Aineistoa esittelevien osuuksien ohessa on esitetty paikan kuvaamisen silmukan rakennemallin avulla kuvauksista tehdyt tulkinnot. Kuvauksista muodostettujen silmukoiden luominen aineiston käsittelyn lomassa liittyy ne tiiviisti osaksi asiayhteyttä. Työn lopussa, luvussa 9, Varkauden ja Savonlinnan kuvauksista muodostetut silmukat yhdistetään paikkakuntien kuvaamisen kudelmiksi. Samalla tarkastellaan lähemmin paikkakuntien kuvaamisen eroja ja samankaltaisuuksia sekä arvioidaan syitä siihen, miksi kudemat ovat muototutuneet sellaisiksi kuin ovat.

7 SAVONLINNA – SILMUKOITA MATKAILU- KAUPUNGIN KUVAAMISEN KUDELMAAN

Tässä luvussa tarkastellaan Savonlinnan kuvaamista esitemateriaalissa ja kotiseutukirjoissa 1900-luvun alusta nykypäivään. Luvussa esitellään tekstilainauksien ja kuvaesimerkkien avulla paikkakunnan kuvausten keskeisiä teemoja ja esitystapoja. Aineiston esittelyn yhteydessä luodaan silmukoita paikkakunnan kuvaamisen kuodelmaan. Kahdessa ensimmäisessä alaluvussa (luvut 7.1 ja 7.2) tarkastellaan kuvauksia, joissa Savonlinnaa on esitetty maisema- ja matkailukohteena lähinnä ulkopuolisten vierailijoiden silmin ja heitä varten tuotettuna. Kolmannen teeman muodostavat kuvaukset, joissa kaupunki on esitetty edellisistä poiketen paikallisten ihmisten silmin nähtynä alueellisena kaupunkikeskuksena ja asuinympäristönä (luku 7.3).

7.1 Maisemakohde

7.1.1 Suomalainen järvimaisema

Savonlinnaa esittelevien 1900-luvun alun julkaisujen kuvaukset alueen luonnonmaisemista koostuivat käytännössä kolmesta aiheesta: Punkaharjua, järvimaisemia ja Olavinlinnaa koskevista kuvauksista. Näitä kohteita ylistettiin aikakauden esitemateriaalissa vuolain sanakääntein:

Tältä tieltä tarjoutuvat näköalat tekevät Punkaharjun maamme enimmin ihailuksi ja tunnetuksi päämääräksi matkailijoille. Tuolta korkealta jyrkkäkupeiselta harjulta, jonka juuri useissa paikoin ainoastaan kivenheiton päässä kohoaa Saimaan läikkyvistä laineista, näkyikin yhä vaihtelevissa kuvissa ympäröivä maisema, johon Saimaan luonnon kaikki vivahtukset kokoutuvat mitä ihanteellisimmiksi yhtymiksi, milloin kimaltaa saaren laajimmilla kohdilla syvällä katsojien jalkojen alla pikkujärviä korkean metsän seppelöimänä, milloin avautuu näköaloja laajalle Puruvedelle kaukaisena perspektiivinä, milloin kohtaa katsetta Laukansaaren kylän viljellyt vainiot. (Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä, 1900.)

Laaja ja tutustuttava näköala on Hungerborg'in tornista, josta katsoen maisema varsinkin valoisan kesäillan tynneydessä esiintyy koko valtavassa kauneudessaan. Etelässä Pihlajavesi, jonka vesi kimaltaa saarten ja niemien välitse, pohjoisessa Haapavesi, joiden välillä virtaava Kyrönsalmi, ja sen kapeimmalla kohdalla pienellä kalliosaarella tärkein Savonlinnan katsottavista paikoista Suomen ja koko pohjolan merkillisimpiä muinaislinnoja, Olavinlinna. (Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä, 1900.)

Nämä aiheet toistuivat myös kuvamateriaalissa. Punkaharjulta kuvattiin harjun laella kulkevaa tietä ja sen ympärillä avautuvia järvimaisemia yläviistosta nähtyinä maisemapanoraamoina. Olavinlinna puolestaan esitettiin katseen tasosta tai hieman alaviistosta nähtynä virran keskeltä kohoavana jyhkeänä rakennelmana (kuvat 2 ja 3). Kuvauksissa ei esiintynyt ihmisiä, vaan he olivat läsnä ainoastaan oletettuina maisemaa näköalapaikoilta ihailevina matkailijoina.

Nämä ennen Suomen itsenäistymistä julkaistut Punkaharjua, järvimaisemia ja Olavinlinnaa esitelleet kuvaukset liittyivät kiinteästi 1800- ja 1900-lukujen taitteen kansalliseen heräämiseen ja sen yhteydessä tapahtuneeseen suomalaisen maiseman määrittelyyn. Tuolloin erityisesti järvimaisema vakiintui suomalaisuuden symboliksi. Järvimaisema oli maantieteellisesti osa venäläisyyden ja ruotsalaisuuden väliin jäävää kalevalaista suomalaisuutta ja luonnonhistoriallisesti merkittävä jääkauden muovaama luonnonmonumentti. (Eskola 1997, 32–34, 47.) Se myös vastasi Euroopassa vallinneita romanttisia maisemaihanteita, joista suomalaiset taiteilijat saivat vaikutteita opiskellessaan ja matkustellessaan ulkomailla (Pöykkö 1984, 11). Etenkin Punkaharju edusti kansallismaisemakuvastoissamme malliesimerkkiä järvimaisemasta (Häyrynen 1994).

Kansallisen identiteetin rakentamiseen ja vahvistamiseen liittyvien merkitysten ohella näiden Savonlinnaa ympäröivien maisemien kuvausten voi tulkita heijastaneen suomalaisen yhteiskunnan teollistumis- ja kaupungistumiskehityksen myötä tapahtunutta maiseman merkityksen ideologista muutosta. Kansallisen heräämisen kanssa samoihin aikoihin tapahtunut elinkeinorakenteen teollistuminen merkitsi suomalaisen yhteiskunnan kehityksessä vaihetta, jossa erityisesti metsäteollisuuden kehityksen myötä uhatuksi nähtyjä erämaita ryhdyttiin arvostamaan hyödynnetyn luonnon vastakohtana (Saarinen 2002a, 28–29). Erityisesti kansallisromanttisissa taiteilijapiireissä luonto haluttiin nähdä taloudellisen hyödyn tavoittelun sijasta romanttisen ihailun ja suojelun kohteena (Lukkarinen 2004, 52–63). Myös tämä näkemys on kytkettävissä laajempaan länsimaisten yhteiskuntien kehitykseen ja siihen liittyneisiin arvomuutoksiin. Vastaavalla tavalla myös muissa länsimaissa sivilisaatioiden kehitys ja erityisesti teollistuminen ovat johtaneet kulttuurin ja luonnon erotteluun. Samalla koskemattomat erämaat ovat alkaneet edustaa romanttista luontoa vastakohtana kehittyneille urbaaneille ympäristöille. (Nash 1982, xii–xiii.)

Suomessa kansallisromanttinen innoitus ja kaukaisten erämaiden ihailu vaikuttivat ratkaisevasti kotimaanmatkailun ja matkailumainonnan yleistymiseen (Hirn & Markkanen 1987, 152–153). 1900-luvun alkuun tultaessa maisemakuvaukset liittyivätkin yhä useammin matkailun edistämistavoitteisiin (Häyrynen 2000, 43). Nämä merkitykset yhdistyivät selkeästi Savonlinnan kuvauksissa, sillä kaupunkia ympäröivä järvimaisema, Punkaharju ja Olavinlinna olivat muodostuneet merkittäväksi kohteeksi erityisesti kotimaisille kansallistunteen innoittamille matkailijoille (Vehviläinen 1978, 134–135).

Suomen itsenäistymisen jälkeen, 1920- ja 1930-luvuilla, Olavinlinnaa käytettiin valtakunnallisessa matkailumarkkinoinnissa muiden keskiaikaisten linnoitusten ohella kertomaan maamme kunniakkaasta menneisyydestä. Punkaharju ja yleensäkin järvimaisema olivat osa matkailijoille tarjottuja maisemareittejä. (Hirn & Markkanen 1987, 282.) Aikakauden paikkakuvaukset toistivat lähes sanasta sanaan

jo vuosisadan alussa esitettyjä maisemakuvauksia. Paitsi estemateriaalissa myös kotiseutukirjoissa korostui näiden kohteitten romanttinen ihailu:

Uljaana seisoo Olavinlinna pettämättömällä kallioperustallaan. Tuhannet matkailijat koti- ja ulkomailta käyvät vuosittain sen kauneutta ihailemassa. Linna tarjoaakin paljon sekä historiallisesti että rakennustaiteellisesti mielenkiintoista, ja monet tarinat luovat sen ympärille romantiikan sädekehän...

...Suomen sisävesistön luonto, jolle Luoja on tuhlaamalla antanut ihanuuttaan, esiintyy täällä kaikessa viehkeydessään kohoten korkeimpaan kukoistukseensa Savonlinnan lähistöllä sijaitsevalla Punkaharjulla. (Sandberg & Viherjuuri 1935.)

Sotien jälkeen julkaistut kuvaukset, lyhytelokuvat ”Punkaharju” (1946), ”Lomakylä leppoinen” (1948) ja ”Huoleton loma” (1948), esittivät Punkaharjun lomakylää ja lomakotia aseveliperheiden lomanviettopaikkana. Nämä elokuvat kytkivät Punkaharjun voimakkaasti suomalaiseen kansallistunteeseen ja sodasta toipumiseen. Esimerkiksi ”Punkaharju” -elokuvan maisemakuvausten kohdalla kertojan (Pekka Tiilikainen) ääni julisti, kuinka *suomalainen rinta kohoilee ylpeydestä ja sielu leppää* näitä maisemia katsellessa. Selostuksen taustalla soi kansallistunnetta henkivän ”Kesäpäivä Kangasalla” (”Mä oksalla ylimmällä...”) -kappaleen melodia. Molemmat elokuvat viestivät myös yhteisöllisyyden henkeä. Sotalesket lapsineen viettivät aikaa yhdessä ja auttoivat toisiaan elpymään sodan menetyksistä. Elokuva ”Lomakylä leppoinen” (1948) päättyi kuvaukseen lapsiaan imettävistä äideistä, mikä voidaan tulkita viestiksi toivosta ja elämän jatkumisesta.

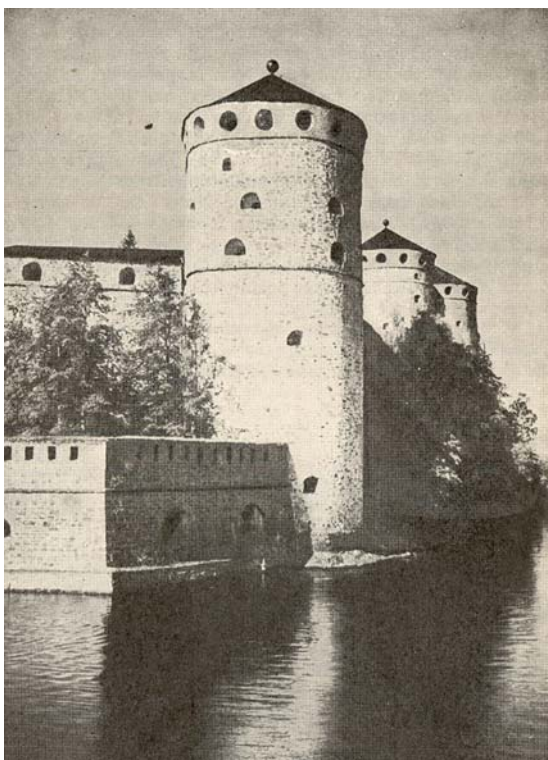
Järvimaisemat, Punkaharju ja Olavinlinna ovat olleet Savonlinnan alueen luonnonympäristön kuvausten keskeisiä aiheita myös myöhemmin. Sotien jälkeen maisemakuvauksiin liitettiin usein sana *suomalainen*. Esimerkiksi 1950-luvulla julkaisutussa taitelehtisessä ”Savonlinna – Saarien ja salmien kaupunki” Punkaharjun maisemissa istuskeli kansallispukuinen ”Suomi-neito” ja Savonlinnaa ympäröivää järvimaisemaa luonnehdittiin seuraavasti:

...joka puolella kohtaa tulijaa iki-ihana suomalainen järvimaisema viheriöivine saarineen, sinertävine selkineen, salmineen ja kapeikkoineen... (Savonlinna – Saarien ja salmien kaupunki 1950-luku).

Näillä suomalaisen yhteiskunnan rakentamisen ja vahvistamisen tavoitteisiin liittyneillä kuvauksilla on yhtymäkohtia muiden kansallisvaltioiden vastaaviin tilanteisiin. Kansallisilla maisemakuvastoilla on ollut usein keskeinen merkitys paitsi valtioiden syntyprosesseissa myös kansallisen yhtenäisyyden luoja ja ylläpitäjänä erityisesti kriisitilanteissa (Osborne 1988, 166; Meining, 1979, 164). Kansallisia maisemakuvastoja on voitu käyttää esimerkiksi osana sotapropagandaa nostamalla ne taisteluhengen tueksi (Häyrynen 2000, 43). Savonlinnan kuvauksissa kansallismaisemaa hyödynnettiin sodasta toipumisen ja jälleenrakennuksen sekä yhtenäisen kansallisen identiteetin vahvistamisen yhteydessä aina 1960-luvulle saakka.

Kuva 2. Kansallisromanttisten maisemaihanteiden mukaisesti ylviistosta kuvattu järvimaisema Punkaharjulta (Savonlinna – Nyslott, Punkaharju 1916).

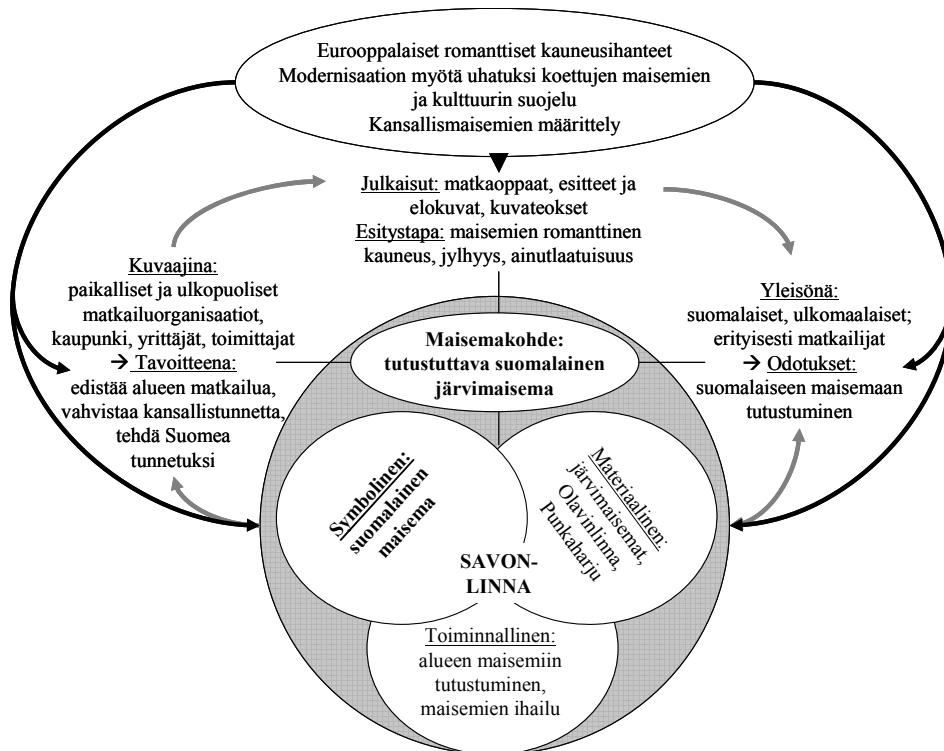
Kuva 3. Uljaana virran keskellä kohoava Olavinlinna oli 1800- ja 1900-lukujen taitteessa kansallinen ylpeydenaihe (Savonlinna ympäristöineen 1949).

Kuvio 9 havainnollistaa tätä Savonlinnan alueen kuvaamisen kudelman ensimmäistä silmukkaa, jossa alueen esittäminen ja määrittely kiinnittyivät suomalaisen identiteetin rakentamiseen sekä kansallistunnon ja kansallisen yhtenäisyyden vahvistamiseen. 1800- ja 1900-lukujen taitteen romanttiseen maisemaihanteeseen ja modernisaation myötä uhatuksi koettujen ”alkuperäisten” maisemien ja kulttuurin suojelun innostukseen tukeutuen Savonlinnan alueen materiaalisesta ympäristöstä esiin nostetut elementit (järvimaisemat, Olavinlinna ja Punkaharju) esitettiin tutustuttavina, ihailtavina ja suojeltavina kohteina (toiminnalliset ominaisuudet). Näiden maisemakuvausten kytkeytyminen suomalaisten kansallismaisemien määrittelyyn näkyy myös siinä, että esimerkiksi maaseutu esiintyi julkaisuissa ainoastaan satunnaisesti. Kansallisessa kuvastossamme Savonlinnan alueen maisemien oli määrä edustaa nimenomaan koskemattonta erämaata ja järvimaisemaa, kun taas maaseutukuvaukset painoutuivat Etelä-Suomen vanhoihin asutuskeskuksiin ja kartanomiljöisiin sekä Hämeen ”keskivertosuomalaiseen” maalaismaisemaan (Häyrynen 2005, 160).

Näiden paikallisten ja ulkopuolisten matkailuorganisaatioiden, yritysten, kaupungin sekä kuvateosten toimittajien laatimien tai laadittamien kuvausten tavoitteena oli paitsi houkutella alueelle matkailijoita myös valistaa ja tehdä tunnetuksi Suomen maisemia kotimaassa ja ulkomailla. Kuvauksissa Savonlinnan seudun maisemat näyttäytyivätkin symbolisessa merkityksessään malliesimerkkinä suomalaisesta maisemasta.

Näihin maisemakuvauxsiin valikoidut ja valikoituneet elementit edustivat pitkälti paikan identiteetin materiaalisia ulottuvuuksia sekä niihin liitettyjä ja niille annettuja toiminnallisia ja symbolisia merkityksiä. Toiminnallisesti kuvauksissa korostui ulkopuolisten katseen kohteena oleminen. Jos kuvauksissa esiintyi ihmisiä, he olivat maisemia näköalapaikoilta ihailevia matkailijoita. Symbolisesti nämä kuvaukset puolestaan kytkivät alueen maisemat ensisijaisesti kansallisiin tavoitteisiin ja merkityksiin. Paikallinen kulttuuri ja identiteetti jäivät käytännössä kokonaan kuvausten ulkopuolelle. Samalla paikkakuvauxsissa tarjottu kuva alueesta (imago) määrittyi pitkälti kansallisesti merkittäväksi maisema- ja matkailukohteeksi.

Kuvio 9. Savonlinnan alue suomalaisena järvimaisemana 1900-luvun alkupuolen paikkakuvauksissa.

Vastaavia kuvauksia Savonlinnan alueen luonnonmaisemista on käytetty koko 1900-luvun ajan ja käytetään edelleen. Kuvaustavoissa ja niiden tulkintakontekstissa on kuitenkin tapahtunut muutoksia, joiden perusteella voidaan muodostaa uusi silmukka Savonlinnan alueen kuvaamisen kudelmaan.

7.1.2 Elämyksellinen maisema ja koskematon luonto

Savonlinnaa ympäröivien luonnonmaisemien esittäminen suomalaisena ja siksi suojeltavana maisemana alkoi muuttua 1970-luvulta lähtien. Tuolloin kuvauksiin ilmestyi erityisesti järviluonnon erämaisyyttä korostavia ilmauksia. Esitteisiin tulivat maininnat luonnon esihistoriasta, kuten harjujen muodostumisesta jääkauden jäänteinä, sekä alueen uhanalaisista eläinharvinaisuuksista, saimaanlohesta ja -norpasta. Erityisesti norppa esiintyi sekä valokuvissa että piirrettynä hahmona käytännössä kaikissa 1980-luvun loppupuolen esitteissä. Teksteissä kerrottiin lajin historiasta ja korostettiin sen uhanalaisuutta.

Alueen vesistöjä luonnehdittiin muun muassa sanoin *kirkas* ja *puhdas*. Nämä kuvaustavat jatkuivat myös 1980-luvulla, jolloin alueen luonnosta käytettiin muun muassa ilmaisuja *Euroopan kaunein ja puhtain* sekä *koskematon* (esim. Savonlinna

– Bravo! 1988). Samalla järvimatkailu kuvattiin kansainvälisestäikin arvostetuksi luontoelämykseksi:

Ahtautuvassa maailmassa meidän vesireittiemme kaltaista rakkautta kaipailaan ja pidetään yhä harvinaisempuna luonnonrikkautena. Matkailukohteina ne ovat tavoitelluimpia – ja meillähän ne ovat omassa maassa, emme joudu hakemaan niitä valuuttamatkojen takaa. (Lomasuomi 1985.)

Luonnon puhtauden ja alkuperäisyyden teema jatkui myös 1990-luvun esitteissä. Tuolloin ympäristöä saatettiin kuvata jopa varsin luonnontieteelliseen tyyliin:

Alueen vedet ovat luonnostaan niukkaravinteisia ja soilta peräisin olevan humuksen lievästi ruskeaksi värjäämiä lukuun ottamatta Pihlajaveden itäpähän laskevaa, kirkkaudeltaan ja muikeistaan kuulua Puruvettä, jonka Punkaharju salpaa taakseen. Savonlinnan alueen vedet sijoittuvat veden laadun osalta luokkaan I erinomainen... (Savonlinna – Alueen luontomatkailukohteet 1996.)

Erityisesti järviluonnon puhtauteen ja ainutlaatuisuuteen on viitattu myös 2000-luvun esitteissä. Aikaisempien, varsin ekologisten painotusten sijasta nämä ominaisuudet on kuitenkin yhä useammin yhdistetty luonnon ja luontomatkailupalvelujen tarjoamiin elämyksiin:

Savonlinnan seudulla luonto on läsnä kaikkialla. Luonnon rikkautta vaalitaan alueen kahdessa kansallispuistossa sekä pienemmillä luonnonsuojelualueilla ja järviluontoon erikoistuneissa luontokeskuksissa. (Savonlinnan seutu 2002.)

Luonnon puhtauteen ja aitouteen liittyvien merkitysten ohella erityisesti 1980-luvulta lähtien kuvaukset ovat usein nostaneet voimakkaasti esiin maiseman esteettisen arvon. Samalla on jälleen korostettu myös maisemien kansallista merkitystä. Esitteissä muun muassa Punkaharjun on kerrottu olevan *suomalaista luontoa kauneimmillaan* sekä *luonnonkauneudesta* jo J.L. Runebergin ja Sakari Topeliuksen *ylistämä* (Savonlinna 1983; Savonlinna – Bravo! 1988). Harjun merkitystä suomalaisena *kansallismaisemana* on esitelty esimerkiksi vuoden 1995 ”Iloista lomaa Itä-Suomessa” -esitteen otsikon, *Punkaharju – ei vettä rantaa rakkaampaa* tapaan. Vastaavalla tavalla on kuvattu myös Savonlinnan kaupunkia ympäröiviä järvimaisemia. Esimerkiksi vuoden 1993 ”Savonlinna – Bravo!” -esitteessä siteerattiin Eino Leinon runoa ”Hymni” (1898) poetisoimaan maiseman kauneutta:

*Ja ootteko menneet milloinkaan
te aamulla järven rantaan,
kun aurinko nousut on aalloistaan?
Vesi välkkyikö tyynenä heijastuin,
sumun keskeltä nousiko seijastuin,
sadun saaret, niemet ne terheniset?
Sitä utua unhoita et. (Leino 1898,
sit. Savonlinna – Bravo! 1993)*

Sekä Punkaharjua että yleensäkin järvimaisemaa esittävässä kuvissa yleinen kuvakulma on ollut viime vuosisadan vaihteen karelianististen maisemakuvausten tapaan korkealta kalliolta avautuva maisemapanoraama. Usein näissä kuvissa on näkynyt myös ihminen tai ihmisiä maisemaa ihailmassa. Kuvissa esiteltyjen maisemien kauneutta on luonnehdittu muun muassa termein: *henkeäsalpaavan tai viekoittelevan kaunis, maalauksellinen, luonnon luomaa taidetta ja niin kaunista kuin luonto osaa* (Savonlinna – Bravo! 1993; Savonlinna this week 11.–17.7.1994; Iloista lomaa Itä-Suomessa 1995). (Kuva 4.) Myös Olavinlinna on näyttäytynyt esitekuvin 1900-luvun alun tapaan jyhkeänä ja usein salaperäisen romanttisena iltavalaistuksessa tai kuutamolla. Sen kansalliseen merkitykseen on viitattu muun muassa kuvilla, joissa yhdessä linnan torneista liehuu Suomen lippu taustanaan sinitaivas (ks. kuva 1, luku 1) (esim. Savonlinna – Bravo! 1996; Savonlinna – Lomaseutu 2005). Näiden maisemakuvausten osalta käytännössä samat teemat ja kuvaustavat ovat toistuneet myös analysoiduissa kuvateoksissa.

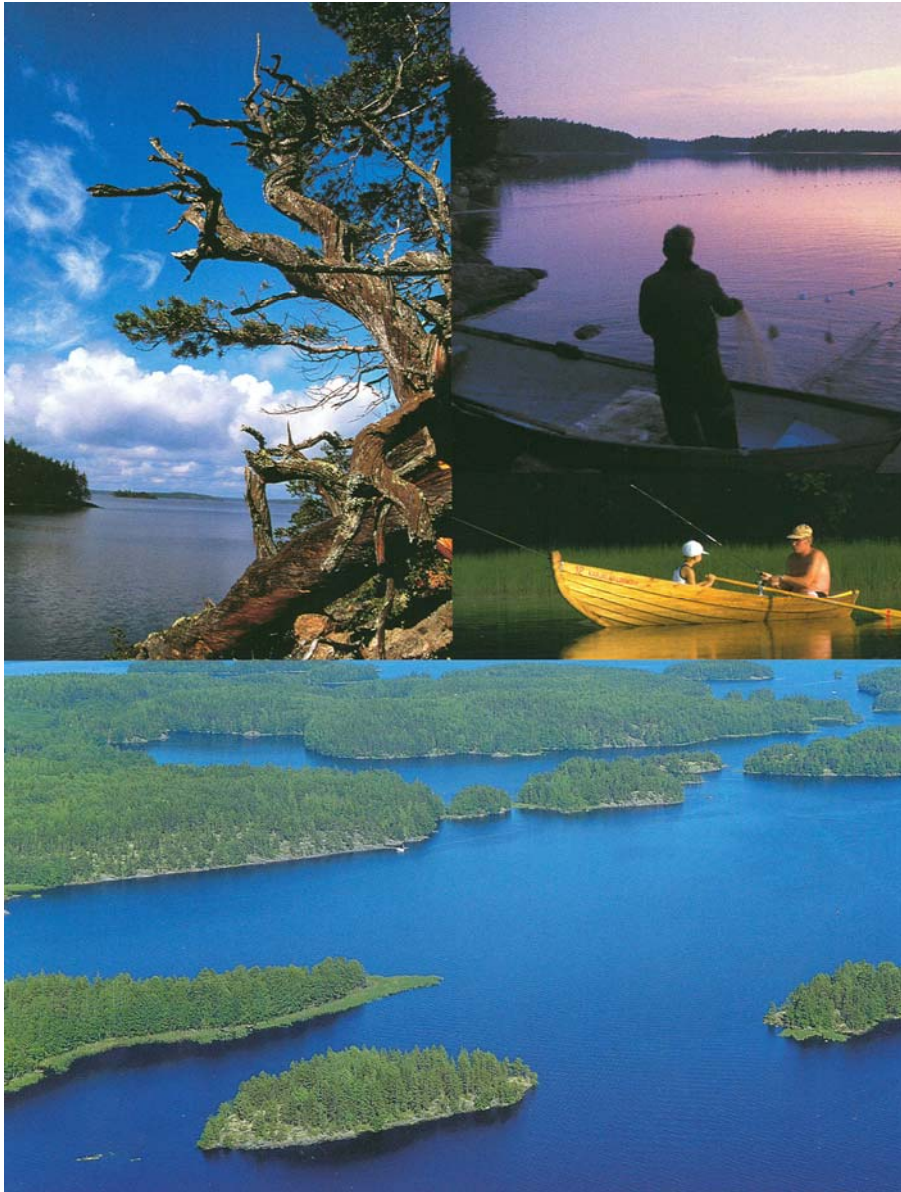
Nämä 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun kuvaukset voidaan nähdä osaltaan jatkumona 1900-luvun alkupuolen esitystavoille. Toisaalta uudempia kuvauksia voidaan kuitenkin analysoida omana paikan kuvaamisen kudelman silmukkana, jonka taustalta on löydettävissä uusia kansainvälisistä vaikutteista kertovia merkityksiä. Nämä ovat osaltaan myös muuttaneet kuvausten tapoja ja sitä, millaiseksi alueen identiteetti ja imago kuvauksissa määrittivät.

Länsimaissa 1960-luvulta lähtien virinnyt ympäristötietoisuus toi myös Savonlinnan kuvauksiin maininnat ympäristön, erityisesti järviluonnon, puhtaudesta. Selvimmin tämä näkyi 1980-luvulla, jolloin uhanalainen saimaannorppa nostettiin esitteissä alueen symboliksi (ks. Pitkänen & Vepsäläinen 2006, 77–78; Tonder 2005, 90). Varsinaisesta ympäristönsuojelun diskurssista kertovat viittaukset olivat kuitenkin Savonlinnan kuvauksissa varsin vähäisiä. Esimerkiksi maininnat vesistöjen pilaantumisesta ja modernista puhdistusteknologiasta jäivät aineistossa olemattomiksi huolimatta siitä, että kaupungin rantavedet olivat vielä 1970-luvun alussa pahoin likaantuneita johtuen vesistöön lasketuista jätevesistä (Vehviläinen 1978, 672). Sen sijaan ympäristödiskurssi yhdistyi Savonlinnan paikkakuvauksissa varsin pian alueen maisemakuvauskuviin. Järviympäristö esitettiin puhtaana ja aitona erämaana. 1980- ja 1990-lukujen taitteessa tätä kuvaustapaa tuki myös kansallisen ympäristöhuomion kiinnittyminen luonnonsuojelun alueiden kohtaloon sekä erämaiden ja vanhojen metsien suojelun kysymyksiin, joissa alkuperäinen luonto ja kulttuuriarvot tulivat huomion keskipisteeseen (Väliaverron 1996, 84; Rannikko 1995, 74).

Viime aikoina ympäristön laatu on liitetty entistä tiiviimmin ihmisten luontokokemuksiin (Buttimer 1998, 14). Erilaisten luonnonympäristöjen arvostaminen on yhä selkeämmin yhteydessä jälkimoderneihin arvoihin nojaaviin "aitoutta" ja puhautta korostaviin sekä elämyksellistä kokemista painottaviin mielikuviin (Cloke 1999, 262). Nämä arvostukset ovat näkyneet Savonlinnan kuvauksissa luonnon tarjoamista elämyksistä nauttivina ihmisinä.

Toisaalta Savonlinnan ja sen lähiseudun luonnonmaisemien kuvaustapojen säilyminen lähes muuttumattomina 1900-luvun alusta aina nykypäiviin saakka kertoo siitä, että perinteiset kansallismaisemat ovat säilyttäneet arvonsa osana suomalaisten yhteistä elämysmaailmaa (Häyrynen 2000, 44). Määrittelystään lähtien nämä

tietyt maisematyypit ja niitä edustaneet paikat ovat kantaneet kansallisen maiseman statusta, ja näitä mielikuvia on uusinnettu sukupolvesta toiseen erilaisissa kulttuurin tuotteissa. Voidaan väittää, että yhä edelleen suomalaiset tunnistavat esimerkiksi Kolin tai Punkaharjun maisemien sekä Olavinlinnan kansalliset merkitykset. (ks. Pitkänen & Vepsäläinen 2006, 73–74; Jokinen & Saaristo 2002, 42–44.)

Kuva 4. Savonlinnan seudun järviluonnon puhtaudesta ja aitoudesta viestivät 2000-luvun esitteissä kuvat erämaisista järvimaisemista ja niihin liittyvistä elämyksistä, kuten tässä ”Savonlinnan seutu 2002” -esitteen yhden sivun kuvakollaasissa.

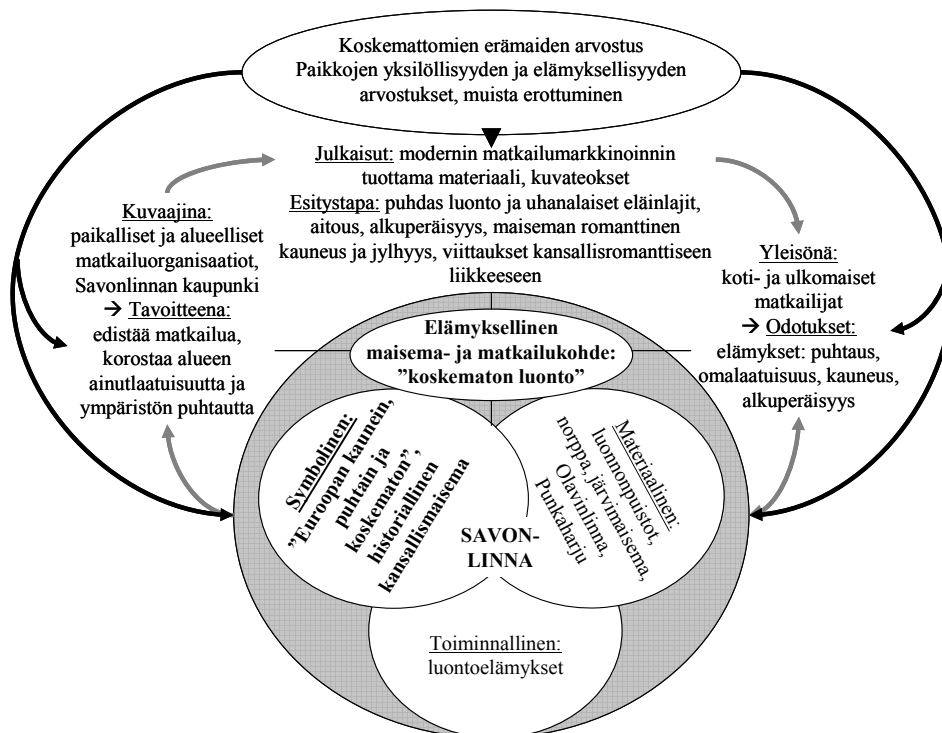
Suomalaisia kansallismaisemia tutkinut Maunu Häyrynen (2000, 42–44) on kuitenkin todennut, että näiden kuvastojen merkityksen kansallisen identiteetin rakentamisessa voi katsoa hälvenneen viimeistään 1960-luvulta lähtien. Tästä huolimatta kuvastoja käytetään ahkerasti. Häyrysen mukaan kansallismaisemakuvastoomme kuuluukin tällä hetkellä viime vuosisadan vaihteen kansallisromanttisen innostuksen nostalgisointi. Tämä on selvästi nähtävissä myös Savonlinnan alueen maisemakuvauksissa. Näiden maisemien kansallisen merkityksen uusi korostuminen voidaan nähdä ei niinkään osana kansallista projektia, vaan pikemminkin osana paikallisten identiteettien ja kulttuurien merkityksen korostumista vastapainona globalisaatioketjulle (Williams 2002, 357–358). Samalla myös kansalliseen maisemakuvastoon kuuluneet kohteet ovat saaneet uusia tulkintoja ja vertailukohteita kansainvälisestä kontekstista (Häyrynen 2000, 44). Savonlinnan osalta osoituksena tästä kansallisten maisemien merkitysten uudeltaisesta kansainvälistymisestä voidaan pitää esimerkiksi viime vuosina käytyä keskustelua alueen osallistumisesta Saimaan–Pielisen-järvialueen maailmanperintöhankkeeseen.

Savonlinnaa ympäröivien maisemien voidaan katsoa tarjoavan kulttuuristen merkitystensä ja esteettisyytensä vuoksi elementtejä, joita voidaan hyödyntää markkinoitaessa aluetta aitona ja eksoottisena. Tällöin ei enää ole kyse siitä, että maisema liitettäisiin erityisesti suomalaisuuteen tai kansallisen identiteetin ja kansallisvaltion vahvistamiseen. Sen sijaan maisemien avulla pyritään luomaan ja viestittämään paikan omaleimaisuutta suhteessa ympäröivään alueeseen ja muihin vastaaviin paikkoihin maailmassa.

Kuvio 10 havainnollistaa tätä Savonlinnaa ympäröivien maisemien kuvaamisen kudelman toista silmukkaa, jossa vanhat kuvausten aiheet ja kuvaustavat säilyvät, mutta saavat uusia jälkimodernin yhteiskunnan ympäristöideologioihin tukeutuvia merkityksiä. Viime vuosituhannen loppupuolen ja 2000-luvun alun Savonlinnan alueen luonnonmaisemien kuvausten voi katsoa kiinnittyneen toisaalta länsimaisen ympäristöherätyksen myötä vahvistuneisiin alkuperäisen luonnon arvostuksiin sekä toisaalta paikkojen keskinäisen kilpailun ja markkinoinnin merkityksen kasvuun ja niihin liittyviin arvostuksiin. Näihin ylipaikallisiin ympäristöideologioihin tukeutuen Savonlinnan alueen perinteisiä maisemakohteita (järvimaisemaa, Olavinlinnaa ja Punkaharjua) on kuvattu aitoina, alkuperäisinä ja puhtaina tuoden samalla esille kohteitten kansallisromanttinen merkitys.

Näiden paikan identiteetin materiaalisten ominaisuuksien esittämisen tarkoituksena on kertoa alueen tarjoamista elämyksellisistä luonnon ainutlaatuisuuteen, puhtauteen ja esteettisyyteen perustuvista luontokokemuksista niin koti- kuin ulkomaisille, aiempaa ympäristötietoisemmille ja yksilöllisempää tarjontaa kaipaaville matkailijoille (toiminnalliset ominaisuudet). Tähän kuvaan kuuluu olennaisena osana alueen luonnon koskemattomuuden illuusion luominen. Maisemakuvissa ei näin ollen esitetä esimerkiksi mökkirantoja tai huviveneitä, jotka ovat merkittävä osa Savonlinnan seudun kesäistä järvimaisemaa. Myös maisemakuvien yhteydessä esitetyt aktiviteetit ovat yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta varsin perinteisiä ja maiseman passiivista ihailua painottavia (onkiminen, soutelu, retkeily, maiseman ihailu kallion laelta). Kuvauksissa korostuu alueen maisemien ja luonnonympäristön rooli ulkopuolisten matkailijoiden katseen kohteena ja viihdykkeenä. Aiemman kansallisen yhtenäisyyden ja kansallishengen nostatuksen sijasta tämän päivän

kuvaukset toimivatkin symbolisten merkitysten osalta lähinnä vastauksena tarpeeseen markkinoida aluetta puhtaana, koskemattomana ja historiallisena kohteena matkailijoille. Näiden kuvausten suhteen Savonlinnan alueen imagon voikin nähdä määrittävän elämykselliseksi maisemakohteeksi.

Kuvio 10. Savonlinna elämyksellisenä koskematonta luontoa edustavana maisema- ja matkailukohteena 1900-luvun loppupuolen ja 2000-luvun alun paikkakuvauksissa.

Savonlinnan aluetta ei kuitenkaan ole kuvattu ainoastaan maisemakohteena. Jo varhaisista kuvauksista lähtien on maisemien rinnalla esitetty runsaasti myös alueen matkailijoille tarjoamia palveluita ja aktiviteetteja. Seuraavassa luvussa tarkastellaankin Savonlinnan alueen kuvaamista ei niinkään ihailtavana maisemana, vaan toiminnallisena matkailukohteena 1900-luvun alusta nykypäivään.

7.2 Matkailukohde

7.2.1 Kylpyläkaupunki

Savonlinnaan suuntautuvan matkailun voimakkaaseen lisääntymiseen 1800- ja 1900-lukujen taitteessa vaikuttivat kansallisromanttisen innoituksen ohella myös matkailijoille tarjottujen palveluiden lisääntyminen ja niiden mainostaminen. Tuolloin Savonlinnaa ympäröivien maisemien lisäksi toisen keskeisen alueen kuvausten teeman muodostivatkin matkailijoille tarjolla olleet kohteet ja palvelut. Ensimmäinen paikka, jonka höyrylaivalla kaupunkiin saapuva matkustaja kaupungista näki, oli luonnollisesti matkustajasatama, joka myös esiintyi jo varhaisimpien julkaisujen kuvamateriaalissa (kuva 5). Sataman kerrottiin muodostavan

... kaupungin keskuksen, jossa elämä on erityisesti aamuisin sangen vilkasta. Täältä lähtevät Saimaan laivareitit eri suuntiin. Ajanmukaiset, siistit ja hyvin varustellut matkustaja-alukset kuljettavat matkustajia etelään, pohjoiseen ja itään. (Savonlinna – Saimens Pärla 1932, suom. MV.)¹²

Merkittävä tutustumiskohde matkailijoille oli Olavinlinna, jota esitemateriaalin lisäksi esiteltiin laajasti myös aikakauden kotiseutukirjoissa. Nämä sisälsivät suhteellisen laajoja esityksiä linnan historiasta ja opastusta linnaan tutustujille. Paitsi nähtävyytenä linna toimi jo tuolloin myös erilaisten tapahtumien, kuten Aino Acktén organisoimien oopperajuhlien järjestämipaikkana (Mutka & Valkonen 1996, 20).

Varsinaisen matkailukaupungin leiman Savonlinnalle antoi kuitenkin Olavin Kylpylä ja sen välittömässä läheisyydessä Sulosaarella sijainneet varakkaiden kylpylävieraiden vuokraamat huvilat. Kylpylän alue ulkomaisine vieraineen oli Suomen oloissa hyvin erityislaatuinen matkakohde, joka luonnollisesti oli näyttävästi esillä myös kaupungin kuvauksissa (kuva 6). Kylpylän ulkomaiseen vierasjoukkoon kuului erityisesti venäläistä yläluokkaa, jolle Savonlinna muodosti helposti saavutettavan lomakohteen etenkin ensimmäisen maailmansodan aikaan, kun tie Keski-Euroopan kuuluisiin kylpylöihin oli tukossa (Vehviläinen 1978, 150). Vuoden 1900 oppaassa kylpylän ja sen läheisyydessä sijainneen kasinon matkailijoille tarjoamista palveluista ja ympäröivästä puistoalueesta kerrottiin seuraavasti:

Rakennettuna uudenaikaisten periaatteiden mukaan on kylpylaitoksella aistikas ulkoasu yhteydessä tarkoituksenmukaisen sisustan kanssa ja täyttää se nyt ... kaikki kohdulliset vaatimukset, joita voi odottaa uudenaikaiselta mukavasti sisustetulta kylpyläi-

¹² “I hamnen, stadens centrum, är livet särskilt på morgarna synnerligen livligt. Härifrån utgå Saimensystemets farleder åt olika håll. Tidsenliga propra och välutrustade passagerarångare förmedla trafik åt söder, norr och öster.” (Savonlinna – Saimens Pärla 1932.)

tokselta. Kylpylaitoksen fasaadilla on oivallinen ja tilava veranda joka sadeilmalla on hyvänä kävelypaikkana.

... Kylpylaitoksen välittömässä läheisyydessä on Kasinorakennus, siinä on muun muassa näyttämöllä varustettu suurenmoinen juhlasali, ... korkea kaunis ruokasali, hauska luku- ja sanomalehtihuone y.m. ... Kasinossa on hyvä flyygeli, seurapeliä, sanomalehtiä y.m. kylpyvieraitten käytettäväksi. Koko kasino verannoineen on valaistu acetyleeni kaasulla

Kylpylaitoksen musiikki-paviljongissa soittaa hyvä torviseitsikko joka päivä viisi tuntia. Kerran viikossa pannaan kylpylaitoksen iltama toimeen. Keilarata sekä lawn tennis ja krocketkenttä on puistossa käytettävänä.

... Puistolla, joka ympäröi kylpylaitosta, on kokonaisuudessaan aivan erikoiset ominaisuudet, mitä luonnon ihanuuteen ja vaihtelevuuteen tulee ... .

... Kävelijän on täällä tilaisuus useita eri suuntiin vieviä teitä pitkin ohjata askeleensa, joko paikoille, missä miellyttävä hiljaisuus ja varjo tarjoavat lepoa, tai paikoille, missä kauniin luonnon ystävät vastustamattomasti viehättyvät toinen toistaan tuntehikkaammista ja viehättävimmistä maisemista, jotka leviävät silmien eteen ... (Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä 1900, sit. Mutka & Valkonen 1996, 24–25.)

Kylpylä- ja huvilaelämään kuuluivat myös kesäkaudella järjestetyt juhlat, joista yksi tärkeimpiä oli heinäkuun 29. päivänä järjestetty, Savonlinnan syntymäpäiväksi nimetty, Pyhän Olavin päivä. 1900-luvun alussa tuohon juhlaan kuului muun muassa ”venetsialainen regatta”, jossa soihduin valaistut veneet lipuivat saattueena kylpylaitoksen ohitse. (Mutka & Valkonen 1996, 19.) Näiden kohteitten lisäksi esitteissä kerrottiin erilaisista kaupungissa tarjolla olevista majoitus- ja ravitsemispalveluista:

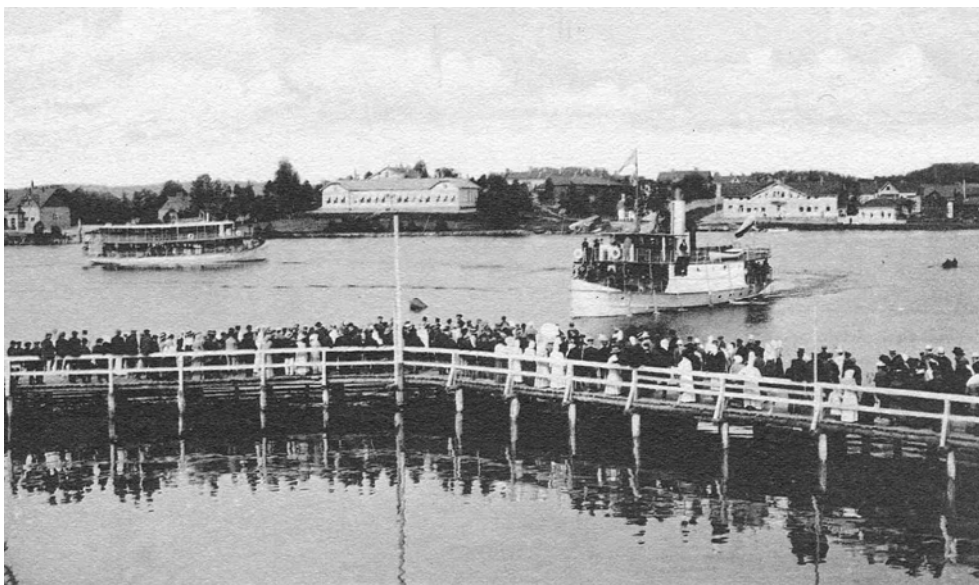
Matkailijahotelli, kaupungin etevin hotelli ja ravintola, vastarakennettu ja kauniisti sijaitseva laivasataman läheisyydessä, sisältää 40 mukavasti sisustettua huonetta, täytteen kaikki nykyajan vaatimukset...

Luonnonihanalla paikalla sijaitseva Kasino Matkailijahotellin ja Kylpylaitoksen läheisyydessä, sulkeutuvat arv. yleisön suosioon. Ensi luokan ruoka, ravintola ja viinikellari. Kieliä taitavat ja nopsat palvelijat. Vahtimestari vastassa joka laivalla. Täysi- ja puolihoidtoa saatavissa. Ruokaa à la Carte tarjotaan koko päivän. (Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä 1900, vuoden 1902 lisäys, sit. Mutka & Valkonen 1996, 27.)

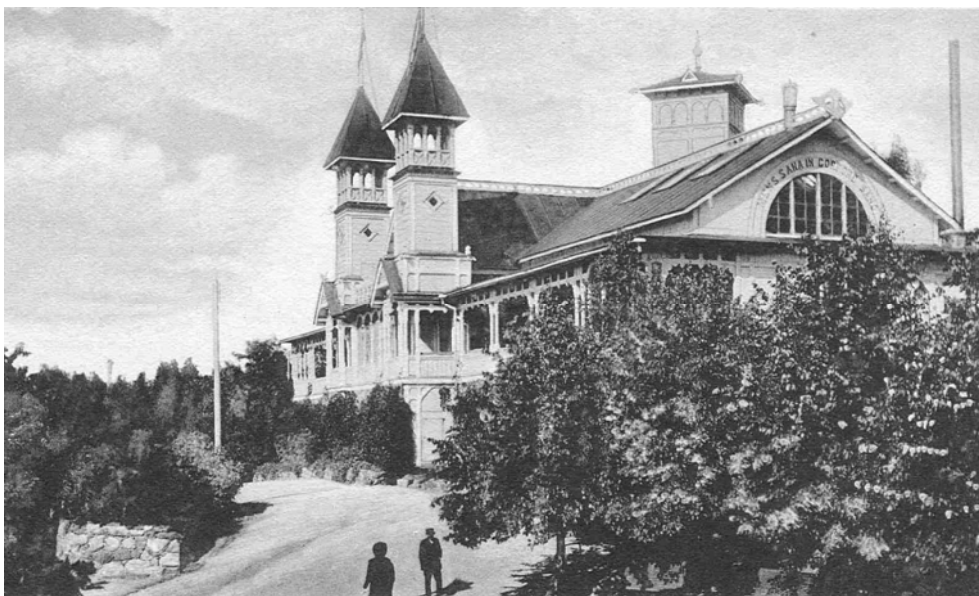
Vielä maailmansotien välisenä aikana kylpylän aluetta pidettiin Savonlinnan huvielämän keskuksena huolimatta siitä, että Suomen itsenäistymisen myötä paikkakunnalle ei enää saapunut venäläisiä vieraita ja kesäasukkaita (Kauppinen 1998, 10; Mutka & Valkonen 1996, 48). Esitteissä kylpylän alue esitettiin rauhaisana rentoutumispaikkana ja vastapainona arjen kiireelle:

Siltojen yhdistämien metsäisten saarten keskellä sijaitsee Pyhän Olavin kylpylä huiiloineen ja muine mukavuuksineen; viihtyisä ja rauhaisa vapaa-ajan viettopaikka työn raskauttamille ja uuvuttamille. Myös muille piristystä tarjoavat kylpylaitoksen monet terveyskylvyt tai pulahdus viileään veteen. (Savonlinna – Saimens Pärlä 1932, suom. Pia Martikainen.)

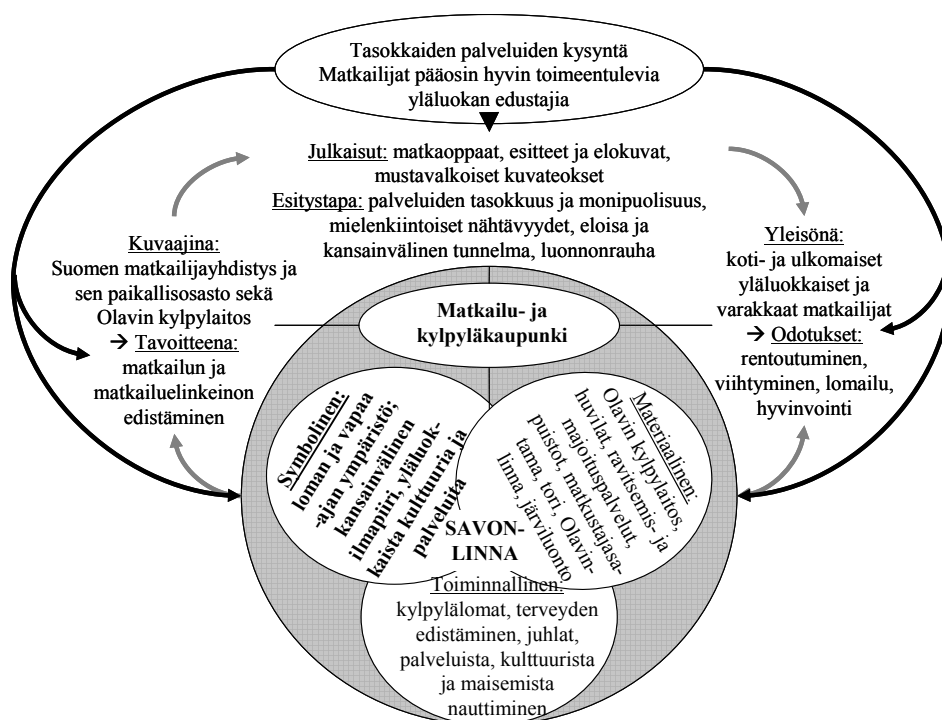
Kuva 5. Vilkas matkustajasatama ja tori muodostuivat jo 1900-luvun alun kuvauksissa Savonlinnan tavaramerkeiksi (Savonlinna – Nyslott, Punkaharju 1916).

Kuva 6. Olavin kylpylä ympäröivine puistoalueineen oli 1800- ja 1900-lukujen taitteessa suosittu kohde erityisesti varakkaille ja yläluokkaa edustaville kylpylävieraille (Savonlinna – Nyslott, Punkaharju 1916).

Kuvio 11 esittää Savonlinnan alueen kuvaamisen kudelman silmukkaa, jossa kansallisromanttisen ihailun kohteena olevien maisemien keskellä sijaitseva kaupunki esitettiin matkailukaupunkina, jolla oli tarjottavanaan upeiden maisemien lisäksi

myös palveluja ja kylpyläelämää. Kuvauksissa kaupunkiin perustetut majoitus- ja ravitsemispalvelut sekä matkailijoille tarjolla olevat harrastusmahdollisuudet ja tutustumiskohteet, erityisesti Olavin kylpylä ja Olavinlinna (materiaaliset ominaisuudet), esitettiin mahdollisuuksina viettää terveellistä ja rentouttavaa lomaa sekä nauttia maisemista, kulttuuriinnista ja juhlista (toiminnalliset ominaisuudet). Samalla nämä matkailuelinkeinon kehitykseen ja matkailijoiden lisääntyneisiin vaatimuksiin kytkeytyvät kuvaustavat määrittivät kaupungin niin palveluiden ja kulttuuritarjonnan kuin luonnonympäristönsä osalta ensisijaisesti loman ja vapaa-ajan ympäristöksi (symboliset merkitykset). Tämä ympäristö oli kuitenkin suunnattu ensisijaisesti yläluokkaisille ja varakkaille matkailijoille. Paikalliset ihmiset esiintyivät kuvauksissa matkailijoita palvelevina hotelli- ja ravintolahenkilökuntana, ajureina, kylvettäjinä ja oppaina. Näiden kuvausten voikin katsoa luoneen Savonlinnalle imagoa kansainvälisenä matkailu- ja kylpyläkaupunkina.

Kuvio 11. Savonlinna matkailu- ja kylpyläkaupunkina 1900-luvun alun paikkakuvauksissa.

Jo 1900-luvun alkuvuosikymmeninä ja erityisesti toisen maailmasodan jälkeen näissä Savonlinnan matkailukaupungin kuvauksissa alkoi tapahtua muutoksia, jotka ovat pitkälti kytköksissä yleisempään matkailun kehitykseen. Näitä kuvauksia on tulkittu seuraavassa luvussa omana paikan kuvaamisen kudelman silmukkanaan.

7.2.2 Kaiken kansan lomakohde

Sotavuosina matkailu oli maassamme vähäistä ja monet matkailukohteet olivat sotilaskäytössä. Esimerkiksi Punkaharjun Finlandia-hotelli toimi sotilassairaalana. Myöskään välirauhan aikaan suomalaisilla ei juuri ollut mahdollisuuksia matkustaa ulkomaille, joten kotimaanmatkailua pyrittiin elvyttämään vanhalla ”tunne maasi” -ajattelulla. Tässä yhteydessä muun muassa Savonlinnaa mainostettiin ”Pohjolan Venetsiana”. (Hirn & Markkanen 1987, 324.)

Toisen maailmansodan jälkeen tapahtunut yleinen vaurastuminen ja lomalainsäädännön kehittyminen sekä muun muassa linja-autoliikenteen ja yksityisautoilun kasvu johtivat kotimaanmatkailun yleistymiseen eri kansanluokkien parissa. Tämä näkyi Savonlinnan kuvauksissa muun muassa liikenneyhteyksien ja saavutettavuuden korostamisena (kuva 7). Erityisen suosittuja olivat niin sanotut rengasmatkat, joissa yhdistettiin rautatie- ja vesireittejä. Myös Saimaan eri kaupunkien ja nähtävyyksien kautta kiertäneet matkareitit saavuttivat suuren suosion. (Ks. Pönni 2000, 24; Eskola 1997, 75–83.)

Savonlinnan esitteissä nämä muutokset näkyivät 1950-luvulle tultaessa muun muassa järviristeilyjen mainostamisena ”kaiken kansan” matkailumuotona (kuva 12). Höyrylaivaesitteet kuvasivat risteilyjä upeiden maisemien ihailun ohella arjen rentouttavana vastapainona, jossa *nykyajan kuluttava kiire ja kiihkeä työ on jätetty rannalle* (Saimaa – Suomen laajin järvimatkailukohde 1956). Risteilyjen suosion myötä myös useiden Saimaan matkustajalavareittien solmukohdassa sijaitseva Savonlinnan matkustajasatama ja sen yhteydessä oleva kauppatori säilyttivät maineensa vilkkaana ja eksoottisenakin matkailijoiden ja paikallisten ihmisten kohtaamispaikkana, jossa voi saada:

... eloisimman ja mielenkiintoisimman kuvan elämästä Savonlinnassa. Useimpina aamuina on koko pitkä laiturinsivu täynnä laivoja, jotka ovat tuoneet eri reiteiltä mukanaan matkailijoita sekä maaseutuväestöä kaupunkiasioilleen. Kansanelämään tutustumista harrastava matkailija voi silloin helposti saada läpileikkauksen melkeinpä koko seudun väestöstä. (Savonlinna ympäristöineen 1949; 1959.)

Vähitellen rengasmatkat alkoivat kuitenkin väistyä muiden kotimaanmatkailun muotojen kasvattaessa suosiotaan. Nämä uudet matkailun muodot näkyivät myös Savonlinnan kuvauksissa. Kesämökkeilystä tuli 1950-luvulta lähtien yhä useamman kaupunkilaisen vapaa-ajan harrastus, joka johti ennennäkemättömään mökkien rakentamistahtiin 1960- ja 1970-luvuilla (Kuva 1996, 77; Vuori 1996, 42–43). Jo 1950-luvulta lähtien Savonlinnan alueen kuvauksissa onkin esitelty rantaelämää, -saunoja ja -mökkejä (esim. Savonlinna 1950-luku; Sinisen Saimaan Sääminki 1968). Niin ikään leirintämatkailun suosion kasvaessa 1960- ja 1970-luvuilla kuvauksissa esiteltiin usein leirintäalueita ja retkeilijöitä. Uusien matkailun muotojen ohella kuvauksiin tulivat myös uudet matkailijaryhmät, erityisesti nuorisot. (Kuva 8.)

Näiden matkailijaryhmien ja matkailun muotojen muutosten ohella sotien jälkeen julkaistuja esitteitä luonnehti matkailijoille tarjolla olevien aktiviteettien mää-

rän jatkuva lisääntyminen. Jo 1950-luvulla Savonlinnan alueen matkailuaktiviteettien moninaisuutta mainostettiin seuraavasti:

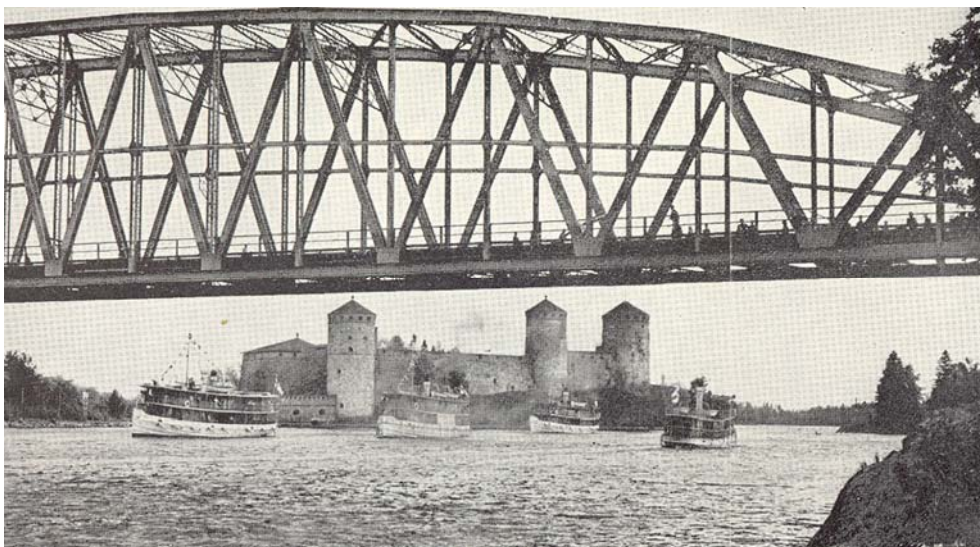
Jokainen matkailija löytää Savonlinnasta sopivia kohteita; panipa hän pääpainon täydelliselle lomailijan levolle, urheilemalla rentoutumiselle, retkeilylle maitse tai vesitse, historiallisille muistomerkeille, kalastamiselle tai viehättäville maisemille (Savonlinna – Saarien ja salmien kaupunki 1950-luku).

Vapaa-ajan harrastusten kasvava merkitys näkyi myös aikakauden kuvateoksissa. Erityisesti Helsingin olympialaisten aattona vuonna 1951 julkaistussa teoksessa esiteltiin lukuisin kuvin erilaisia, niin itse savonlinnalaisten kuin matkailijoidenkin harrastamia kesä- ja talviurheilulajeja sekä näitä varten rakennettuja liikuntapaikkoja (Mäkinen 1951). (Kuva 9.)

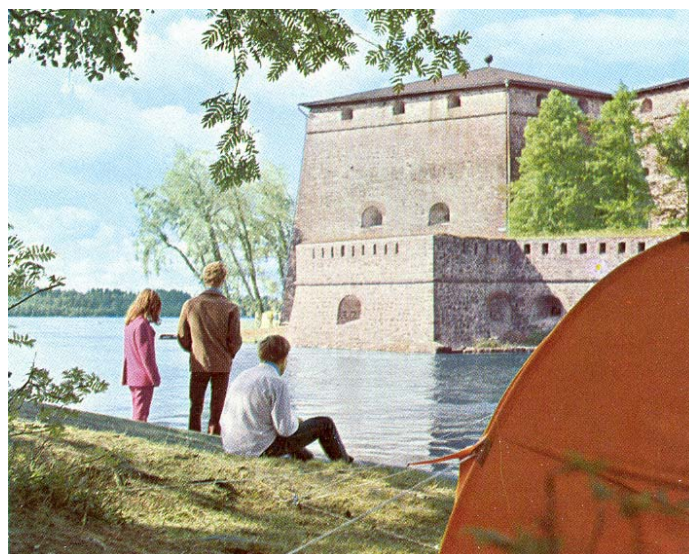
Samaan aikaan kylpylän merkitys matkailukohteena väheni ja sen toiminta hiiptui lopulta kokonaan 1960-luvulle tultaessa (Mutka & Valkonen 1996, 51–54). Savonlinnassa ryhdyttiinkin 1950-luvulta lähtien aktiivisesti kehittämään uusia tapahtumia matkailijoiden houkuttelemiseksi. Vuosikymmenen kuluessa perustettiin muun muassa varsin paljon kansallista ja kansainvälistäkin huomiota osakseen saaneet Savonlinnan musiikkipäivät, joiden pohjalta syntyivät vuonna 1967 oopperajuhlat. Tarjonta laajeni myös talvikauteen, kun paikkakunnalle valmistui vuonna 1965 Aholahden talviurheilukeskus ja vuosikymmenen lopulla avattiin uusi ajanmukainen kylpylä. (Vehviläinen 1978, 654, 699,704.) Uudistukset näkyivät luonnollisesti esitemateriaalissa, mutta myös kuvateoksissa, joissa etenkin talviurheilukeskus esitettiin merkittävänä savonlinnalaisten harrastuspaikkana.

Tehdyt matkailun kehittämistoimet heijastivat aikakauden yleistä suhtautumista matkailuun. Matkailu oli alettu nähdä osana kansalaisten hyvinvointia. Samalla sen aluetaloudellinen merkitys tiedostettiin ja sitä pyrittiin edistämään niin kuntien ja maakuntien kuin valtionkin tasolla. (Hirn & Markkanen 1987, 333–334.) Erilaisten matkailun muotojen syntyyn vaikutti osaltaan myös suomalaisen yhteiskunnan nopea kaupungistumiskehitys. Myös Savonlinnan alue edusti monille ”kotiseutua”, jonne 1960-luvun lopun ja 1970-luvun alun suuren muuton aikana kaupunkilaistuneet halusivat palata loma-aikoina (ks. Kolbe 1999, 168–169; Eskola 1997, 87).

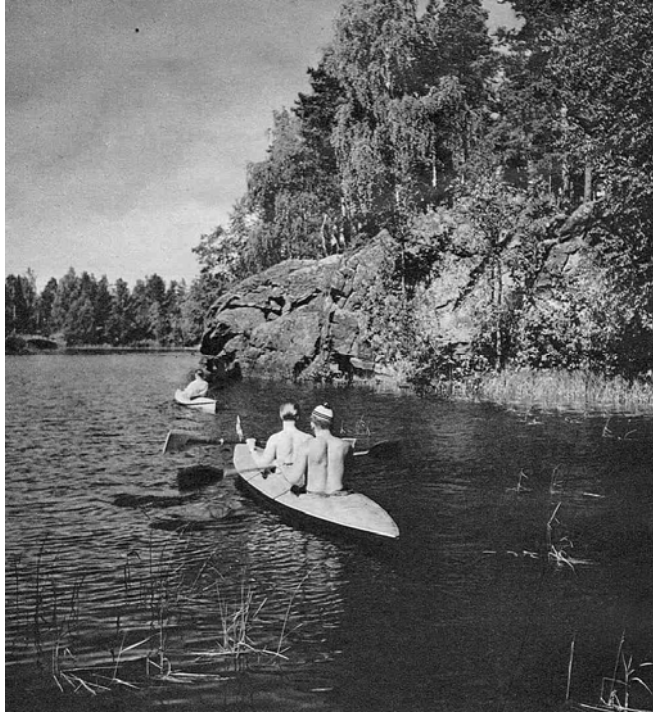
Kansallisten tekijöiden ohella Savonlinnan kuvauksia loman ja vapaa-ajan ympäristönä voidaan tulkita myös laajemmassa, länsimaisten yhteiskuntien kaupungistumiskehityksen myötä syntyneiden ympäristöideologioiden kontekstissa. Monissa tutkimuksissa on todettu, että länsimaisissa yhteiskunnissa maaseudusta muodostui 1800-luvulta lähtien paikka, jonne hakeudutaan, kun halutaan päästä pois kaupungista puhtaaseen ilmaan ja luontoon (Short 1991, 77). Tämän seurauksena kuva maaseudusta on muodostunut lomakokemusten kautta positiiviseksi vapaa-ajanympäristöksi ja kaupunkiarjen rutiinien vastapainoksi (Cosgrove 1984, 263). (Ks. myös Lukkarinen 2004, 68.) Kyseessä on ideaalinen maaseutukuva, joka on voinut kohdistua hyvin erilaisiin ympäristöihin aina erämaista pikkukaupunkeihin (Bunce 1994, 4, Short 1991, 41). Näistä lähtökohdista tulkittuna Savonlinna näyttäytyi kuvauksissaan maaseutuideaalin mukaisesti esteettisenä, rauhallisena ja nostalgisena vapaa-ajanympäristönä ja vastapainona arjelle jossain suuremmissa kaupungeissa.

Kuva 7. Liikenneyhteysien paraneminen ja tarve korostaa kaupungin hyvää saavutettavuutta näkyi 1900-luvun alkuvuosikymmeninä myös Savonlinnan kuvauksissa (Savonlinna – Saarien ja salmien kaupunki, 1950-luku).

Kuva 8. Leirintämatkailun suosion kasvu näkyi Savonlinnan esitteissä erityisesti 1960- ja 1970 -luvuilla. Samalla kuvauksissa alkoi esiintyä erilaisia matkailijaryhmiä, kuten tässä nuorisoa (Friendly Finland 1968).

Kuva 9. Jo 1950-luvulta lähtien Savonlinnan kuvauksissa on esitetty enenevässä määrin erilaisia vapaa-ajan- ja matkailuaktiviteetteja (Mäkinen & Auvinen 1951, 50).

Kuvio 12 kuvaa tätä Savonlinnan kuvaamisen silmukkaa, jossa kaupunkia määriteltiin suhteessa kansallisen vaurastumisen ja kaupungistumiskehityksen synnyttämiin matkailun muotoihin sekä niin sanotun maaseutuideaalin mukaisia ympäristöjä ihannoiviin ympäristöideologioihin. Savonlinna tutustuville tarjottiin sen materiaalisista ja toiminnallisista ominaisuuksista elementtejä, jotka korostivat paitsi paikkakunnan merkitystä monipuolisena vapaa-ajan vieton ja matkailun kohteena myös nostalgisena ”kotiseutuna” (symboliset merkitykset). Samalla paikalliset ihmiset ja kulttuuri esitettiin toisaalta nostalgisina tai eksoottisina ”nähtävyyksinä” sekä toisaalta vapaa-ajan tarjonnasta nauttivana yleisönä. Näiden kuvausten kautta kaupungin imago määrittyi lomakohteeksi kaikelle kansalle.

tustottumuksissa ja vapaa-ajan vietossa tapahtuneisiin muutoksiin. Murroskohdan muodostaa 1970-luku, jolloin suomalaisten ulkomaanmatkailu alkoi yleistyä voimakkaasti. Tämä johti 1980-luvulle tultaessa tilanteeseen, jossa kotimaiset matkakohteet joutuivat kilpailemaan paitsi keskenään myös ulkomaisten lomakohteitten kanssa. (Krohn 1991, 187; Hirn & Markkanen 1987, 369.)

Tämä näkyi Savonlinnan alueen kuvauksissa pyrkimyksenä esittää alue ulkomaisten matkakohteiden veroisena. Kuvauksissa esiintyi myös varsin suoria vertauksia etelän aurinkorantoihin (kuva 10) tai muihin tunnettuihin matkakohteisiin. Esimerkiksi vuoden 1983 ”Savonlinna”-esitteen mukaan *Venetsiassa ja Savonlinnassa kiertoajelu tehdään vetten päällä*. Lainaus muodostaa takauman sotavuosien ja välirauhan aikaiseen mainontaan, jossa Savonlinnaa kutsuttiin ”Pohjolan Venetsiaksi”. Tuolloin tavoitteena oli osoittaa, että myös kotimaasta voi löytää mielenkiintoisia matkakohteita. Kuvaukset tukivat erityisesti Suomen määrittelyä kansakuntana muiden Euroopan valtioiden joukossa. (Hirn & Markkanen 1987, 328.) Uudempaan ”Venetsia”-vertaukseen liittyi puolestaan selkeästi pyrkimys määritellä Savonlinnaa matkailukaupunkina muiden eurooppalaisten matkakohteitten rinnalla.

Tässä tarkoituksessa matkailijat on sittemmin pyritty vakuuttamaan siitä, että alueella riittää kaikille mielenkiintoista ja kansainväliset mittapuut täyttävää nähtävää ja koettavaa. Esitteissä on lueteltu monipuolisesti alueen palveluita, ravintoloita, majoituspaikkoja, liikuntamahdollisuuksia, kulttuuritarjontaa ja muita aktiviteetteja periaatteella, jokaiselle jotakin:

Loma on oikea aika innostua, iloittaa ja nauttia uusista kokemuksista. Savonlinnan seudulla on paljon virkistäviä tapahtumia ja käyntikohteita, joista monet kiinnostavat niin lapsia kuin aikuisiakin. Kannattaa kokeilla! (Savonlinna – Bravo! 1993.)

Kulttuuritarjonnan osalta oopperajuhlien ja niihin liittyvien oheistapahtumien rinnalla esitteissä on ollut näkyvästi esillä Punkaharjulla sijaitseva taidekeskus Retretti (avattu 1983). Näitä molempia kulttuurikohteita on käytetty usein esitteiden kuvituksessa. Oopperajuhlilta on tyypillisesti esitetty kuvia lavastuksista ja esiintyjistä rooliasuissaan. Retretistä on kuvattu teoksia ja luolastoa, jonne näyttelyt sijoittuvat.

Viime aikoina erityisesti 1800- ja 1900-lukujen taitteen kylpylä- ja huvilaelämää ja oopperadiiva Aino Acktén 1900-luvun alussa järjestämiä oopperajuhlia on hyödynnetty esitteissä luomaan kuvaa Savonlinnasta historiallisena matkailukaupunkina (kuva 11). Esimerkiksi vuonna 2002 valmistunutta konsertti- ja kokouskeskusta Savonlinnasalia on markkinoitu seuraavasti:

Savonlinnan Kasinosaarilla ”Onnellisten saarilla” elettiin 1900-luvun alussa vauhdikasta ja kansainvälistä huvilaelämää, josta kiiri huhuja kauas maailmalle: rikkaat pietarilaiset ja kotimaiset kylpylävieraat saapuivat Savonlinnaan virkistäytymään. Kulttuurielämän kehtona toiminut juhlasali on rakennettu uudelleen Savonlinnasalina Wanhan Kasinon kupeeseen ja nostalginen huvilaelämä on saanut entisen ilmeensä takaisin. (Savonlinna à la Carte 2003.)

Vastaavalla tavalla historiaa ja siitä kertovia tarinoita on käytetty myös Olavinlinnaa esittelevissä kuvauksissa. Esimerkiksi 1990-luvulla Olavinlinnan kerrottiin muistuttavan *värikkästä, vaikkakin usein raa’asta menneisyydestä* (Savonlinna –

Bravo! 1996). Linnassa vierailuun on yhdistetty *mahdollisuus saada käsitys menneiden vuosisatojen elämästä* tai jopa *nähdä vilaus linnan kuuluisasta kummituksesta* (Savonlinna Region 1998). Historiaa on myös tuotettu muun muassa Olavinlinnassa tilauksesta järjestetyissä keskiaikaisissa linnanpidoissa (esim. Savonlinna – Bravo! 1993).

Risteilyt kaupunkia ympäröivillä vesillä ovat säilyneet keskeisenä osana kaupungin matkailutarjontaa. Perinteisten maisemaristeilyjen ohella on viime aikoina mainostettu erilaisia teemaristeilyjä ja yksilöllisesti räätälöitäviä tilausristeilyjä, joissa risteilyelämyksensä voi suunnitella itse. Aiemman rauhoittumisen ja maisevien ihailun ohella risteilyt on esitetty tapahtumina, joissa matkailija osallistuu laivalla erilaisiin peleihin ja leikkeihin, nauttii ravintolapalveluista tai tutustuu höyrylaivojen historiaan, tekniikkaan ja eksotiikkaan (kuva 12):

s/s Punkaharju. Aito sisävesihöyrylaiva, jossa koet nostalgisen vanhan ajan tunnelman. (Savonlinnan seutu 2002).

Viime vuosikymmenten kuvauksissa ovat olleet monin tavoin mukana myös monet paikkakunnalla järjestetyt karnevaali- ja kulttuuritapahtumat, kuten Savonlinnan balettijuhlat ja elokuvajuhlat, Olavinpäivän juhlat, Olujaiset, lumenveiston maailmanmestaruuskisat, Saimaa Bailaa -tanssitapahtuma, Kalan Vonkale – kalamarkkinat, Syystulet ja valoregatta sekä kännykänheiton MM-kisat. Nämä tapahtumat ovat olleet paitsi tapoja laajentaa kaupungin matkailutarjontaa eri kohderyhmille, myös yrityksiä laajentaa matkailukautta heinäkuuta pidemmäksi.

Itse kaupungin keskusta, tori, satama ja Linnankatu sekä Olavinlinnalle johtava puistotie ympäröivine palveluineen, on esitetty urbaanina mutta samalla luonnonläheisenä ja historiallisena ympäristönä. Siellä matkailija voi kuljeskella katselemassa kauniita maisemia ja historiallisia kohteita, tehdä ostoksia sekä istuskella nauttimassa ja näyttäytymässä kahviloissa ja terasseilla. Vaikka nämä kuvaukset ovat esiintyneet pääsääntöisesti esitemateriaalissa, on myös kotiseutukirjallisuudesta löydettävissä sama, kansainvälisen matkailukaupungin kuvaa vahvistava sanoma. Esimerkiksi vuoden 1981 kuvateoksessa toria kuvattiin *Savonlinnan sykkiväksi sydämeksi*:

Torikahvilan aurinkovarjon alla tai kalakukkotiskillä kohtaavat oopperalaulaja ja Säämingin saaristosta tullut emäntä, saksalaisturisti ja juhlahameessaan pyörähtelevä romaaninainen, kaikkialla kotonaan oleva amerikkalainen ja innokkaasti kameraansa käyttävä japanilainen.

Tästä kaikesta on tuloksena aidosti elämänläheinen varpusten, ihmisten, kielten, värien, hajujen, mansikoiden, vihannesten, muikkujen, leivonnaisten, antiikkitarvarein ja matkamunistojen sekamelska, joka jää lähtemättömästi kävijän mieleen.

... Savonlinnan torin savolaisessa ja kansainvälisessä hyörinässä on jotain ylivoimaisen omaleimaista. (Jäppinen 1981, 72.)

Esitekuvin on usein käytetty Olavinlinnaa symboloimaan kaupunkia ja osoittamaan erilaisten tapahtumien ja aktiviteettien sekä järviluonnon sijoittumista aivan kaupungin keskustaan. Erityisesti viimeisen vuosikymmenen aikana esitteiden kuvamateriaali on lisääntynyt. Kuvat on usein aseteltu kollaasinomaisesti lomittain tai

samalle sivulle koko sivun täyttäväksi kuvakokonaisuudeksi (kuva 13). Sama pirstaleisuus on näkynyt myös esiteteksteissä:

Loistoa ja draamaa Olavinlinnan näyttämöllä, hikikarpaloita ja voittajan riemua metsissä ja vesillä, lupsakkaa yhdessäoloa ja kaupantekoa pitäjämarkkinoilla ... Kaikkea tätä ja paljon muuta tapahtuu Savonlinnan seudun kesässä. (Iloista lomaa Itä-Suomessa 2003.)

Kaiken kaikkiaan esitteet ovat kuvanneet Savonlinnan kaupunkia paikkana, jossa on käden ulottuvilla kaikki, mitä matkailija voi vain kuvitella tarvitsevansa: palveluita, harrastusmahdollisuuksia, kulttuuria, perinteitä, historiaa ja urbaania tunnelmaa upean luonnon keskellä. Yhä useammin on myös korostettu, että matkailija voi tästä tarjonnasta koota juuri itselleen sopivan yksilöllisen elämispaketin.

Näiden 1900-luvun loppupuolen ja 2000-luvun alun Savonlinnan kaupungin matkailutarjontaa esittelevien kuvausten voikin todeta yleisesti ottaen vastaavan varsin hyvin yleisemmin länsimaisten kaupunkien jälkimodernille paikkamarkkinoinnille ominaisena pidettyjä piirteitä. On katsottu, että etenkin 1980-luvulta lähtien paikkojen mainonta on yhä useammin pyrkinyt vetoamaan itsensä toteuttamiseen ja elämyksellisyyteen liittyviin valintoihin ja arvostuksiin (Mäenpää 1999, 174; Poon 1994, 114–116), joita etsitään erityisesti vapaa-ajan ja matkailun alueilta (Williams 2002; Hopkins 1998b, 68).

Tällaisia yksilöllisten identiteettien luomista ja ilmaisemista tukevia matkailun ja vapaa-ajan vieton muotoja on etsitty muun muassa urbaanien elämäntyylien (hedonismi, viihde, kulttuuri), vastuullisuuden (sosiaalinen, kulttuurinen, ekologinen), itsensä kehittämisen ja hyvinvoinnin (sivistys, terveys, nuoruus) ihanteiden alueilta. Mainokset esittelevät usein erilaisia kulttuuri- ja virkistysmahdollisuuksia, kuten festivaaleja, näyttelyitä, urheilukilpailuita, konsertteja ja konferensseja (Ward 1994, 58; Holcomb 1994, 115). Paikkakunnille yritetään usein myös houkutellessa erilaisia suuren julkisuusarvon omaavia kulttuuri- tai urheilutapahtumia, ja näitä varten rakennetaan usein myös uusia tiloja (Loftman & Nevin 1998, 137–138). Näiden tekijöiden lisäksi mainoksissa käytetään yleisesti lauseita, joilla paikat pyritään sijoittamaan keskelle tai ensimmäiseksi suhteessa muihin (kilpaileviin) paikkoihin (esim. maailman ..., ... ensimmäinen, ... sydämessä, portti ...). Paikkoja yritetään erottaa muista luomalla niille erityisiä symboleja tai metaforia. Mainokset keskittyvät yleensä johonkin tiettyyn paikan ominaisuuteen, jonka voidaan väittää olevan globaalisti tai kansallisesti tunnettu. Tällaisia paikkoja symboloivia ominaisuuksia on etsitty muun muassa niiden musiikki-, viihde- ja urheilutarjonnasta, historiasta tai korkeatasoisesta tutkimuksesta. (Short & Yeong-Hyun 1998, 61, 67.)

Lähestulkoon kaikki nämä ovat olleet edustettuina myös Savonlinnan kaupunkia esittelevissä kuvauksissa. Erityisen matkailuvaltin kaupungille muodostavat kuitenkin oopperajuhlat, jotka ovat tähän päivään mennessä vakiinnuttaneet asemansa kansainvälisesti tunnettuna kulttuuritapahtumana. Samalla ne leimaavat myös voimakkaasti paitsi Savonlinnan matkailua ja matkailumainontaa myös koko kaupungin kuvaamista. Paikkakunta tunnetaan maailmalla nimenomaan oopperajuhlistaan, joiden ”siivellä” alueella on keskimääräistä paremmat mahdollisuudet saada myös muu tarjontansa esille (Virtanen 1998, 58–59).

Jälkimodernissa paikkamarkkinoinnissa käytetään urbaanin kulttuurin ja kaupunkiympäristöjen ohella usein myös erilaisia luontoon ja historiaan liittyviä metaforia ja kuvamateriaalia. Pyrkimyksenä on maisemien kauneuden ja paikan historiallisuuden kautta kuvastaa pysyvyyttä ja jatkuvuutta, joita nykypäivän kiireisten ihmisten oletetaan kaipaavan vastapainoksi kiihkeälle urbaanille elämänrytmille. (Short & Yeong-Hyun 1998, 61–65; Ashworth & Voogd 1990, 116–117.)

Kuten edellä esitetyistä esimerkeistä käy ilmi, myös Savonlinnan kuvauksissa on hyödynnetty kaupungin historiaa. Esitteissä ovat olleet esillä ainakin Olavinlinnan keskiaikainen historia, 1800- ja 1900-lukujen taitteen kylpylä- ja huvilakulttuuri sekä 1900-luvun alkuvuosikymmenten höyrylaivaromantiikka. Nämä kuvaukset edustavat matkailun edistämisen tarpeisiin valikoitua kuvaa paikkakunnan menneisyydestä ja muistuttavat nykymatkailijaa kaupungin eksoottisesta ja ylevästä historiasta linnoituskaupunkina sekä historiallisena matkailukohteena.

Oman laajan kokonaisuutensa Savonlinnaa koskevassa esitemateriaalissa muodostavat luontokuvaukset. Niissä luonnon on kerrottu olevan läsnä sekä itse kaupungissa että erityisesti kaupungin ympäristöön sijoittuvissa kohteissa ja aktiviteeteissa. Erilaisten luontoaktiviteettien ja -kohteitten määrän kasvu onkin leimannut esitemateriaalia erityisesti 1980-luvulta lähtien. Retkeily alueen luonnonpuistojen maisemissa ja erityisesti erilaiset järviympäristössä tapahtuvat harrastukset ovat olleet olennainen osa esitteiden aktiviteettikuvastoa (kuva 14):

Vesihiihto, surffaas, kanoottiretket, purjehdus tai souturetki ahvenkarikolla – kuten haluat. Niin, tai kalareissu isän kanssa, löytöretket nähtävyysskohteissa tai kesätouhut leikkikentillä.

Savonlinnassa tapahtuu myös silloin, kun järvien jääkentillä päivettyy paremmin kuin etelän auringossa, ahven syö halullisena avantoon luiskautettua pilkkiä ja suksi luistaa sekä jäällä että mäkimaisemassa murtomaaladulla. (Savonlinna 1983.)

Nämä erilaiset luonto- ja urheiluaktiviteetit on esitetty 1990-luvulta lähtien yhä useammin osana erilaisia ohjelmalveluita, joita ovat tyypillisesti edustaneet erilaiset opastetut kierrokset järvi- ja metsäluonnossa tai itsenäisemmät kalastus-, melonta- ja vaellusretket sekä talvisin hiihto, lumikenkäkävely ja moottorikelkkailu. Itse luontoon tutustumisen ohella on esitelty Punkaharjulla sijaitsevaa metsämuuseo- ja metsätietokeskusta Lustoaa (valm. 1994) ja Rantasalmella sijaitsevaa Järvi- luonnonkeskusta (valm. 1994). Tavallisempien ohjelmalveluiden lisäksi matkailijoille on erityisesti 2000-luvulla ollut tarjolla esimerkiksi vesiskootteri- tai sukkipotkukelkkaretkiä, öisiä lumikenkäretkiä, erämieskisoja, soutuseikkailuja, vuorenvalloitusta ja keskiaikaisia talvikisoja. Myös tapa, jolla näitä aktiviteetteja mainostetaan, on sekä retorisesti että visuaalisesti aiempaa räväkämpää. Esitteissä lupailaan muun muassa: *äksonia elämään, elämyksiä hurjapäille* (Savonlinnan seutu – talviuutiset 2002–2003). Luontoaktiviteetteihin on yhdistetty toiminnan ja seikkailun ohella *henkinen latautuminen ja mahdollisuus tuntea kuuluvansa luontoon* (Savonlinna – Bravo! 1996; Savonlinna Region 1998) sekä aistia *menneen maailman tunnelmaa kiireisen elämänmenon ulottumattomissa* (Savonlinna à la Carte 2003). Näitä vahvoja elämyksiä on viestitty usein myös esitteiden kuvamateriaalissa (kuva 15).

Kuten kaupunkiympäristön kuvaukset, myös nämä Savonlinnaa ympäröivän luonnon kuvaamisen tavat ovat liitettävissä paikkojen tuotteistamisen ja jälkimodernin paikkamarkkinoinnin kontekstiin. Jälkimodernin paikkamarkkinoinnin vaikutteet eivät olekaan koskeneet yksinomaan kaupunkialueita, vaan myös luonnon- ja maaseutuympäristöjen osalta on viime aikoina noussut yhä merkityksellisemmäksi niiden tuotteistaminen matkailukulutuksen tarpeisiin. Tässä prosessissa hyödynnetään toistuvasti tiettyjä, matkailijoiden oletetusti odottamia ja arvostamia, merkityksiä ja ominaisuuksia. (Hopkins 1998b, 78–79.) Luonnon- ja maaseutuympäristöjen osalta tällaisia on katsottu olevan esimerkiksi mahdollisuus omakohtaisesti luontokokemuksiin ja terveelliseen ulkoilmaelämään turvallisessa ympäristössä. Lisäksi niiden on koettu tarjoavan mahdollisuuden tutustua kulttuuriperintöön ja tuntee kuuluvansa osaksi kulttuurista jatkumoa. (Cloke 1999, 262.) Näiden kokemusten aikaansaamiseksi matkailumarkkinoinnissa tuotetaan kuva luonnonläheisestä, viattomasta, kauniista, hiljaisesta ja pysyvyyttä edustavasta maaseutu- ja luontodyllistä (Cresswell 1999, 231). Onkin katsottu, että matkailumarkkinoinnissa luonto- ja maaseutualueet näyttäytyvät usein kaupunkilaisten matkailijoiden romanttisten odotusten mukaisesti mennyttä aikaa edustavana vastakohtana urbaaneille kulttuureille ja ympäristöille (Hopkins 1998b, 78–79).

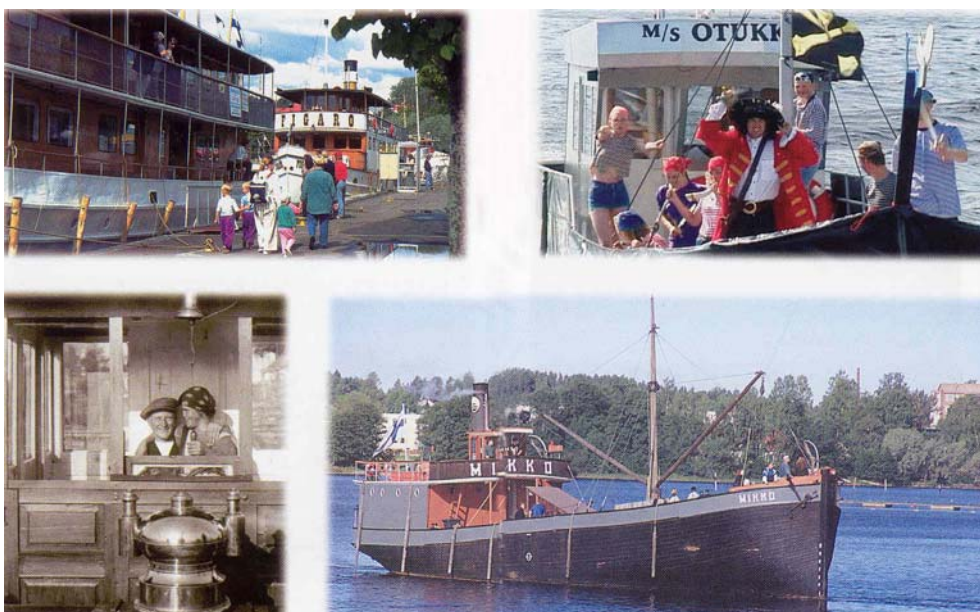
Näiden matkailijoiden arvostuksiin vaikuttaneiden kulutuksen ja vapaa-ajan vieton alueilla tapahtuneiden muutosten ohella Savonlinnan viimeaikaisia esitekuvauksia selittävät osaltaan myös matkailuelinkeinossa ja aluetaloudessa tapahtuneet muutokset. Etenkin maaseudulla matkailusta on tullut yhä useammin elinkeino perinteisen maatalouden rinnalle tai tilalle. Tämä on lisännyt voimakkaasti erityisesti erilaisten maaseudun majoituspalveluiden ja luontoon liittyvien ohjelmapalveluiden tarjontaa. (Ryymin 2006.) Tämä kehitys on luonnollisesti näkynyt myös alueen kuvauksissa jatkuvasti lisääntyvänä ja monipuolistuvana matkailutarjontana.

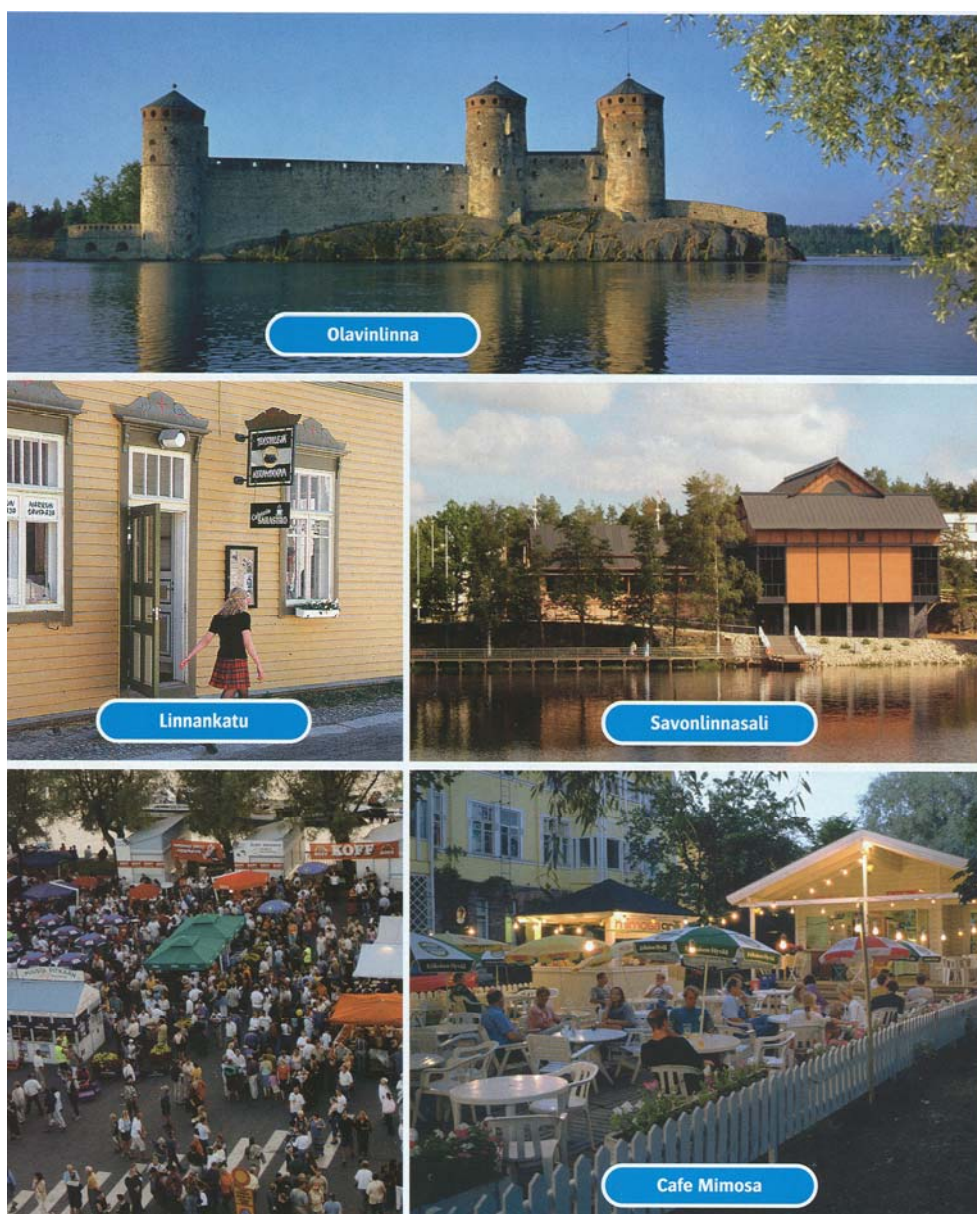
Kuva 10. 1980-luvulle tultaessa Savonlinnan kuvauksiin heijastui kilpailu ulkomaisten matkakohteitten kanssa (Saimaa for Holidays 1977).

Kuva 11. Historiaa ja nykyisyyttä on rinnastettu esimerkiksi oopperamainonnassa luomaan kuvaa Savonlinnasta perinteikkäänä kulttuuri- ja matkailukaupunkina. vasemmalla Aino Ackté, oikealla oopperan Rigoletto esityksestä. (Kuvapari esitteestä Savonlinna à la Carte 2003.)

Kuva 12. Höyrylaivaristeilyjä mainostetaan nykyään paitsi maisemilla myös seikkailuilla, yksilöllisyydellä ja nostalgisuudella (puolikas sivu esitteestä Savonlinnan seutu 2002).

Kuva 13. Esitteissä kuvataan usein Olavinlinnaa omaleimaisena Savonlinnan symbolina samalla kun lukuisin kuvin esitellään kaupungin vilkasta ja kansainvälistä matkailukesää (sivu esitteestä Savonlinnan seutu 2003).

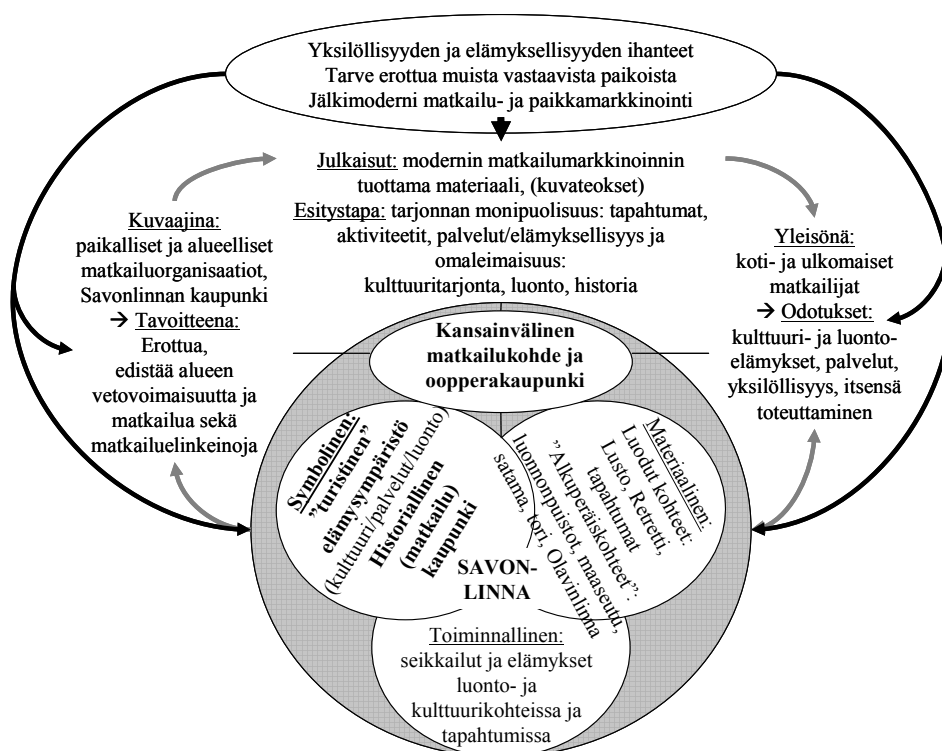
Kuva 14. Erilaiset luontoaktiviteetit ovat olleet jo 1970-luvulta lähtien merkittävä osa Savonlinnan esitemateriaalia (sivu esitteestä Savonlinna 1983).

Kuva 15. 2000-luvulla esitteissä on tarjottu hyvinkin eksoottisia luontoelämyksiä. Kuvassa ohjelmapaketin ”Vilimiehelle – voimaa luonnosta” kuvitusta. (Savonlinna à la Carte 2002.)

Savonlinnan matkailukaupungin kuvaamisen viimeisintä silmukkaa havainnollistaa kuvio 13. Savonlinnan kaupunki ympäristöineen näyttyy nykypäivän paikka-markkinoinnin tuottamissa kuvauksissa pitkälti turisticena elämysympäristönä ja historiallisena matkailukaupunkina (symboliset merkitykset). Esitteissä tarjolla olevat seikkailut ja elämykset (toiminnalliset ominaisuudet) perustuvat joko matkailua varten luotuihin erityisiin kohteisiin (esim. metsämuseo Lusto, taidekeskus Retretti) tai niin sanottuihin aitoihin ja alkuperäisiin kulttuuri- tai luontokohteisiin (esim. Linnansaaren kansallispuisto, aito maalaistalo, tori) (materiaaliset ominaisuudet). Paikalliset ihmiset ja kulttuuri ovat näyttäneet näissä kuvauksissa joko menneen ajan edustajina ja osana kaupungin nähtävyyksiä tai itse niiden katsojina ja tarjoajina. Kuvaukset luovat Savonlinnalle imagoa Saimaan sydämessä sijaitsevana luonnonkauniina kaupunkina, jonka historiallisessa Olavinlinnassa järjestetään kansainvälisesti tunnetut oopperajuhlat.

Kuvio 13. Savonlinna kansainvälisenä matkailukohteena ja oopperakaupunkina 1900-luvun loppupuolen ja 2000-luvun alun paikkakuvauksissa.

Huolimatta jälkimodernin paikkamarkkinoinnin keskeisestä tavoitteesta luoda paikoille yksilöllisiä ja erottuvia imagoja nämä Savonlinnan alueen viimeaikaiset, pääasiassa matkailijoiden houkutteluun suunnatut kuvaukset esittävät kaupunkia pitkälti samanlaisiin ihanteisiin perustuen kuin mikä muu tahansa matkakohde Euroopassa. Samalla kuvaukset suuntautuvat käytännössä mitä tahansa maata tai kulttuuria edustavalle matkailijalle ja hyvin monenlaisille matkailijaryhmille (kulttuuri-, seikkailu-, luonto-, perhe- jne. matkailijat). Kuvauksista ei voi aikaisempien Savonlinnan matkailutarjonnan kuvaamisen silmukoiden tapaan erottaa yksilöidymää paikkakunnan rooliin kytkeytyvää merkitystä (vrt. kylpyläkaupunki, lomaympäristö kaikille suomalaisille) tai erityistä mainonnan kohderyhmää (vrt. yläluokka, suomalaiset). Paikkakuvauksen moninaisuus johtaakin siihen, että Savonlinna näytetään kuvauksissaan varsin ”universaalina” matkakohteena. Esitteiden viittaukset paikalliseen historiaan ja omaleimaiset fyysisen ympäristön elementit (erityisesti Olavinlinna) kiinnittävät kuvaukset kyllä Savonlinnaan, mutta muilta osin kuvauksen tarjoama paikka-tuote voisi sijaita periaatteessa missä tahansa vastaavan järviympäristön omaavalla alueella.

Edellä esitellyt Savonlinnan kuvaamisen tavat, jotka perustuvat alueen merkitykseen kansallisesti ja kansainvälisesti erityisenä maisemana ja matkakohteena, ovat olleet pitkälti ulkopuolisille vierailijoille suunnattuja ja heidän näkökulmas-

taan luotuja. Varsinkin esitemateriaalissa nämä teemat ovat olleet myös hallitsevia. Kotiseutukirjoissa paikkakunta on kuitenkin esitetty myös paikallisten ihmisten näkökulmasta. Niissä on luotu ja välitetty kuvaa savonlinnalaisesta arjesta turistikauden ja matkailutarjonnan ulkopuolella, maaseutukaupunkina muiden joukossa. Näitä kuvauksia ja merkityksiä tarkastellaan lähemmin seuraavassa luvussa.

7.3 Kaupunkikeskus ja asuinympäristö

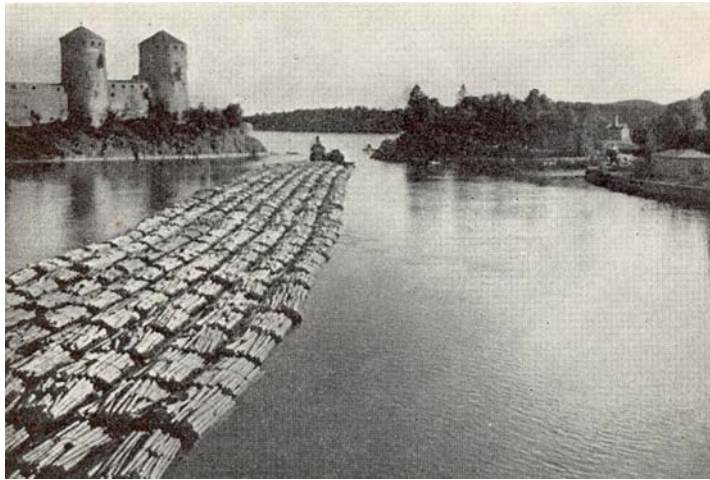
7.3.1 Kehittyvä ja moderni talousalueen keskus

Vaikka Savonlinnaa koskevat julkaisut ovatkin painottuneet pitkälti matkailumarkkinoinnin tuottamaan materiaaliin ja paikkakunnan matkailullisen luonteen kuvauksiin, on sitä esitelty myös paikallisten ihmisten arjen ja vapaa-ajan näkökulmista. Aineiston varhaisimmassa, 1800- ja 1900-lukujen taitteen, esitemateriaalissa luonnehdittiin Savonlinnaa myös matkailukauden ulkopuolella. Vaikka alue oli jo tuolloin osa valtakunnallista matkailumainontaa, ei itse kaupungin merkitystä muuna kuin matkailukohteena pidetty kovin erityisenä:

Talvella on elämä kaupungissa sangen hiljainen ja yksitoikkoinen, maailman takana ilman rautatietä, kun se toistaiseksi on. Kesällä kun vedet aukeavat ja kun vilkas laivaliikenne alkaa on kaupunki kuin muuttunut. Sillä Suomen matkailijaoloissa on Savonlinna tärkeimpiä paikkoja. (Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä 1900.)

Kaupungilla ei koskaan ole ollut suurempaa merkitystä ja yhä edelleenkin, huolimatta siitä, että se on vilkkaan liikenteen läpikulkupaikka, on se maamme vähäisimpiä kaupunkeja (n. 4,000 asukasta). (Saimaan alue 1924.)

Kuvauksissa tapahtui kuitenkin jo 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä muutoksia, joiden myötä Savonlinna esitettiin kehittyvänä ja modernina talousalueen keskuksena. Tästä viestivät muun muassa kuvat, joissa Olavinlinnan rinnalle oli sijoitettu höyrylaivoja, rautatiesilta tai tukkilauttoja. Kehittyvästä kaupungista kertoivat myös kuvat ja maininnat kaupungin uusimmista rakennuksista, silloista, liikenneyhteyksistä ja teollisuuslaitoksista lippulaivanaan faneeritehdas (esim. Savonlinna – Saimens Pärlä 1935; Sandberg & Viherjuuri 1935; Leiviskä & Levämäki 1938). (Kuvat 16 ja 17.) Näiden kuvausten voi katsoa kytkeytyneen kansallisen vaurastumisen ja erityisesti sotien jälkeisen jälleenrakennuksen myötä vahvistuneeseen edistys- ja modernisaatiouskoon (ks. Konttinen 1999, 22; Laine ym. 1998, 172–174). Parhaiten erityisesti metsäteollisuuden kehitykseen liitetyn kansallisen ylpeyden ilmaisivat kuvan 16 kaltaiset kuvaukset, joissa teollisuuden käyttöön matkaavat tukkilautat saivat taustalleen kansallisromanttisen maisemakuvastomme keskeiset paikalliset ylpeydenaiheet, järvimaiseman ja Olavinlinnan.

Kuva 16. Kansallisen modernisaation veturi metsäteollisuus ja kansallismaisema kohtaavat Kyrönsalmessa (Savonlinna ympäristöineen 1959).

Kuva 17. Teollistuvan Savonlinnan ylpeydenaihe faneeritehdas (Mäkinen & Auvinen 1951, 61).

Erityisen selkeästi nämä modernin kaupungin kuvaukset olivat esillä toisen maailmansodan jälkeen julkaistussa materiaalissa. Vuonna 1949 julkaistu Savonlinnan matkaopas koostui lyhyen historiakuvausten lisäksi varsin tarkasta kaupunkikuvauksesta, jossa esiteltiin kaupungin tärkeimmät nähtävyydet, mielenkiintoisimmat kävelyreitit ja matkailijan tarvitsemat palvelut. Sota näkyi oppaassa mainintoina sankarihaudoista ja tuhoutuneista rakennuksista, joista merkittävin oli luterilainen kirkko. Varsinaisten matkailijoille tarkoitettujen tutustumiskohteitten lisäksi oppaassa kerrottiin laajalti myös modernista Savonlinnasta, uusista lähiöistä, kouluista ja oppilaitoksista, sairaaloista, urheilukentistä sekä suurimmista teollisuuslaitoksista. (Savonlinna ympäristöineen 1949.) Vuonna 1959 julkaistussa vastaavassa

opaskirjasessa tähän listaan oli lisätty lukuisia uusia rakennuksia, kuten uusia majoitus- ja ravitsemistiloja, koulurakennuksia, uusi valtion virastotalo (postitalo), opettajaseminaari, kunnalliskoti sekä tuomiokirkko, jotka ilmensivät hyvin vuosikymmenen aikana tapahtunutta jälleenrakennusta (Savonlinna ympäristöineen 1959).

Vastaava viesti oli luettavissa myös vuoden 1951 ”Savonlinna”-kuvateoksesta, jossa modernin Savonlinnan kerrottiin olevan Saimaan laivaliikenteen keskus sekä Keski- ja Itä-Savon kaupallinen keskus monine uudenaikaisine myymälöineen ja teollisuuslaitoksineen. Paikallista teollisuutta kirjassa esiteltiin kuvina tehdashalleista, tukinuitosta ja teollisuusalueesta. Sodasta ja siitä toipumisesta muistuttivat kirjan kuvat sankaripatsaista ja -haudoista sekä jumalanpalveluksesta talvisodan pommituksissa tuhoutuneen kirkon rauniolla. Kun aiempien kuvateosten ja esitteiden ihmiskuvat olivat esittäneet lähes pelkästään matkailijoita tai matkailupalveluissa työskenteleviä ihmisiä, kuvattiin nyt myös savonlinalaisten arkea ja vapaa-aikaa. Kirja sisälsi matkailukohteista ja nähtävyyksistä kertovien kuvien lisäksi muun muassa kuvia tehtaassa työtä tekevästä tai kaupungilla sekä erilaisten urheiluharrastusten parissa liikkuvista paikallisista ihmisistä. (Mäkinen & Auvinen 1951.)

Kuvaan kehittyvästä Savonlinnasta yhdistettiin kuitenkin niin esitteissä kuin kotiseutukirjoissa erottamattomasti myös kuva perinteisestä ja luonnonläheisestä kaupungista:

Historialliset muistot, suomalaisen luonnon omalaatuinen kauneus sekä työ ja toiminta nykyaikaisen kaupunkielämän moninaisissa muodoissa ovat ne kolme piirrettä, joilla tämän hetken Savonlinnaa voidaan lyhyesti luonnehtia. (Mäkinen & Auvinen 1951, 24.)

*...joka puolella kohtaa tulijaa iki-ihana suomalainen järvimaisema viheriövine saari-
neen, sinertävine selkineen, salmineen ja kapeikkoineen. Itse kaupunki ei muodosta
jyrkkää vastakohtaa ympäristölleen, se aivan sulautuu siihen. Luonnonkauneus ja ih-
miskätten aikaansaannokset liittyvät sopuisasti toisiinsa. Nykypäivän esiinloihitima tek-
nillinen kehitys viihtyy häiriintymättömänä menneiden aikojen tunnelman seurassa.
(Savonlinna – Saarien ja salmien kaupunki, 1950-luku.)*

Myös 1960-luvun esitemateriaalissa Savonlinnan kerrottiin olevan voimakkaasti kehittyvä teollisuuden, rakennustoiminnan ja matkailun keskus. Lisäksi Savonlinnaa luonnehdittiin merkittäväksi koulukaupungiksi sijaitsihan siellä lukuisia ammattioppilaitoksia ja opettajaseminaari (esim. Savonlinna – Saimaan helmi 1964). Liikenneyhteyksien esittelyn ohella modernista Savonlinnasta kertoivat kuvat Schaumanin tehdasalueesta, uudesta kirjastotalosta sekä keskustan uusista liike- ja asuinkerrostaloista. (Kesä-Savonlinna 1970; Finland – Besök Nyslott och omgivning 1960- ja 1970-lukujen vaihe.) Vastaavalla tavalla kuin 1950-luvulla, kuvauksissa yhdistyivät kuvat luonnonläheisestä ja romanttisesta pikkukaupungista sekä teollisesta ja modernista keskukselta:

Suuret teollisuuslaitokset luovat nykyaikaista vauhdikkuutta vastakohdaksi idyllisen Savonlinnan kuvaan (Savonlinna 1965 jälkeen).

*Uusi ja vanha ovat herttaisessa sopusoinnussa kaupungin lähikuvassa. Uudet, valkeut-
taan hohtavat rakennukset antavat kaupungille nuorekkaan näön, niiden hauskana vas-
takohtana ovat iäkkäät, idylliset puurakennukset. (Savonlinna – Saimaan helmi 1964.)*

Niin ikään aineiston 1960- ja 1970-luvuilla julkaistut kotiseutukirjat (Auvinen & Hartman 1964; Sääminki – Savonlinna 1969; Thiel 1972) esittivät Savonlinnan elinvoimaisena ja kehittyvänä alueen kaupallisena ja teollisena keskuksena sekä ennen kaikkea vilkkaana matkailu- ja kulttuurikaupunkina. Kaupungin vilkasta matkailukesää ja matkailunähtävyyksiä esittelevien kuvien ohella kirjat sisälsivät runsaasti kuvia paikallisista ihmisistä töittensä ja vapaa-ajan harrastustensa parissa sekä kunnallisten ja kirkollisten palveluiden käyttäjinä. Kunnallisia palveluja esitel-
tiin niin ikään useissa kuvissa kouluista, sairaalasta, vanhainkodista ja virastora-
kennuksista sekä leikkikentiltä ja erilaisilta harrastuspaikoilta. Kuvamateriaali kat-
toi myös koko ihmiselämän kirjon pikkulapsista vanhuksiin. Teosten luonteeseen
kuului kuvata kaupunkia myös turistikauden ulkopuolella. Näissä kuvissa kaupunki
esittäytyi toisaalta talvikauteen hiljentyneenä matkailukaupunkina, toisaalta elävä-
nä talousalueen keskuksena, jossa on myös talvisin vilkasta liike-elämää, lukuisia
oppilaitoksia, harrastusmahdollisuuksia ja kulttuurielämää sekä teollisuutta. (Kuvat
18–20.)

Perustan näille kuvauksille antoi aina 1970-luvulle saakka kaupungin kehitys
teollisuuspaikkakuntana ja ympäröivän talousalueen keskuksena. Vehviläisen
(1978) mukaan Savonlinnasta pyrittiinkin 1960- ja 1970-lukujen taitteessa luomaan
kuvaa nopeasti kehittyvänä teollisuus-, kauppa ja matkailukaupunkina sekä perin-
teisenä koulu- ja kulttuurikeskuksena, jonne houkuteltiin myös yliopistoa. (Vehvi-
läinen 1978, 692–693.) 1960-luvulta lähtien kuvaukset korostivat myös aiempien
jälleenrakennuksen ihanteisiin kytkeytyneiden modernin ympäristön ja teollisen
kehityksen sijasta yhä useammin erilaisia yhteiskunnallisia palveluita. Nämä kuva-
ukset voidaankin liittää suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentumisen ja vah-
vistumisen ihanteisiin.

Tavoite esittää kaupunki kehittyvänä teollisena ja kaupallisena keskuksena nä-
kyi vielä 1980-luvun alun aineistossa, jossa Savonlinna kuvattiin teollistuneena
mutta maisemastaan huolehtivana ja luonnonläheisenä kaupunkina (Savonlinna
1983; 1984; Jäppinen 1981). Esimerkiksi vuoden 1981 kuvateoksessa tuotiin mo-
nipuolisesti esille erityisesti vesistöjen merkitystä Savonlinnan elinkeinoelämälle,
matkailulle ja asukkaille:

*Satama, vesiliikenne ja laivat ovat elävä osa Savonlinnaa ... Laivojen saapuminen Sa-
vonlinnan sydämessä olevaan matkustajasatamaan on kesäiltaisain sekä kaupunkilaisia
että turisteja houkutteleva tapahtuma.*

*... Syväväylän kyntäjät ovat liikenteessä silloinkin, kun saaristokansa ajaa autolla
jäteitä ja pilkkimies istuu avannolla laivareitin varressa. (Jäppinen 1981, 68.)*

*Veneily onkin savonlinnalaisten mieliharrastus. Soutu-, purje- ja moottoriveneitä sekä
yksityiskäyttöön kunnostettuja vanhoja hinaajia on Savonlinnassa ainakin yhtä paljon
kuin autoja. Uimapaikkoja saarikaupunki tarjoaa loputtomasti...*

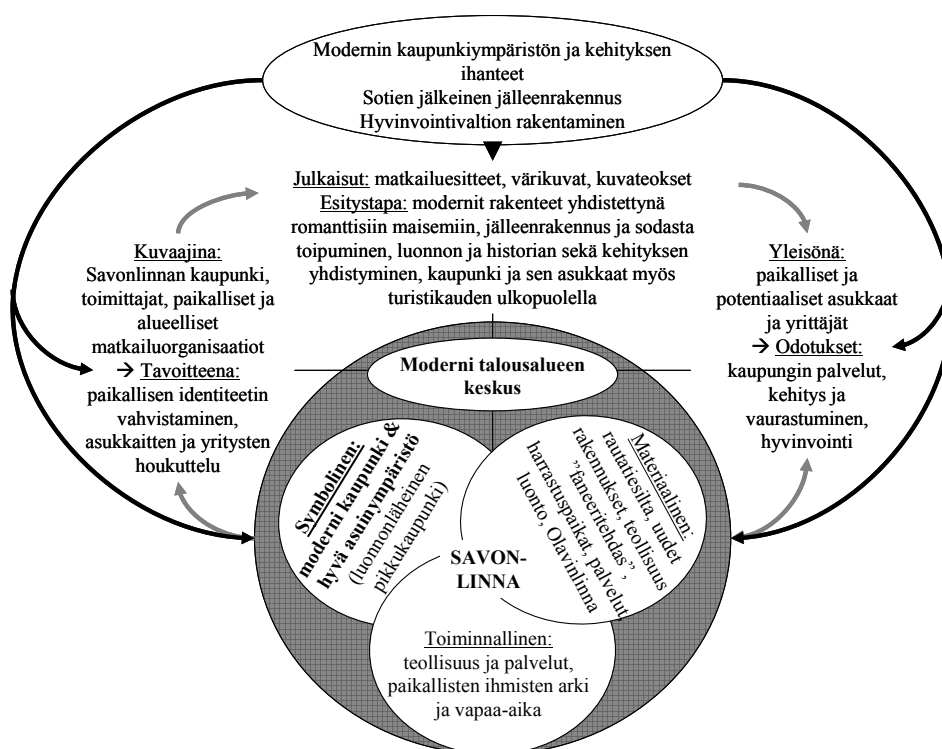
Järvenselille jäädytettyjä talviteitä on Savonlinnassa enemmän kuin missään muussa Suomen kaupungissa. Niitä käyttävät sekä saariston asukkaat että pilkki- tai hiihtoretelle sonnustautuvat kaupunkilaiset. (Jäppinen 1981, 80.)

Kaiken kaikkiaan kuvateosten anti Savonlinnan paikkakuvausten analyysille on ollut niiden tapa kuvata Savonlinnaa ja sen ihmisiä myös matkailukauden ulkopuolella. Vaikka myös esitemateriaalissa on ollut viittauksia kaupungin ei-matkailullisiin ominaisuuksiin, ovat kuvateokset esittäneet ja samalla määrittäneet kaupunkia asuin- ja elinympäristönä.

Kuvat 18–20. Kotiseutukirjoissa Savonlinna on kuvattu talvisin hiljentyneenä, uutta matkailukautta odottavana pikkukaupungin piirteensä säilyttäneenä mutta silti elävänä talousalueen keskuksena (ylhällä vasemmalla: Thiel 1972, 81; ylhällä oikealla: Auvinen & Hartman 1964, 50; alhaalla: Auvinen & Hartman 1964, 15).

Kuvio 14 havainnollistaa näiden kehittyvästä ja modernista, mutta samalla luonnonläheisestä ja historiallisesta maaseutukaupungista kertovien kuvausten muodostamaa silmukkaa Savonlinnan kuvaamisen kudelmassa. Tässä teemassa paikkakunnan identiteettiin liittyvät materiaaliset ominaisuudet, moderni infrastruktuuri, elinkeinot ja palvelut. Toisaalta historia ja luonnonympäristö esitettiin osana savonlinnalaisten arkea ja vapaa-aikaa (toiminnalliset ominaisuudet). Symbolisella tasolla paikkakunta näyttäytyikin modernin kaupunkiympäristön ihanteiden mukaisena kehittyvänä mutta luonnonläheisenä ja inhimillisen kokoisena kaupunkikeskukseksi, joka muodostaa hyvän elinympäristön kaupungin ja lähialueen ihmisille. Kaiken kaikkiaan Savonlinnan imago määrittyi näissä kuvauksissa moderniksi talousalueen keskuksi.

Kuvio 14. Savonlinna modernina talousalueen keskuksena 1900-luvun puolivälin paikkakuvauksissa.

Vastaavat kuvaustavat, joissa yhdistyvät modernin kaupungin edut ja luonnonläheisyys, ovat olleet osa Savonlinnan kuvauksia myös myöhemmin. 1980-luvulta lähtien monet paikallistalouteen sekä yli paikallisiin ympäristöarvostuksiin liittyvät tekijät ovat kuitenkin muuttaneet kuvausten painotuksia ja merkityksiä. Näistä uudemmista, nykyisille ja mahdollisille asukkaille sekä yrittäjille suunnatuista kuvauksista voidaan muodostaa oma silmukkinsa Savonlinnan kuvaamisen kudelman.

7.3.2 Luonnonläheinen kaupunki ja hyvä asuinympäristö

Yksittäisissä viime vuosikymmenten esitteissä Savonlinnaa on mainostettu yrittäjille Itä-Savon elinkeino- ja kulttuurielämän keskuksena. Näissä kuvauksissa on esitelty kaupungin edullista sijaintia suhteessa Venäjän ja Karjalan markkinoihin, sujuvia liikenneyhteyksiä sekä toimivia ja ajanmukaisia tietoliikenneyhteyksiä. Lisäksi kaupungin on kerrottu tarjoavan yrityksille synergiaetuja, joita on perusteltu luettelemalla paikkakunnalla sijaitsevia oppilaitoksia ja eri alojen teollisuuslaitoksia. (Aitiopaikka, Savonlinna 1995; Savonlinna – Yrittävä oopperakaupunki 1987.) Tällaiset yritysten sijainnillisiin etuihin viittaavat kuvaukset ovat kuitenkin olleet Savonlinnan kuvauksissa varsin harvinaisia. Hieman yleisempää on ollut mainostaa paikkakuntaa luontonsa ansiosta ihanteellisena asuin- ja harrastusympäristönä:

Olemme onnekkaita saadessamme asua elinympäristössä, josta matkailijat muualta Suomesta ja ulkomailta saavat nauttia vain lomillaan ... Elämme kauniin luonnon ympäröimänä veden äärellä. (Savonlinnalaisen opas 1989, kaupunginjohtajan saatesanat.)

Kaupunkia asuinympäristönä mainostaneet kuvaukset ovat heijastaneet myös yleisempiä ympäristöarvostuksissa tapahtuneita muutoksia. 1980-luvulla korostettiin kaupungin ympäristövastuullisuutta. Yksittäisissä esitteissä mainittiin uusi vedenpuhdistuslaitos, jonka ansiosta kaupunkia ympäröivät vesialueet ovat Saimaan puhtaimpia:

Luonto ympäröi Savonlinnaa kaikkialla. Siksi luonnonsuojeluun kiinnitetään kaupungissa erityinen huomio. 70-luvun lopulla valmistuneen nykyaikaisen ja tehokkaan vedenpuhdistuslaitoksen ansiosta Savonlinnan vedet ovat Saimaan järviolueen puhtaimpia. Niinpä kaupungin vesissä viihtyy myös saimaannorppa, ainutlaatuinen jääkauden jälkeinen jänne. (Savonlinna – Yrittävä oopperakaupunki 1987.)

Viimeisen vuosikymmenen aikana kuvaukset ovat puolestaan painottaneet ympäristön puhtauden ohella yhä enemmän alueen luonnon ja maisemien elämysellisyttä. Esimerkiksi vuoden 1998 kuvateoksessa ”Savonlinna – Saimaan helmi” kaupungin kuvattiin olevan vuosituhannen vaihdetta lähestyttäessä

... palvelukykyinen talousalueen keskus ...[johon] jo viimevuosisadalla ... liitetty epiteetti kaunis koulu- ja kylpyläkaupunki pätee edelleen.

Savonlinnan profiilissa korostuu ainutlaatuinen luonnonympäristö. Kaupunki keskellä siintäviä järvenselkiä, joita sadat saaret, niemet ja salmet, vuoret ja harjut kirjoavat, ansaitsee maineensa Saimaan Helmenä. ... Savonlinnan järviluonnon lumovoiman aistivat myös ... matkustajat.

Savonlinnassa uskotaan tulevaisuuteen Järvi-Suomen keskeisenä matkailu-, kulttuuri- ja koulukaupunkina, jossa ympäristöstävälliset elinkeinot vahvistuvat. (Muhonen & Sairanen 1998, 57.)

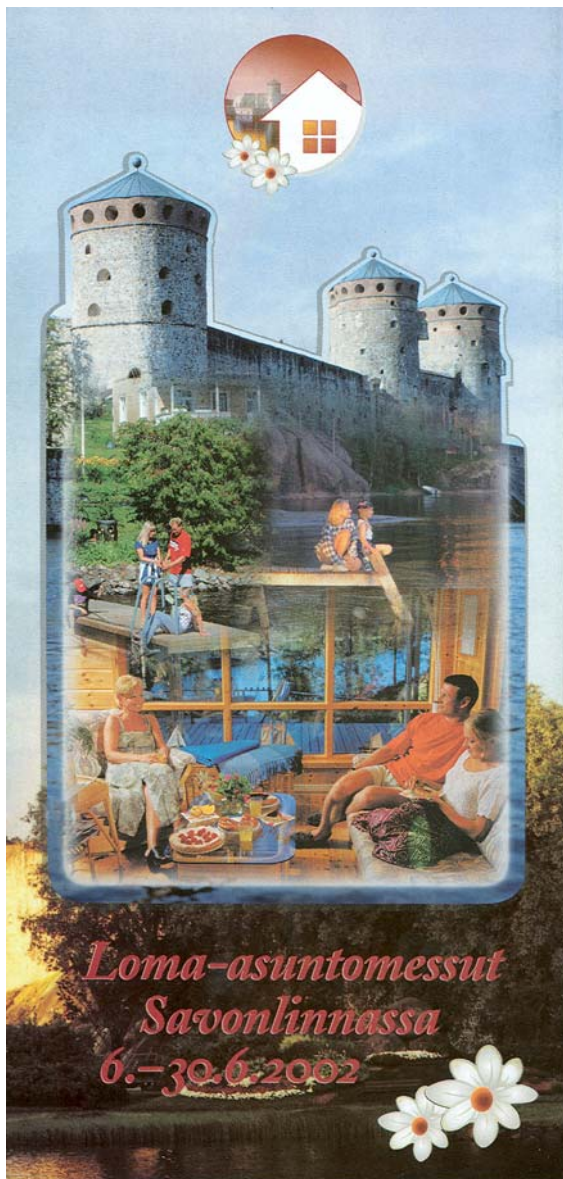

Uusista piirteistä savonlinnalaisen asuin ympäristön kuvauksissa kertovat erityisesti vuonna 2002 paikkakunnalla järjestetyt loma-asuntomessut, joiden teema oli *keskellä järveä kaupungin rannalla*. Messualue tarjosi yleisölle ja rakentajille niin sanottua suomalaista unelmaa, mahdollisuutta asua omakotitalossa järven rannalla (lähestulkoon) kaupungin keskustassa (kuva 21):

Loma-asunnon hankkijalle Savonlinnan seutu ja Ritalan alue tarjoaa ainutlaatuisen yhdistelmän luonnonrauhaa ja -kauneutta liitettyinä monopuoliseen kulttuuritarjontaan. Aktiivisen lomailijan tarpeet tyydyttyvät liikunnallisten harrastusten parissa ja Savonlinnan kesäyön kuuma syke kutsuu sinua iltaisin ... Jos haluat yhdistää etätöön lomailuusi, alueen pitkälle viedyt nykyaikaiset tietoliikennevalmiudet mahdollistavat sen. (Loma-asuntomessut 2002, rakentajat ja näytteilleasettajat.)

Kaiken kaikkiaan Savonlinnaa on 1900-luvun loppupuolella ja 2000-luvulla kuvattu varsin vähän yrityksille ja asukkaille. Samalla kuvauksissa ovat painottuneet yhä enemmän matkailumainontaa vastaavat elämyksellisyyden, historiallisuuden ja luonnonläheisyyden teemat. Tämä kertoo osaltaan siitä, ettei paikkakunnan teollisuus ja muu elinkeinoelämä tarjoa erityisiä aineksia kuvauksiin tai niitä ei ainakaan nähdä erityisinä markkinointivaltteina. Ennen kaikkea se kertoo kuitenkin laajemmista erilaisista ympäristöjä koskevien arvostusten muutoksista. On katsottu, että paikkojen arvostukseen sekä asuin ympäristönä että yritysten sijaintipaikkoina vaikuttaa tänä päivänä yhä enemmän se, että ne näyttävät hyvänä vapaa-ajan ympäristönä (Hopkins 1998b, 68; Lash & Urry 1994, 215).

Erityisesti loma-asuntomessujen teeman ja mainosten voikin katsoa heijastavan viime aikoina länsimaissa paljon esillä ollutta näkemystä aika- ja paikkasidonnaisuuden murtumisen vaikutuksesta ihmisten elämään (ks. esim. Harvey 1989; Urry 2000). On katsottu, että työ, vapaa-aika ja matkailu sulautuvat yhä enemmän toisiinsa (Franklin 2003, 79–80). Tähän liittyen on uskottu, että ihmiset tulevat muun muassa tietoliikenneyhteyksien kehittymisen ja etätöiden yleistymisen sekä vapaa-ajan ja itsensä toteuttamisen merkitysten kasvun myötä viettämään aikaansa entistä joustavammin erilaisissa houkutteleviksi kokemisissaan ympäristöissä (Hall 2005; Gustafson 2002). Savonlinnan kaltaisella paikkakunnalla, jonka kuvaaminen ja määrittely ovat perinteisesti tukeutuneet pitkälti vapaa-ajan ja matkailun teemoihin, on luonnollista, että nämä elementit nousevat helposti esille myös asukkaille ja yrittäjille suunnatuissa kuvauksissa.

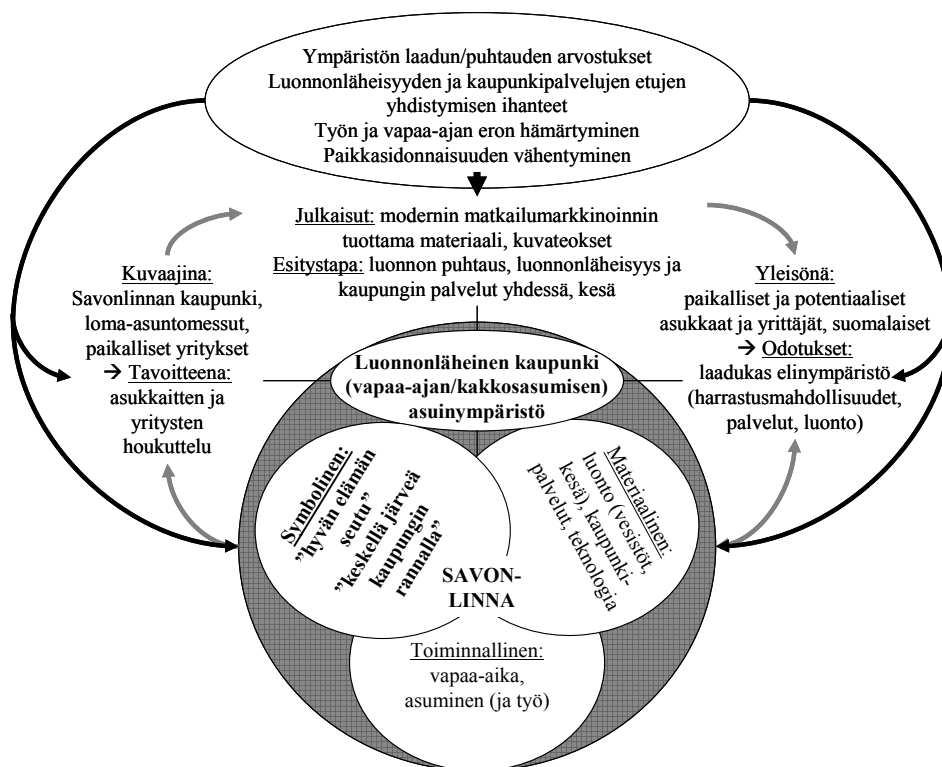

Kuva 21. Savonlinnaa on viime vuosikymmeninä kuvattu erityisesti luonnonläheisenä kulttuuri-kaupunkina, jossa ovat käden ulottuvilla sekä kaupungin palvelut että järviluonto (kansi esitteestä Loma-asuntomessut Savonlinnassa 2002).

Savonlinnan voikin katsoa näyttäytyvän 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun asukkaille ja yrittäjille suunnatuissa kuvauksissaan imagoltaan luonnonläheisenä, hyvän (vapaa-ajan) asuin ympäristön omaavana kaupunkikeskuksena. Imagon taustalla on matkailuorganisaatioiden ja kaupungin julkaisemissa kuvauksissa esitettyjen alueen luonnon- ja kaupunkiympäristön (materiaaliset ominaisuudet) tarjoamisen etujen myötä muodostuva vapaa-ajan- ja asuin ympäristö (toiminnalliset ominaisuudet), joka näyttäytyy symboliselta merkitykseltään hyvän elämän edellytykset täyttävänä paikkana ”keskellä järveä mutta kaupungin rannalla”. (Kuvio 15.)

Keskeisenä piirteenä kuvauksissa on niiden sijoittuminen kesäaikaan, jolloin julkaisujen esittämät edut ovat savonlinnalaisista todellisuutta. Kesäinen järviluonto

ja matkailusesongin vuoksi vilkas ja monipuolisia palveluita tarjoava kaupunki muodostavat kuvatun kaltaisen urbaanin mutta luonnonläheisen ympäristön. Samalla kuvauksissa jäävät käytännössä kokonaan huomiotta Savonlinnan tarjoamat mahdollisuudet ympärivuotiseen asumiseen, arkeen ja työntekoon matkailusesongin ulkopuolella. Voidaankin ajatella, että kaupunki näyttäytyy kuvauksissa enemmän vapaa-ajan ja kakkosasumisen ympäristönä kuin vakituksena asuinpaikkana.

Kuvio 15. Savonlinna luonnonläheisenä kaupunkina ja hyvänä asuinympäristönä 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun paikkakuvauksissa.

Edellä luodut Savonlinnan kuvausten kudelman silmukat kertovat paikkakunnan kuvaamisen historiallisuudesta ja jatkuvuudesta. Silmukoiden avulla on muodostettu kuva siitä, miten paikkakuntaa on viimeisen vuosisadan aikana kuvattu maisemana, matkailukohteena ja kaupunkikeskuksena. Samalla on tarkasteltu sitä, miten nämä kuvaukset ovat määrittäneet paikkakunnan identiteettiä ja imagoa suhteessa kulloisiinkin ylipaikallisiin ympäristöideologioihin. Paikallisten kehityspolkujen merkitystä kuvauksille voidaan puolestaan tarkastella parhaiten vertailuaineiston kautta. Seuraavassa luvussa analysoidaan Varkauden kuvauksia luoden silmuksia teollisuuskaupungin kuvaamisen kudelmaan.

8 VARKAUS – SILMUKOITA TEOLLISUUS- KAUPUNGIN KUVAAMISEN KUDELMAAN

Tämä Varkauden paikkakuvauksia esittelevä luku kertoo teollisuusyhdyskuntaa, -kauppala ja -kaupunkia esittelevistä kuvauksista 1900-luvun alusta nykypäivään (luku 8.1). Toisen teeman muodostavat kuvaukset, joissa paikkakunta on 1960-luvulta lähtien näyttäytynyt teollisen luonteensa ohella tai sijasta elämyksellisenä matkailukohteena (luku 8.2).

8.1 Teollisuusyhdyskunta, -kauppala ja -kaupunki

8.1.1 Esimerkillinen teollisuusyhdyskunta

Tässä tutkimuksessa analysoidut varhaisimmat Varkautta esittelevät kuvaukset ovat yhdyskuntaa pitkälti hallinneen metsäteollisuusyhtiön Ahlströmin julkaisemia ja ajoittuvat 1900-luvun ensimmäisille vuosikymmenille. Nämä kuvaukset kertovat aikakauden teollisuusjohdon näkemysten mukaisesta paternalististen ihanteiden mukaan luodusta teollisuusyhdyskunnasta, joka oli hierarkkisesti järjestäytynyt ja jossa yhtiö kontrolloi käytännössä kaikkea julkista toimintaa (ks. Rytteri 2002, 47–49; Koskinen 1987, 42–43). Esimerkiksi ”Warkauden tehdas, synty ja kehitys” -esitteessä (1917) varkautelaista tehdasyhdyskuntaa luonnehdittiin seuraavasti:

Tämän valtavan tehdasryhmän toteuttamisessa ei ole otettu huomioon ainoastaan tekniikan viimeisiä savutuksia, vaan ovat esteettisetkin vaatimukset täysin määrin tulleet tyydytettyä. Työväestön viihtyisyydestä ja mukavuudesta on huolehdittu parhaimmalla mahdollisella tavalla ja uusimmat terveydelliset periaatteet otetaan käytäntöön tässä järjestelyssä. (Warkauden tehdas, synty ja kehitys 1917.)

Tässä esitteessä, kuten myös myöhemmissä yhtiön julkaisuissa, esiteltiin ainoastaan Ahlströmin hallinnoimia alueita ja sen järjestämiä yhdyskunnallisia palveluita. Tehtaitten osalta julkaisujen kuvat esittivät tehdashalleja ja erilaisten koneiden ääressä työskenteleviä ihmisiä. Ulkokuviissa esiteltiin tehdasrakennusten tiettyjä arkkitehtonisia yksityiskohtia tai tehdasaluetta ilma- ja panoraamakuvin. Tehtaiden piiput toimivat Varkauden maamerkinä. Tehtaalle johtava puistokatumainen Ahlströminkatu edusti parhaimmillaan Warkauden tehtaitten pitkäaikaisen johtajan Walter Ahlströmin tavoitteiden mukaista ”Warkautta taideluomana” (kuva 22):

Kun kulkija kauppalan keskustietä - Ahlströminkatua - lähestyy tehdasaluetta, avautuu silmien eteen ihastuttava kuva. Tehdasrakennukset ja Warkaudelle luonteenomaiset kolme savupiippua kuvastuvat voimakkaan hitaasti virtaavaan veteen. Vaikuttava näky! (Warkauden tehtaat 1951.)

Tehtaitten ohella julkaisuissa esiteltiin myös yhtiön nimekkäillä arkkitehdeillä laadittamia asemakaavoja ja rakennuttamaa kaupunkimaista ympäristöä, julkisia rakennuksia sekä varkauteista asuin ympäristöä. Kuvissa tehtaan johtajan ja virkamiesten asunnot olivat keskellä hyvin hoidettuja puistomaisia pihvoja. Työväestön asunnot ja omakotitalot sijaitsivat siisteillä luonnonläheisillä alueilla. (Kuva 23.) Kaiken kaikkiaan näiden kuvausten voi tulkita esittäneen edistyksellistä kaupunkimaista yhdyskuntaa, jonka menestystä ilmensi erityisesti rakennetun ympäristön laatu:

Asutuksen suunnitelmalliseksi järjestämiseksi on tehtaan aloitteesta laadittu asema-kaava kauppalan keskiosia ja niitä alueita varten, joihin tehtaan asutus ulottuu. Ensimmäisen asemakaavaehdotuksen laati arkkitehti Walter Thomé, hänen kuolemansa jälkeen sitä kehittäi arkkitehti Karl Lindahl, ja kun hänkin kuoli, täydenteli ja muodosteli sitä arkkitehti Bertel Jung. Nykyisin asemakaavaa käsittelee arkkitehti Alvar Aalto. (Muutamia tietoja Warkauden tehtaista 1938, 19–20.)

Entinen kivinen ja louhuinen Päiviönsaari on muodostunut siistiksi, kaupunkia muistuttavaksi "cityksi", keskuksesi, jossa kauniit kadut ja käytävät puistokujineen ja istutuksineen tarjoavat miellyttävän näyn.

... Samoin ovat tehtaan virkamiehille rakennetut asunnot Kosulanniemellä, samoin kuin lähistöllä olevat, sievät, uudenaikaiset työväen asunnot ja rakennukset todisteena järjestyksestä, puhtaudesta ja huolenpidosta, jota tehtaan johto, kaukonäköisesti kyllä, on mitä ankarimmalla pieteetillä noudattanut. (Vesterinen 1929, 38.)

Teollisuusyhdyskunnan rakennettua ympäristöä esittelevien kuvien ohella Ahlströmin julkaisut kertoivat erilaisista yhtiön järjestämistä yhdyskunnallisista palveluista, kuten kouluista, sosiaali- ja terveyspalveluista sekä harrastusmahdollisuuksista:

Näiden yhteiskunnallista laatua olevien tehtävien joukkoon, joita tehtaalla on ollut ratkaistavanaan, on kuulunut myöskin alemman kouluopetuksen järjestäminen ... v. 1935 rakennettiin, suurimmaksi osaksi vuorineuvos Ahlströmin lahjoittamalla varoilla, ajanmukainen teollisuus- ja ammattikoulu.

Sairaanhoidtoa varten rakennettiin v.v.1935–1936 uusi sairashuone ... Sairaala sisältää myös synnytysosaston ...

Lopuksi voi mainita, että tehdas monin tavoin koettaa edistää urheiluharrastusta työläistensä ja muiden palveluksessa olevien keskuudessa. Tässä tarkoituksessa on järjestetty erilaisia urheilulaitoksia: urheilukenttä, ampumarata, uimalaitos, luistinrata, suksimäki, tenniskenttiä. (Muutamia tietoja Warkauden tehtaista 1938, 20–21.)

Teollisen yhdyskunnan ja kaupunkiympäristön kuvausten ohella julkaisut esittelivät myös ympäröivää luontoa, erityisesti vesistöjä. Vesistöjen arvo teollisuudelle sijainnillisena etuna, energian ja tuotantoveden lähteenä sekä hyvien kuljetusyhteysien luojana tuotiin selvästi esille sanoin ja kuvin. Nämä kuvaukset yhdistivät luonnonympäristön selkeästi osaksi kuvaa modernista teollisuusyhdyskunnasta:

Kolme tekijää saavat aikaan sen, että paikka on sopiva teollisuudelle, erittäinkin puuteollisuudelle: vesivoima, runsas raaka-aineen saanti ympäröivistä metsistä, niin hyvin

raakatavaran kuin valmiiden tuotteiden tyydyttävät kuljetusmahdollisuudet vesiteitse. (Varkauden tehtaat 1951.)

Taloudellisten tekijöiden ohella Varkauden materiaallinen ympäristö esitettiin asuminen ja vapaa-ajan resurssina. Erityisesti järvet ja kalaisat kosket esitettiin yhtiön julkaisuissa ylellisyytenä, jota se voi tarjota johtajilleen ja työntekijöilleen vastapainoksi arjen työlle tehtaassa:

Lohen pyytäminen Varkauden koskista on jo useamman vuosikymmenen ajan ollut ai-noastaan hankitulla erikoishuvalla sallittua. Näitä lupia on annettu tehtaan virkailijoil-le ja eräille urheilijaonkijoille (kotimaisille ja ulkomaalaisille), jotka tehtaan työväen sairaspukassaan ovat maksaneet määrätyn vuorokausimaksun. 1800-luvun loppupuolella kävikin englantilaisia lohenonkijoita Varkaudessa joka kesä. – Muulla pyydyksel-lä kun ongella ei koskista ole saanut pyytää lohia kukaan muu kuin tehtaan oma kala-mies. (Salmelainen 1925, 21.)

Teokset sisälsivät myös joitakin luontokuvia, jotka esittivät varkautelaisen luonnonympäristön romanttisen kauniina kuohuvine koskineen, auringonlaskun järvi-maisemineen sekä talvisine lumivaippoineen. Teksteissä Varkauden kerrottiin ole-van *teollista sinfoniaa* sopusoinnussa luonnon kanssa ja sijaitsevan *tuhansien järvi-en maassa* silmäkantamattomiin ulottuvien metsien keskellä (A. Ahlström Osake-yhtiö 1949). (Kuvat 24–25.)

Varkauden modernin teollisuus- ja kaupunkiympäristön ihailusta kertoivat myös aineiston muutamat ulkopuolisten tahojen esittämät kuvaukset varkautelai-sesta tehdasyhdyskunnasta. Koska Varkaus sijaitsee Kuopio–Savonlinna-laivareitin varressa, esiintyi se muun muassa kyseisiä reittejä koskevissa matkakertomuksissa, joissa kuvattiin ja kummasteltiin Varkauden teollista luonnetta (esim. Nuutinen 1935). Varkaus oli myös osa Suomen matkailijayhdistyksen 1920-luvulla julkaise-mien matkaoppaiden sisältämiä reittikuvauksia. Näissä kuvauksissa Varkaus näyt-täytyi romanttisten järviristeilyjen keskellä elämää sykkivänä tehdasyhdyskuntana:

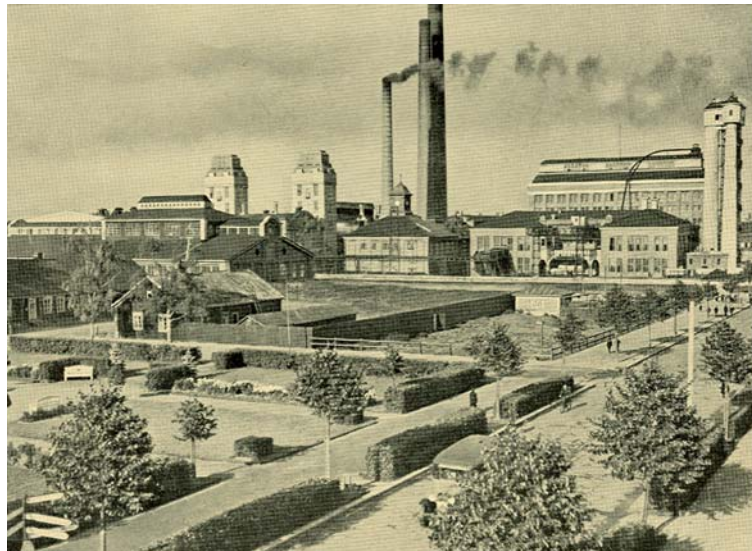
... ja nyt alkavatkin pian, maisemien tultua matalammiksi, pohjoisessa näkyä Varkau-den tehtaitten savupiiput ja tornit, komeat kuin Pariisin Notre Damessa. Kello on nyt kahdeksan illalla ja olemme keskeltä maaseudun rauhaa tavanneet yhtäkkiä aineellisen elämän kiihkeän sykinnän. Matkailija näkee ensin Lehtoniemen konepajan ja voi sitten Varkauden pysähdyspaikassa nousta laivasta, tarkastaakseen nopeasti Oy A. Ahlströ-min suurenmoisen tehdasyhdyskunnan ja silmätäkseen yhtä nopeasti lohirikkaan Äm-mänkosken, jonka tehtyään hän tavoittaa laivansa Taipaleen kaksisulkuisessa kanavas-sa, missä luonto ja ihmistyöt ovat olleet yhdessä aikaansaamassa hyödyllistä ja siroa kauneutta. (Saimaan alue 1928.)

Aina 1960-luvulle saakka yhtiö kuvattiin Ahlströmin julkaisuissa aikaisempien vuosikymmenten tapaan työntekijöidensä elämän kokonaisvaltaisena järjestäjänä tai vähintään elämän laadun merkittävänä parantajana. Julkaisuissa kerrottiin yhti-ön työntekijöilleen järjestämistä palveluista ja harrastusmahdollisuuksista. Kuvissa esiteltiin yhtiön tuella rakennettuja työntekijöiden omakotialueita, lapsia tehtaan tarhassa ja ihmisiä erilaisten yhtiön järjestämien urheiluharrastusten parissa.

Poikkeuksen näihin teollisen ja kaupunkimaisen yhdyskunnan ihailua viestiviin

kuvauksiin muodosti aineiston yksittäinen Suomen matkailijayhdistyksen julkaiseman matkaoppaan ”Saimaan alue” (1924) viittaus Varkauteen. Siinä Varkauden kerrottiin olevan tunnettu *vapaussodan aikaisena punaryssien pesäpaikkana*. Tämä maininta muistuttikin teollisuusyhdyskunnan toisesta todellisuudesta, joka yhtiön julkaisuissa jätettiin huomiotta.

Vaikka Varkaudesta oli tullut itsenäinen kauppala jo vuonna 1929, on aineiston ensimmäinen paikallinen ei-Ahlströmin julkaisema esite vasta vuodelta 1949. Tässä Varkauden Rotareiden julkaisussa Varkaus esitettiin merkittävänä teollisuuspaikkana, jonka maisemalle olivat ominaisia tehdasrakennukset piippuineen ja puisto(katu)näkymät. Esite korosti Varkauden sijaintia keskeisten sisämaan vesistöreittien ja koskien äärellä. Kosket esitettiin paitsi teollisuuden energianlähteenä myös urheilukalastuskohteena. Tehtaiden ja koskikalastuksen lisäksi esitteessä kerrottiin paikkakunnan hyvistä palveluista, liikenneyhteyksistä, koulutus- ja harrastusmahdollisuuksista sekä kulttuuritarjonnasta.

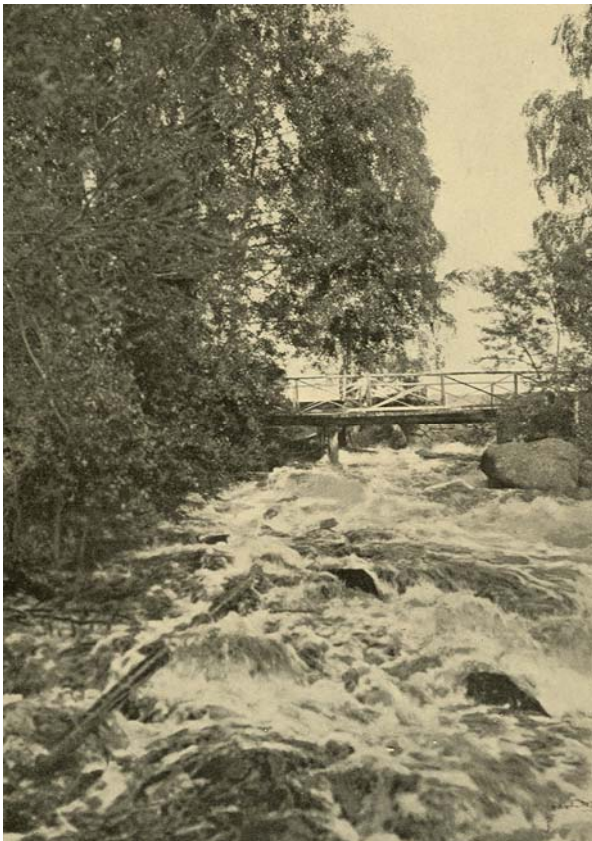

Kuva 22. Ahlströmin 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenten julkaisut kertoivat Varkaudesta modernina ja suunnitellusti toteutettuna ”teollisena imperiumina” (Muutamia tietoja Varkauden tehtaista 1938).

*Folkköket.**Arbetarbostäder.*

Kuva 23. Yhtiö paitsi tarjosi työtä myös järjesti yhdyskunnallisia palveluja ja rakennutti asuntoja työntekijöilleen. Yläkuvassa ruokala ("folkköket") ja alakuvassa työläisten asuinalue. (Sivu vihkosta Warkaus Bruk 1925.)

Kuvat 24 ja 25. Varkaus modernisoituvan Suomen symbolina. Kehitys ja romanttiset maisemat yhdistyvät teollisuusyhdistyksen kuvauksissa 1920-1940-luvuilla. (Ylhäällä: A. Ahlström Osakeyhtiö 1949; alhaalla: Warkaus Bruk 1925.)

Varkautelaisen teollisuusyhdyskunnan 1900-luvun alkupuoliskon kuvausten voidaan tulkita liittyneen länsimaisille yhteiskunnille tyypillisiin modernisaatiokehityksen ihanteisiin. Suomessa oli jo 1800-luvulla kansallisromanttisen innoituksen ohella vallalla yleinen kehitysoptimismi ja usko kansalliseen edistykseen. (Lukkarinen 2004, 64.) Vaurastumista ja hyvinvointia viestivien modernisaation maisemien merkitys alkoi kasvaa autonomian ajan lopulla uusien elinkeinojen, liikenneyhteyksien kehittymisen, ulkomaankaupan viriämisen sekä erityisesti metsäteollisuuden nousun ja kaupungistumiskehityksen muuttaessa perinteistä agraarista yhteiskuntaa ja sen ihanteita (Jokinen & Saaristo 2002, 76–77; ks. myös Virrankoski 2001, 524–546).

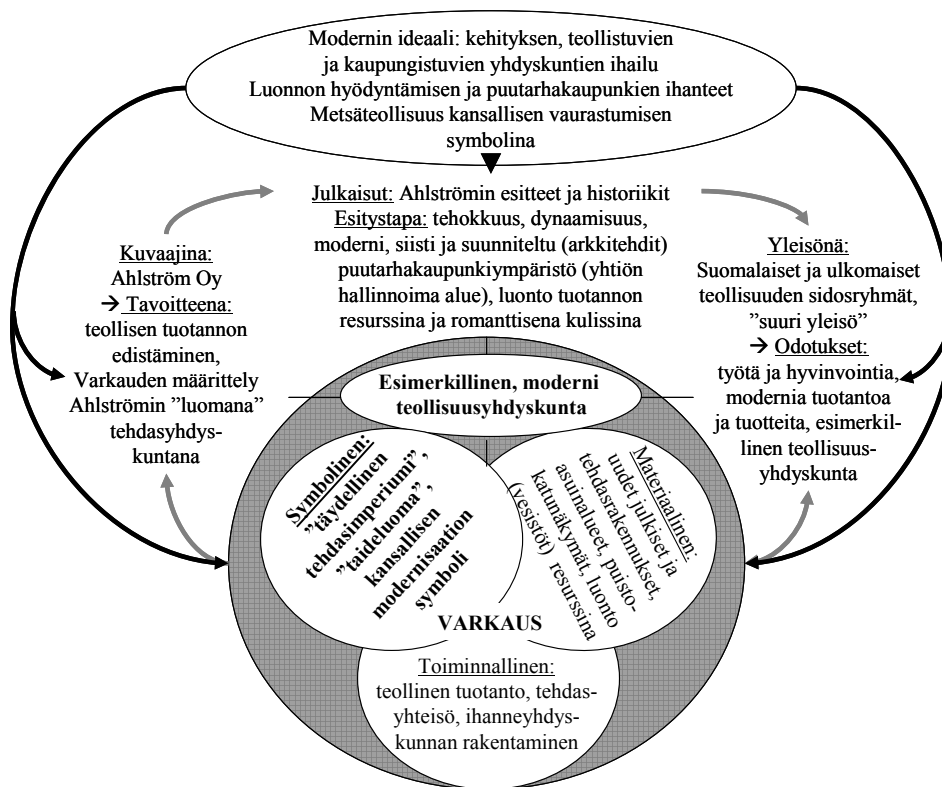
Myös käsitys Varkaudesta nimenomaan teollisena yhdyskuntana vakiintui Itä-kosen (2004, 161) mukaan näiden varhaisimpien kansallista modernisaatiouuskon ilmentäneiden kuvausten myötä 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Kaupunkiympäristön ja teollisuuslaitosten esittämisen osalta Varkauden varhaiset kuvaukset kertoivatkin yhteiskunnassa yleisemmin vallalla olleesta uskosta suunnittelun, sosiaalisten uudistusten ja arkkitehtuurin voimaan yhteiskunnallisen järjestyksen ja harmonian luomisessa. Samalla ne kertoivat myös kaupunkimaisten ympäristöjen arvostamisesta sivistyneen elämän ja tulevaisuusorientoituneisuuden keskuksina (Short 1991, 41).

Varkautelaista luonnonympäristöä esitteleviä kuvauksia voidaan puolestaan tulkita osana modernisoituvassa Suomessa omaksuttua juutalais-kristilliselle ideologialle tyypillistä tapaa nähdä hyödyntämättömät erämaat turhina ja kokea niiden käyttöön ottaminen osoituksena ihmisten saavutuksista (ks. Short 1991, 10). Tästä näkökulmasta erämaita on arvostettu ensisijaisesti utilitaristisen luontosuhteen mukaisesti talouden resurssina ja hyödyntämisen kohteena (Saarinen 2002a, 28). Erämaan valloittamisen traditio onkin ollut merkittävä osa kansallisvaltioiden kehitystä ja siten tärkeä osa monien valtioiden kansallista identiteettiä (Short 1991, 19). Näin on ollut myös Suomessa, missä erityisesti metsäteollisuuden arvostaminen kansallisen hyvinvoinnin lähteenä muodostui jo varhain keskeiseksi perusteeksi luonnon näkemiselle ensisijaisesti tuotannon ja työvoiman uusintamisen resurssina. Tällainen ajattelutapa on ollut erityisen vahva ja syvään juurtunut juuri Varkauden kaltaisilla teollisuuspaikkakunnilla. (Vepsäläinen 2002, 29–30; ks. myös Kortelainen 1999, 238; Konttinen 1999, 22; 1996, 277–279; Laine ym. 1998, 172–175.)

Kuviossa 16 on havainnollistettu tätä Varkauden kuvaamisen kudelman ensimmäistä silmukkaa, jossa Varkaus esitettiin pitkälti Ahlströmin johdon silmin nähtynä ja sen patriarkaalisiin tavoitteisiin perustuen. Samalla kuvausten taustalla vaikuttivat myös kansallisen kehityksen ja vaurastumisen tavoitteet, jotka puolestaan tukeutuivat yleisempiin länsimaisiin modernisaation ja luonnon kesyttämisen ihanteisiin. Näiden ihanteiden pohjalta Varkautta kuvattiin ”täydellisenä tehdasimperiumina”, ”taideluomana” ja kansallisen modernisaation symbolina (symboliset merkitykset). Kuvauksissa esiteltiin Varkauden modernia, siistiä ja suunnitelmallista materiaalista kaupunkiympäristöä: tehtaita, katunäkymiä, puistoja ja asuinalueita. Näiden esikuvana oli vuosisadan vaihteessa Englannissa syntynyt ja laajalle länsimaihin levinnyt yhdyskuntasuunnittelussa vaikuttanut puutarhakaupunki-ideaali (ks. esim. Rådberg 1993).

Kaupunkimaista yhdyskuntaa ympäröivä luonto puolestaan kuvattiin leimalli-

sesti teollisen tuotannon ja työvoiman uusintamisen resurssina. Samalla yhdyskunta näyttäytyi toiminnallisesti teollisen tuotannon, kehityksen ja yhteisöllisyyden paikana. Nämä kuvaustavat säilyivät Ahlströmin julkaisuissa aina 1950-luvulle saakka, ja niissä näkyi selkeästi yhtiön keskeinen rooli yhdyskunnan elämän säätelijänä. Samalla Varkauden kuvaaminen ja määrittely oli myös lähes täysin yhden toimijan, tehtaan johdon, käsissä. Kuvaukset palvelivatkin ensisijaisesti Ahlströmin johdon tavoitetta hallita koko yhdyskuntaa ja luoda sille esimerkillisen, modernin teollisen yhdyskunnan imagoa paitsi teollisuuden koti- ja ulkomaisten sidosryhmien myös laajemman yleisön silmissä.

Kuvio 16. Varkaus esimerkillisenä modernina teollisuusyhdyskuntana pääasiassa Ahlströmin 1900-luvun alkupuoliskolla julkaisemissa paikkakuvauksissa.

Keskittyessään yhtiön luomaan kaupunkirakenteeseen ja sen järjestämiin palveluihin sekä harrastustoimintaan julkaisut esittivät vain tehtaan johdon ”valkoisen” tulkinnan Varkaudesta. Tosiasiassa varkautilainen teollisuusyhdyskunta kuitenkin paitsi ulottui fyysisesti tehtaan hallinnoimia alueita laajemmalle oli myös ideologisesti moninainen (Itkonen & Kortelainen 1998b, 84; Itkonen 1996a, 332–338). Muut tavat kuvata yhdyskuntaa ulkopuolisille jäivät kuteinkin 1900-luvun alkuvuosikymmeninä Ahlströmin hallinnassa olleen julkaisutoiminnan varjoon. Vasta 1900-luvun puolivälin tienoilla Varkautta ryhtyivät kuvaamaan myös muut paikall-

liset toimijat. Näiden kuvausten voi katsoa muodostavan oman silmukkansa Varkauden kuvaamisen kudelmaan.

8.1.2 Hyvinvoiva teollisuuskauppala

Varkauden kauppalan vuonna 1953 julkaisema kotiseutukirja kertoi 25-vuotiaan kauppalan historiasta ja esitti Varkauden modernina ja vaurastuvana teollisuuspaikkakuntana. Kirja korosti erityisesti suunnittelun merkitystä hyvän asuinympäristön luomiselle. Suunnittelun tavoitteena oli saada ympäristön epäjärjestys, *luonnoton tila*, korjatuksi. Tämä puolestaan tapahtui *paitsi silmälle iloksi myös asukkaille terveydeksi*. Laadukkaan ympäristön katsottiin myös *tuovan terveyttä ja lisäävän työntoa*. (Koskinen 1953.) Kuvauksissa korostettiin erilaisten kunnallisten yleisten töiden, kuten katu-, tie-, vesijohto- ja viemäritöiden, merkitystä. Samalla kauppalan kehitys yhdistettiin paikkakuntalaisten hyvinvoinnin ohella selkeästi myös osaksi ulkopuolisille annettua kuvaa Varkaudesta:

Nämähän työt antavat yhdyskunnille juuri sen ulkopuolisen elintasoja selventävän leiman ja niistä riippuu asukkaiden viihtyisyys ja eri elinkeinojen harjoittamisen mahdollisuus yhdyskunnissa.

... Matkailija toteaa yllättyneenä viime vuosina kauppalakuvassa tapahtuneen kehityksen erittäin positiivisena. Monet aiemmin tyypilliset rötelönäkymät ovat kadonneet katukuvasta, asumistaso on kohonnut ja kehitys kulkee eteenpäin. (Koskinen 1953.)

Vastaavalla tavalla kauppalan kehitystä viestivät myös ulkopuolisten tahojen laatimat kuvaukset paikkakunnasta. Esimerkiksi matkailuelokuvassa ”Sininen Saimaa” (1954) Varkauden mainittiin olevan kehittymässä *mielenkiintoiseksi matkailupaikaksi, jossa on nähtävyyksiä ja joka on viihtyisä ja huolehtii matkailijoistaan*. Matkailupalvelut olivat esillä myös vuoden 1958 kotiseutukirjan ”Varkaus varttuu ja vaurastuu” kuvissa Keskus-hotellista, matkustajalaivasta Taipaleen kanavassa ja camping-alueesta. Valtaosin kirja keskittyi kuitenkin kuvaamaan paikallisten ihmisten elämää ja paikkakunnan kehitystä (Salmi ym. 1958). Siinä varkautelaiset kuvattiin paitsi ahkerina työntekijöinä myös aktiivisina yhdistys- ja harrastustoimintaan osallistujina. Tältä osin kuvaukset heijastivat edelleen teollisuusyhdyskunnan perinteisiä yhteisöllisyyden ihanteita (kuva 26). Yhdyskunnan vaurastumisen visualisoivat kirjassa rinnakkain esitetyt vanhan, puutaloista ja puisista tehdasrakennuksista koostuvan, yhdyskunnan sekä modernin, kivitaloja ja hoidettuja puis-toalueita sisältävän, kauppalan kuvaukset (kuvat 27–28). Kirja esitteli myös varkautelaisten parantuneita asunto-oloja:

Sitten ovat sekä kaupपालa että tehdas tarttuneet asiaan ja rakennuttaneet itse sekä tukeneet varsinkin tontteja järjestämällä yksityistä rakennustoimintaa niin, että asumistaso on tuntuvasti noussut. On kohonnut sekä kerrostaloja että omakotitaloja ja kaikille niille on ollut tunnusomaista se, että ne viehättävät silmää sekä ulkoa että sisältä. (Salmi ym. 1958, 6.)

Kaiken kaikkiaan varkauteen ympäristön kuvaukset keskittyivät pitkälti rakennettuun ympäristöön. Luonto ja erityisesti vesistöt esiintyivät kirjassa lähinnä harrastustoiminnan kulissina (kuva 29).

Näissä itsenäisen Varkauden ensimmäisissä kuvauksissa korostuivat Ahlströmin keskeinen vaikutus paikkakunnan syntyyn ja kehitykseen sekä ennen kaikkea paikkakunnan rakentamiseen tarvittu työ. Julkaisut olivat samalla osoitus siitä, että kauppalan hallinto oli ottamassa oman asemansa yhtiön rinnalla paikallisuuden määrittäjänä (ks. Itkonen & Kortelainen 1998b, 84; Itkonen 1996a, 332–338). Tätä muutosta havainnollisti erityisesti kunnallisten symbolien nostaminen keskeiselle sijalle paikkakunnan kuvauksissa. Esimerkiksi vuoden 1957 osoitekartassa oli aikaisemman painoksen (1952) kansikuvassa esitettyjen savuavien tehtaanpiippujen tilalle sijoitettu kauppalan vaakuna ja sen uutena maamerkinä toimiva vesitorni. Myös kotiseutukirjan ”Varkaus varttuu ja vaurastuu” (1958) kansikuvassa oli uusi vesitorni ja Varkauden vaakuna (kuva 30). Tekstissä kerrottiin tapahtuneesta muutoksesta seuraavasti:

Varkauden luonne on muuttunut, suljetusta teollisuusyhdyskunnasta on tullut ympäröivän maaseudun keskus ... nuori ja elinvoimainen ... (Salmi ym. 1958.)

Nämä Varkauden itsenäisen kauppalan ensimmäiset julkaisut jatkoivat pitkälti jo Ahlströmin luomia tapoja kuvata paikkakuntaa. Kuvauksia voidaan tulkita myös hieman erilaisista lähtökohdista. Paikallisten valtasuhteitten muutoksen ohella kauppalan julkaisut kertoivat keskeisiltä osiltaan suomalaisen yhteiskunnan modernisaatiokehityksen sekä sotien jälkeisen jälleenrakennuksen ja hyvinvointivaltiollisen ajattelun myötä muodostuneista ympäristöideologioista. Toisen maailmansodan jälkeistä Eurooppaa leimasi aina 1950-luvulle saakka sodan jälkien paikkaaminen ja uudelleenrakennus. Nopean taloudellisen ja teknologisen kehityksen myötä vallitsi luja usko teollistumiseen ja sen kykyyn luoda harmonista hyvinvointia yhteiskuntaan. (Konttinen 1999, 22; Laine ym. 1998, 172–174.) Erityisesti pohjoismaissa taloudellisen vaurauden ohella painottui myös sosiaalisten tavoitteiden harmonisointi, mikä johti hyvinvointivaltiomallin syntyyn (Buttimer 1998, 14). Ylipaikkalisten ympäristöideologioiden suhteen jälleenrakennuksen aika merkitsi länsimaisittain modernin maiseman ihanteen vahvistumista. Myös Suomessa kansallisyhteisyyden kanavoitui taloudellisen kasvun myötä parantuneisiin elinympäristöihin ja moderniin rakennettuun ympäristöön. (Tarkka 1992, 185–189.)

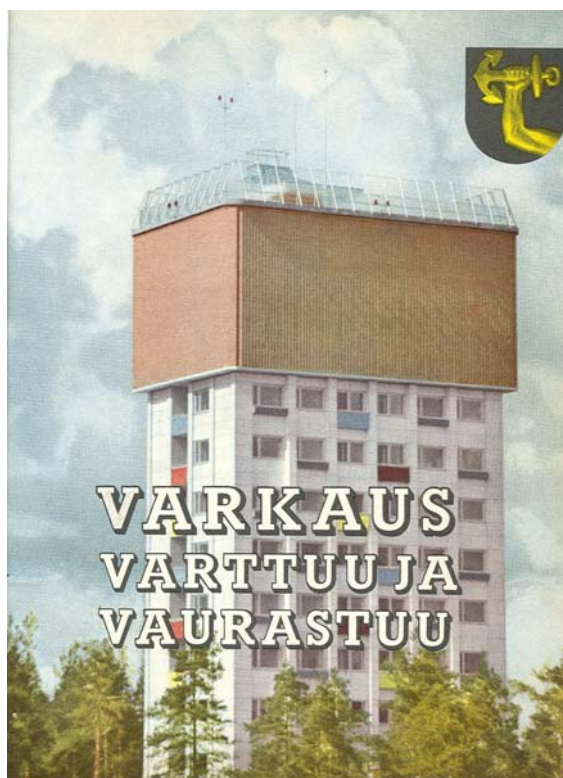
Kuva 26. Varkauden kauppalan ensimmäisten julkaisujen kuvaukset heijastivat edelleen teollisuusyhdyskunnan perinteisiä yhteisöllisyyden ihanteita. Kuvassa tehtaan työläisiä työpäivän päätyttyä. (Salmi ym. 1958, 23.)

Kuvat 27 ja 28. Itsenäistyneen Varkauden kauppalan ensimmäiset omat julkaisut kuvasivat paikkakunnalla tapahtunutta kehitystä muun muassa rinnastamalla kuvat Varkaudesta ennen ja nyt. yläkuvassa kuvassa Päiviönsaari vuonna 1898, alakuvassa kuvassa iltapäivä 1950-luvun teollisuuskauppalassa. (Salmi ym. 1958, 10, 24.)

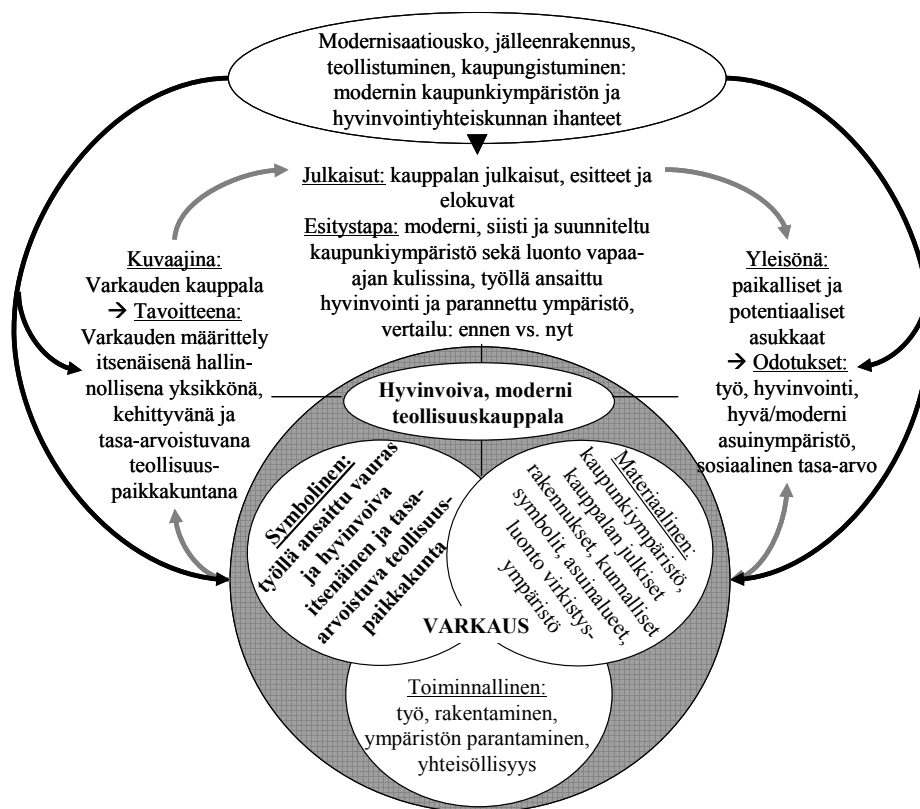

Kuva 29. Varkautelaiset kuvattiin paitsi ahkerina työntekijöinä myös aktiivisina harrastajina. Erityisesti vesistöt muodostivat tärkeän vapaa-ajan ympäristön. Kuvassa ”Kämärin vauhtikisat”. (Salmi ym. 1958, 33.)

Kuva 30. Kunnalliset symbolit, vaakuna ja vesitorni, nostettiin kauppalan julkaisuissa tehtaan piippujen tilalle. Kuvassa kirjan ”Varkaus varttuu ja vaurastuu” kansi. (Salmi ym. 1958.)

Kuvio 17 havainnollistaa sotien jälkeisen jälleenrakennuksen myötä vahvistuneen modernisaatiouuskon sekä työn ja sosiaalisen tasa-arvon ihanteiden vaikutusta Varkauden kuvaamiseen modernina teollisuuskauppalana. Varkauden 1950-luvun koti-seutukirjojen työn ja yhteisöllisyyden kuvaukset (toiminnalliset ominaisuudet) olivat keskeinen osa koko raskaita sotakorvauksia maksavan Suomen kansallista identiteettiä. Samalla ne kuitenkin viestivät aiemmin voimakkaasti hierarkkisen teollisuusyhdyskunnan kunnallistumisen myötä vahvistuneita sosiaalisen tasa-arvoistumisen ihanteita (symboliset merkitykset). Tätä samaa ihannetta ilmensi myös Varkauden sosialistienemmistöisen kunnallisen hallinnon tekemien yhdyskunnan rakennus- ja parannustoimien tulosten esittely (materiaaliset ominaisuudet). Samalla Varkauden imagoa määriteltiin paitsi teollisuusyhdyskuntana, myös itsenäisenä hallinnollisena yksikkönä – hyvinvoivana ja modernina teollisuuskauppalana.

Kuvio 17. Varkaus hyvinvoivana modernina teollisuuskauppalana kunnallisen hallinnon 1900-luvun puolivälissä julkaisemissa paikkakuvauksissa.

Samaan aikaan edellä esiteltyjen kauppalan julkaisujen kanssa myös Ahlström julkaisi omia kuvauksiaan varkautealaisesta yhdyskunnasta. Vähitellen yhtiön julkaisut alkoivat kuitenkin painottua yhä enemmän tehtaitten sisäisiin asioihin, tuot-

teiden, tuotantolaitosten ja osaavan työvoiman esittelyyn. Lukuun ottamatta mainintoja Varkauden teollisuudelle tarjoamista sijainnillisista eduista ja ympäristön laadusta, yhdyskunnan kuvaaminen ja määrittely jäikin 1960-luvun alun jälkeen käytännössä kokonaan muille toimijoille.

Paikkakuvauksia julkaisseiden toimijoiden ohella on Varkauden kuvauksissa tapahtunut 1900-luvun jälkipuoliskolle tullessa myös selviä sisällöllisiä muutoksia. Nämä ovat kytkettävissä yleisempään länsimaissa koettuun teollisuuden rakennemuutokseen ja perinteisen teollisuuden kriisiin, joka heijastui myös Varkauteen. Paikalliseen elinkeinorakenteeseen liittyvien epävarmuuksien myötä monissa teollisuuskaupungeissa syntyi 1900-luvun loppupuolella tarve uuden taloudellisen perustan ja jopa kokonaan uuden jälkiteollisen imagon luomiseen muun muassa paikkamarkkinoinnin keinoin (Short 1996, 431–441; Holcomb 1993, 134). Näistä uusista, jälkimodernista yhdyskunnasta kertovista kuvauksista voidaan muodostaa Varkauden kuvaamisen kudelmaan kaksi uutta silmukkaa, jotka luovat kuvaa toisaalta nykyaikaisesta, jälkimodernista teollisuuskaupungista (luku 8.1.3) ja toisaalta elämyksellisestä matkailukaupungista (luku 8.2).

8.1.3 Nykyaikainen teollisuuskaupunki

Varkauden teollisesta luonteesta kertovat kuvaukset ovat 1900-luvun jälkipuoliskolla koostuneet pääasiassa kolmesta pääteemasta. Ensinnäkin 1960-luvulta lähtien on korostettu ympäristön laatuun ja puhtauteen liittyviä kysymyksiä. Toisaalta on mainostettu paikkakunnan yrityksille tarjoamia synergiaetuja ja korkean teknologian ympäristöjä. Kolmannen teeman ovat muodostaneet paikkakuntaa hyvänä työ- ja asuinympäristönä määrittävät kuvaukset.

Ahlströmin julkaisujen harvat 1960-luvun lopun jälkeiset ympäröivää yhdyskuntaa koskevat maininnat käsittelivät ympäristön laadun ja puhdistamisen kysymyksiä. Erityisesti 1970-luvun mittavien ympäristöhankkeiden myötä näiden teemojen voi katsoa muodostuneen jopa olennaiseksi osaksi Ahlströmin esitemateriaalia ja muuta tiedotustoimintaa. (Itkonen 2004, 408-409; Vepsäläinen 2002, 84.) Esitteissä korostettiin esimerkiksi uuden paperitehtaan rakentamisessa käytetyn parasta, mitä moderni teknologia voi ympäristönsuojelun alueella tarjota - *maailman tehokkainta* (Warkaus PM 4 on Stream 1978).

Myös vuodesta 1986 lähtien pääosan Varkauden metsäteollisuudesta omistaneen Enson julkaisut keskittyivät paikallisuuden osalta ympäristökysymyksiin. Esimerkiksi 1990-luvun puolivälissä konsernin ympäristöraportissa Varkauden tehtaita ”mainosti” tehtaan rannassa vierailnut saimaannorppa ”Aapo” (Enso Group 1997, 57). Julkaisuja kuvitettiin esteettisillä luontokuvilla ja kuvilla, joissa tehtaot sijoittuvat 1900-luvun alkuvuosikymmenten kuvausten tapaan keskelle luontoa (kuvat 31 ja 32). Teksteissä korostettiin metsäteollisuuden ja luonnon sopusointuisuutta yhteiselo:

Puhdas vesi, ilma ja maaperä sekä monimuotoinen luonto ovat paperintekijöille tärkeitä sekä työn, asumisen että vapaa-ajan harrastusten kannalta. Olemme ylpeitä siitä, et-

tä voimme kutsua vieraamme Varkauteen katsomaan, kuinka metsäteollisuus ja luonto elävät sopuosinnussa. (Varkauden hienopaperit ja ympäristö 1995.)

Näitä viime vuosikymmeninä metsäyhtiöiden julkaisuissa esitettyjä viittauksia tehtaita ympäröivään yhdyskuntaan ei enää voi pitää aikaisempien Ahlströmin julkaisujen tapaan Varkautta määrittävinä kuvauksina. Voidaan kuitenkin katsoa, että ympäristön laadusta ja ympäristöinvestoinneista kertovilla kuvauksilla on ollut merkitystä pyrittäessä vakuuttamaan asiakkaiden ja muiden yli paikallisten sidosryhmien ohella myös paikalliset ihmiset tehtyjen investointien tehosta ja varkautealaisen teollisuuden edistyksellisyydestä. Samalla on ylläpidetty yhtiön vaikutusvaltaa paikkakunnalla. (Ks. Vepsäläinen 1999, 191–193; Itkonen & Kortelainen 1998b, 87–80.)

Vastaavia kuvauksia tehdyistä ympäristönsuojeluinvestoinneista ja puhdistuneesta ympäristöstä on ollut myös Varkauden kaupungin julkaisuissa. 1970- ja 1980-lukujen esitemateriaalissa ja kuvateoksissa esiteltiin näkyvästi kaupungin ja tehtaitten jätevedenpuhdistamoja sekä korostettiin alueen vesistöjen puhdistumista tehtyjen toimenpiteiden ansiosta (kuvat 33 ja 34):

Vesien ja ilman suojeluun on sijoitettu vuosikymmenien aikana kymmeniä miljoonia markkoja ja niinpä lähivedetkin ovat uima- ja kalastuskelpoisia. (Anteroinen ym. 1981.)

Toisaalta kaupungin julkaisemassa materiaalissa on kuvattu myös laajemmin kaupungin luonnonympäristöä. Esimerkiksi kaupungin keskustan välittömässä läheisyydessä sijaitsevia Kämärin puistoa ja Ämmänkoskea luonnehdittiin 1970-luvulla seuraavasti:

Varkaus on yhdellä saarella ja viidellä niemellä sijaitseva vesien ympäröimä kaupunki. Aivan keskustan vieressä sijaitseva Kämäri yhdessä keväisin vuolaan Ämmänkosken kanssa muodostavat kaupungin 'keuhkot'. Myös monet rantoja myötäilevät kauniit puistot antavat lisäväriä kaupungin vihreään kuvaan. (Varkaus 1977.)

Vastaavia ilmaisuja on käytetty myös myöhemmin, kun Kämäriä on nimitetty *kaupungin vihreäksi keitaaksi*, jonka kosket muodostavat *Varkauden vihreät keuhkot* (Varkaus – In the Heart of the Finnish Lakeland 1992). Viime vuosikymmeninä kuvauksissa on korostettu myös luonnon ja ihmisen harmonista yhteiselo ja luonnosta huolehtimista *teollisuuden ja vesistöjen Varkaudessa* (esim. Varkauden yhteistyöalueen osaamista 1993, sit. Itkonen 2004, 403).

Ympäristödiskurssin omaksuminen osaksi Varkauden kuvauksia voidaan nähdä osana jo 1960-luvulta lähtien länsimaissa virinnyttä modernisaation ja jatkuvan taloudellisen kasvun kyseenalaistavaa ympäristöhuolta. Sen seurauksena myös Suomessa ympäristökeskustelu siirtyi perinteisistä luonnonsuojelun painotuksista kohti yhteiskunnan ja luonnon suhteen kyseenalaistavia ympäristönsuojelun kysymyksiä. Huomio kiinnittyi saastumiseen ja luonnonvarojen ehtymiseen, joihin syyllisenä pidettiin teollisuutta. (Jokinen 1995, 40; Rannikko 1995, 71.) Maailmanlaajuisesti merkittäväksi ympäristökritiikki levisi 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa muun muassa erilaisten yhteiskunnallisten ympäristöliikkeiden myötä (Hajer 1995,

24–25). Myös Suomessa ympäristö- ja modernisaatiokritiikki voimistui ja horjutti osaltaan puunjalostusteollisuuden yhteiskunnallista asemaa. 1980-luvulle tultaessa Suomessa koettiin lukuisia paikallisia ympäristökonflikteja. Ne kuitenkin rauhoittuivat vuosikymmenen loppuun mennessä. (Konttinen 1996, 273; Rannikko 1995, 72.) Samalla länsimaisessa ympäristökeskustelussa siirryttiin kestävän kehityksen diskurssiin, joka haastoi taloudellisen vaurastumisen ja ympäristöhuolen vastakkaisuutta korostavan modernisaatiokritiikin (Hajer 1995, 25–26; Mol & Spaargaren 1993, 433–436).

Ympäristökritiikin vaikutukset näkyivät siis Varkauden tehtaitten julkaisuissa jo 1960-luvulla ja kaupungin julkaisuissa 1970-luvulta lähtien. Paikkakunnalla olikin jo 1960-luvulta asti käyty keskustelua ympäristön laadun ongelmista. Erityisesti oli esillä kaupungin keskustassa sijaitsevan yhdyskunnan ja teollisuuden jätevesien laskupaikkana toimineen Huruslahden veden pilaantuminen (Itkonen 2004, 400). Kuvauksissa ei kuitenkaan kyseenalaistettu paikkakunnan teollista identiteettiä, vaan sekä yhtiö että kaupunki pyrkivät luomaan Varkaudesta kuvaa jälkiodernina teollisuuskaupunkina, jonka ympäristöongelmat on voitettu tai voitettavissa kehittyvän ympäristöteknologian avulla. Tehtyjen ympäristönsuojeluinvestointien katsottiin toimivan vakuutuksena alueen puhtaasta luonnosta, ei osoituksena ympäristöongelmista (Vepsäläinen 2000, 84–85). Paikkakunnalla käydyt keskustelut ympäristön laadusta tai edes ympäristössä näkyneet ongelmat eivät Varkaudessa johtaneetkaan monien muiden teollisuuspaikkakuntien tavoin varsinaisiin ympäristökonflikteihin (Kortelainen & Vepsäläinen 2000, 42–43). Näitä Varkaudessa omaksuttuja paikkakunnan kuvaamisen tapoja tuki ja voimisti osaltaan 1980-luvun lopulla tapahtunut yleisen ympäristökeskustelun siirtyminen kestävän kehityksen painotuksiin. Tuolloin myös Varkauden kuvauksissa luotiin kuvaa luonnon, ihmisen ja teollisuuden harmonisesta yhteiselosta paikkakunnalla.

Kuvaukset kertovat myös siitä, että ympäristökysymysten vakiinnuttua keskeiseksi osaksi yhteiskunnallista ja yksilöllistä päätöksentekoa on syntynyt tarve määrittellä paikkakuntaa suhteessa ympäristön laatuun. Vastaava muutos on tapahtunut myös monissa muissa läntisen maailman teollisuuskaupungeissa. Monissa perinteisissä teollisuuskaupungeissa aikaisemmin ensisijaisesti tuotannon resurssina hyödynnetyistä alueista on tullut ”uuden” jälkiodernin kaupungin symboleja, joilla viestitään saasteettomasta ja jälkiodernisesta korkean teknologian kaupunkiympäristöstä. (Short 1996, 431; ks. myös Barke & Harrop 1994, 93–94; Gold 1994, 32–34.)

Ympäristökysymysten ohella Varkauden kuvauksissa on esitelty erilaisia yrityksille tarjolla olevia sijaintietuja. Esimerkiksi 1960-luvun lopulla julkaistussa esitteessä ”Varkaus – Industrins, trafikens och handels centrum” (1969) kerrottiin paikkakunnalla sijaitsevasta teollisuudesta ja liiketoiminnalle tarjotuista eduista, kuten avustuksista, koulutetusta työvoimasta ja paikkakunnan keskeisestä sijainnista. Vastaavalla tavalla yritystoiminnan kehittämisen tärkeyttä painotti myös vuoden 1973 kuvateos ”Varkaus – Puun, teräksen ja virtaavien vesien kaupunki”:

Varkaudessa on pyritty luomaan niitä edellytyksiä, joiden vallitessa ihmiset voivat valita täällä pysymisen mieluisampana vaihtoehtona kuin poismuuttamisen. Tärkein edel-

lytys on tietenkin pysyvän ja riittävän toimeentulon tarjoavan työpaikan osoittaminen. Uusia työpaikkoja syntyy yritystoiminnan laajenemisen myötä. (Jänis ym. 1973.)

Kirjan kuvat esittelivät varkautelaista teollisuutta, tie- ja laivayhteyksiä, ammatillisia koulutusmahdollisuuksia ja ihmisiä töittensä äärellä painottaen erityisesti Ahlströmin sitoutumista ja satsauksia paikkakunnalle. Varkauden teollista luonnetta ja kehitystä havainnollistettiin teollisen tuotannon jalostusarvon kehitystä ja tehdaskoneiden käyttämää energiamäärää kuvaavilla kaavioilla. (Jänis ym. 1973.) Edelleen myös 1970-luvun lopun ja 1980-luvun esitteissä Varkaus kuvattiin teollisuuspaikkakuntana, jolla oli tarjottavanaan osaavaa työvoimaa, koulutusta, investointitukia ja sijaintietuja lähellä muita teollisuuslaitoksia. Lisäksi esiteltiin paikkakunnan hyviä maa-, vesi- ja lentoliikenneyhteyksiä. Julkaisuissa lueltiin paikkakunnan suurimpia teollisia työnantajia ja tuotiin esille aina 1800-luvun alkuun ulottuvat teolliset perinteet. Tehtaat esitettiin kaupungin maamerkinä ja symbolina. Erityisesti tehtaitten piippuja käytettiin kuvamateriaalissa luomaan kuvaa dynaamisesta teollisuusyhdyskunnasta. Paikkakunnan kerrottiin olevan *Itä-Suomen teollistunein kaupunki* (esim. Varkaus 1978; Anteroinen ym. 1981).

Samalla korostettiin paikkakunnan elinkeinojen monipuolisuutta ja etuja kaikenkokoisen teollisuuden sijaintipaikkana. Paikkakunnan merkittävimmät yritykset olivat näkyvästi esillä kuvamateriaalissa ja vuonna 1989 julkaistussa elokuvassa ”Varkaus – Osaamista ja laatua” (kuvat 35 ja 36):

A. Ahlström Osakeyhtiön tehtaat näkyvät lähelle ja kauas. Etäämpää katsottuna piiput toimivat maamerkinä, jota kohden kuljettaessa päästään taatusti Varkauteen. Keskelä Varkautta tehtaat liittyvät jäntevästi eloisaan kaupunkikuvaan. (Kolho ym. 1983.)

Nykyinen Varkaus on yhtä hyvin pienen ja keskisuuren teollisuuden, korkean teknologian ja monipuolisten palvelujen kuin suurteollisuudenkin kaupunki. (Varkaus, osaamista ja laatua 1987.)

Näiden pääasiassa yritystoiminnan houkutteluun suunnattujen kuvausten taustalla olivat paitsi Varkauden perinteet teollisuuspaikkakuntana, myös erityisesti 1980-luvulla metsäteollisuuden muutosten aiheuttama epävarmuus, joka loi tarpeen monipuolistaa paikallista elinkeinotoimintaa. Perinteisen teollisuuden ja suurteollisen kulttuurin rinnalle Varkauden kuvaamiseen ja määrittelyyn haettiin elementtejä, jotka esittivät Varkauden perinteisen teollisuuspaikkakunnan ominaisuuksien sijasta jälkiteollisena kaupunkina. Erityisenä tavoitteena oli luoda kaupungille uutta ilmettä korkean teknologian yritysten sijoittumispaikkana – ”Itä-Suomen piilaaksona” (Itkonen 2004, 395–397).

Näiden kuvausten voi katsoa vastaavan yleisempiä länsimaisten teollisuuskaupunkien markkinoinnille tyypillisenä pidettyjä ominaisuuksia. Pyrkinessään monipuolistamaan elinkeinorakennettaan monet perinteiset teollisuuskaupungit ovat mainostaneet yritysmuutosten poliittista ilmastoja, osaavan työvoiman saatavuutta, korkeaa teknologiaa, tutkimuslaitoksia, hyvää infrastruktuuria ja tervettä paikallista taloutta. Lisäksi mainoksissa on usein lueteltu alueella sijaitsevia kansainvälisesti tai kansallisesti tunnettuja yrityksiä. (Gold 1994, 30; ks. myös Short & Yeong-Hyun 1998, 63–65; Ashworth & Voogd 1990, 116–117.)

Kolmannen teeman teollista Varkautta esittelevissä kuvauksissa on 1960-luvulta lähtien muodostanut sen laadukkaan asuinympäristön esittely, missä myös teollisuudella on oma roolinsa vaurauden tuojana. Asumisen laatuun kuvauksissa on yhdistetty paikkakunnan monipuoliset palvelut ja harrastusmahdollisuudet, hyvät liikenneyhteydet, modernit ja luonnonläheiset asuinalueet sekä erityisesti kaupunkia ympäröivä luonto (kuvat 37–38):

Miten varkautelainen asuu? Vanhalla valmiilla omakotitaloalueella, keskustassa kaikkien palvelujen äärellä, vihreässä kerrostalolähiössä tai pientalossa uudella luonnonläheisellä alueella. (Kolho ym. 1983.)

Varkautta ympäröivä luonto tarjoaa mahdollisuudet monipuoliseen ulkoiluun ja lenkkeilyyn kaikkina vuodenaikoina. Kaupungin toimesta on rakennettu varsinaisten urheilulaitosten lisäksi ulkoiluun ja virkistykseen tarkoitettuja reittejä eri puolille kaupunkia. (Jänis ym. 1973.)

Varkautelaiset ihmiset esiintyvät julkaisuissa sekä töissä että vapaa-ajan vietossa nauttimassa tasokkaista koulutus- ja hyvinvointipalveluista sekä lukuisista tarjolla olevista urheilu- ja kulttuuriharrastuksista (esim. Jänis ym. 1973; Kolho ym. 1983). Vuonna 1982 Varkaudessa järjestetyn ”Kalastus ja retkeily” -näyttelyn mainoksen esipuheessa silloinen kaupunginjohtaja Sulo Kilpiö kuvasikin varkautelaista ympäristöä ja elämänmenoa seuraavasti:

... tässä esitteessä kuvataan Varkautta, Itä-Suomen teollistuneinta kaupunkia, järvien ja rantojen, siltojen ja kanavien kaupungiksi. Kuvaukseen sisältyy näyttelyn teeman kannalta kaksi tärkeätä elementtiä, toisaalta tekninen työ ja toisaalta sen vastapainona luonnon tarjoamat virkistysmahdollisuudet. Kalastus ja retkeily vapaa-ajan harrastuksena ovat nousseet merkittäväksi tekijäksi sekä sosiaalisesti että taloudellisesti. (Varkaus kutsuu 1982.)

Myös vuoden 1989 kotiseutukirja ”Varkaus, laulun arvoinen kaupunki” loi Varkaudesta kuvan toisaalta historiallisena ja nykyisenä teollisuuskaupunkina, toisaalta savolaisena pikkukaupunkina, jossa yhdistyvät luonnonläheisyys ja kaupungin palvelut. Kirjan esittelyteksti tiivistä sanoman moniaineksisesta yhdyskunnasta, jonne kuuluvat sekä perinteinen teollisuus ja huipputeknologia että kulttuuri ja ympäristö:

Paperia, koneita, modernia huipputekniikkaa, vaate- ja nahkateollisuuden tuotteita, veneitä; kaikkea tätä viedään Varkaudesta maailmalle. Sinisiä selkiä, siltoja ja kanavia, laulua ja soittoa; kaikkea sitä löytyy Varkaudesta.” (Itkonen & Eronen 1989.)

Kaupungin etuja luonnonläheisenä asuinympäristönä tuotiin esille myös vuonna 1991 järjestettyjen asuntomessujen mainonnassa. Messujen keskeisenä teemana oli rantarakentaminen, ja messualueelle rakennettiin asuntoja jopa osittain veden päälle.

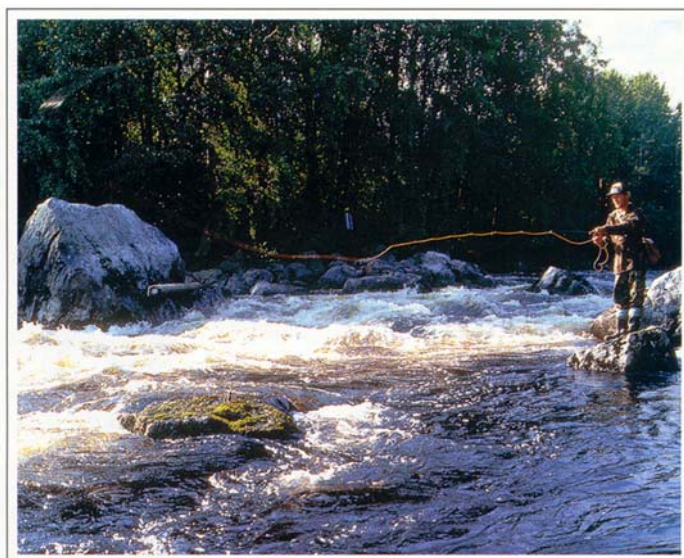
Viimeisen reilun vuosikymmenen aikana kaupungin esitteet ovat liittäneet teollisuuden sekä paikkakunnan *toimeliaaseen menneisyyteen että aktiiviseen nykyhetkeen* (Houkuttelemme sinua vuosisadan Varkauteen 1994). Esitteissä on mainostet-

tu teolliseen historiaan liittyviä museokohteita, mutta samalla niissä on myös luotu kuvaa dynaamisesta teollisuuskaupungista, jolla on tarjottavanaan mahdollisuuksia *yrittää, tehdä työtä, nauttia, opiskella, toimia ja viihtyä osaavassa joukossa* (Warkaus 1998). Kuvamateriaalissa tätä ovat havainnollistaneet hyviä liikenneyhteyksiä ja korkeaa teknologista osaamista sekä teollista työtä esittävät kuvat (kuva 39). Teollisuuden keskeisestä roolista Varkauden historiassa ja kaupunkikuvassa on teksteissä kerrottu muun muassa seuraavasti:

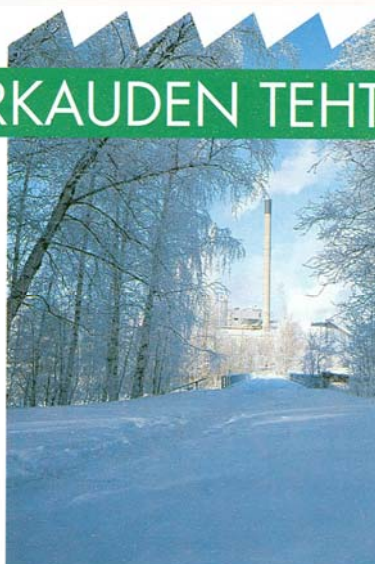
Luonto muovasi meille vesistöt kulkureitiksi, me rakensimme pienen ruukkiyhdyksunnan kansainväliseksi puun ja metallin osaajaksi... Elämme metsien keskellä ja metsäosaamisesta. Puun monet kasvot näkyvät kaupunkikuvassa.” (Warkaus 1998.)

Myös nämä viimeisten vuosikymmenten varkautelaista teollisuuskaupunkia esittelevät kuvaukset vastaavat hyvin eri tutkimuksissa esitettyjä näkemyksiä jälkiodernien teollisuuskaupunkien markkinoinnista. Kaupunkien on todettu korostavan markkinoinnissaan saasteettomuuden ja taloudellisten hyötyjen ohella erityisesti elämän laatuun liittyviä etuja (Barke & Harrop 1994, 99). Elämän laatua pyritään ilmentämään urbaaneista elämäntyyleistä, kulttuurista ja kaupunkiympäristöstä sekä luonnonympäristöistä ja paikallisesta historiasta kertovilla tekijöillä. Näissä kuvauksissa ovat korostuneet erityisesti kulutukseen ja vapaa-ajan viettoon liittyvät mahdollisuudet (Short 1996, 432–433; ks. myös Short & Yeong-Hyun 1998, 61; Gold 1994, 34; Goodwin 1993, 147–148). Short (1996, 432) onkin luonnehtinut perinteisten teollisuuskaupunkien jälkiodernin paikkamarkkinoinnin tarjoavan läheisen ja miellyttävän kosketuksen kontrolloituun puolivilliin luontoon, joka yhdistyy kaupunkikulttuurin ja sivistyksen etuihin.

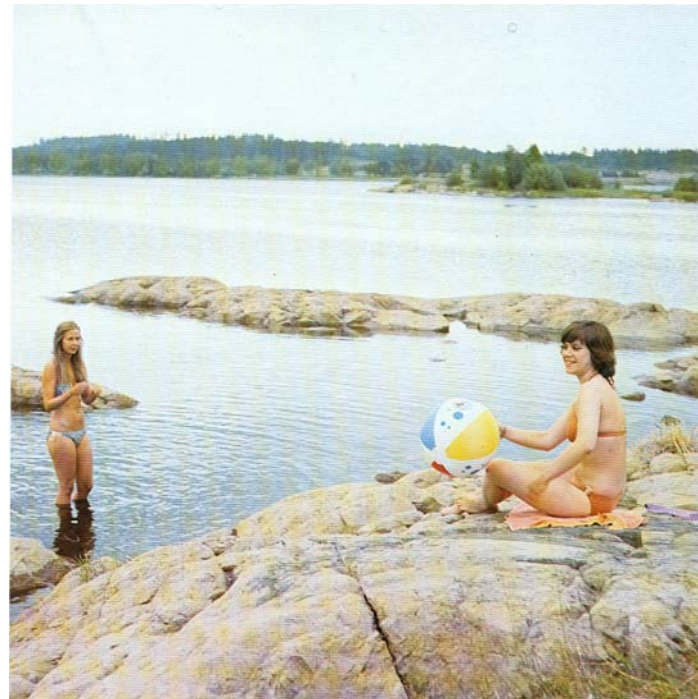
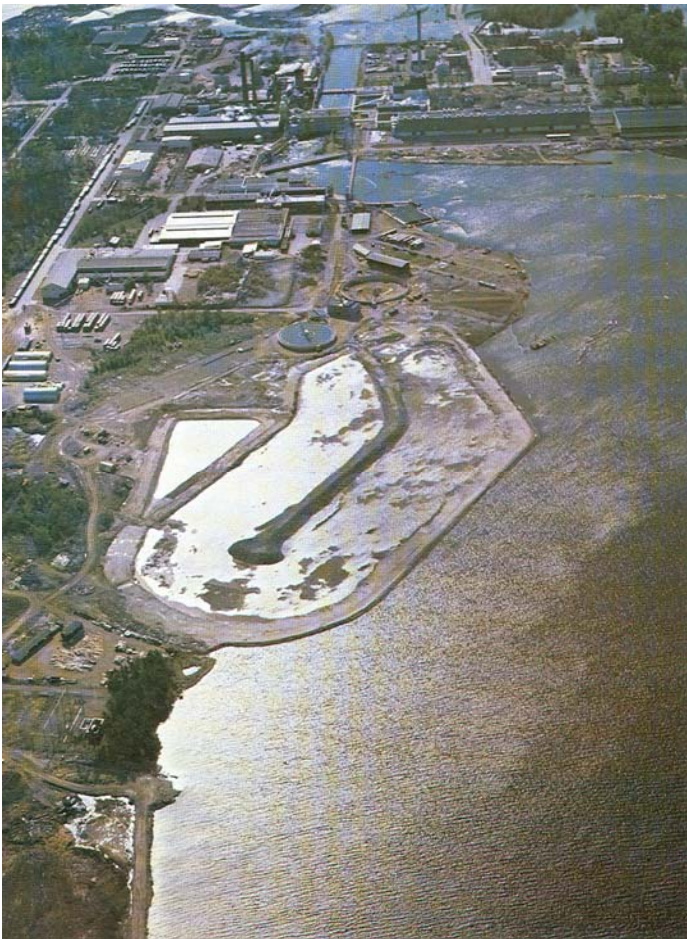
Luonnonläheisyyden ja kehittyneen yhdyskunnan mukavuuksien yhdistäminen muodostui erityisesti 1980-luvulta lähtien myös Varkaudessa osaksi nykyisille sekä mahdollisille uusille asukkaille suunnattuja paikkakuvauksia. Nykyään Varkaus näyttäytyy kuvauksissaan pitkälti sekä miellyttävän luonnonympäristön että kaupungin edut omaavana paikkana asua, tehdä työtä ja viettää vapaa-aikaa koko perheen kesken.

VARKAUDEN TEHTAAT

Kuvat 31 ja 32. Viime vuosikymmeninä tehtaiden esitteissä luonnon ja teollisuuden sopusointuista yhteiseloä on kuvattu hyvin samanlaisin kuvin kuin 1900-luvun alun Ahlströmin julkaisuissa (vasemmalla kansikuva julkaisusta Varkauden hienopaperit ja ympäristö 1995; alla kansikuva julkaisusta Varkauden tehtaät 1995).

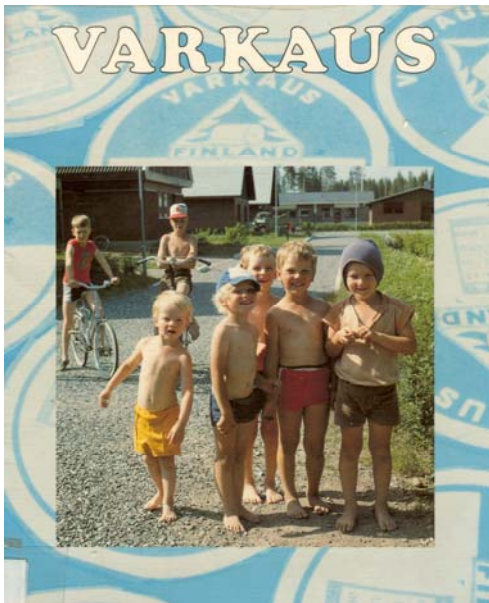

Kuvat 33 ja 34. ”Viisitoista vuotta suljettuna ollut keskustan uimala on herännyt eloonsa tehostetun vesiensuojelun ansiosta.” Vesistöjen puhdistuminen ympäristöinvestointien myötä tuotiin selkeästi esille 1970- ja 1980-lukujen Varkauden kuvauksissa. (Kuvat ja kuvateksti teoksesta Jänis ym. 1978.)

Kuvat 35 ja 36. 1970- ja 1980-luvuilla julkaistut Varkauden kuvateokset esittelivät monipuolisesti paikkakunnan elinkeinoelämää ja sille tarjolla olevia etuja (kuvat teoksesta Kolho ym. 1983).

On vaikea kuvitella, mitä tavaraa tai tarviketta täytyisi lähtee hakemaan Varkauden ulkopuolelta. Mahdollaankehän sellaista myydä muuallakaan Suomessa?
 Vaikka Kauppakatu ja Tuusimäen suunta onkin tärkeä liikkokeskus, hyvinvarustettuja isoja ja pieniä liikkeitä tapaa muuallakin. Päivittäiseen myymälöiden valikoimaa rittäivästä yksinätkin tavallisen suomalaisen kaupungin varustuksiin.
 Ja tottahan Varkaudesta viekään mukana matkamuistoja monista korkeatasoisista myymälöistä ja "poistukista". Etsiä "Lintu ja muusa" on lahjattavallike, jonka nimikin jo houkuttelee avaamaan oven kauniiden esineiden keskele.

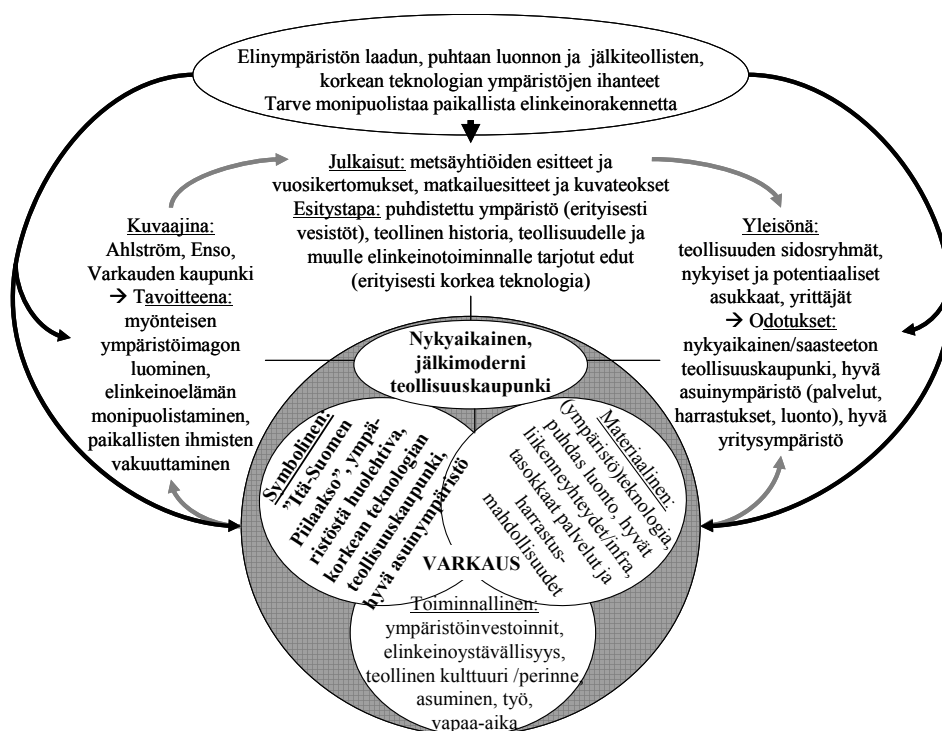
Kuvat 37 ja 38. Erityisesti 1970-luvulta lähtien Varkautta on kuvattu hyvänä asuin- ja elinympäristönä, jolla on tarjottavanaan viihtyisiä asuinalueita ja runsaasti ulkoilumahdollisuuksia sekä tasokkaita kaupunkipalveluita (kansi ja sivu julkaisusta Kolho ym. 1983).

Kuva 39. Varkaus on aivan viime vuosiin saakka mainostanut yritystoiminnalle tarjoamiaan etuja ja luonnettaan korkean teknologian teollisuuspaikkakuntana (kuvakollaasi esitteestä Warkaus 1998).

Kuviossa 18 on havainnollistettu Varkauden teollisen luonteen kuvaamisen kietoutumista viime vuosikymmenten ympäristöherätyksen ja kestävän kehityksen diskurssin myötä syntyneisiin laadukkaan elinympäristön, saasteettoman ja korkean teknologian ympäristöjen ihanteisiin sekä toisaalta perinteisen teollisuuden epävarmuuksien myötä syntyneeseen tarpeeseen monipuolistaa paikallista elinkeinotoimintaa. Kuvauksissa puhdistettu ympäristö, hyvät liikenneyhteydet ja teknologia (materiaaliset ominaisuudet) sekä paikkakunnan teollinen kulttuuri, elinkeinoystävällinen ilmapiiri ja ympäristöhankkeet (toiminnalliset ominaisuudet) ovat luoneet Varkaudesta kuvan ympäristöstään huolehtivana korkean teknologian kaupunkina, eräänlaisena ”Itä-Suomen Piilaaksona” (symboliset merkitykset).

Julkaisut ovat esitelleet myös kaupungin uusia luonnonläheisiä asuinalueita ja harrastusympäristöjä (materiaalinen) sekä varkautelaista arkea, työtä, asumista ja vapaa-aikaa (toiminnallinen). Nämä ovat luoneet kaupungista kuvaa hyvänä asuin-ympäristönä (symbolinen). Samalla kaupunki on määrittynyt imagoltaan nykyaikaiseksi, jälkimoderniksi teollisuuskaupungiksi.

Kuvio 18. Varkaus nykyaikaisena jälkimodernina teollisuuskaupunkina 1900-luvun lopun paikkakuvauksissa.

Edellä esitellyt Varkauden teolliseen luonteeseen liittyvät kuvaukset ovat kuitenkin olleet vain osa paikkakunnan kuvaamista 1900-luvun loppupuolella. Erityisesti 1960-luvulta lähtien kaupunkia on kuvattu myös matkailun ja vapaa-ajan kohteena. Näitä kuvauksia ja niihin liittyviä merkityksiä voidaankin tarkastella omana paikan kuvaamisen kudelman silmukkanaan.

8.2 Elämyksellinen matkailukohde

Varkaudessa kävi matkailijoita jo 1800-luvulla ihmettelemässä teollista yhdyskuntaa ja kalastamassa lohirikkailla koskilla. Ensimmäiset maininnat Varkauden muodostumisesta varsinaiseksi matkailukohteeksi löytyvät aineistosta kuitenkin vasta 1950-luvulta. Tuolloin esimerkiksi matkailuelokuvassa ”Sininen Saimaa” (1954) Varkauden kerrottiin olevan kehittymässä *mielenkiintoiseksi matkailupaikaksi, jossa on nähtävyyksiä ja joka on viihtyisä ja huolehtii matkailijoistaan*. Matkailupalvelut olivat esillä myös vuoden 1958 kotiseutukirjan ”Varkaus varttuu ja vaurastuu” kuvissa Keskus-hotellista, matkustajalaivasta Taipaleen kanavassa ja camping-alueesta. Valtaosin kirja keskittyi kuitenkin kuvaamaan paikallisten ihmisten elämää ja paikkakunnan kehitystä (Salmi ym. 1958).

Laajemmin Varkautta ryhdyttiin mainostamaan matkailijoille kuitenkin vasta 1960-luvulla. Silloiset kuvaukset liittyivät Varkauden matkailutoiminnan niin sanottuun ensimmäiseen aaltoon (Itkonen 2004, 300, 343–345). Tuolloin julkaistuissa esitteissä varkautelaista matkailutarjontaa edustivat vesitorni, ortodoksinen ja luterilainen kirkko alttarifreskoineen, kaupungintalo (*eräs Suomen moderneimmista*), museot sekä kauniit puistot, joista kaupungin kerrottiin olevan tunnettu. (Saimaa – Perle den Nordischen Seen 1961; Saimaa, Suomi - Luonnonkaunis matkailumaa 1966; Itä-Suomi, Saimaa 1968.) Esitteissä matkailijoille tarjotut kohteet ja aktiviteetit lähinnä vain lueteltiin, eivätkä matkailijat esiintyneet kuvauksissa aktiivisina toimijoina. Muilta osin paikkakuntaa kuvattiin totuttuun tapaan teollisuuspaikkakuntana ja -yhteisönä.

Kuvauksissa alkoi kuitenkin 1970-luvulle tultaessa tapahtua muutoksia, kun myös Varkaudessa alettiin tiedostaa matkailun merkitys elinkeinona. Esimerkiksi vuoden 1973 ”Varkaus – Puun, teräksen ja virtaavien vesien kaupunki” -kuvateoksessa viitattiin Varkauden kasvavaan merkitykseen matkailukohteena ja tuotiin esille tarve kehittää alueen matkailupalveluita. Samalla Varkautta ryhdyttiin mainostamaan *siltojen ja kanavien kaupunkina*, jonka merkittävimpiä tutustumiskohteita olivat vanha ja uusi Taipaleen kanava sekä Suomen suurimpiin kuuluva 24,5 metriä korkea Komminsilta (esim. Jänis 1978). Matkailuaktiviteettina mainostettiin risteilyjä kaupungin lähivesillä. (Kuva 40). Tässä yhteydessä myös Varkautta verrattiin Venetsiaan tavoitteena esittää paikkakunta ulkomaiden veroisena matkailukohteena:

”... vesien pirstoma siltojen kaupunki, Savon Venetsiaksi sanottu ...” (Suomi lomamaa, kohteena Varkaus 1974.)

Vesistöjen, siltojen ja kanavien ohella julkaisut esittelivät hyviä ulkoilumahdollisuuksia kaupunkia ympäröivissä puistoissa ja urheilupaikoilla sekä paikkakunnan palvelu- ja tapahtumatarjontaa. Samalla paikalliseen savolaiseen kulttuuriin ja ihmisiin tutustuminen alkoivat näyttäytyä kuvauksissa osana matkailuelämystä:

On monia paikkoja, minne majoittua, missä rentoutua. Kiireistä pistäytymistä Varkauteen ei suositella! Sillä tavalla jää paljon näkemättä ja itse kunkin ”ikioma Varkaus” löytymättä.

... Tori, uimaranta, puistokonsertti, urheilukilpailut... Siinä tilanteita, joissa muualta tulleen on tavallistakin mutkattomampaa ryhtyä juttusille varkautelaisten kanssa. ...

... Luonto avautuu aivan yhtä lähellä niin talvella kuin kesälläkin. Varkaus elää toime-liaana, tekee työtä, liikkuu, harrastaa. ...

... Täällä kävijä pääsee osalliseksi tuosta vilkkaasta kanssakäymisestä. ... Aatteita, harrastuksia, elämäkatsomuksia, viihtymisen muotoja riittää. (Kolho ym. 1983.)

Viimeisen parin vuosikymmenen aikana Varkauden kuvauksissa ovat näkyneet uudet matkailua varten rakennetut kohteet. 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa Varkauden matkailumarkkinoinnin johtotähtenä oli Mekaanisen Musiikin Museo, joka valittiin vuoden 1988 parhaaksi matkailukohteeksi Suomessa. Tämän menestyksen myötä Varkautta mainostettiin Suomen *posetiivisimpana* kaupunkina (esim. Houkuttelemme sinua vuosisadan Varkauteen 1994). Matkailutarjontaa lisäsi osal-

taan kokous- ja kongressikeskus Warkaus-Salin valmistuminen joulukuussa 1989, minkä jälkeen Varkautta ryhdyttiin markkinoimaan myös kokous- ja kongressikaupunkina. Näiden lisäksi on mainostettu etenkin lapsiperheille suunnattuja harrastusmahdollisuuksia ja kulttuuritarjontaa. Erityisen näkyvästi on ollut esillä kesäinen lastentapahtuma ”Vekara-Varkaus”.

Etenkin 1990-luvulta lähtien kuvaukset ovat korostaneet matkailutarjonnan elämyksellisyyttä. Urbaanin kulttuuri- ja viihdetarjonnan ohella kuvauksissa ovat näkyneet järviluonto sekä vesiaktiviteetit ja -elämykset. ”Houkuttelemme sinua vuosisadan Varkauteen” -esitteen (1994) mukaan paikkakunnalla voi vesiteitse päästä esimerkiksi *juhannustulille tai keskelle seikkailua jos värväytyy mukaan merirosvoretkelle*. Sanallisia esityksiä on tuettu kuvin auringonlaskun järvimaisemasta tai aurinkoisena kesäpäivänä tyynellä järvellä lipuvista aluksista. Kaiken kaikkiaan Varkauden viime vuosikymmenten esitteet ovat luoneet kuvaa monipuolisesta, erilaisille matkailijoille elämyksiä tarjoavasta paikkakunnasta (kuvat 41 ja 42):

Tapahtumissa ja toreilla riittää näkemistä ja tekemistä, kutkuttavia tarinoita ja mukavia elämyksiä. (Warkaus 1998.)

Jos sinulla on luontoa olla liikkeellä. Meillä on luontoa missä liikkua. ... Vedessä on vetovoimaa. (Warkaus 1998.)

Nämä kuvaukset edustavat samoja jälkimodernin paikkamarkkinoinnin elementtejä, joita esiteltiin jo Savonlinnan viimeaikaisen matkailumainonnan analyysin yhteydessä (luku 7.2.3). Varkauden matkailumarkkinoinnissa tapahtuneet muutokset heijastavatkin monien muiden länsimaisten teollisuuskaupunkien mainonnan tapaan tarvetta hämärtää kaupungin teollista imagoa, minkä seurauksena matkailijoille suunnattu markkinointi on lisääntynyt sekä käytetyt markkinointiteemat ja -tekniikat samankaltaistuneet muiden kaupunkien kanssa. (Short & Yeong-Hyun 1998, 61; ks. myös Barke & Harrop 1994, 93–99; Goodwin 1993, 147–148.) Myös Varkauden mainonnassa on korostunut tavoite vedota matkailijoiden itsensä toteuttamiseen ja elämyksellisyyteen liittyviin valintoihin ja arvostuksiin (Mäenpää 1999, 174; Poon 1994, 114–116). Tällaisia elementtejä on etsitty muiden kaupunkien tapaan urbaanien elämäntyylien, itsensä kehittämisen ja hyvinvoinnin ihanteiden alueilta. Varkauden kuvauksissa urbaaneihin elämäntyyliin vetoavia elementtejä ovat edustaneet yleensäkin kaupungin palveluiden ja eloisan tunnelman sekä erilaisten viihde-, kulttuuri- ja karnevaalitapahtumien mainostaminen. Lisäksi kulttuurista antia esitteissä ovat edustaneet erilaiset museokohteet, joista Mekaanisen Musiikin Museo muodostaa hyvin omanlaatuisen, paikallisesta perinteisestä kulttuurista täysin erillisen kohteen. Paikallinen teollinen historia on ollut läsnä omilla museokohteillaan, joita ei kuitenkaan ole kuvauksissa erityisesti korostettu.

Toisaalta urbaanin kulttuurin ja ympäristöjen ohella on esitelty myös erilaisia luontoon ja historiaan liittyviä tapahtumia, kohteita ja elämyksiä. Varkaudessa erityisesti vesistöt ovat näyttäytyneet sekä monenlaisten aktiviteettien ympäristönä että elämyksellisenä hiljentymispaikkana. Varkautelaisena erityispiirteenä voidaan pitää sitä, että esitteissä on näkynyt myös hienoisia viittauksia teolliseen työhön ja

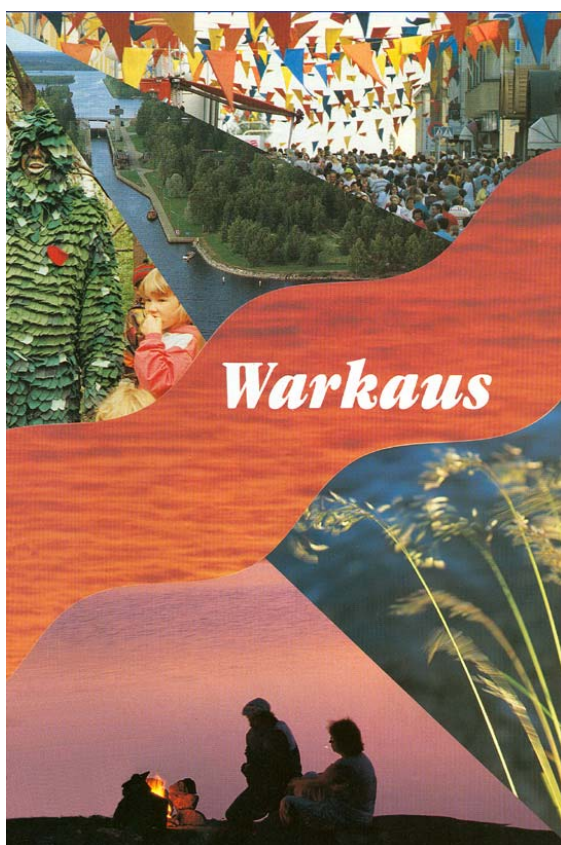
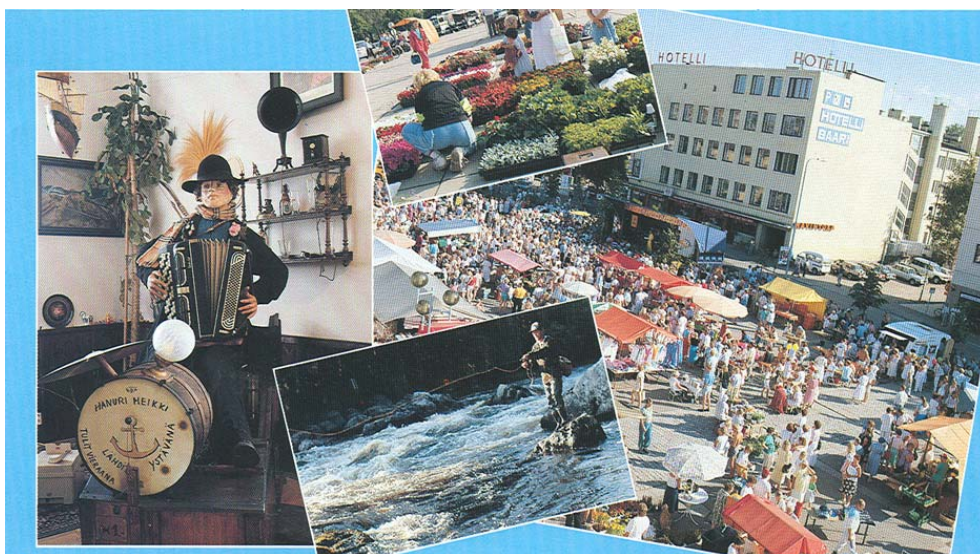
asumiseen (kuva 43). Tämä kertoo osaltaan siitä, että myös Varkauden uskotaan houkuttelevan uusia asukkaita ja yrityksiä vakuuttamalla nämä alueen laadusta hyvänä vapaa-ajan ympäristönä (ks. Hopkins 1998b, 68; Short & Yeong-Hyun 1998, 61–65). Varkautelaisessa esitemateriaalissa onkin matkailutarjonnan ohella tarjottu mahdollisuutta jäädä pysyvästi paikkakunnalle:

Varkaus on monelle jokapäiväistä elämää ja oikea asuinpaikka. Rohkaise mielesi, voit löytää vaikka oman rannan ja asettua taloksi. (Varkaus 1998.)

Savonlinnan tapaan myös nämä Varkauden viimeaikaiset kuvakset voidaan sijoittaa lähestulkoon minne tahansa vastaavaan järviympäristöön. Jopa paikkakunnan teollinen historia ja nykyisyys jäävät näissä matkailuun ja vapaa-aikaan keskittyvissä kuvauksissa varsin viitteellisiksi. Visuaalisesti tätä kuvastaa hyvin tämän työn johdantoluvussa esitetty ”Varkaus 2005” -esitteen kansi (luku 1, kuva 1), jossa kuohuvan kosken taustalle on sijoitettu utuinen kuva historiallisista teollisuusrakennuksista. Vastaavalla tavalla kuvauksissa on myös hämärtynyt teollisen yhdykskunnan perinteinen yhteisöllisyys, jonka tilalle ovat tulleet yksilö- ja perhekeskeisen elämäntavan ihanteet.

Kuva 40. Varkautelaisen matkailutoiminnan vilkastuessa 1970-luvulla paikkakuntaa mainostettiin siltojen ja kanavien kaupunkina – ”Savon Venetsiana”. Kuvassa Taipaleen kanava. (Jänis ym. 1973.)

Kuvat 41 ja 42. Viime vuosikymmeninä matkailukohteiden ja aktiviteettien määrä esitteissä on lisääntynyt. Samalla on korostettu yhä enemmän niin luontoon kuin kaupunkiympäristöön liittyviä elämyksiä. (Ylhäällä kuva-kooste esitteestä Varkaus – In the Heart of Finnish Lakeland 1992; vasemmalla kansi esitteestä Warkaus 1998.)

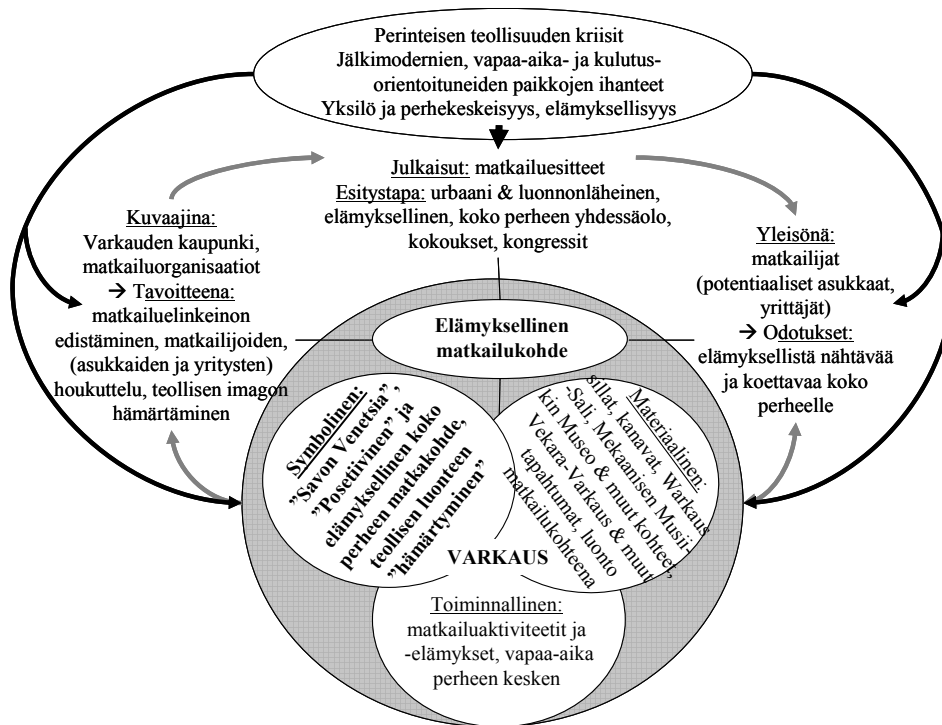
Warkaudessa

Tullaan tutuksi, aisti veden vetovoima,
näe aika ennen ja nyt. Kohtaa lasten riemut ja
liiku luonnostaan. Koe elämyksiä ja tapahtumia muistoksi matkalta.
Nälän tullen herkuttele ja yön yllättäessä majoitu mukavasti.
Kun olet nähnyt ja nauttinut, sinulla on mahdollisuus iäädä.

Kuva 43. Oman erityispiirteensä Varkauden viimeaikaisessa matkailuesitemateriaalissa ovat muodostaneet viittaukset teolliseen työhön ja asumiseen (kuvakollaasi esitteestä Warkaus 1998).

Kuviossa 19 on esitetty nykypäivän varkautelaisten kuvausten nivoutuminen paikkojen välisen kilpailun kiristymisen myötä muotoutuneen jälkimodernin paikkamarkkinoinnin diskursseihin. Varkauden kuvauksiin on vaikuttanut monien muiden perinteisten teollisuuskaupunkien tapaan tarve esittää alue suurteollisen kulttuurin sijasta kulutus- ja vapaa-aikaorientoituneena paikkana. Kuvauksissa on mainostettu paikkakunnan tarjoamia matkailukohteita, tapahtumia ja palveluita sekä luontoa matkailuympäristönä (materiaaliset ominaisuudet), jossa voi harrastaa monenlaisia aktiviteetteja ja hankkia uusia elämyksiä (toiminnalliset ominaisuudet). Samalla Varkaus on määrittynyt elämykselliseksi ”Savon Venetsiaksi” ja ”Posetiiviseksi” koko perheen matkailukohteeksi, jonka teollinen luonne on kuvauksissa taka-alalla tai hämärtynyt (symboliset merkitykset). Kuvaukset ovatkin määrittäneet Varkauden imagoa ensisijaisesti elämyksellisenä matkailun ja vapaa-ajan ympäristönä.

Kuvio 19. Varkaus elämyksellisenä matkailukohteena 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun paikkakuvauksissa.

Seuraavassa luvussa kootaan yhteen luvuissa seitsemän ja kahdeksan muodostetut Savonlinnan ja Varkauden kuvaamisen yksittäiset silmukat tutkimuspaikkakuntien kuvaamisen kudelmiksi. Näitä kudelmia vertailemalla analysoidaan paikallisiin kehityspolkuihin liittyviä tekijöitä, joiden vaikutuksesta luonnonympäristöltään hyvin samankaltaisten paikkakuntien kuvaaminen ja määrittely on muotoutunut keskenään hyvinkin erilaiseksi huolimatta siitä, että ne ovat aikojen saatossa joutuneet kohtaamaan käytännössä samat ylipaikallisten ympäristöideologioiden asettamat haasteet.

9 PAIKKOJEN KUVAAMISEN KUDELMAT

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu kahden itäsuomalaisen kaupungin, Savonlinnan ja Varkauden kuvaamista pääosin paikan mainostamiseen tarkoitettussa materiaalisessa. Tutkimusaineisto koostui viimeisen noin sadan vuoden aikana julkaistuista esitteistä, kuvateoksista, historiikeistä, elokuvista ja matkakertomuksista. Tässä luvussa kootaan yhteen luvuissa 7 ja 8 muodostetut Savonlinnan ja Varkauden kuvausten yksittäiset silmukat paikkakuntien kuvaamisen kudelmiksi ja pohditaan sitä, miksi kudelmät ovat muotoutuneet sellaisiksi kuin ovat. Tässä yhteydessä kiinnitetään erityisesti huomiota paikkakuntien kuvausten samankaltaisuuksiin ja eroihin sekä niiden taustalla vaikuttaviin tekijöihin. (Luku 9.2.)

Työn lopuksi muodostetaan Savonlinnan ja Varkauden esimerkkeihin perustuvat erikoistuvan ja moninaistuvan paikan kuvaamisen kudelman mallit, joiden voidaan nähdä kertovan paikkojen kuvaamisen kehityksestä myös yleisemmin. Samalla tarkastellaan lähemmin paikkojen kuvaamiseen liittyviä haasteita. (Luku 9.3.)

Paikkojen kuvaamisen sisältöihin liittyvien kysymysten ohella tutkimuksen tavoitteena oli kehittää paikkakuvausten analyysimenetelmiä. Tuloksena olivat paikan kuvaamisen yksittäisen silmukan ja kudelman rakennemallit. Tämän luvun aluksi tarkastellaan näiden mallien toimivuutta, kehittämismahdollisuuksia ja sovellettavuutta erilaisiin paikan kuvaamisen tutkimuskysymyksiin ja -aineistoihin. (Luku 9.1.)

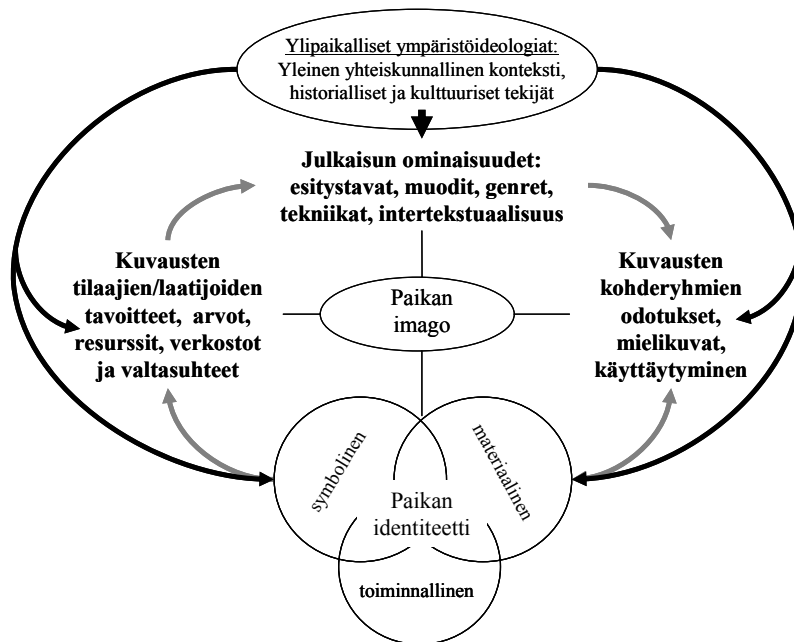
9.1 Kudelmamallin toimivuus, kehittäminen ja hyödynnettävyys

Tässä tutkimuksessa tarkastelun keskiössä ovat olleet paikkakuvauksiin valikoidut tai valikoituneet paikan identiteettiin liittyvät ominaisuudet ja niiden kautta määrittyvä paikan imago. Nämä elementit ovat keskeisiä aineiston analyysivälineeksi kehitetyssä paikan kuvaamisen silmukan rakennemallissa. Silmukkamallin avulla on ollut mahdollista havainnollistaa kuvausten esittämiä paikan identiteettiin liittyviä materiaalisia, toiminnallisia ja symbolisia ominaisuuksia. Niiden ohella silmukan rakenteeseen ovat sisältyneet myös muut paikan kuvaamisen elementit (kuvausten laatiminen, julkaisufoorumi ja kuvausten vastaanotto) ja niiden keskinäiset suhteet. Lisäksi mallissa on huomioitu kuvausten kiinnittyminen kulloiseenkin laajempaan historialliseen ja kulttuuriseen kontekstiin (ylipaikalliset ympäristöideologiat). Silmukoista muodostuvan kudelman idea on puolestaan antanut paikkojen kuvaamisen tulkinnalle historiallisen ulottuvuuden.

Silmukan ja kudelman rakennemallit ovat kuitenkin vain välineitä, joiden soveltaminen on täysin riippuvainen tutkijan tekemistä havainnoista ja tulkinnoista. Mallien hyödyntäminen aineiston analyysissä ei tee siitä aukottomasti samanlaisena toistettavaa eikä poista tehtyjen tulkintojen subjektiivisuutta. Mallien ensisijainen tehtävä onkin ollut auttaa jäsentämään ja tulkitsemaan aineistoa. Samalla ne

havainnollistavat tehtyä analyysiä. Tutkimusraportissa esitetyt silmukkakuviot kertovat siitä, mitä tekijöitä tutkija on pitänyt merkityksellisinä ja nostanut esiin aineistosta ja mihin empiirisiin havaintoihin tehdyt tulkinnat perustuvat. Tältä osin mallien voikin katsoa lisäävän tutkimuksen toistettavuutta ja mahdollisuuksia arvioida käytettyjen aineistojen ja menetelmän soveltuvuutta tutkimukseen. Silmukkamallin avulla tapahtuva aineiston jäsentäminen on kohdistanut tutkijan huomion systemaattisesti samoihin paikan kuvaamisen elementteihin. Tämä puolestaan on helpottanut yhtä aikaa esiintyvien erilaisten kuvaustapojen ja niissä historiallisesti tapahtuvien muutosten tunnistamista.

Paikan kuvaamisen silmukan ja kudelman malleja on jatkossa mahdollista hyödyntää kuvauksiin vaikuttavien eri elementtien tulkintaan. Tutkimuksen keskiöön voidaan nostaa kuvausten tuottaminen, vastaanotto tai itse julkaisufoorumi. Silmukkamallia voi myös ajatella hyödynnettävän muiden paikkojen kuvaamisen muotojen, kuten esimerkiksi eri tiedotusvälineiden tuottaman materiaalin, taideaineistojen, ihmisten henkilökohtaisten valokuvien tai paikkaan kohdistuvia mielikuvia koskevien haastatteluaineistojen, analyysissä. Mallin soveltaminen eri näkökulmista mahdollistaa myös sen kehittämisen. Paikan identiteetin ja imagon tarkastelun rinnalla tai sijasta voidaan syventää myös muiden paikan kuvaamisen ulottuuksien sisältöä. (Kuvio 20.)

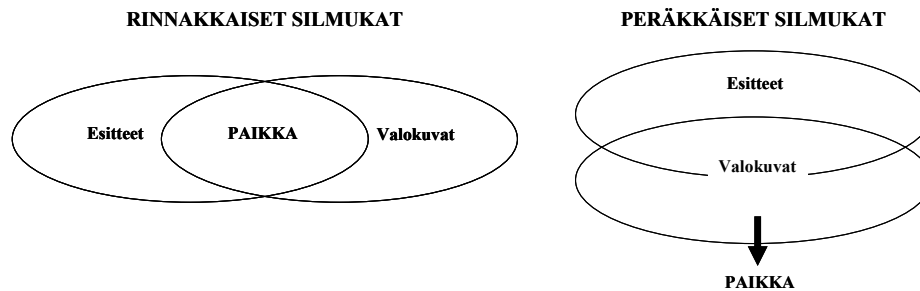
Kuvio 20. Paikan kuvaamisen silmukkarakenteen soveltamismahdollisuuksia.

Esimerkiksi nostamalla kuvausten tilaajien tai laatijoiden näkökulma tutkimuksen keskiöön voidaan tarkastella lähemmin heidän tavoitteitaan, arvojaan, resurssiaan, verkostojaan ja valtasuhteitaan sekä analysoida näiden tekijöiden vaikutusta siihen, mitkä paikan identiteettiin kuuluvat ominaisuudet esiintyvät kuvauksissa ja millai-

siin julkaisuihin kuvaukset päätyvät (ks. esim. Morgan & Pritchard 1998). Toisaalta tutkimuksen keskiöön voidaan nostaa itse julkaisu. Tuolloin voidaan tarkastella esimerkiksi sitä, miten vakiintuneet esitystavat, muodit, trendit ja tekniikat sekä aiemmat ja ympäröivät kuvaukset (intertekstuaalisuus) vaikuttavat kuvausten muotoon, sisältöihin ja niiden välittämiin merkityksiin (ks. esim. Rose 2001, 136; Hall, S. 1997b, 64). Paikan kuvaamisen silmukkamallin kehittämisen kolmannen alueen muodostaa kuvausten vastaanottajien näkökulma. Tällöin huomio voidaan kiinnittää siihen, millaisia ennakko-odotuksia ja käsityksiä vastaanottajilla on paikasta tai millaisia odotuksia ja mielikuvia kuvaukset herättävät. Toisaalta voidaan tarkastella myös sitä, miten kuvaukset vaikuttavat vastaanottajien paikkaan kohdistamaan käyttäytymiseen. (Ks. esim. Jenkins 2003; Burgess 1990.)

Näiden eri näkökulmien huomioiminen paikkakuvausten tarkastelussa edellyttää myös erilaisia aineistoja. Esimerkiksi kuvausten laatimista ja niiden vastaanottoa on käytännössä mahdotonta tutkia keräämättä empiiristä aineistoa, joka kertoo näiden tahojen tavoitteista, arvoista ja toiminnasta. Kysymykseen voivat tulla esimerkiksi haastattelut, mutta myös visuaalinen materiaali kuten esimerkiksi matkailijoiden ottamat valokuvat (ks. esim. Larsen 2006; Jenkins 2003).

Paitsi yksittäisen paikan kuvaamisen silmukan rakennemallia myös silmukoista muodostuvan kudelman ideaa on mahdollista hyödyntää erilaisissa tutkimusasetelmissä. Tässä tutkimuksessa paikan kuvaamisen kudelman mallia on käytetty havainnollistamaan paikkakuvausten historiallista jatkuvuutta. Kudelman ajatusta voidaan kuitenkin soveltaa myös erityyppisten paikan kuvaamisen muotojen keskinäisen suhteen tarkastelussa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi esitemateriaalissa tuotettujen paikkakuvausten ja ihmisten ottamien valokuvien analysointia rinnakkaisina ja peräkkäisinä silmukoina paikan kuvaamisen kudelmassa (kuvio 21).

Kuvio 21. Paikan kuvaamisen kudelman soveltaminen erilaisten paikkojen kuvaamisen muotojen ja niiden keskinäisen suhteen analysointiin.

Rinnakkaisten silmukoiden tapauksessa tutkimuksen kohteeksi muodostuu se, miten erilaiset kuvaamisen muodot, kuten esitteet ja valokuvat, kuvaavat paikkaa ja millaiseksi paikka näiden kuvausten yhdistelmänä määrittyy. Peräkkäisten silmukoiden tapauksessa tutkimuskysymys voi puolestaan koskea esimerkiksi sitä, miten esitemateriaali vaikuttaa siihen, miten paikkaa valokuvataan ja määritellään valokuvissa. Myös näitä erityyppisiä kuvauksia ja niiden yhdistymistä voidaan tarkastella historiallisina paikan kuvaamisen kudelmoina. Tuolloin tutkimuksen kohteena

voi olla esimerkiksi aiempien paikan kuvaamisen muotojen vaikutus sähköisten viestimien tapaan kuvata paikkaa.

Seuraavassa luvussa esitetään tässä tutkimuksessa muodostetut Savonlinnan ja Varkauden kuvaamisen kudelmat, minkä jälkeen arvioidaan niiden laajempaa sovellettavuutta. Samalla esitetään mahdollisia jatkotutkimusaiheita, jotka osaltaan liittyvät myös silmukan ja kudelman mallien hyödyntämiseen.

9.2 Savonlinnan ja Varkauden kuvaamisen kudelmat

Kuviossa 22 on esitetty yhteenveto Savonlinnan ja Varkauden kuvaamisen kudelmaista 1900-luvun alusta tähän päivään. Siinä yksittäiset paikkakuvausten silmukat kietoutuvat toisiinsa muodostaen kudelman, joka havainnollistaa tiettyjen paikan kuvaamisen tapojen pysyvyyttä, uusien syntymistä ja kuvausten merkitysten muuttumista historian saatossa. Kudelma voidaan nähdä periaatteeltaan erilaisten paikan kuvaamisen teemojen muodostamien ketjujen yhteenkietoutumana.

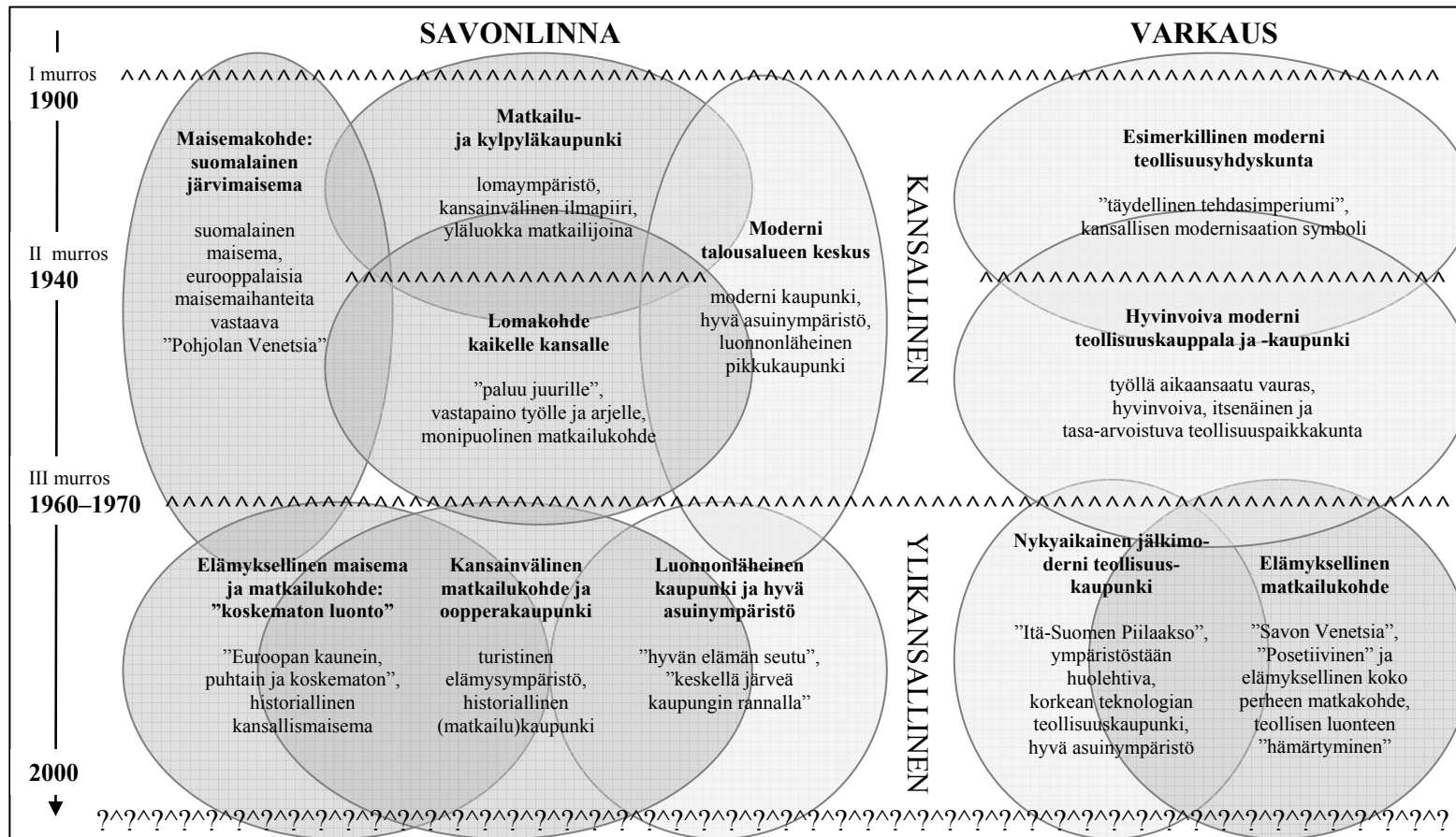
Tässä tutkimuksessa paikan kuvaamisen kudelman mallia on käytetty erityisesti paikkakuvausten heijastamien ja määrittämien paikkojen identiteettien eri ulottuvuuksien tarkasteluun ja niiden kautta määrittyvien imagojen tulkintaan. Kuvioon 22 on poimittu aiemmin esitetyistä yksittäisistä silmukoista osuudet, jotka kertovat tutkimuspaikkakuntiin liitetystä symbolisista merkityksistä ja imagoista. Erityisesti näiden elementtien voi katsoa kertovan paikkakuvauksissa tapahtuvasta paikallisen ja ylipaikallisen kohtaamisesta.

Paikkojen kuvaaminen tietynlaiseksi ei voi koskaan olla täysin ympäröivästä yhteiskunnasta riippumatonta. Sen sijaan kuvaukset perustuvat olemassa oleviin paikan ominaisuuksiin; niitä luodaan tiettyssä historiallisessa ja kulttuurisessa tilanteessa ja niillä on tietty historia. Tällöin myöskään muutokset kuvaustavoissa eivät muodosta katkosta kuvaamisen kudelman, vaan näkyvät pikemminkin hienovaraisempina kuvaustapojen ja niihin kytkeytyvien merkitysten murroksina.

Savonlinnan ja Varkauden kuvauksissa ensimmäisen murroskohdan muodosti 1800-luvun kansallinen herääminen ja sen yhteydessä tapahtunut suomalaisten maisemien määrittely ja kuvaaminen (ks. kuvio 22, I murros). Näissä varhaisissa kuvauksissa Savonlinnan alueen kuvaaminen kiinnittyi varhaisimmillaan kansallisten maisemien määrittelyyn, jossa merkittävään asemaan oli noussut järvimaisema. Kuvausten kohteina olivat erityisesti Punkaharju ja Olavinlinna ympäröivine järvimaisemineen. Varkaus puolestaan esitettiin jo varhaisissa kuvauksissa nimenomaan teollisuuden sijaintipaikkana ja ympäröivästä maaseudusta poikkeavana kaupunkimaisena yhdyskuntana.

Tämän tutkimuksen aineisto kattaa varsinaisesti vasta toisen ja kolmannen murroskohdan. Näistä ensimmäinen (ks. kuvio 22, II murros) ajoittui toisen maailmansodan aikoihin. Tuolloin tapahtui monia yhteiskunnallisia muutoksia, jotka heijastuivat myös tutkimuspaikkakuntien kuvaamiseen ja määrittelyyn osana suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa. Kolmannen murroskohdan (ks. kuvio 22, III murros) näyttävät puolestaan muodostavan 1960- ja 1970-luvut, jolloin tutkimus-

paikkakuntien kuvaamisen ja määrittelyn painopiste alkoi siirtyä kansallisista merkityksistä yhä enemmän ylikansallisten arvostusten mukaiseksi. Tämä kolmas murros osoittautui tämän tutkimuksen kannalta erityisen merkittäväksi. Seuraavaksi tehdäänkin lyhyt yhteenveto tutkimuspaikkakuntien kuvauksista ennen ja jälkeen 1960- ja 1970-lukujen murroksen. Samalla tarkastellaan paikkakuntien keskinäisen vertailun avulla sitä, miksi kuvaukset ovat muotoutuneet sellaiseksi kuin ovat.

Kuvio 22: Savonlinnan ja Varkauden kuvaamisen kudelmat ja murroskohdat 1900-luvun alusta 2000-luvulle.

9.2.1 Kansallisesti suodattuneet paikkakuvaukset: ”suomalainen maisema” ja ”täydellinen tehdasimperiumi”

Molempien tutkimuskaupunkien 1900-luvun alusta sen puoleenväliin ulottuvan ajanjakson paikkakuvausten taustalta löytyvät vahvasti Suomen valtion syntyyn ja kehitykseen kytkeytyvät ympäristöideologiat. *Savonlinnan* kuvaukset jatkoivat pääosin jo aiemmin syntyneitä tapoja esittäen alue kansallisesti merkittävänä maisemana. Aluetta esittelevissä julkaisuissa luotiin kuvaa kansallisesti arvokkaasta ja ainutlaatuisesta maisemasta, joka edusti myös aikakauden eurooppalaisia romanttisia kauneushanteita. Varsin pian näihin kuvauksiin yhdistyi alueen esittäminen kohteena koti- ja ulkomaisille matkailijoille. Samalla kaupunkiin syntyi myös matkailijoille suunnattuja palveluita ja tapahtumia, jotka vahvistivat paikkakunnan imagoa matkailu- ja kylpyläkaupunkina.

Nämä varhaisimmat Savonlinnan matkailullista luonnetta korostavat kuvaukset liittyivät kauteen, jolloin matkailu oli lähinnä varakkaan yläluokan harrastus. Toisen maailmansodan jälkeen matkailu kuitenkin yleistyi myös muiden kansanluokkien keskuudessa. Samalla Savonlinnan kuvaaminen matkailukaupunkina sai uusia elementtejä ja merkityksiä (ks. kuvio 22, II murros). Kaupungin imago alkoi määrittäytyä aikaisemman suhteellisen elitistisen kylpyläkaupungin maineen sijasta kaiken kansan lomakohteena. Yhteiskunnan modernisoitumisen ja kaupungistumisen myötä Savonlinnan alue näyttäytyi osana nostalgista kotiseutua, jonne Etelä-Suomen kaupunkeihin muuttaneet halusivat palata kesälomallaan. Paikkakunnan kuvaaminen ja määrittely kytkeytyivät siis edelleen vahvasti Suomen kehitykseen kansakuntana.

Vaikka Savonlinna esittäytyi jo varhain kansallisesti merkittävänä maisema- ja matkailukohteena, sen merkitystä kaupan ja teollisuuden osalta pidettiin kuvauksissa varsin mitättömänä. Kehittyvään kaupunkiyhdyskuntaan viittaavat elementit alkoivat näkyä Savonlinnan kuvauksissa varsinaisesti vasta kansallisen itsenäistymisen myötä ja vahvistuivat sotien jälkeen jälleenrakennuksen kaudella (II murros). Aiempia kansallisromanttisia kuvaustapoja ei kuitenkaan hylätty, vaan pikemminkin niitä käytettiin vahvistamaan modernin infrastruktuurin merkitystä kansallisena ylpeydenaiheena. Kuvauksissa Savonlinna näyttäytyikin modernina ja kehittyvänä, mutta samalla luonnonläheisenä ja inhimillisen kokoisena kaupunkikeskuksena.

Koska Savonlinnan 1900-luvun alkupuolen kuvausten taustalla oli paikkakunnan rooli kansallisesti ja kansainvälisestikin merkittävänä matkailukohteena, muotoutuvat sen kuvaamisen tavat pitkälti ulkopuolisten vierailijoiden näkökulmasta ja heitä varten. Ainoastaan kuvauksissa, joissa määriteltiin kaupungin imagoa talousalueen keskuksena, oli mukana myös paikallisten ihmisten arjen näkökulma. Näissä lähinnä kotiseutukirjoihin sisältyneissä kuvauksissa paikkakuntaa esiteltiin myös turistikauden ulkopuolella.

Varkauden 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenten kuvaukset olivat pääasiassa Ahlströmin julkaisemia ja keskittyivät yhtiön hallinnoimiin ja rakentamiin alueisiin. Näissä kuvauksissa syntyi tapa esittää Varkaus modernina ja urbaanina teollisuusyhdyskuntana sekä metsäteollisuusvetoisesti kehittyvän modernin Suo-

men ylpeydenaiheena. Kuvaan Varkaudesta tehdasyhdyskuntana kuului olennaisena osana varkautelaisen luonnonympäristön esittäminen talouden resurssina sekä suunnittelun ja rakentamisen kautta paremmaksi ja terveellisemmäksi muutettavana etuutena, jonka yhtiö voi tarjota johtajilleen, vierailleen ja työntekijöilleen.

Paikkakunnan kuvaustavoissa sotien jälkeen tapahtunut murros liittyy ensisijaisesti kuvauksia julkaisseissa toimijoissa tapahtuneeseen muutokseen (ks. kuvio 22, II murros). Tuolloin Ahlströmin ohella myös itsenäistyneen kauppalan hallinto ryhtyi kuvaamaan Varkautta omissa julkaisuissaan. Sotien jälkeisen jälleenrakennuksen myötä kansallisesti vahvistunut modernisaatiousko ja metsäteollisuuden rooli kansantalouden veturina vaikuttivat paikkakunnan teollisen luonteen ohella siihen, että myös kauppalan julkaisuissa toistuivat teollisen, modernin ja kaupunkimaisen yhdyskunnan ihannointi sekä luonnon esittäminen ensisijaisesti talouden ja työvoiman uusintamisen resurssina. Uuden piirteen näihin kuvauksiin toivat kuitenkin kansallisen yhtenäisyyden ja hyvinvointivaltion sosiaalisen tasa-arvon ihanteet sekä kunnallista itsenäisyyttä viestivät symbolit (vaakuna, vesitorni, kauppalan virastotalo). Nämä kuvaustavat loivat ja vahvistivat Varkauden imagoa hyvinvoivana, modernina teollisuuskauppalana ja -kaupunkina. Kuvausten taustalla olivat vahvasti paikallisen teollisuuden tukemiseen (tuotteiden myyntiin ja osaavan työvoiman saatavuuteen ja sitouttamiseen) liittyneet tavoitteet. Paikkakuntaa ei esitelty niinkään vierailukohteena, vaan hyvänä työ- ja asuinympäristönä.

Nämä 1900-luvun alkupuolen kuvaukset kertoivat tutkimuspaikkakunnille vaikiintuneista paikallisista kehityspoluista. Savonlinnan ja Varkauden rooli kansallisessa paikkojen verkostossa oli muotoutunut erilaiseksi. Samalla ne olivat omakseen näihin rooleihin kytkeytyviä tapoja reagoida yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin. Savonlinna määriteltiin yhä uudelleen leimallisesti matkailu- ja maisemakohteena myös uusille matkailijaryhmille. Nämä teemat olivat selkeästi nähtävillä myös paikallisten ihmisten näkökulmasta esitetyissä kuvauksissa. Varkauden kuvauksissa puolestaan uusinnettiin sen teollista luonnetta patriarkaalisesta ja hierarkkisesta tehdasyhdyskunnasta kohti sosiaalisesti tasa-arvoisempaa teollista yhdyskuntaa.

Vaikka Savonlinna ja Varkaus näyttäytyivät 1900-luvun alkupuoliskon kuvauksissaan hyvin erilaisina, on esityksistä kuitenkin löydettävissä myös yhteneväisyyksiä, jotka juontavat juurensa paikkakuntien sijaintiin keskellä Saimaan järviluontoa. Etenkin Suomen itsenäistymisen jälkeen molempien paikkakuntien kuvauksissa yhdistyivät usein romanttinen luonto, moderni infrastruktuuri, palvelut ja teollisuus. Ainoa ero näissä kuvauksissa oli se, että Savonlinnassa kuvausten pääaiheena voidaan tulkita olleen maiseman, johon modernit elementit sijoittuivat ja Varkaudessa teollisuuden, jota romanttiset maisemat kehystivät. Molempiin kuvaustapoihin liittyi voimakkaita kansallisia merkityksiä ja ne kietoivat tutkimuspaikkakunnat osaksi suomalaisen identiteetin ja yhtenäiskulttuurisen modernin kansallisvaltion rakentamista. Savonlinnan seutu maisemineen edusti suomalaisen identiteetin määrittelyssä kansallista ylpeydenaihetta, mikä vastasi aikakauden länsimaisia romanttisia maisemaihanteita ja nosti näin osaltaan Suomea Euroopan kartalle. Varkaus puolestaan edusti kansallisen kehityksen symbolia ja myös länsimaisessa mittakaavassa edistyksellistä metsäteollisuusyhdyskuntaa, joka paitsi

edusti yhtiön intressejä, myös vahvasti osaltaan kuvaa Suomesta itsenäisenä kehittyvänä ja modernina valtiona.

Kaiken kaikkiaan näissä 1900-luvun alun Savonlinnan ja Varkauden kuvauksissa suomalaisen kansallisvaltion voidaankin katsoa toimineen ”välittäjänä” ja ”suodattajana” globaalin ja paikallisen välillä. Globaaleja arvostuksia tulkittiin suhteessa kansallisvaltion rakentamiseen ja paikkakuntien imagoja määriteltiin esimerkillisiksi osiksi suomalaista yhteiskuntaa.

Kuvaustavoissa alkoi kuitenkin tapahtua 1960-luvulle tullessa muutoksia, jotka kytkeytyivät osaltaan kansallisesti merkittäviksi koettujen maisemien ja paikkakuntien painopisteen muutokseen. Häyrysen (2000, 42–44) mukaan sotien jälkeen kansallisen maisemakuvastomme painopisteiksi muodostuivat syrjäisyytensä vuoksi aitona ja alkuperäisenä ympäristönä pidetty Lappi sekä nykyaikaista ja dynaamista keskusta edustava Helsinki. Savonlinna ja Varkaus olivat tällöin tavallaan ”väliinpuotojia”, jotka eivät kuuluneet urbaaniin etelään eivätkä myöskään edustaneet pohjoisia erämaita. Toisaalta voimistuva globalisaatio alkoi vaikuttaa myös yksittäisten paikkojen kuvaamiseen ja määrittelyyn, mikä on näkynyt erityisesti niiden kansallisen roolin hämärtymisestä. Seuraavassa luvussa tarkastellaan lähemmin tätä 1960- ja 1970-lukujen murrosta Savonlinnan ja Varkauden kuvauksissa.

9.2.2 Paikkojen kuvaaminen ylikansallisessa viitekehyyksessä: ”tarjolla Saimaan Venetsiat”

[Varkaus] ... vesien pirstoma siltojen kaupunki, Savon Venetsiaksi sanottu ... (Suomi lomamaa, kohteena Varkaus 1974).

Venetsiassa ja Savonlinnassa kiertoajelu tehdään vetten päällä (Savonlinna 1983).

Nämä lainaukset havainnollistavat esitemateriaalin sanoin lähinnä 1960-luvulta lähtien Savonlinnan ja Varkauden kuvauksissa tapahtuneita muutoksia, jotka kertovat paikkakuntien roolin määrittelystä suhteessa ylikansalliseen paikkojen verkostoon ja ympäristöideologioihin (ks. kuvio 22, III murros). Voidaan katsoa, että kuvaukset ovat yhä useammin määrittäneet tutkimuspaikkakuntia pikemminkin ”paikkana maailmassa” kuin ”paikkana Suomessa”. Kuvaukset ovat heijastaneet muun muassa länsimaisissa yhteiskunnissa laajalti vaikuttaneiden perinteisen teollisuuden rakennemuutoksen, paikkojen välisen kilpailun kiristymisen sekä ympäristöarvostuksissa ja kulutustottumuksissa tapahtuneiden muutosten myötä syntyneitä uusia ylikansallisia ympäristöideologioita. Myös 1900-luvun loppupuolen ja 2000-luvun alun kuvauksien osalta voidaan tarkastella tutkimuspaikkakuntien keskinäisiä eroja ja samankaltaisuuksia.

Ylikansallisten ympäristöideologioiden paikallisten tulkintojen eroista kertoo esimerkiksi se, että tutkimuspaikkakunnilla on reagoitu varsin eri tavoin länsimaisissa 1960-luvulta lähtien tapahtuneen yleisen ympäristötietoisuuden kasvun myötä

syntyneisiin haasteisiin määritellä paikallisuutta. Vaikka molempien tutkimuspaikkakuntien ympäristön puhtautta viestivissä kuvauksissa ovat esiintyneet merkittävässä roolissa järviluonto sekä sen puhtauden ja ainutlaatuisuuden symbolina saimaannorppa, ovat kuvausten tavoitteet ja kohderyhmät olleet erilaisia.

Varkauden kuvauksissa nämä vaikutteet näkyivät varsin voimakkaasti. Ympäristöherätyksen myötä metsäteollisuuden rooli paikkakuvauksissa jäi taka-alalle ja kuvauksissa omaksuttiin pyrkimys perustella paikallisen ympäristön puhtautta ja saasteettomuutta tehdyillä ympäristönsuojeluinvestoinneilla. Tällaiset viittaukset luonnonympäristöön ja uudenlaisen kontaktin luominen luontoon ovatkin olleet keskeinen osa perinteisten teollisuuskaupunkien pyrkimyksiä määritellä itseään uudelleen jälkiteollisina kaupunkeina (Short 1996, 431). Varkaudessa toimineiden metsäyhtiöiden julkaisuissa näiden kuvausten näkökulma on ollut kaksijakoinen. Toisaalta kuvaukset on suunnattu kansainvälisten sidosryhmien vakuuttamiseen yhtiön harjoittamasta globaalista ympäristövastuusta. Toisaalta nimenomaan varkautelaisen ympäristön puhtautta korostavat kuvaukset on tarkoitettu myös paikallisten ihmisten vakuuttamiseen elinympäristönsä puhtaudesta teollisuudesta huolimatta tai jopa sen ansiosta. (Ks. myös Vepsäläinen 2002, 35.) Varkauden kaupungin julkaisemien paikkakuvausten osalta on puolestaan painottunut sekä nykyisten että potentiaalisten asukkaiden ja yrittäjien vakuuttaminen siitä, että Varkaudessa on hyvä ja puhdas elinympäristö.

Savonlinnan kuvauksissa ympäristön puhtauden ja saastumattomuuden merkitykset jäivät Varkautta vähäisemmiksi. Sen sijaan ympäristöherätyksen myötä vahvistunut ympäristön laadun diskurssi liitettiin ensisijaisesti luonnon aitouteen ja alkuperäisyyteen sekä mahdollisuuksiin hankkia erämaakokemuksia ja kohdata uhanalaisia eläinlajeja. Savonlinnan fyysisen ympäristön kuvauksissa ”koskemattomalla” luonnonympäristöllä onkin ollut keskeinen rooli joko passiivisesti ihailtava maisemana tai erilaisten matkailun ja vapaa-ajan aktiviteettien areenana. Kuvausten näkökulma on siis painottunut selkeästi ulkopuolelta tuleville vierailijoille tarjottuihin etuihin.

Ympäristödiskurssien ohella tutkimuspaikkakuntien esitemateriaalissa on viime vuosikymmeninä ollut nähtävillä monia niin sanottua jälkimodernia paikkamarkkinointia kuvastavia piirteitä. Jälkimodernille paikkamarkkinoinnille on ominaista pyrkiä vaikuttamaan yksilöllisyyttä ja elämyksellisyyttä odottavien vapaa-aikaorientoituneiden kuluttajien tarpeisiin. Kuvauksissa korostuvat erilaiset paikan ainutlaatuisuutta ja sen mahdollistamia elämyksellisiä vapaa-ajan kokemuksia viestivät kuvaukset. (Ks. esim. Hopkins 1998b, 68; Poon 1994, 114–116.)

Savonlinnasta on kuvattu ensisijaisesti erilaisia matkailijoille ja vapaa-ajan viettäjiä tarjolla olevia kohteita, aktiviteetteja ja elämyksiä. Tarjonta perustuu pitkälti kaupungin maineeseen kansainvälisestikin tunnettuna ooppera- ja kesämatkailukaupunkina. Samalla jopa asukkaille ja yrittäjille suunnatuissa kuvauksissa keskeisimpänä antina ovat paikkakunnan vapaa-ajan viettoon tarjoamat edut. 2000-luvun esitteissä on ollut varsin runsaasti viittauksia myös alueen historiaan kansallisesti merkittävänä maisemana ja matkailukohteena (Punkaharjun kansallismaisema, keskiaikainen Olavinlinna, kylpylä- ja huvilakulttuuri, 1900-luvun alun oopperajuhlat, höyrylaivaromantiikka). Nämä kaikki kuvaustavat ovat heijastaneet yleisemminkin länsimaisten kaupunkien viimeaikaiselle mainonnalle tyypillisinä pidet-

tyjä piirteitä (ks. esim. Short & Yeong-Hyun 1998, 61–65; Holcomb 1994, 115; Ashworth & Voogd 1990, 116–117).

Varkauden kuvauksissa on aivan viime aikoihin saakka ollut havaittavissa ”säikeitä” 1900-luvun alkuvuosikymmeninä syntyneistä arvostuksista ja niihin liittyneistä tavoista määritellä paikkakunta teollisuusyhdyskuntana ja -yhteisönä. Kuitenkin myös Varkautta on esitelty aiempaa enemmän matkailijoille, joille on tarjottu sekä ainutlaatuista puhdasta luontoa seikkailuineen että vilkasta kaupunkielämää. Tämä on merkinnyt paikan teollisen luonteen jäämistä kuvauksissa takalalle. Tällä hetkellä näyttääkin siltä, että etenkin esitemateriaalin osalta viimeisetkin teollisuusyhdyskunnan ”omaleimaisuudet” ovat vähitellen katoamassa kuvauksista kokonaan.

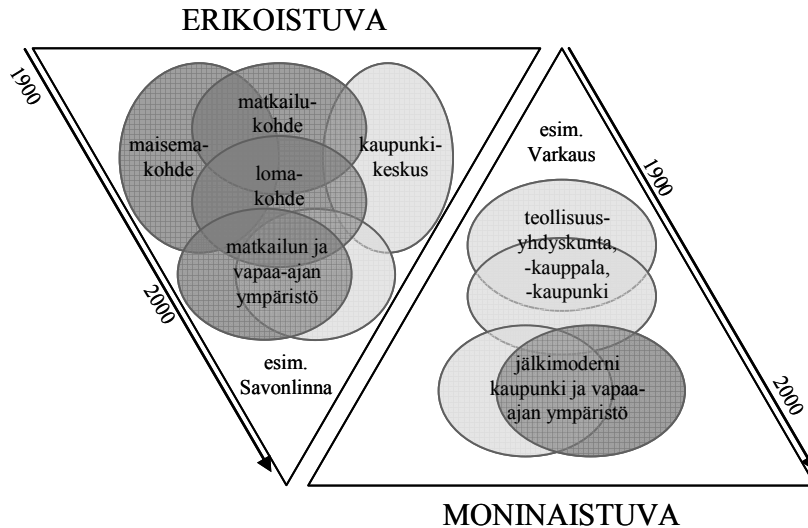
Voidaankin todeta, että tutkimuspaikkakuntien kuvauksissa on tapahtunut viime vuosikymmeninä huomattavaa samankaltaistumista. Samalla myös kuvausten määrittämät paikkojen imagot ovat lähentyneet toisiaan. Aikaisemmat paikan kansallisesta roolista kertoneet imagomerkitykset ovat väistyneet ja tilalle ovat nousseet länsimaisissa kulttuureissa viime vuosikymmeninä korostuneet yksilöiden tarpeisiin, elämänlaatuun ja kuluttamiseen liittyvät arvot ja niihin tukeutuvat imagot. Tämä johtaa pohtimaan tarkemmin sitä, miten yleistä tämänkaltaisen kehityksen ja millaisia haasteita ja ongelmia paikkojen kuvaamiseen liittyy.

9.3 Erikoistuvat ja moninaistuvat paikkojen kuvaamisen kudelmat

Paikkakuvausten samankaltaistumiseen johtaneita kehityskulkuja voidaan havainnollistaa kuvion 23 avulla. Kuviossa Savonlinna ja Varkaus toimivat esimerkkeinä erikoistuvasta ja moninaistuvasta paikan kuvaamisen kudelmasta. Savonlinnan esimerkin osalta tummemmat soikiot kuvaavat ensisijaisesti matkailijoille suunnattujen ja jo vanhastaan toisiinsa vahvasti kiinnittyneiden maisema- ja matkailukuvausten entistä tiiviimpää yhdistymistä. Vaaleammat soikiot puolestaan kuvaavat aiemmin omana kokonaisuutenaan erottuneiden kaupunkikeskuksen kuvausten sulautumista osaksi paikkakunnan esittämistä ja määrittelyä matkailun ja vapaa-ajan ympäristönä.

Varkauden esimerkin osalta vaaleammat soikiot puolestaan kuvaavat paikkakunnan kuvaamista teollisena keskuksena. Nämä kuvaukset ovat viime vuosikymmeninä saaneet rinnalleen paikkakunnan elämyksellistä matkailutarjontaa esitteleviä kuvauksia, joita kuviossa edustaa tummempi soikio. Tämän seurauksena myös Varkautta kuvataan yhä useammin paikallisten ihmisten arjen näkökulman ohella ulkopuolisten vierailijoiden vapaa-ajan ympäristönä. Savonlinnan osalta kuvauksissa on siis tapahtunut erikoistumista ja Varkauden osalta moninaistumista kohti kuvaa vapaa-aikaorientoituneesta jälkimodernista yhdyskunnasta. Molempien kudelman kehityskulkujen tuloksena kuvaukset ovat päätyneet esittämään paikkoja symboliselta merkitykseltään yhä leimallisemmin ”turistisina paikkoina”. Kuvauksissa kietoutuvat yhteen erikseen tuotetut tai olemassa olevista resursseista esiin

nostetut matkailua ja vapaa-ajan viettoa palvelevat paikan materiaaliset ominaisuudet ja niiden toiminnallisella tasolla tarjoamat elämykset.

Kuvio 23. Erikoistuvat ja moninaistuvat paikan kuvaamisen kudelmat: esimerkkeinä Savonlinna ja Varkaus (vrt. kuvio 22, luku 9.2).

Vastaava paikkojen kuvaamisen ja määrittelyn samankaltaistumiskehitys on ollut esillä myös useissa muissa matkailun ja matkailualueiden kehityksen (ks. esim. Suvantola 2002, 134–137; Saarinen 2001, 41–42) ja kaupunkimarkkinoinnin (ks. esim. Shaw & Williams 2004, 7; Ward 1998b, 48; Holcomb 1993, 141–142) tutkimuksissa. Niissä on puhuttu paikkojen samankaltaistumisen tai homogenisaation prosessista, jossa paitsi paikkojen esittäminen, myös niiden eri ominaisuudet alkavat muuntua vastaamaan niihin kohdistuvia ylipaikallisia odotuksia ja käsityksiä. Tämän samankaltaistumisprosessin käänköpuolena on katsottu olevan paikkojen etäännyminen alkuperäisestä luonteestaan (Saarinen 2001, 54). Samalla kun paikkojen kuvaukset noudattelevat yhä enemmän laajalti omaksuttuja paikkamarkkinoinnin esitystapoja ja muodostuvat keskenään yhä samankaltaisemmiksi, jäävät niiden alkuperäisistä ominaisuuksista kertovat elementit syrjään.

Samankaltaistumiskehityksen taustalla on osaltaan yleinen matkailuelinkeinon merkityksen korostuminen, mikä on lisännyt tarvetta markkinoida alueita nimenomaan matkailun ja vapaa-ajan ympäristöinä. Se, että esitetyt kuvaukset ovat muotoutuneet sellaiseksi kuin ovat, on puolestaan yhteydessä laajempaan yhteiskunnalliseen globalisaatiokehitykseen. Savonlinnan ja Varkauden kuvauksissa tapahtuneen kehityksen voikin katsoa myötäilevän tulkintoja, joissa on korostettu globaalien vaikutteiden merkitystä paikallisten identiteettien ja paikan merkityksen muotoutumiselle (ks. esim. Shaw & Williams 2004, 4–8; Castree 2003, 166–176; Sack 2001a, 112–114).

Viimeisten vuosikymmenten Savonlinnan ja Varkauden kuvausten taustalta on löydettävissä kaksi globaalien muutosten myötä syntyynyttä tai vahvistunutta ylipai-

kallista ympäristöideologiaa: puhtaiden aitojen ja alkuperäisten ympäristöjen ihanne (ks. esim. Cloke 1999, 262; Buttimer 1998, 14) sekä elämyksellisiä ja yksilöllisiä kokemuksia mahdollistavien vapaa-ajan ympäristöjen arvostus (ks. esim. Mäenpää 1999, 174; Poon 1994, 114–116). Nämä ympäristöideologiat perustuvat erilaisiin, keskenään jopa ristiriitaisiin, yhteiskunnallisiin näkemyksiin. Keskeinen näitä diskursseja erottava tekijä on niiden suhde yhteiskunnan modernisaatioon. Ensin mainitun ympäristöideologian taustalla on periaatteessa länsimaiseen ympäristöherätykseen pohjautuva antimodernistinen modernisaation ja edistysuskon kyseenalaistava ajattelu, kun taas jälkimmäisessä on kysymys ensisijaisesti yksilön hyödyistä ja kuluttamisesta, jotka pohjimmiltaan perustuvat modernisaation ja sen jatkuvuuden ihanteisiin (ks. Kontinen 1998, 189). Paradoksaalista on, että näistä näkemyksellisistä eroista huolimatta molemmista lähtökohdista tuotetut paikkakuvaukset johtavat hyvin samankaltaisiin paikallisiin imagomäärittelyihin.

Vastaavia muutosrakenteita paikkojen kuvaamisessa voidaan löytää myös muista tutkimuksista. Moninaistuvia paikan kuvaamisen kudelmaa edustavat tyypillisesti monien perinteisten teollisuuskaupunkien kuvaukset, joissa paikkakunta on pyritty esittämään aiemman suurteollisen imagonsa sijasta jälkiteollisena kulutukseen ja vapaa-aikaan orientoituneena paikkana (ks. esim. Williams 2002, 359; Short 1996, 431–440). Vastaava muutos on kuitenkin yhtä lailla mahdollinen myös muuntotyypisissä yhdyskunnissa. Esimerkiksi monilla maaseutualueilla aikaisempien maaseutuelinkeinojen ja niihin kytkeytyvien kulttuurien kuvausten rinnalle ovat viime vuosikymmeninä tulleet vahvasti vapaa-ajan ja matkailun kuvaukset (Cloke 1999, 262; Hopkins 1998a; 1998b). Moninaistuvien kuvausten malli on voinut toteutua myös jo aiemmin matkailukohteena toimineiden paikkojen osalta. Tuolloin tietyn matkailun muodon ympärille syntynyt ja/tai sen kautta määrittynyt alue on saanut myös muita matkailullisia merkityksiä. Esimerkiksi jo varhaisessa vaiheessa varsin elitistisen matkailun kohteena olleita maisemallisesti merkittäviä alueita on voitu alkaa suosia myös laajemmin vapaa-ajan asumisen ja perhematkailun alueina (ks. esim. Larsen 2006). Suomessa tällaisena alueena voidaan pitää muun muassa Kolin kansallispuiston aluetta (ks. esim. Puhakka 2007).

Tällaiset kehityskulut voidaan osaltaan nähdä paikallisuutta rikastuttavina ja sosiaalista sekä kulttuurista kestävyttä edistävinä. Toisaalta niihin voi esimerkiksi alueen lisääntyvän käytön myötä liittyä myös ympäristölle koituvia haittoja, jolloin alueen vetovoima voi pienentyä. Lisäksi alueen vetovoiman voi vaarantaa siitä alkujaan houkuttelevan ympäristön tehneiden alkuperäisten merkitysten ja niitä tukevien ominaisuuksien häviäminen. Uudet jälkimoderniin matkailumainontaan ja paikkamarkkinointiin kytkeytyvät paikkojen määrittelyt onkin usein nähty uhkana paikan alkuperäisen luonteen säilymiselle. Tämä ongelma on ollut esillä niin kaupunkien imagomarkkinoinnin (ks. esim. Crang 1999b, 58–60; Barke & Harrop 1994, 95–111) kuin maaseutu- ja erämaa-alueiden tuotteistamisessa (Saarinen 2001, 54; Hopkins 1998b, 78–79). Myös Varkauden kuvauksissa tapahtuneen moninaistumiskehityksen osalta voidaan esittää kysymys siitä, säilyvätkö sen teollisesta luonteesta kertovat elementit osana paikkakunnan kuvaamista ja määrittelyä vai katoavatko ne kokonaan, kuten tällä hetkellä näyttäisi olevan tapahtumassa. Seuraako Varkauden kuvaamisen kudelmassa jatkossa erikoistumisvaihe, jossa kuvaukset sulautuvat entistä enemmän osaksi paikan esittämistä matkailun ja vapaa-ajan

kohteena? Tähän mahdolliseen uuteen murrokseen viittaa kuvion 22 (luku 9.2) alaosan ””””””””-kuvio.

Erikoistuvien kuvausten mallia tutkimuksessa edusti Savonlinna, jonka kuvauksissa aiemmin omana teemanaan erottuneet alueellisesta kaupunkikeskuksesta kertoneet kuvaukset ovat yhä selkeämmin keskittyneet nimenomaan vapaa-ajan tarjontaan ja sulautuneet näin osaksi alueen esittämistä ensisijaisesti matkailun ja vapaa-ajan ympäristönä. Vastaavina paikkakuvausten erikoistuvaa mallia noudattavina tapauksina voidaan nähdä myös matkailukohteitten muuntumisesta esitetyt esimerkit. Matkailu ja siihen liittyvä markkinointi tuottavat ”turistisia paikkoja”, joissa paikallisuutta tuotteistetaan kansainvälisen matkailukulutuksen käyttöön. Samalla alueiden aikaisemmat ja muut merkitykset jätetään syrjään tai muunetaan osaksi tuotettua matkailuimagoa. (ks. esim. Saarinen 2002a.) Tällaisia kehityskulkuja on ollut nähtävissä monin paikoin myös taantuvilla maaseutualueilla, missä matkailun ja vapaa-ajan liiketoiminta on yhä useammin nähty keskeisenä alueellisena kehittämisstrategiana (ks. Valtioneuvosto 2004). Samalla esimerkiksi vapaa-ajan asumisen ja matkailun intressien ehdoilla tapahtuvan kehittämisen on pelätty syrjäyttävän perinteisiä maaseutuelinkeinoja ja -kulttuuria (ks. esim. Gallent ym. 2005, 25).

On mahdollista, että myös Savonlinnan kaltaisilla taantuvilla kaupunkiseuduilla erikoistumiskehitys johtaa liian yksipuoliseen kuvaan paikasta. Kun alue näytetään ja määrittyy yhä yksipuolisemmin vapaa-ajan ja matkailun ympäristönä, kaventuu samalla sen rooli asumisen ja työnteon paikkana. Voidaankin kysyä, tulee Savonlinnan osalta jatkumaan paikan kuvaamisen kudelman erikoistuminen kohti entistä yksipuolisempaa vapaa-ajan ja matkailun ympäristön kuvaamista vai otetaanko tavoitteeksi alueen roolin monipuolistaminen, jolloin paikan kuvaamisen kudelma muotoutuisi moninaistuvaksi (ks. kuvio 22, luku 9.2).

Sekä erikoistuvan että moninaistuvan paikan kuvaamisen kudelman tuloksena on päädytty samaan ongelmaan kuvauksissa tapahtuvan paikallisuuden tuottamisen suhteen. Molempien kehityskulkujen tuloksena paikat samanaikaisesti samanlaisutuvat keskenään ja erilaistuvat suhteessa alkuperäiseen luonteeseensa (ks. myös Saarinen 2001, 54). Uudet länsimaisen kulutuskulttuurin ihanteisiin perustuvat kuvaukset syrjäyttävät ainakin osan paikallista todellisuutta. Tuloksena syntyy usein varsin stereotyyppinen niin fyysisesti kuin sosiaalisestikin paikallisuudesta irrallinen kuva alueesta. (Ks. Shaw & Williams 2004, 169; Saarinen 2001, 51, 76; Hopkins 1998b, 78–79.)

Voidaankin katsoa, että myös Savonlinnan ja Varkauden kaltaisia paikkakuntia koskevat nyky maailmassa vastaavat paikkamarkkinoinnin tuottamiin kuvauksiin liittyvät kysymykset kuin monia muita jälkimodernia imagoa itselleen tavoittelevia alueita ympäri maailmaa. Huolimatta periaatteellisesta tavoitteesta erottua muista ne ovat näyttäneet ja määrityneet kuvauksissaan yhä samankaltaisemmiksi. Paikkojen kuvaamisen kudemien tarkastelu kuitenkin osoittaa, ettei näin ole aina ollut. Paikkojen esittämisen historian tarkastelua voidaan hyödyntää osana paikallisten kehittämisstrategioiden pohdintaa. Tässä yhteydessä erityisesti paikallisuuden merkitys korostuu. Kun paikkoja aiemmin kuvattiin ja määriteltiin pitkälti suhteessa niiden kansalliseen rooliin ja viime aikoina niiden esittäminen on ollut vahvasti länsimaisten ympäristöideologioiden hallitsemaa, voidaan tulevaisuudessa

miettiä tarkemmin sitä, millainen rooli paikalla halutaan olevan maailmassa. Vaikka globaalit vaikutteet on usein nähty paikallisuutta tuhoavina (ks. Castree 2003, 172–179; Loftman & Nevin 1998, 141), on niihin viime aikoina liitetty yhä useammin myös mahdollisuuksia riippuen siitä, millaisen roolin yksittäiset paikat omaksuvat tai saavat globaalissa paikkojen verkostossa (ks. Massey 2005, 102, 2004, 4–5; Shaw & Williams 2004, 4–8; Sack 2001a, 112–114).

Matkailumainonnan ja muun paikan imagon luomiseen tai muuttamiseen tähtäävän viestinnän keskeisenä haasteena on paikallisen identiteetin hyödyntäminen omaleimaisen kuvan luomiseksi ja muista erottautumiseksi. Ylipaikallisten vaikutteiden suodattumisessa osaksi paikkojen kuvaamista ja määrittelyä paikan materiaaliset, toiminnalliset ja symboliset ominaisuudet toimivat resurssina, josta voidaan nostaa esille kulloinkin arvostetuksi koettuja asioita. Samalla ne myös rajoittavat ja kehystävät kuvauksia muodostaen rajoja sille, millaisena paikka voidaan esittää. Paikkojen suhteellisen hitaasti muuttuvassa fyysisessä ja toiminnallisessa ympäristössä puolestaan konkretisoituvat paikan historia ja siihen eri aikoina liitetyt merkitykset. Nämä elementit voidaan nähdä potentiaalina, jota hyödyntäen kuvaukset voisivat viestiä selvemmin paikan yksilöllistä identiteettiä ja luoda sille muista erottuvaa imagoa. Paikan kuvaamisen kudelmien tarkastelu toimii välineenä, jonka avulla voidaan tunnistaa näitä paikkojen omaleimaisia ominaisuuksia ja mahdollisuuksia hyödyntää niitä paikkojen kuvaamisessa. Paikan historiallisten merkitysten ja niiden esittämisen tarkastelu voi avata ”uusvanhoja” näkökulmia paikallisten erottautumisstrategioiden luomiseen.

*****

Tässä tutkimuksessa on hahmoteltu Savonlinnan ja Varkauden kuvaamisen ja määrittelyn suuria linjoja. Tutkimuksessa on haettu vastauksia kysymyksiin, millaisina paikkoja on kuvattu ja miksi kuvaukset ovat muodostuneet sellaisiksi kuin ovat. Tutkimuksen tarkasteluajanjakso on ollut suhteellisen pitkä, ja kuvaukset on kytetty varsin laajoihin kansallisiin ja globaaleihin kehitystrendeihin. Tuloksena esitetyt paikkojen kuvaamisen kudelmien ovat hyvin suurpiirteisiä ja keskittyvät pitkälti kulloisiinkin hegemonisiin tapoihin määrittellä paikkakuntia. Paikkojen kuvaamisen silmukoista muodostuvan kudelman ideaa voidaan kuitenkin hyödyntää myös hienovaraisempien jaottelujen luomisessa. Tutkimuksessa voitaisiin jatkossa keskittyä johonkin historialliseen hetkeen ja hakea mahdollisimman kattavasti kyseisenä aikana esiintyviä tapoja kuvata ja määrittellä paikkaa. Erityisen mielenkiintoisen ajan tässä suhteessa muodostaa nykyhetki ja siinä mahdollisesti esiintyvät viittaukset tulevaan – kysymykset siitä, millaiseksi paikkojen kuvaaminen ja määrittely tulee jatkossa kehittymään, millainen rooli paikallisella, kansallisella ja ylikansallisella on tulevaisuuden paikkakuvauksissa, syntykö tulevaisuudessa uusia, aiempaa enemmän paikallisista lähtökohdista rakennettuja ja paikallisiin kehittämisstrategioihin perustuvia tapoja kuvata ja määrittellä paikkoja?

LÄHTEET

- A. Ahlström Osakeyhtiö (1936). A. Ahlström Osakeyhtiö (kirjanen).
- A. Ahlström Osakeyhtiö (1949). A. Ahlström Osakeyhtiö (kirjanen).
- A. Ahlström Osakeyhtiö (1963). *A Description of the Company Today and its Various Forms of Activity, the Result of a Century-Long Development*. A. Ahlström Osakeyhtiö (kirjanen).
- Adams, P.C. & S. Hoelscher & K.E. Till (toim.) (2001). *Textures of Place. Exploring Humanist Geographies*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Agnew, J. (1993). Representing Space. Space, Scale and Culture in Social Science. Teoksessa J. Duncan & D. Ley (toim.) *Place/Culture/Representation*. Routledge, London, 251–271.
- Aitiopaikka, Savonlinna (1995). Savonlinnan kaupunki (esite).
- Aitken, S.C. & L.E. Zonn (toim.) (1994). *Place, Power, Situation, and Spectacle. A Geography of Film*. Rowman & Littlefield, Lanham.
- Alasuutari, P. (1996). *Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994*. Vastapaino, Tampere.
- Anderson, A. (1997). *Media, culture and the environment*. UCL Press, London.
- Anteroinen, J. & R. Hujanen & P. Jänis (1981). *Varkaus*. Varkauden kaupunki.
- Anttila, V. & M. Räsänen (1991). Kansankulttuurin murros. Teoksessa *Suomi 75 – Itsenäisen Suomen historia 2*. Weilin + Göös, Jyväskylä, 85–156.
- Anttiroiko, A.-V. (1992). *Kunta ja mielikuvat. Himangan kuntaa koskevat mielikuvat eri sidosryhmien keskuudessa ja kunnan mielikuvamarkkinoinnin lähtökohdat*. Tampereen yliopisto, kunnallistieteiden laitos. Suunnittelusarja 46/92.
- Artman (2004). *Savonlinnan seudun matkailun kehitys 2000–2004*. Art-Travel Oy. <http://www.savonlinnaseutu.fi/Kiinteasivu.asp?KiinteasivuID=20061&NakymaID=1574>, 12.12.2005.
- Ashworth, G.J. & H. Voogd (1990). *Selling the City. Marketing Approaches in Public Sector Urban Planning*. Belhaven Press, London.
- Auvinen, J. (1943). *Savonlinnan käsityö- ja tehdasyhdistys 1868–1943*. Savonlinna.
- Auvinen, J. (1968). *Sata vuotta käsityöläisten ja teollisuusharjoittajain yhteistoimintaa Savonlinnassa 1868–1968*. Savonmaan kirjapaino.
- Auvinen, J. & B.-M. Hartman (1964). *Savonlinna*. Savonlinnan kaupunki, Suomalaisen kirjallisuuden kirjapaino, Helsinki.
- Avraham, E. (2000). Cities and Their News Media Images. *Cities 17:5*, 363–370.
- Barke, M. & K. Harrop (1994). Selling the Industrial Town. Identity, Image and Illusion. Teoksessa Gold, J. R. & S. V. Ward (toim.) *Place Promotion. The Use of Publicity and Marketing to Sell Towns and Regions*. John Wiley & Sons, Chichester, 93–114.
- Barnes, T.J. & J.S. Duncan (1992). Introduction. Writing Words. Teoksessa T. J. Barnes & J. S. Duncan (toim.) *Writing Worlds. Discourse, Text and Metaphor in the Representation of Landscape*. Routledge, London, 1–17.
- Barnes, T. & D. Gregory (toim.) (1997a). *Reading Human Geography. The Poetics and Politics of Inquiry*. Arnold, London.
- Barnes, T. & D. Gregory (1997b). Place and landscape. Teoksessa Barnes, T. & D. Gregory (toim.) *Reading Human Geography. The Poetics and Politics of Inquiry*. Arnold, London, 292–298.
- Barthes, R. (1957, suom. 1994). *Mytologioita*. Gaudeamus, Tampere.

- Bartram, R. (2003). Geography and the Interpretation of Visual Imagery. Teoksessa N. J. Clifford & G. Valentine (toim.) *Key Methods in Geography*. SAGE Publications, London, 149–159.
- Benko, G. & U. Strohmayr (toim.) (1997). *Space and Social Theory. Interpreting Modernity and Postmodernity*. Blackwell, Oxford.
- Berger, P. & T. Luckman (1966, suom. 1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma*. Gaudeamus, Helsinki.
- Blunt, A. (2003). Geography and the Humanities Tradition. Teoksessa Holloway, S. L. & S. P. Rice & G. Valentine (toim.) *Key Concepts in Geography*. SAGE Publications, London, 73–91.
- Bunce, M. (1994). *The Countryside Ideal. Anglo-American Images of Landscape*. Routledge, London.
- Burgess, J. (1990). The Production and Consumption of Environmental Meanings in the Mass Media. A Research Agenda for 1990s. *Transactions of the Institute of British Geographers* 15, 139–161.
- Burgess, J. & J. Clark & C.M. Harrison (2000). Knowledges in Action. An Actor Network Analysis of a Wetland Agri-environment Scheme. *Ecological Economics* 35, 119–132.
- Burgess, J. & P. Wood (1988). Decoding Docklands. Place Advertising and the "Decision-making" Strategies of the Small Firm. Teoksessa Eyles, J. & D. M. Smith (toim.) *Qualitative Methods in Human Geography*. Polity Press, Cambridge, 94–117.
- Buttimer, A. (1998). Close to Home. Making Sustainability Work at the Local Level. *Environment* 40:3, 12–40.
- Castells, M. (1996). *The Information Age. Economy, Society and Culture*. Blackwell Publishers, Oxford.
- Castree, N. (2002). False Antitheses? Marxism, Nature and Actor-Networks. *Antipode* 34:1, 111–146.
- Castree, N. (2003). Place. Connections and Boundaries on an Interdependent World. Teoksessa Holloway, S. L. & Rice, S. P. & Valentine, G. (toim.) *Key Concepts in Geography*. SAGE Publications, London, 165–185.
- Clarke, D. (toim.) (1997). *The Cinematic City*. Routledge, London.
- Cloke, P. (1999). The Country. Teoksessa Cloke, P. & P. Crang & M. Goodwin (toim.) *Introducing Human Geographies*. Arnold, London, 256–267.
- Cooke, P. (1990). Back to the Future. Modernity, Postmodernity and Locality. Uwin Hyman, London.
- Cosgrove, D.E. (1984). *Social Formation and Symbolic Landscape*. Croom Helm, London.
- Cosgrove, D. & S. Daniels (toim.) (1988). *The Iconography of Landscape. Essays on the Symbolic Representation, Design and Use of Past Environments*. Cambridge University Press.
- Cox, K.R. & A.P. Mair (1988). Locality and Community in the Politics of Local Economic Development. *Annals of Association of American Geographers* 78:2, 307–325.
- Crang, P. (1999a). Local – Global. Teoksessa Cloke, P. & P. Crang & M. Goodwin (toim.) *Introducing Human Geographies*. Arnold, London, 24–34.
- Crang, P. (1999b). Image – Reality. Teoksessa Cloke, P. & P. Crang & M. Goodwin (toim.) *Introducing Human Geographies*. Arnold, London, 54–61.
- Cresswell, T. (1999). Place. Teoksessa Cloke, P. & P. Crang & M. Goodwin (toim.) *Introducing Human Geographies*. Arnold, London, 226–233.
- Daniels, S. (1993). *Fields of Vision. Landscape Imagery & National Identity in England & The United States*. Polity Press, Cambridge
- Daniels, S. & D. Cosgrove (1988). Introduction. Iconography and Landscape. Teoksessa Cosgrove, D. & S. Daniels (toim.) *The Iconography of Landscape. Essays on the Sym-*

- bolic Representation, Design and Use of Past Environments*. Cambridge University Press, 1–10.
- Demeritt, D. (1996). Social Theory and the Reconstruction of Science and Geography. *Transactions of the Institute of British Geographers* 21, 484–503
- Demeritt, D. (2002). What is the 'Social Construction of Nature'? A Typology and Sympathetic Critique. *Progress in Human Geography* 26:6, 767–790.
- Driver, F. (1999). Imaginative Geographies. Teoksessa Cloke, P. & P. Crang & M. Goodwin (toim.) *Introducing Human Geographies*. Arnold, London, 209–216.
- Duncan, J. & N. Duncan (1988). (Re)reading the Landscape? *Environment and Planning D: Society and Space*, 6, 117–126.
- Duncan, J. & D. Ley (toim.) (1993). *Place/Culture/Representation*. Routledge, London.
- Duncan, J.S. (1990). *The City as Text. The Politics of Landscape Interpretation in the Kandyan Kingdom*. Cambridge University Press.
- Emmison, M. & P. Smith (2000). *Researching the Visual. Images, Objects, Contexts and Interactions in Social and Cultural Inquiry*. SAGE Publications, London.
- Enso Group (1997). We all need paper. Ympäristövuosi 1996. Enso Oy, Helsinki.
- Eriksen, T.H. (2002, suom. 2003). *Hetken tyrannia* (suom. Timo Haanpää). Johnny Kniga, Helsinki. (alkup. *Tyranny of the Moment. Fast and Slow Time in the Information Age*).
- Escobar, A. (1996). Construction Nature. Elements for a Post-Structuralist Political Ecology. *Futures* 28:4, 325–343.
- Eskelinen, H. & J. Kaiponen (1990). *Teollisen järjestelmän uudelleenrakenteistuminen. Tapaustutkimus Outokummun ja Varkauden pienistä ja keskisuurista yrityksistä*. Suomen kaupunkiliitto, Helsinki.
- Eskola, J. & J. Suoranta (2000). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 5. p. Vastapaino, Tampere.
- Eskola, T. (1997). *Teräslintu ja lumpeenkukka. Aulanko-kuvaston muutosten tulkinta*. Musta taide, Helsinki.
- Finland, besök Nyslott och ongivningar (1960- ja 1970 -lukujen vaihde). Savonlinnan matkailupalvelu (esite).
- Finland Olympia Tours (1952). Olympia Tours (esite).
- Finlandia (1907). Série de vues II. Voyages d'excursion en Finlande. Helsingfors, Finlandia. (<http://helmi.lib.helsinki.fi/ef/xiv/fem970183/01.jpg>) (esite).
- Finnland–Album (1910). Der touristenverein in Finnland. Lilius & Herzberg, Helsingfors. (<http://helmi.lib.helsinki.fi/ef/xiv/fem970086/02.jpg>) (esite).
- Fiske, J. (1992). *Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere.
- Foucault, M. (1967). *Madness and Civilization. A History of Insanity in the Age of Reason*. Käännös R. Howard. Tavistock, London.
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality I. An Introduction*. Käännös R. Hurley. Random House, New York.
- Franklin, A. (2003). *Tourism. An Introduction*. SAGE Publications, London.
- Friendly Finland (1968). The Finnish Travel Association (esite).
- Gallent, N. & A. Mace & M. Tewdwr-Jones (2005). *Second Homes. European Perspectives and UK Policies*. Ashgate, Hampshire.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press, Cambridge.
- Gold, J.R. (1994). Locating the Message. Place Promotion as Image Communication. Teoksessa Gold, J. R. & S. V. Ward (toim.) *Place Promotion. The Use of Publicity and Marketing to Sell Towns and Regions*. John Wiley & Sons, Chichester, 19–37.
- Gold, J.R. & M.M. Gold (1990). "A Place of Delightful Prospects". Promotional Imaginary and the Selling of Suburbia. Teoksessa L. Zonn (toim.) *Place Images in Media. Portrayal, Experience and Meaning*. Rowman & Littlefield Publishers, USA, 159–182.

- Gold, J.R. & M.M. Gold (1994). 'Home at Last!'. Building Societies, Home Ownership and the Imagery of English Suburban Promotion in the Interwar Years. Teoksessa S. V. Ward & J. R. Gold (toim.) *Place Promotion. The Use of Publicity and Marketing to Sell Towns and Regions*. John Wiley & Sons, Chichester, 75–92.
- Gold, J.R. & G. Revill (2004). *Representing the Environment*. Routledge, London.
- Gold, J.R. & S.V. Ward (toim.) (1994). *Place Promotion. The Use of Publicity and Marketing to Sell Towns and Regions*. John Wiley & Sons, Chichester.
- Goodwin, M. (1993). The City as Commodity. The Contested Spaces of Urban Development. Teoksessa Kearns, G. & C. Philo (toim.) *Selling Places. The City as Cultural Capital, Past and Present*. Pergamon Press, Oxford, 145–162.
- Granberg, L. (1996). Maaseutu raaka-ainelähteenä ja esteettisten elämysten ympäristönä. Teoksessa *Toimiva maaseutu*. Maaseutuseminaari 8.5.1996, Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 5/1996, Helsinki, 32–37.
- Gustafson, P. (2002). *Place, Place Attachment and Mobility. Three Sociological Studies*. Göteborg Studies in Sociology No 6, Göteborg University, Department of Sociology.
- Haarni, T., M. Kervinen, H. Koskela & S. Tani (toim.) (1997). *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Vastapaino, Tampere.
- Hacking, I. (1999). *The Social Construction of What?* Harvard University Press, Cambridge.
- Hajer, M.A. (1995). *The Politics of Environmental Discourse. Ecological Modernization and the Policy Process*. Clarendon Press, Oxford.
- Hall, C.M. (1997). Geography, Marketing and the Selling of Places. *Journal of Travel & Tourism Marketing* 6:3, 61–83.
- Hall, C.M. (1998). Making the Pacific. Globalization, Modernity and Myth. Teoksessa G. Ringer (toim.) *Destinations. Cultural Landscapes of Tourism*. Routledge, London, 140–153.
- Hall, C.M. (2005). Time, Space, Tourism and Social Physics. *Tourism Recreation Research* 30:1, 93–98.
- Hall, S. (1997a). Introduction. Teoksessa S. Hall (toim.) *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. SAGE Publications, London, 1–11.
- Hall, S. (1997b). The Work of Representation. Teoksessa S. Hall (toim.) *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. SAGE Publications, London, 13–74.
- Hannigan, J.A. (1995). *Environmental Sociology. A Social Constructionist Perspective*. Routledge, London.
- Hardt, M. & A. Negri (2000, suom. 2005). *Imperiumi*. Suom. A. Häilä, M. Ojakangas, T. Rajanti, O. Sinivaara, A. Virtanen & J. Vähämäki. WSOY, Helsinki. (Alkup. *Empire*. Harvard University Press, Cambridge.)
- Harrison, C.M. & J. Burgess (1994). Social Constructions of Nature. A Case Study of Conflicts over the Development of Rainham Marshes. *Transactions of the Institute of British Geographers* 19:3, 291–310.
- Harvey, D. (1989). *The Condition of Postmodernity. An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. Basil Blackwell, Oxford.
- Heinäveden reitti (1952). (Savonlinna-Heinävesi-Kuopio). Saimaan Höyrylaiva Osakeyhtiö (esite).
- Herzen, H. v. (1946). *Koti vaiko kasarmi lapsillemme. Asunnontarvitsijoiden näkökohtia asunto- ja asemakaavakysymyksissä*. WSOY, Porvoo.
- Hietala, V. (1994). *Tunteesta teesiin. Johdatusta klassiseen ja uuteen elokuvateoriaan*. Kirjastopalvelu, Helsinki.
- Hirn, S. & E. Markkanen (1987). *Tuhansien järvien maa. Suomen matkailun historia*. Matkailun edistämiskeskus ja Suomen matkailuliitto. Gummerus, Jyväskylä.

- Hirsjärvi, S. & P. Remes & P. Sajavaara (2002). *Tutki ja kirjoita*. 6. –8. p. Kirjayhtymä, Vantaa.
- Hokynar, A. (2007). Sähköpostit 11.4.2007 ja 17.4.2007.
- Holcomb, B. (1993). Revisioning Place. De- and Re-constructing the Image of the Industrial City. Teoksessa Kearns, G. & C. Philo (toim.) *Selling Places. The City as Cultural Capital, Past and Present*. Pergamon, Oxford, 133–144.
- Holcomb, B. (1994). City Make-Overs. Marketing the Post-Industrial City. Teoksessa Gold, J. R. & S. V. Ward (toim.) *Place Promotion. The Use of Publicity and Marketing to Sell Towns and Regions*. John Wiley & Sons, Chichester, 115–131.
- Hopkins, J. (1998a). Commodifying the Countryside. Marketing Myths of Rurality. Teoksessa Butler, R. & M. C. Hall & J. Jenkins (toim.) *Tourism and Recreation in Rural Areas*. John Wiley & Sons, Chichester, 139–156.
- Hopkins, J. (1998b). Signs of the Post-rural. Marketing Myths of a Symbolic Countryside. *Geografiska Annaler 80 B:2*, 65–81.
- Houkuttelemme sinua vuosisadan Varkauteen (1994). Varkauden matkailupalvelu (esite).
- Hughes, G. (1998). Tourism and the Semiological Realization of Space. Teoksessa G. Ringer (toim.) *Destinations. Cultural Landscapes of Tourism*. Advances in Tourism. Routledge, London, 17–32.
- Huoleton loma (1948). Valmistaja Kansan Elokuva Oy, käsikirjoitus ja selostus Rafael Piha, kuvaus Reino Tenkanen, ohjaus Lasse Jaakkola, kesto 8:38 (elokuva).
- Huutoniemi, K. (2004). Realismi ja konstruktivismi tieteiden välisessä ympäristötutkimuksessa. Yhteismitattomuus, yhteensovittaminen vai dialogi? *Alue ja Ympäristö 33:1*, 3–15.
- Häkli, J. (1999). *Meta Hodos. Johdatus ihmismaantieteeseen*. Vastapaino, Tampere.
- Härkönen, T. (1998). Foreign Tourists' Responses to the English-Language Versions of Finnish Tourist Brochures Promoting Farm Holidays. University of Joensuu, Savonlinna School of Translation Studies, Pro gradu.
- Häyrynen, M. (1994). *National Landscapes and Their Making in Finland. Undercurrent*. <http://www.uoregon.edu/~ucurrent/1.4.html>, 15.4.2002.
- Häyrynen, M. (2000). Kansakunta kaleidoskoopissa. Suomalaiskansallinen maisemakuvas-to. Teoksessa Saarinen, J. & Raivo, P. (toim.) *Metsä, harju ja järvi. Näkökulmia suomalaiseseen maisematutkimukseen ja –suunnitteluun*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 776. Rovaniemi, 35–45.
- Häyrynen, M. (2002). Maisemakuvas-to kansallisen tilan määrittelijänä. Teoksessa I, Pitkäranta & E. Rahikainen (toim.) *Suomalainen maisema. Maisemantutkimuksen näkökulmia*. Kansalliskirjaston julkaisuja nro 1. Helsinki, 27–33.
- Häyrynen, M. (2005). *Kuvitettu maa. Suomen kansallisen maisemakuvas-ton rakentuminen*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Ilmonen, K. & M. Siisiäinen (1998). Johdanto. Teoksessa K. Ilmonen & M. Siisiäinen (toim.) *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino, Tampere, 7–14.
- Iloista lomaa Itä-Suomessa (1985). Saimaan matkailu r.y. (esite).
- Iloista lomaa Itä-Suomessa (1995). Saimaan matkailu r.y. (esite).
- Iloista lomaa Itä-Suomessa (2003). Saimaan matkailu ry. (esite).
- Itkonen, H. (1996a). *Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta*. Gaudeamus, Tammer-Paino, Tampere.
- Itkonen, H. (1996b). Vuoden 1918 pitkät varjot Tulkintayritys Varkauden tapahtumille. *Varkauden lehti 18.8.1996*.
- Itkonen, H. (toim.) (2000). *Varkaus, Suomi ja vuosi 1918. Kansallinen ja paikallinen val-lankumous*. Varkauden museon julkaisuja 7.
- Itkonen, H. (2003). *Tehtaan klubilta teollisuusklubille. Varkautelaisen klubitoiminnan kah-deksan vuosikymmentä (1919–1999)*. Varkauden Teollisuusklubi ry, Joensuu

- Itkonen, H. (2004). *Varkautelaisten vuosisata*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 944, Jyväskylä.
- Itkonen, H. & J. Kortelainen (toim.) (1998a). *Kommila. Tehtaan kainalosta kaupungin kylkeen*. Varkauden kaupunki / Kommila-projekti, Varkaus.
- Itkonen, H. & J. Kortelainen (1998b). Tutkimusnäytteitä yhdyskunnan vesiresursseista ja hallintatapojen muutoksesta. *Alue ja Ympäristö* 27:1, 79–93.
- Itkonen, H. & A. Nevala (1992). *Tarmon tarina. Varkauden Tarmon kahdeksan vuosikymmentä*.
- Itkonen, J. & H. Eronen (1989). *Varkaus, laulun arvoinen kaupunki*. Kustannuskiila, Gummerus, Jyväskylä.
- Itä-Savon kuntayhtymä (2001). *Savonlinnan seudun aluekeskusoehjelma*. <http://195.255.122.162/Default.asp?NakymaID=1636>, 12.12.2005.
- Itä-Savon kuntayhtymä & Itä-Suomen Matkailun Kehitys Oy (1999). *Savonlinnan seudun matkailu*. MKTK:n julkaisuja E:86. Savonlinna.
- Itä-Suomi, Saimaa (1968). Saimaan matkailu r.y. (esite).
- James, S. (1991). *The Urban-Rural Myth - or Reality?* Geographical Papers 107. Department of Geography, University of Reading.
- Jenkins, O.H. (2003). Photography and Travel Brochures. The Circle of Representation. *Tourism Geographies* 5:3, 305–328.
- Jensen, R. (1999). *The Dream Society. How the Coming Shift from Information to Imagination Will Transform Your Business*. McGraw-Hill, New York.
- Jessop, B. (1998). The Narrative of Enterprise and the Enterprise of Narrative. Place Marketing and the Entrepreneurial City. Teoksessa Hall, T. & P. Hubbard (toim.) *The Entrepreneurial City. Geographies of Politics, Regime and Representation*. John Wiley & Sons, Chichester, 77–99.
- Johnson, R. (1986). The Story So Far. And Further Transformations?. Teoksessa D. Punter (toim.) *Introduction to Contemporary Cultural Studies*. Longman, London, 277–313.
- Jokinen, A. (1999). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, A, K. Juhila & E. Suoninen *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere, 37–53.
- Jokinen, K. & K. Saaristo (2002). *Suomalainen yhteiskunta*. WSOY, Juva.
- Jokinen, P. (1995). Moderniuden ympäristösosiologia. Teoksessa P. Jokinen, T. Järvikoski & P. Rannikko. *Näkökulmia ympäristösosiologiaan*. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A: 33, 39–64.
- Jolkkonen, A., P. Koistinen & A. Kurvinen (1991). *Naisen paikka. Rakennemuutos, paikalliset työmarkkinat ja naiset*. Tutkijaliiton julkaisusarja 71, Helsinki.
- Jones, S. (2002). Social Constructionism and the Environment. Through the Quagmire. *Global Environmental Change* 12, 247–251.
- Juvonen, J. (1992). *Savonlinnan kaupunginvaltuusto 1875–1985*. Savonlinnan kaupunki. Gummerus kirjapaino, Jyväskylä.
- Jänis, P. & R. Hujanen & J. Koivula & A. Lopenen (1978). *Varkaus*. Varkauden kaupunki.
- Jänis, P. & P. Jänis & P. Launonen (1973). *Varkaus – Puun, teräksen ja virtaavien vesien kaupunki*. Varkauden kaupunki.
- Jäppinen, J. (1981). *Savonlinna*. Gummerus, Jyväskylä.
- Jääskeläinen, J. & R. Lovio (2003). *Globalisaatio saapui Varkauteen. Tapaustutkimus yritysten kansainvälistymisen tavoitteista ja vaikutuksista*. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. B201. Helsinki.
- Kahila, P. (1997). *Kolme maata ja kolme elinkeinopolitiikkaa. Suomi, Saksa ja Irlanti*. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C 138.
- Kansalliskirjasto (2006). Pienpainetekoelma. <http://www.lib.helsinki.fi/palvelut/Kokoelmat/pienpainatekok.htm>, 25.4.2007.

- Karvonen, E. (1997). *Imagologia. Imagon teorioiden esittelyä, analyysiä, kritiikkiä*. Acta Universitatis Tamperensis 544, Tampere.
- Kauppinen, E-L. (1998). *Kesä Saimaalla. Huvilakulttuuria Savonlinnan seudulla*. Savonlinnan maakuntamuseo.
- Kesä-Savonlinna (1970). Savonlinnan musiikkikesä. Savonlinnan kaupunki (esite).
- Kinsman, P. (1995). Landscape, Race and National Identity. The Photography of Ingrid Pollard. *Area* 27, 300–310.
- Kneale, J. (1999). The Media. Teoksessa Cloke, P. & P. Crang & M. Goodwin (toim.) *Introducing Human Geographies*. Arnold, London, 316–323.
- Kokkonen, J. (1991). *Varkauden kauppalan poliittinen ilmapiiri 1928–1940*. Poliittinen historia, Helsingin yliopisto, pro gradu.
- Kolbe, L. (1999). Suomalainen kaupunki. Historian hierarkioita ja modernia lähiöelämää. Teoksessa Löytönen, M. & L. Kolbe (toim.) *Suomi – Maa, kansa, kulttuurit*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 753, Helsinki, 156–170.
- Kolho, M. & P. Jänis & I. Hakasalo & E. Tallqvist (1983). *Varkaus*. Varkauden kaupunki.
- Konttinen, E. (1996). Ympäristön muodostuminen yhteiskunnalliseksi kysymykseksi 1980-luvun taitteen murroksessa. *Sosiologia* 33:4, 270–284.
- Konttinen, E. (1999). Four Waves of Environmental Protest. Teoksessa Konttinen, E., T. Litmanen, M. Nieminen & M. Ylönen. *All Shades of Green. The Environmentalization of Finnish Society*. SoPhi, University of Jyväskylä, 20–46.
- Konttinen, E. & T. Litmanen (toim.) (1996). *Ekokuntia ja ökykuntia. Tutkimuksia ympäristönhallinnan paikallisesta eriaikaisuudesta*. Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 6, Jyväskylän yliopisto.
- Koponen, J. (1979). *Savonlinnan kuntaliitos, Savonlinnan ja Säamingin yhdistyminen vi-ranhaltioiden ja työntekijöiden sekä luottamushenkilöiden kannalta*. Itä Suomen instituutin julkaisusarja B:31. Mikkeli.
- Kortelainen, J. (1996). *Tehdas-yhdyskunta talouden ja ympäristötietoisuuden murrosvai-heessa*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 24.
- Kortelainen, J. (1999). The River as an Actor-network. The Finnish Forest Industry Utiliza-tion of Lake and River Systems. *Geoforum* 3, 235–247.
- Kortelainen, J. (2003). Hybridinen maailma topologisissa tiloissa. Toimijaverkkoajattelun maantiedettä. *Alue ja Ympäristö* 32:2, 2–11.
- Kortelainen, J. & M. Vepsäläinen (2000). Teollisuuskaupungin ekologinen modernisaatio. Teoksessa J. Kortelainen (toim.) *Vihertyvä kaupunkiseutu*. Suunnittelun ja hallinnan ekomoderni käänne SoPhi, Jyväskylän yliopisto, 35–63.
- Kortteinen, M. (1982). Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Otava, Helsinki.
- Koskinen, M. (1953). *Varkauden kauppala 25-vuotias. Katsaus Varkauden kauppalan vaiheisiin ja toimintamuotoihin vv.1929–1953*. Varkauden kauppalanhallitus.
- Koskinen, T. (1987). *Tehdas-yhteisö. Tutkimus tehtaan ja kylän kietoutumisesta tehdasyhteisöksi, kudelman säilymisestä ja purkautumisesta*. Vaasan korkeakoulun julkaisuja, Tutkimuksia No 123, Sosiologia 8.
- Koskinen, T. (1993). *Elämää yhteisössä. Muistijälkiä, ihmisääniä ja joukkosydämenlyönte-jä tehdasyhteisön rakentumisen ja rapautumisen kausilta*. Vaasan yliopiston julkaisuja, Tutkimuksia No 176, Sosiologia 9.
- Kostiainen, J. (2001). Kaupunkimarkkinointi globaalissa kilpailutilanteessa. Esimerkkeinä Jyväskylän, Tampereen ja Turun kaupunkiseudut. Teoksessa Kostiainen, J. (toim.) *Ta-rinoita ja tutkimuksia kaupunkimarkkinoinnista*. Acta nro 141, Suomen Kuntaliitto, Helsinki, 13–44.
- Kotilainen, J. (1994). Selluloosatehtaan työntekijöiden ympäristötietoisuus. Teoksessa, Kortelainen, J. & J. Kotilainen. *Ympäristön paikalliset tulkinnat. Ympäristötietoisuuden*

- muutos tehdasyhdyskunnassa*. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 109, Joensuun yliopisto, 25–68.
- Kotimaisten kielten tutkimuskeskus (2005). *Keskeisiä tekstintutkimuksen käsitteitä* http://www.kotus.fi/tutkimus/tekstit/tekstintutkimuksen_kasitteita.html, 1.12.2005.
- Kotler, P., D.H. Haider & I. Rein (1993). *Marketing Places. Attracting Investment, Industry and Tourism to Cities, States and Nations*. Free Press, New York.
- Krohn, A. (1991). *Elämäni lomassa. Suomalaisen loman historiaa*. Lomaliitto, Helsinki.
- Kuntaliitto (2005). Kunnat.net, aluetietopankki, <http://www.kunnat.net/yleistilatot>, 12.12.2005.
- Kuntaliitto (2006). Kunnat.net, aluetietopankki, <http://www.kunnat.net/yleistilatot>, 25.4.2007.
- Kurkela, V. (1983). *Taistojen tiellä soitettiin. Ja soiton tahdissa tanssittiin. Varkautelaiset työväenilmat ja niiden musiikki työväen osakulttuurin kaudella*. Työväenmusiikki-instituutin julkaisuja 2. Jyväskylä.
- Kuusisto-Arponen, A.-K. (2005). Kenen paikka, mikä brandi? *Alue ja Ympäristö* 34:1, 77–78.
- Kuva, J. (1996). Suomalaisen loma-asumisen kehityskaari. Teoksessa Kupiainen, H. (toim.) *Kantakylästä rantakylään. Tutkimusmatkoja maaseudulle*. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli. Julkaisuja 46.
- Laine, M., L. Peltonen & Y. Haila (1998). Local "Instigating Disputes" and the Politization of the Environment. The Case of Tampere, Finland. *Advances in Human Ecology* 7, 161–206.
- Larsen, J. (2006). Picturing Bornholm. Producing and Consuming a Tourist Place through Picturing Practices. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 6:2, 75–94.
- Lash, S. & J. Urry (1994). *Economies of Signs and Space*. SAGE Publications, London.
- Lehonkoski, P. (1991). Laitaatsillan telakan ja konepajan vaiheita 1910- ja 1920-luvuilla. Teoksessa Jaatinen, T. (toim.) *Kvassi IV*. Saimaan purjehdusmuseoyhdistyksen julkaisu 6, 37–45.
- Lehtinen, A.A. (1991). Northern Natures. A Study of Forest Question Emerging Within the Timber-Line Conflict in Finland. *Fennia* 169, 57–169.
- Leiviskä, I. & L. Levämäki (1938). *Suomen matkailuopas*. Suomen Kirja, Helsinki.
- Loftman, P. & B. Nevin (1998). Pro-growth Local Economic Development Strategies. Civic Promotion and Local Needs in Britain's Second City, 1981-1996. Teoksessa Hall, T. & P. Hubbard (toim.) *The Entrepreneurial City. Geographies of Politics, Regime and Representation*. John Wiley & Sons, Chichester, 129–148.
- Loma-asuntomessut (2002). Keskellä järveä kaupungin rannalla. Loma-asuntomessut Savonlinnassa 2002. Asuntomessut (esite rakentajille ja näytteilleasettajille).
- Loma-asuntomessut Savonlinnassa (2002). 6. –30.6.2002. Asuntomessut, Savonlinnan kaupunki (esite).
- Lomakylä leppoinen (1948). Tuotanto Suomen Filmitoimisto, kuvaus Ama Jokinen, kesto 9:02 (elokuva).
- Lomamatkalla (1963). Suunnittelu ja ohjaus Felix Forsman, Studio 6, Rafael Piha, Postisäästöpankki (elokuva).
- Loma-Saimaa (1979). Saimaan matkailu r.y. (esite).
- Lomasuomi (1985). Kesä -85. Matkailun edistämiskeskus, Kunnallispaino, Vantaa (esite).
- Lukkarinen, V. (2004). Kansallisen maiseman vertauskuvallisuus ja ympäristön tila. Teoksessa Lukkarinen, V. & A. Waenerberg: *Suomi-kuvasta mielenmaisemaan. Kansallismaisemat 1800- ja 1900-luvun vaihteen maalaustaiteessa*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 965, Hämeenlinna, 20–91.
- Luoto, I. (2006). Paikan tekstit ja narratiivinen jännite. Kuusi maaseutukylää Suomessa ja Skotlannissa. *Terra* 118:3-4, 143–158.

- Luyckx, M. (1999). The Transmodern Hypothesis. Towards a Dialogue of Cultures. *Futures* 31:9-10, 971–981.
- Macnaghten, P. (1993). Discourses of Nature. Argumentation and Power. Teoksessa Burman, E. & I. Parker (toim.) *Discourse Analytic Research. Repertoires and Readings of Texts in Action*. Routledge, London.
- Mair, A. (1997). Strategic Localization. The Myth of Postnational Enterprise. Teoksessa K. Cox (toim.) *Spaces of Globalization: Reasserting the Power of Local*. Guilford Press, New York.
- Mallory, W. E. & P. Simpson-Housley (toim.) (1987). *Geography and Literature. A Meeting of the Disciplines*. Syracuse University Press.
- Marsden, T., P. Lowe & S. Whatmore (1990). *Rural Restructuring. Global Processes and Their Responses*. David Fulton Publishers, London.
- Marsden, T., J. Murdoch, P. Lowe, R. Munton & A. Flynn (1993). *Constructing the Countryside*. UCL Press, London.
- Massey, D. (1994). The Political Place of Locality Studies. Teoksessa D. Massey: *Space, Place and Gender*, 125–134. (alkup. *Environment and Planning A* (1991) vol. 23, 267–281).
- Massey, D. (2004). Geographies of Responsibility. *Geografiska Annaler* 86 B (1), 5–18.
- Massey, D. (2005). *For Space*. SAGE, London.
- Matless, D. (1998). *Landscape and Englishness*. Reaktion Books, London.
- Mattinen, M. (toim.) (1998). *Olavinlinna. Maisema ja monumentti*. Ympäristöministeriö, alueidenkäytön osasto, Suomen ympäristö 213, Edita, Helsinki
- Mc Guirk, P.M., H.P.M. Winchester & K.M. Dunn (1998). On Losing the Local in Responding to Urban Decline. The Honeysuckle Redevelopment, New South Wales. Teoksessa Hall, T. & P. Hubbard (toim.) *The Entrepreneurial City. Geographies of Politics, Regime and Representation*. John Wiley & Sons, Chichester, 107–128.
- Meethan, K. (1996) Place, Image and Power: Brighton as a Resort. Teoksessa T. Selwyn (toim.) *The Tourist Image. Myths and Myth Making in Tourism*. John Wiley & Sons, Chichester, 179–221.
- Meining D.W. (1979). Symbolic Landscapes. Some Idealizations of American Communities. Teoksessa Meining, D. W. (toim.) *The Interpretation of Ordinary Landscapes. Geographical Essays*. Oxford University Press, New York, 164–192.
- Melin, H. & J. Nikula (toim.) (2003). *Yhteiskunnallinen muutos*. Vastapaino, Tampere.
- Moilanen, P. (1991). *Varkauden teollisuus 175-vuotta*. Varkauden museon julkaisuja IV, Pieksämäki.
- Moisio, S. (2006). Kansallisesta Suomesta kilpailukyky-yhteiskuntaan: maantieteen ja tieteilisen tutkimuksen muuttuva toimintaympäristö. *Terra* 118:3–4, 218–228.
- Mol, A.P.J. & G. Spaargaren (2000). Ecological modernisation theory in debate. A review. *Environmental Politics* 9:1.
- Mol, A. & G. Spaargaren (1993). Environment, Modernity and the Risk society: The Apocalyptic Horizon of Environmental Reform. *International Sociology* 8:4, 431–459.
- Molina, A. & Á. Esteban (2006). Tourism Brochures. Usefulness and Image. *Annals of Tourism Research* 33:4, 1036–1056.
- Morgan, N. (2004). Problematizing Place Promotion. Teoksessa Lew, A. A. & C. M. Hall & A. M. Williams (toim.) *A Companion to Tourism*. Blackwell Publishing, Oxford, 173–183.
- Morgan, N. & A. Pritchard (1998). *Tourism Promotion and Power. Creating Images, Creating Identities*. John Wiley & Sons, Chichester.
- Morgan, N., A. Pritchard & R. Pride (toim.) (2002). *Destination Branding. Creating the Unique Destination Proposition*. Butterworth-Heinemann, Oxford.

- Morin, K.M. (2003). Landscape and Environment. Representing and Interpreting the World. Teoksessa Holloway, S. L. & Rice, S. P. & Valentine, G. (toim.) *Key Concepts in Geography*. SAGE Publications, London, 319–334.
- Muhonen, O-P. & M. Sairanen (1998). *Savonlinna – Saimaan helmi*. Atena Kustannus, Jyväskylä.
- Mutka, P. & M. Valkonen (1996). *Kylpyläelämää ”Onnellisten saarilla”*. *Satavuotias Savonlinnan kylpylaitos*. Painolinna, Savonlinna.
- Muutamia tietoja Warkauden tehtaista (1938). A. Ahlström Osakeyhtiö. Warkaus (esite).
- Mäenpää, P. (1999). Hyvinvointiyhteiskunnasta kulutuskulttuuriin. Teoksessa Löytönen, M. & L. Kolbe (toim.). *Suomi – Maa, kansa, kulttuurit*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 753, Helsinki, 174.
- Mäkinen, E. & J. Auvinen (1951). *Savonlinna*. Kustannusosakeyhtiö Kivi, Helsinki.
- Mäntysalo, R. (2004). Johdanto. Teoksessa Mäntysalo, R. (toim.) *Paikan heijastuksia. Ihmisen ympäristösuhteen tutkimus ja representaation käsite*. Ympäristöalan julkaisuja, Oulun yliopisto, Atena kustannus, Jyväskylä, 9–18.
- Nash, C. (1999). Landscapes. Teoksessa Cloke, P. & P. Crang & M. Goodwin (toim.) *Introducing Human Geographies*. Arnold, London, 217–225.
- Nash, R. (1982). *Wilderness and the American Mind*. 3.p. Yale University Press, London.
- Nevala, A. (2003). *Agitatsioonia, vaikuttamista ja yhteistyötä. Vuosisata varkauteista työväenjärjestötoimintaa*. Warkauden työväenliikkeen historiatoimikunta, Jyväskylä.
- Norvasuo, M. (1996). Kunnan fyysisen ympäristön ja sen osien imagomerkitys. Teoksessa Lahti, P., S. Heinonen, A. Huhdanmäki, R. Murtamo, & M. Norvasuo (toim.) *Fyysinen ympäristö kunnan menestystekijänä*. VTT tiedotteita 1747, Espoo, 57–88.
- Nupponen, P. (1986). *Kuntien elinkeinopolitiikka ja yhteiskunnan kehitys. Yhdentoista esimerkkikunnan tarkastelua*. Tampereen yliopisto, aluetieteen laitos. Tutkimuksia, sarja B 40.
- Nuutinen, A.A. (1935). *Suvista Savoaa. Kesäretki Savon mailla ja vesillä*. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo.
- Oksa, J. & P. Rannikko (1996). The Changing Meanings of Rurality Challenge Rural Policies. *Maaseudun uusi aika* 3. English supplement, 3–14.
- Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä (1900). Suomen matkailijayhdistyksen Savonlinnan haaraosasto. Etelä-Savon kirjapaino, Savonlinna.
- Osborne, B.R. (1988). The Iconography of Nationhood in Canadian Art. Teoksessa Cosgrove, D. & S. Daniels (toim.) *The Iconography of Landscape. Essays on the Symbolic Representation, Design and Use of Past Environments*. Cambridge University Press, 162–178.
- Paasi, A. (1984). Alueellinen identiteetti ja siihen vaikuttavat tekijät – esimerkkinä alueellinen kirjallisuus. *Terra* 96:2, 113–120.
- Paasi, A. (1996). *Territories, Boundaries and Consciousness. The Changing Geographies of the Finnish-Russian Border*. John Wiley & Sons, Chichester.
- Paasi, A. (2003). Region and Place. Regional Identity in Question. *Progress in Human Geography* 27:4, 476–485.
- Paddison, R. (1993). City Marketing, Image Reconstruction and Urban Regeneration. *Urban Studies* 30:2, 339–359.
- Partanen, S.J. (2000). Kun Suomi etsi itseään viertoteiltä ja matkailureiteiltä. Teoksessa Levä, K. (toim.) *Mobilia 2000. Matkalla jossain Suomessa*. Mobilia, Kangasala, 9–19.
- Phillips, M., R. Fish & J. Agg (2001). Putting Together Ruralities. Towards a Symbolic Analysis of Rurality in the British Mass Media. *Journal of Rural Studies* 17, 1–27.
- Philo, C. & G. Kearns (1993). Culture, History, Capital. A Critical Introduction to the Selling of Places. Teoksessa Kearns, G. & C. Philo (toim.) *Selling Places. The City as Cultural Capital, Past and Present*. Pergamon Press, Oxford, 1–32.

- Pietikäinen, A. (2006). Sosiaalinen konstruktionismi. <http://www.uta.fi/tyt/avoin/verkko-opinnot/sosiaalipsykologia/kulttuuri.html>, 18.9.2006.
- Piipari, A.-O. (1996). *Näärännäpystä Saimaan helmeksi. Savonlinnan kaupungin toimenpiteet matkailun alalla autonomian ajan loppuvuosikymmeninä*. Joensuun yliopisto, pro gradu.
- Pike, S. (2004). *Destination Marketing Organisations*. Advances in Tourism Research Series. Elsevier, Amsterdam.
- Pitenius, T. (1995). 1918 – Sisällissota Varkaudessa. *Warkauden lehti* 26.3.1995.
- Pitkänen, K. & M. Vepsäläinen (2003a). Arktisia elämyksiä? Talvinen järvi Savonlinnan matkailumainoksissa. *Muuttuva matkailu 1/2003*, 4–17.
- Pitkänen, K. & M. Vepsäläinen (2003b). Sinisen Saimaan Savonlinna. Vesistöjen merkitys Savonlinnan matkailumagolle. *Alue ja Ympäristö* 32:1, 33–45.
- Pitkänen, K. & M. Vepsäläinen (2003c). Kesällä Suomi on Savonlinnassa. Savonlinnan seudun matkailumainonnan historialliset juuret. Teoksessa *Oi jos Suomen järvet matkakohteeksi muuttuisi*. Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen julkaisuja n:o 9, Joensuun yliopisto, 87–99.
- Pitkänen, K. & M. Vepsäläinen (2006). The Changing Historical Dimensions of Lake Tourism at Savonlinna. The Pearl of Saimaa. Lake Representations in the Tourism Marketing of Savonlinna. Teoksessa M. C. Hall & T. Härkönen (toim.) *Lake Tourism. An Integrated Approach to Lacustrine Tourism Systems*. Channel View Publications, Clevedon, 67–82.
- Pitkänen, M. (1998). Ympäristökysymysten julkisuus teollisuuspaikkakunnalla. *Warkauden Lehti* paikallisten ympäristökysymysten ja elämäntapojen ympäristösuhteen ilmentäjänä ja määrittäjänä 1970-luvulta nykypäivään. *Alue ja Ympäristö* 27:1, 65–78.
- Pocock, D.C.D. (toim.) (1981). *Humanistic Geography and Literature. Essays on the Experience of Place*. Croom Helm, London.
- Pohjois-Savon maakuntalukemisto (1962). Pohjois-Savon maakuntaliitto, Kuopio.
- Poon, A. (1994). *Tourism, Technology and Competitive Strategies*. CAB International, Wallingford.
- Pritchard, A. (2004). Gender and Sexuality in Tourism Research. Teoksessa Lew, A. A. & C. M. Hall & A. M. Williams (toim.) *A Companion to Tourism*. Blackwell Publishing, Oxford, 316–326.
- Pritchard, A. & N. Morgan (2000a). Constructing Tourism Landscapes – Gender, Sexuality and Space. *Tourism Geographies* 2:2, 115–139.
- Pritchard, A. & N. Morgan (2000b). Privileging the Male Gaze. Gendered Tourism Landscapes. *Annals of Tourism Research* 27:4, 884–905.
- Puhakka, R. (2007). Kansallispuistot murroksessa. Tutkimus luonnonsuojelu ja matkailun tavoitteiden kohtaamisesta. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. Joensuun yliopisto., Yhteiskunta- ja aluetieteiden tiedekunta; N:O 81.
- Pulkkinen, L. (1992). *Elintaso ja elämänlaatu Savonlinnassa. Tutkimus hyvinvoinnin alueellisista yhteyksistä*. Turun yliopiston maantieteen laitoksen monisteita.
- Pulkkinen, L. (2003). *Metsäteollisuuden kaupungit maailmantalouden valtion ja alueellisen teollisuuden yhteydet Saimaan vesistöalueella vuosina 1890–1995 ja skenaariot vuoteen 2005*. Suomen Tiedeseura, Helsinki.
- Punkaharju (1946). Tuotanto Kinofilm Oy, selostus: Pekka Tiilikainen, kesto 7:14. mv (elokuva).
- Pönni, K. (2000). Automatkailijat Suomessa. Teoksessa K. Levä (toim.) *Mobilia 2000. Matkalla jossain Suomessa*. Mobilia, Kangasala, 23–30.
- Pöykkö, K. (1984). Suomalaisen maisemataiteen kansallisista piirteistä. Teoksessa *Löytöretki maisemaan. Suomalaisuus kuvataiteessa 1700-luvulta nykypäivään*. Näyttely

- Tampereen taidemuseossa 17.9. –20.11.1984. Tampereen taideyhdistys ry:n julkaisuja VII.
- Raivo, P.J. (1999). Maisema ja mielikuvat. Teoksessa Löytönen, M. & L. Kolbe (toim.) *Suomi – Maa, kansa, kulttuurit*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 753, Helsinki, 70–87.
- Rannikko, P. (1994). Ympäristökamppailujen aallot. Teoksessa Lehtinen, A. & P. Rannikko (toim.) *Pasilasta Vuotokselle. Ympäristökamppailujen uusi aalto*. Gaudeamus, Tampere, 11–28.
- Rannikko, P. (1995). Ympäristötietoisuus ja ympäristöristiriidat. Teoksessa Jokinen, P., T. Järvikoski & P. Rannikko: *Näkökulmia ympäristösosiologiaan*. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A: 33, 65–91.
- Raunio, M. (2001). Markkinointiviestintä ja johtajuus kaupunkiseudun vetovoimaisuuden luojina kertomusyhteiskunnassa. Teoksessa Kostiainen, J. (toim.) *Tarinoita ja tutkimuksia kaupunkimarkkinoinnista*. Suomen Kuntaliitto, Acta nro 141, Helsinki, 83–109.
- Relph, E. (1976). *Place and Placelessness*. Pion, London.
- Robertson, R. (1995). “Globalization”. Teoksessa M. Featherstone & S. Lash & R. Robertson (toim.) *Global Modernities*. SAGE, London.
- Rose, G. (1997). Looking at Landscape. The Uneasy Pleasures of Power. Teoksessa Barnes, T. & D. Gregory (toim.) *Reading Human Geography. The Poetics and Politics of Inquiry*. Arnold, London, 342–354.
- Rose, G. (2001). *Visual Methodologies. An Introduction to the Interpretation of Visual Materials*. SAGE Publications, London.
- Ryteri, T. (2002). *Metsäteollisuusyrityksen luonto. Tutkimus Enso-Gutzeitin ympäristö ja yhteiskuntavastuun muototutumisesta*. Joensuun yliopisto, maantieteen laitos, julkaisuja No 10.
- Ryymin, J. (2006). *Maaseutumatkailu. Toimialaraportti 17/2006*. Kauppa- ja teollisuusministeriö. http://www.toimialaraportit.fi/files/239/Maaseutumatkailu_nettil.pdf
- Rådberg, J. (1993). Trädgårdsstaden – Det bortglömda alternativet. Teoksessa Berg, P.G. (toim.) *Biologi och Bosättning. Naturanpassning i samällsbyggandet*. Natur och kultur, Institutet för Framtidsstudier. Stockholm.
- Saariinen, J. (1997). Matkakohteen kehittyminen. Esimerkkinä Saariselän matkailualueen hahmottumisprosessi. Teoksessa Aho, S. & H. Ilola & J. Järviuoma (toim.) *Matkailu ja kehitys. Näkökulmia alueiden ja kohteiden tarkasteluun*. Lapin yliopiston matkailun julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 2. Lapin yliopisto, Rovaniemi, 11–51.
- Saariinen, J. (1998). The Social Construction of Tourist Destinations: the Process of Transformation of the Saariselkä Tourism Region in Finnish Lapland. Teoksessa Ringer, G. (toim.) *Destinations. Cultural Landscapes of Tourism*, Routledge, London and New York. 154–173.
- Saariinen, J. (2001). The Transformation of a Tourist Destination. Theory and Case Studies on the Production of Local Geographies in Tourism and Finnish Lapland. *Nordia Geographical Publications vol. 30:1*, University of Oulu.
- Saariinen, J. (2002a). Erämaan muuttuvat merkitykset. Pohjoisen luonnon traditionaalinen käyttö, moderni suojelu ja turistinen tulevaisuus. *Alue ja ympäristö 31:2*, 25–36.
- Saariinen, J. (2002b). Luonto ”uuden matkailun” elämystuotannossa: katsaus Pohjois-Suomen luontoon perustuvan matkailun kehitykseen. Teoksessa Saariinen J. & J. Järviuoma (toim.) *Luonto matkailukohteena. Virkistystä ja elämyksiä luonnosta*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 866, Rovaniemi, 11–26.
- Saariinen, J. (2004). Tourism and Touristic Representations of Nature. Teoksessa Dew, A.A. & C.M. Hall & A.M. Williams (toim.) *A Companion to Tourism*. Blackwell Publishing, Malden, 438–449.

- Sack, R.D. (1992). *Place, Modernity and Consumer's World*. John Hopkins University Press, Baltimore.
- Sack, R.D. (1997). *Homo Geographicus. A Framework for Action, Awareness, and Moral Concern*. John Hopkins University Press, Baltimore.
- Sack, R.D. (2001a). The Geographic Problematic. Empirical Issues. *Norsk geografisk tidsskrift (Norwegian Journal of Geography)*. 55:3, 107–116.
- Sack, R.D. (2001b). The Geographic Problematic: Moral Issues. *Norsk geografisk tidsskrift (Norwegian Journal of Geography)* 55:3, 117–125.
- Saimaa for Holidays (1977). Saimaan matkailu r.y. (esite).
- Saimaa-området (1922). Turistföreningens resehand böcker, Helsingfors (opaskirjanen).
- Saimaa – Perle den Nordischen Seen (1961). Ohjaus Pentti Ojala, Tuotanto Fennada-Filmi Junior, Käsikirjoitus Kaarlo Nuorvala, kesto 11:20 (elokuva).
- Saimaa – Suomen laajin järvimatkailukohde (1956). Saimaan Höyrylaiva Oy (esite).
- Saimaa, Suomi – Luonnonkaunis matkailumaa (1966). Saimaan matkailu r.y. (esite).
- Saimaan alue (1924). Matkailijayhdistyksen käsikirja, Helsinki (opaskirjanen).
- Saimaan alue (1928). Savonlinna – Kuopio, Leppävirran reitti. Suomen matkailijayhdistys, Kuopion osasto (opaskirjanen).
- Sairanen, K. (1988a). *Savonlinnan kaupungin matkailututkimus 1987*. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen julkaisuja A 1. Savonlinna.
- Sairanen, K. (1988b) *Tutkimus Savonlinnan oopperajuhlita 1988*. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen julkaisuja A 6. Savonlinna.
- Salmelainen, A. E. (1925). *Lehtiä Varkauden tehtaan historiaan*. Kustantamo Tietoseppo osakeyhtiö, Varkaus.
- Salmi E. E. & P. Jänis & O. Hyvärinen & H. Soikkanen (1958) *Varkaus varttuu ja vaurastuu*. Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino, Helsinki.
- Salmi, H. (1999). 24 Suomea sekunnissa. Miten suomalainen elokuva löysi maiseman. Teoksessa M. Löytönen & L. Kolbe (toim.) *Suomi – maa, kansa, kulttuurit*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 753. Gummerus, Helsinki, 124–135.
- Samuels, M.S. (1979). The Biography of Landscape. Cause and Culpability. Teoksessa Meining, D. W. (toim.) *The Interpretation of Ordinary Landscapes. Geographical Essays*. Oxford University Press. New York, 51–88.
- Sandberg, B. (1943). *Suomi ja suomalaiset*. 2.p. Otava, Helsinki.
- Sandberg, B. & H.J. Viherjuuri (1935). *Savonlinna*. Otava, Helsinki.
- Saukkonen, P. (2001). *Maailman hahmottaminen teksteinä. Tekstirakenteen ja tekstilajien teoriaa ja analyysiä*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Savolainen, M. (1993). *Tehtaan huoneista omaan kotiin. Teollisuuden asuntoarkkitehtuuria Varkaudessa 1910–1940-luvuilla*. Teknillinen korkeakoulu. Arkkitehtiosasto, diplomityö.
- Savonlinna (1950-luku). Savonlinnan seudun matkailijayhdistys (esite).
- Savonlinna (1965 jälkeen). Kansallisosakepankki (esite).
- Savonlinna (1983). Savonlinna, Enonkoski, Kerimäki, Kesälahti, Punkaharju, Savonranta. Matkaile Pohjolassa. Mainosrengas/Keski-Uusimaa, Savonlinnan matkailupalvelu r.y. (esite)
- Savonlinna (1984). Savonlinna Enonkoski, Kerimäki, Punkaharju, Savonranta. Mainosrengas/Keski-Uusimaa, Savonlinnan matkailupalvelu r.y. (esite).
- Savonlinna à la Carte (2002). Ohjelma-, majoitus-, ravintola- ja kokouspalvelut Savonlinnan alueella. Savonlinnan matkailupalvelu ry. (esite).
- Savonlinna à la Carte (2003). Ohjelma-, majoitus-, ravintola- ja kokouspalvelut Savonlinnan alueella. Savonlinnan matkailupalvelu ry. (esite).
- Savonlinna. Alueen luontomatkailukohteet (1996). Savonlinnan matkailupalvelu ry. (esite).

- Savonlinna – Bravo! (1988). Savonlinna, Enonkoski, Kerimäki, Punkaharju, Sulkava, Kesälahti, Parikkala, Savonranta. Savonlinnan matkailupalvelu r.y. (esite).
- Savonlinna – Bravo! (1993). Savonlinna, Enonkoski, Kerimäki, Punkaharju, Sulkava, Kesälahti, Parikkala, Savonranta. Savonlinnan matkailupalvelu r.y. (esite).
- Savonlinna – Bravo! (1996). Savonlinna, Enonkoski, Kerimäki, Punkaharju, Sulkava, Kesälahti, Parikkala, Savonranta. Savonlinnan matkailupalvelu r.y. (esite).
- Savonlinna – Lomaseutu (2005). Savonlinna, Punkaharju, Kerimäki, Kesälahti, Parikkala, Rantasalmi, Enonkoski, Sulkava, Savonranta. Savonlinnan alueen lomaopas. Iloista lomaa Itä-Suomessa. Savonlinnan matkailupalvelu (esite).
- Savonlinna – Nyslott, Punkaharju (1916). Savonlinnan kirjakauppa (kuvateos).
- Savonlinna Region (1998). The Lakeland Finland. Savonlinnan matkailupalvelu (esite).
- Savonlinna – Saarien ja salmien kaupunki (1950-luku). Savonlinnan seudun matkailijayhdistys (esite).
- Savonlinna – Saimaan helmi (1964). Savonlinnan kaupungin matkailutoimisto (esite).
- Savonlinna – Saimens Pärla (1932). Turistförening (esite).
- Savonlinna this week (11. –17.7.1994). Savonlinnan ja lähialueen tapahtumat. Savonlinnan matkailupalvelu (tapahtumakalenteri).
- Savonlinna ympäristöineen (1949). Savonlinna/Olavinlinna. Matkaopas. Savonlinnan seudun matkailijayhdistys r.y.
- Savonlinna ympäristöineen (1959). Savonlinna/Olavinlinna. Matkaopas. Savonlinnan seudun matkailijayhdistys r.y.
- Savonlinna – Yrittävä oopperakaupunki (1987). Savonlinnan kaupunki, paikalliset yritykset (esite).
- Savonlinnalaisen opas (1989). Savonlinna Aitiopaikka. Savonlinnan kaupunki (asukkaille tarkoitettu esite).
- Savonlinnan seudun matkailustrategialuonnoksen esittelyaineisto (2005).
<http://www.savonlinnaseutu.fi/Kiinteasivu.asp?KiinteasivuID=20061&NakymaID=1574>, 12.12.2005.
- Savonlinnan seutu (2002). Savonlinna, Punkaharju, Kerimäki, Kesälahti, Parikkala, Rantasalmi, Enonkoski, Sulkava, Savonranta. Kesä-talvi. Iloista lomaa Itä-Suomessa, Savonlinnan matkailupalvelu (esite).
- Savonlinnan seutu (2003). Savonlinna, Punkaharju, Kerimäki, Kesälahti, Parikkala, Rantasalmi, Enonkoski, Sulkava, Savonranta. Kesä-talvi. Iloista lomaa Itä-Suomessa, Savonlinnan matkailupalvelu (esite).
- Savonlinnan seutu (2006). Savonlinnan seudun matkailustrategia vuosille 2006–2015.
<http://www.savonlinnaseutu.fi> > matkailu ja vapaa-aika > strategiat ja linjaukset.
- Savonlinnan seutu – Talviuutiset (2002–2003). Savonlinna, Punkaharju, Kerimäki, Kesälahti, Parikkala, Rantasalmi, Enonkoski, Sulkava, Savonranta. Savonlinnan matkailupalvelu (sanomalehti).
- Schellhorn, M. & H.C. Perkins (2004). The Stuff on Which Dreams are Made. Representations of the South Sea in German-language Tourist Brochures. *Current Issues in Tourism* 7:2, 95–133.
- Schybergson, P. (1988). Tätort kring ett företag. *Historisk Tidskrift för Finland* 73, 40–57.
- Schybergson, P. (1992). *Työt ja päivät, Ahlströmin historia 1851–1981*. Vammala.
- Seppänen, J. (2005). *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Vastapaino, Tampere.
- Shaw, G. & A. M. Williams (2004). *Tourism and Tourism Spaces*. SAGE Publications, London. Thousand Oaks. New Delhi.
- Shields, R. (1991). *Places on the Margin. Alternative Geographies of Modernity*. Routledge, London.

- Short, J.R. (1991). *Imagined Country. Society, Culture and Environment*. Routledge, London.
- Short, J.R. (1996). *The Urban Order. An Introduction to Cities, Culture and Power*. Blackwell Publishers. Oxford.
- Short, J.R. & K. Yeong-Hyun (1998). Urban Crises/Urban Representations. Selling the City in Difficult Times. Teoksessa Hall, T. & P. Hubbard (toim.) *The Entrepreneurial City. Geographies of Politics, Regime and Representation*. John Wiley & Sons, Chichester, 55–75.
- Sihvo, H. (1999). Itä-Suomi on toinen maa. Teoksessa M. Löytönen & L. Kolbe (toim.) *Suomi – Maa, kansa, kulttuurit*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 753. Gummerus, Helsinki, 198–210.
- Sininen Saimaa (1954). Ohjaus Väinö Vento, tuotanto Fennada-Filmi Oy, kesto 12:02 (elokuva).
- Sinisen Saimaan Sääminki (1968). Ohjaus Veikko Laihanen, tuotanto Veikko Laihanen Oy, kesto 11:00 (elokuva).
- Sippola, A. (2004). Come and Discover the Secrets of the Language of Tourist Brochures! A Study of Directive Expressions in the Brochures of Finnish and British Cities. University of Joensuu, Savonlinna School of Translation Studies, pro gradu.
- Soikkanen, H. (1962). *Varkauden historia*. Suomalaisen kirjallisuuden kirjapaino, Helsinki.
- Stedman, R.C. (2003). Is It Really Just a Social Construction? The Contribution of the Physical Environment to Sense of Place. *Society and Natural Resources* 16, 671–685.
- Suhonen, P. (1994). *Mediat, me ja ympäristö*. Hanki ja Jää, Helsinki.
- Sulkunen, P., P. Alasuutari, R. Nätkin & M. Kinnunen (1985). *Lähiöravintola*. Otava, Helsinki.
- Suomen tilastollinen vuosikirja (1973). Tilastokeskus, Helsinki.
- Suomi Finland – Holidays in Finland (1934). Koulumatkailutoimisto, Helsinki.
<http://helmi.lib.helsinki.fi/ef/xiv/fem970095/01.jpg>. (elektroninen, esite).
- Suomi kuvina (1929). WSOY (kuvateos).
- Suomi lomamaa, kohteena Varkaus (1974). Varkauden kaupunki (esite).
- Suoninen, E. (1999). Näkökulmia sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen Teoksessa Jokinen, A, K. Juhila & E. Suoninen (1999). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere, 17–36.
- Suova, M. (toim.) (1956). *Finland i bild*. WSOY, Porvoo.
- Suvantola, J. (2002). *Tourist's Experience of Place*. Ashgate, Hampshire.
- Swyngedown, E. (1992). Territorial Organization and the Space/Technology Nexus. *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series* 17, 417–433.
- Sääminki – Savonlinna (1969). Kuvaus Filmituotanto Veikko Laihanen Oy, Gunnar Friman, teksti Pekka Lappalainen. Säämingin kunta, Otava, Helsinki.
- Tani, S. (1995). Kaupunki Taikapeilissä. Helsinki-elokuvien mielenmaisemat – maantieteellisiä tulkintoja. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1995:14. Helsinki.
- Tani, S. (1996). Aistit, muistot ja media. Näkökulmia henkilökohtaisiin ja kollektiivisiin mielenmaisemiin. *Terra* 108:2, 103-111.
- Tani, S. (2001a). Bad Reputation – Bad Reality? The Interwining and Contested Images of a Place. *Fennia* 179:2, 143–157.
- Tani, S. (2001b). Subjective, Shared, Sudden or Planned? Place Images Revisited. *Nordisk Samhällsgeografisk Tidskrift* 32, 105–128.
- Tarkka, P. (1992). Taistelut kulttuurista. Teoksessa *Suomi 75 – Itsenäisen Suomen historia* 4. Weilin + Göös, Vantaa, 182–221.
- Thiel, O. (1972). *Savonlinna*. Otava, Helsinki.
- Tiehallinto (2007). Paikkakuntien välimatkoja Suomessa.
<http://alk.tiehallinto.fi/www2/valimatkat/index.htm>, 25.4.2007.

- Tiitta, A. (2002). Teoksessa I, Pitkäranta & E. Rahikainen (toim.) *Suomalainen maisema. Maisemantutkimuksen näkökulmia*. Kansalliskirjaston julkaisuja nro 1. Helsinki, 12–16.
- Tonder, M. (2005). Anatomy of an Environmental Conflict. A Case Study of the Conservation of the Saimaa Ringed Seal. University of Joensuu, Publications in social Sciences n:o 75.
- Tuan Y-F. (1974). *Topophilia. A Study of Environmental Perception, Attitudes and Values*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Tuan, Y-F. (1978). Literature and Geography. Implications for Geographical Research. Teoksessa Ley, D. & M. S. Samuels (toim.) *Humanistic Geography. Prospects & Problems*. Maaroufa Press, Chicago, 194–206.
- Turunen, M. (1998). Olavinlinnan merkitys kulttuurimatkailijalle. Teoksessa Mattinen, M. (toim.) *Olavinlinna – Maisema ja monumentti*. Ympäristöministeriö alueiden käytön osasto, Suomen ympäristö 213. Helsinki, 95–101.
- Urry, J. (1990). *The Tourist Gaze. Leisure and Travel in Contemporary Societies*. SAGE Publications, London.
- Urry, J. (1995). *Consuming places*. Routledge, London.
- Urry, J. (2000). *Sociology Beyond Societies. Mobilities for the Twenty-first Century*. Routledge, London.
- Valtioneuvosto (2004). *Elinvoimainen maaseutu – yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2006*. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 15/24. http://www.mmm.fi/ytr/Julkaisut/Julkaisut_2004/YTR_julkaisu_10_2004.pdf
- Ward, S. V. (1994). Time and Place. Key Themes in Place Promotion in the USA, Canada and Britain since 1870. Teoksessa Gold, J. R. & S. W. Ward (toim.) *Place Promotion. The Use of Publicity and Marketing to Sell Towns and Regions*. John Wiley & Sons, Chichester, 53–74.
- Ward, S.V. (1998a). *Selling Places. The Marketing and Promotion of Towns and Cities 1850-2000*. Routledge, London.
- Ward, S.V. (1998b). Place Marketing. A Historical Comparison of Britain and North America. Teoksessa Hall, T. & P. Hubbard (toim.) *The Entrepreneurial City. Geographies of Politics, Regime and Representation*. John Wiley & Sons, Chichester, 31–53
- Ward S.V. & J.R. Gold (1994). Introduction. Teoksessa Gold, J. R. & S. W. Ward (toim.) *Place Promotion. The Use of Publicity and Marketing to Sell Towns and Regions*. John Wiley & Sons, Chichester, 1–17.
- Varkauden hienopaperit ja ympäristö (1995). Enso-Gutzeit Oy (esite).
- Varkauden kaupunki (2006). Varkauden kaupungin kotisivut. <http://www.varkaus.fi/index.asp>, 20.1.2006.
- Varkauden rakennuskulttuuria (1996). *Varkauden kaupungin inventoitu rakennuskanta vuonna 1996*, Varkauden museon julkaisuja 5, Varkauden kaupunki, Jyväskylä.
- Varkauden tehdas, synty ja kehitys (1917). A. Ahlström Osakeyhtiö (esite).
- Varkauden tehtaat (1951). Muutamia kuvia ja numeroita. A. Ahlström Osakeyhtiö (este).
- Varkauden tehtaat (1995). Enso-Gutzeit Oy (esite).
- Varkaus (1977). Varkauden kaupunki (esite).
- Varkaus (1978). Varkauden kaupunki (esite).
- Varkaus (1998). The Lakeland Finland (esite).
- Varkaus (2005). Iloista lomaa Itä-Suomessa (esite).
- Varkaus Bruk (1922). A. Ahlström Osakeyhtiö (esite).
- Varkaus Bruk (1925). A. Ahlström Osakeyhtiö (esite).
- Varkaus – Industrins, trafikens och handels centrum (1969). Varkauden kaupunki (esite).
- Varkaus – In the Heart of the Finnish Lakeland (1992). Varkauden matkailupalvelu (esite).
- Varkaus kutsuu (1982). Kalastus ja retkeily, Varkauden kaupunki (näyttelyesite).

- Varkaus, osaamista ja laatua (1987). Varkauden kaupunki (esite).
- Varkaus, osoitekartta (1952). Varkauden kauppala.
- Varkaus, osoitekartta (1957). Varkauden kauppala.
- Warkaus PM 4 on Stream (1978). A. Ahlström Osakeyhtiö, Varkauden tehtaot (esite).
- Vartiainen, P. (1992). Lokalteettidebatti teoreettisen ja empiirisen suhteen jäsentäjänä. *Terra* 104:2, 92–98.
- Vartiainen, P. (1997). Miten globaalinen ja lokaalinen tulee tietoomme. Teoksessa Ahponen, P. (toim.) *Riskikirja. Uhat, mahdollisuudet ja asiantuntijuus epävarmuuden yhteiskunnassa*. Yhteiskuntatieteen, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 9, Jyväskylän yliopisto, SoPhi, 107–121.
- Vartiainen, P. (1999). Alueellisen erilaistumistutkimuksen lähtökohtia. Teoksessa *Menestys kasaantuu. Alueet erilaistuvat. Aluekehityksen suunta 1990-luvulla*. Suomen Kuntaliitto. Helsinki, 9–18.
- Vehviläinen, O. (1978). *Savonlinnan kaupungin historia III*. Savonlinnan kaupunki.
- Vepsäläinen, M. (1999). Ympäristöjulkisuus teollisuusyhdyskunnassa. Varkauden Lehti paikallisten ja ylipaikallisten ympäristökeskustelujen areenana. *Terra* 111:4, 185–194.
- Vepsäläinen, M. (2000). Environmental Image of the Industrial Town. Image Aspirations of Town Authorities and Industrial Companies in Varkaus during the 20th Century. *Nordisk Samhällsgeografisk Tidskrift* 30, 75–92.
- Vepsäläinen, M. (2002). *Ympäristö – tuotannon tekijästä imagoressurssiksi. Ympäristöjulkisuus ja tarjotut ympäristöimago teollisuusyhdyskunnan ympäristöorientaation määrittäjänä*. Joensuun yliopisto, maantieteen laitos, lissensiaatintutkimus.
- Vesterinen, E. (1929). *Varkauden tehdas 1909–1929. Palanen Keski-Savon teollisuuden historiaa*. A. Ahlström Osakeyhtiö, Varkaus.
- Whatmore, S. (1999). Culture–Nature. Teoksessa Cloke, P. & P. Crang & M. Goodwin (toim.) *Introducing Human Geographies*. Arnold, London, 1–11.
- Whatmore, S. (2002). *Hybrid Geographies. Natures, Cultures, Spaces*. SAGE, London.
- Williams, D.R. (2002). Leisure, Identities, Globalization, and the Politics of Place. *Journal of Leisure Research* 34:4, 351–367.
- Williams, R. (1977, suom. 1988). *Marxism and Literature*. Oxford University Press. Suom. M. Lehtonen: *Marxismi, kulttuuri ja kirjallisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Virkkala, S. (1997). Paikalliskulttuuri ja yhdyskuntien kehityspotut. Teoksessa Hautamäki, L, T. Keski-Petäjä ja K. Seppälä (toim.) *Yhteiskunta orientaationa. Juhlakirja professori Seppo Siirilän 60-vuotispäiväksi*. Tampereen yliopisto, aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitos. Sarja A, 20, 211–221
- Virrankoski, P. (2001). *Suomen historia. Toinen osa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Virtanen, P.V. (1998). Kaupungin imago. Mikä tekee Pariisista Pariisin ja Pisasta Pisan? Rakennustieto, Helsinki.
- Vuori, O. (1966). *Kesähuvilanomistus Suomessa. Kartoittava tutkimus kesäasutuksesta ja huvilanomistuksesta taloudellisena ilmiönä*. Turun yliopiston julkaisuja C 3.
- Vuoristo, K-V. & N. Vesterinen (2001). *Lumen ja suven maa. Suomen matkailumaantiede*. WSOY, Porvoo.
- Våra dagens Warkaus (1949). Presenterad av Warkaus Rotaryklubb (esite).
- Väliverronen, E. (1996). *Ympäristöuhkan anatomia. Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus*. Vastapaino, Tampere.
- Väliverronen, E. (1998). Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa A. Kantola, I. Moring & E. Väliverronen (toim.) *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Tammer-Paino, Tampere, 13–92.
- Zimmerbauer, K. & T. Suutari (2004). Imago, identiteetti ja alue – seudullisen kehittämistyön haasteet. *Alue ja ympäristö* 33:1, 30–40.

- Zube, E.H. & C. Kennedy (1990). Changing Images of the Arizona Territory. Teoksessa Zonn, L. (toim.) *Place Images in Media. Portrayal, Experience and Meaning*. Rowman & Littlefield Publishers. Maryland, 183–202.
- Äikäs, T.A. (2001). *Imagosta maisemaan. Esimerkkinä Turun ja Oulun kaupunki-imagojen rakentaminen*. Nordia Geographical Publications 30:2, University of Oulu.

LIITE 1. Tutkimusaineistot

Julkaisu- tyyppi	Savonlinnaa esittelevät julkaisut (suluissa luonnehdinta julkaisun ulkoasusta, mv = mustavalkoinen)	Arkisto/ Kokoel- ma ¹³
<1917		
Esitteet / paikalliset	1900 Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä. Suomen matkailijayhdistyksen Savonlinnan haaraosasto. Etelä-Savon kirjapaino, Savonlinna, 28s. (matkaopas, mv).	Kotiseutu /Sln
Esitteet / Suomi	1907 Finlandia. Série de vues II: voyages d'excursion en Finlande. Helsingfors, Finlandia. (http://helmi.lib.helsinki.fi/ef/xiv/fem970183/01.jpg) (elektroninen, alkup. taitelehti). 1909 Finland. The Land of a Thousand Lakes. A New Holiday Resort. Published by The Tourist Society in Finland, Hull, Helsinki. (http://helmi.lib.helsinki.fi/ef/xiv/fem970096/01a.jpg) (elektroninen, alkup. kirjanen). 1910 Finnland-album. Der touristenverein in Finnland. Lilius & Herzberg, Helsingfors. (http://helmi.lib.helsinki.fi/ef/xiv/fem970086/02.jpg) (elektroninen, alkup. kirjanen). 1914 Finnland das Land der tausend Seen. Express-Route Stettin-Helsingfors mit dem Luxus-Dampfer "Ariadne". München. (http://helmi.lib.helsinki.fi/ef/xiv/fem970084/02.jpg) (elektroninen, alkup. kirjanen).	Helmi Helmi Helmi Helmi
Matkakirja	1897 Matkalla Suomessa 1896. Mrs. Alec Tweedie. (uusi painos (1995) Suomentanut Aarne T. K. Lahtinen Otava).	Joy/MAT
Kuvateos / Sln	1916 Savonlinna-Nyslott, Punkaharju. Savonlinnan kirjakauppa (ei sisällä tekstiä).	MV
Elokuva	1911 Finland. Tuotanto puolustusvoimat, kesto 18:47 (Elokuva sisältää Atelier Apollon lyhytelokuvia, jotka on tähän koottu ulkomaista levitystä varten). 1918 Kuvia Suomesta. Tuotanto A.B. Maxim O.Y., kesto 5:13.	Lusto Lusto
1917-1945		
Esitteet / paikalliset	1928 Vägledare i Olofsborg. Eino Kärki, Kommittén för skötsel av Olofsborg (kirjanen, mv) 1932 Savonlinna – Saimens Pärla. Turistförening (taitelehti, mv).	Maak. Maak.
Esitteet / Itä- Suomi, Saimaa	1922 X Saima- området. Turistföreningens resehand böcker, Helsingfors (opaskirjanen, mv) 1924 X Saimaan alue. Matkailijayhdistyksen käsikirja, Helsinki (opaskirjanen, mv). 1927 Reiseführer Durch das Seengebiet Finnlands. Suomen matkailijayhdistys (opaskirjanen, mv). 1928 Saimaan alue. Savonlinna – Kuopio, Leppävirran reitti. Suomen matkailijayhdistys, Kuopion osasto (kirjanen, mv).	Maak. Maak. Maak.
Esitteet / Suomi	1934 Suomi Finland: Holidays in Finland. Koulumatkailutoimisto, Helsinki. http://helmi.lib.helsinki.fi/ef/xiv/fem970095/01.jpg . (elektroninen, alkup. kirjanen).	MV (kopio)

¹³ Arkisto- / kokoelma-merkintöjen selitykset:

Kotiseutu/Sln = Savonlinnan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelma

Helmi = HELMI (Helsinki Electronic Library. Multimedia Information). Helsingin yliopiston kirjaston digitaalisen aineiston kuva- ja viitetietokanta

Joy/MAT = Joensuun yliopiston kirjasto / matkailun tietokeskuksen kokoelma

MV = Mia Vepsäläinen (tutkijan oma)

AL = Arja Lappalaisen kokoelma

KP = Kati Pitkäsen kokoelma

Lusto = Elokuva on katsottu Kansallismaisema – Punkaharju –näyttelyssä, Lustossa 8.8.2003

Maak. = Savonlinnan maakuntamuseon arkisto.

SEA/juoni = Suomen elokuva-arkisto, tutkijan käytössä on ollut elokuvan sisällön erittely/juoniselostus.

	1938 Suomen matkailuopas. Tekijät: I. Leiviskä ja L. Levämäki. Oy Suomen Kirja, Helsinki (kirjanen, mv).	Helmi
Kuvateos / Sln	1935 Savonlinna. Tekijät: B. Sandberg ja H.J. Viherjuuri. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki (sisältää lyhyen esittelytekstin kaupungista).	AL
Matkakirja	1935 Suvista Savo. Kesäretki Savon mailla ja vesillä. A. A. Nuutinen. WSOY, Helsinki.	AL
Kuvateos / Suomi	1929 Suomi Kuvina. WSOY. 1943 Suomi ja suomalaiset. Toimittanut Börje Sandberg. Otava, Helsinki (2.painos).	KP KP
1946-1959		
Esitteet / paikalliset	1949 Savonlinna ympäristöineen. Savonlinna/Olavinlinna. Savonlinnan seudun matkailijayhdistys r.y. (kirjanen, mv). 1949 Guide to Olavinlinna Castle. Teksti J. Auvinen, kuvitus K.A. Tuominen (kirjanen, mv). 1959 Savonlinna ympäristöineen. Savonlinna/Olavinlinna. Matkaopas. Savonlinnan seudun matkailijayhdistys r.y. (kirjanen, mv). 1950-luku Savonlinna. Saarien ja Salmien kaupunki. Savonlinnan seudun matkailijayhdistys (2 eri versiota, taittelehti). 1950-luku Savonlinna. Savonlinnan seudun matkailijayhdistys (taitelehti).	Kotiseutu /Sln Maak. Maak. Kotiseutu /Sln Maak.
Esitteet / Itä-Suomi, Saimaa	1950-luvun alku Saimen – Finlands största distrikt för insjöresor. Saimaan Höyrylaiva Oy (taitelehti, mv). 1952 Saimen – området. Suomen matkailijayhdistys (kirjanen, mv). 1952 Heinävesi – nähkää kappale kauneinta Suomea. Heinäveden Höyrylaiva Oy, Heinävesi-laivan oma esite. (taitelehti, mv). 1952 Heinäveden –reitti (Savonlinna-Heinävesi-Kuopio). Saimaan Höyrylaiva Oy.	Maak. Maak. Maak. Maak.
Esitteet / Suomi	1950-luku Suomi on matkailumaa suomalaisillekin. Suomen matkailijayhdistys (taitelehti, mv). 1950-luvun alku Saimen – Finlands största distrikt för insjöresor. Saimaan Höyrylaiva Oy (taitelehti, mv). 1951 Kommt Nach Finnland. Suomen matkailijayhdistys (taitelehti, mv).. 1952 Finland Olympia Tours. Olympia Tours. (kirjanen, mv –sisus) 1952 Finland olympiaresor. Suomen matkailijayhdistys (kirjanen, mv –sisus). 1956 Rautateiden rengasmatkat. VR rengas- ja matkalipuilla. Valtion Rautatiet.	Maak. Maak. Maak. Maak. Maak.
Elokuvat	1946 Punkaharju. Tuotanto Kinofilm Oy, selostus: Pekka Tiilikainen, kesto 7:14.mv. 1948 Huoleton loma. Valmistaja Kansan Elokuva Oy, käsikirjoitus ja selostus Rafael Piha, kuvaus Reino Tenkanen, ohjaus Lasse Jaakkola, kesto 8:38, mv. 1948 Lomakylä leppoinen. Tuotanto Suomen Filmitoimisto, kuvaus Ama Jokinen, kesto 9:02, mv. 1954 Sininen Saimaa. Ohjaus Väinö Vento, tuotanto Fennada-Filmi Oy, kesto 12:02. 1957 Tunne maasi. Tuotanto Fennada-Filmi Oy, kesto 10:29.	Lusto Lusto Lusto Lusto Lusto
Kuvateos / Sln	1951 Savonlinna. Kuvitus Eino Mäkinen, Teksti Juhani Auvinen. Kustannusosakeyhtiö Kivi, Helsinki (sisältää esittelytekstit kaupungista ja Olavinlinnasta, mv).	MV
Kuvateos / Suomi	1947 Suomi ja suomalaiset. Toim. B. Sandberg. Otava, Helsinki. 4. painos (mv). 1956 Finland i bild. Toim. Maija Suova. WSOY, Porvoo. 1957 Suomi-Finland, eilen ja tänään. Toimitus Vilho Setälä, Oskari Lehtivaara, Arvi Hanste, Ethel Huttunen. Sokeain Henkinen Työ r.y., Helsinki.	KP KP KP
1960-luku		
Esitteet / paikalliset	1960-luku Savonlinna. Kansallisosakepankki (julkaistu 1965 jälkeen, taitelehti). 1964 Savonlinna – Saimaan helmi. Savonlinnan kaupungin matkailutoimisto (?) (taitelehti). 1966 tai 1967 Savonlinna – Saimaan helmi. Savonlinnan kaupungin matkailutoimisto (?) (taitelehti).	Maak. Maak. Kotiseutu /Sln

	<p>1967 Suomi Finland, Savonlinna kesällä 67 / Oopperajuhlat 10.-18.7. Savonlinnan kaupungin matkailutoimisto (taitelehti).</p> <p>1967 Savonlinnan kesä -67. Savonlinnan kaupungin matkailutoimisto (tapah-tumakalenteri, moniste).</p> <p>1969 Willkommen in Finnland, Besuchen Sie Savonlinna. Savonlinnan matkailupalvelu (vihko).</p> <p>1960-1970 –lukujen vaihde Finland. Savonlinna and surroundings. Savon-linnan matkailupalvelu. (taitelehti)</p>	<p>Kotiseutu /Sln, Maak.</p> <p>Kotiseutu /Sln</p> <p>Maak.</p> <p>Kotiseutu /Sln</p>
Esitteet / Itä-Suomi, Saimaa	<p>1965 Suomi-Finland, Das Saimaa – Seensystem. Saimaan matkailu r.y. (vihko, mv)</p> <p>1966 Saimaa, Suomi – Luonnonkaunis matkailumaa. Saimaan matkailu r.y. (taitelehti)</p> <p>1968 Itä-Suomi, Saimaa. Saimaan matkailu r.y. (vihko)</p> <p>1968 Friendly Finalnd. Finnish Travel Association. (vihko)</p> <p>1969 Finnland – Südsavo, die schönste Landschaften des Saimaa-Sees. Mikkelin läänin maakuntaliitto r.y., KOP. (taitelehti)</p>	<p>Kotiseutu /Sln</p> <p>Kotiseutu /Sln</p> <p>Maak.</p> <p>Kotiseutu /Sln ?</p> <p>Maak.</p>
Kuvateos / Sln	<p>1964 Savonlinna. Teksti Juhani Auvinen, layout B-M Hartman, valokuvat uusikuva/Jousi, Rouhiainen, Savolainen, Vuorinen. Savonlinnan kaupunki, Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy, Helsinki (sisältää kaupungin esitte-lytekstin).</p> <p>1969 Sääminki – Savonlinna. Kuvaus Filmituotanto Veikko Laihanen Oy, Gunnar Friman, teksti Pekka Lappalainen. Säämingin kunta, Otava, Helsinki (Teokseen otetut valokuvat on kuvattu samanaikaisesti ”Sinisen Saimaan Sää-minki” ja ”Sääminki eilen – tänään” –elokuvien kanssa. Sisältää Säämingin ja Savonlinnan esittelytekstit).</p>	<p>MV</p> <p>AL</p>
Kuvateos / Suomi	<p>1964 Suomi värikuvina. Kurt Drost, Teksti Matti Kurjensaari. Kustannusosa-kehäyhtiö Tammi, Helsinki. (4.painos.)</p>	<p>MV</p>
Elokuvat	<p>1961 Saimaa, Perle den Nordischen Seen. Ohjaus Pentti Ojala, Tuotanto Fennada-Filmi Junior, Käsikirjoitus Kaarlo Nuorvala, kesto 11:20.</p> <p>1963 Lomamatkalla. Suunnittelu ja ohjaus Felix Forsman, Studio 6, Rafael Piha, Postisäästöpankki, kuvaus Eino Jantunen, Seppo Immonen, teksti Jouni Apajalahti, leikkaus Ossi Skurnik, musiikki Erkki Ertama, esiintyjänä Arvi Lind.</p> <p>1968 Sinisen Saimaan Sääminki. Ohjaus Veikko Laihanen, tuotanto Veikko Laihanen Oy, kesto 11:00.</p>	<p>Lusto</p> <p>SEA/juoni</p> <p>SEA/juoni</p>
1970-luku		
Esitteet / paikalliset	<p>1970 Kesä-Savonlinna 1970/Savonlinnan musiikkikesä. Savonlinnan kau-punki (taitelehti)</p> <p>1972 Savonlinnan matkailuohjelma. Paikalliset yritykset (taitelehti).</p> <p>1975 Savonlinna. A-mainos Oy (taitelehti).</p> <p>1978 Savonlinna ja ympäristö. Savonlinnan matkailupalvelu r.y. (taitelehti).</p> <p>1978 Tule Savonlinnaan ja ihmisten Itä-Savo. Savonlinnan matkailupal-velu r.y. (moniste)</p> <p>Lisäksi: 1970 –luku alueen yksityisiä lomamökki/-kylä esitteitä</p>	<p>Maak.</p> <p>Kotiseutu /Sln</p> <p>Maak.</p> <p>Kotiseutu /Sln</p> <p>Kotiseutu /Sln</p> <p>Maak., Kotiseutu /Sln</p>
Esitteet / Itä-Suomi, Saimaa	<p>1977; 1979 Loma-Saimaa. Saimaan matkailu ry (vihko).</p> <p>1977 Saimaa for Holidays. ?</p> <p>1979 Saimaan risteilyt ja reittiliikenne. Saimaan laivamatkat Oy (aikataulu ja yleisesite)</p> <p>1979 Järvimatkat Suomessa. Matkailun edistämiskeskus (taitelehti).</p> <p>Lisäksi: 1970 –luku Saimaan alueen risteilyesitteitä 1970 –luku Lomakyläesitteitä</p>	<p>Kotiseutu /Sln, Maak.</p> <p>Kotiseutu /Sln</p> <p>Kotiseutu /Sln</p> <p>Kotiseutu /Sln</p> <p>Kotiseutu /Sln, Maak.</p>
Kuvateos / Sln	<p>1972 Savonlinna. Osmo Thiel. Otava, Helsinki (sisältää kaupungin esittely-tekstin).</p>	<p>MV</p>

Kuvateos / Suomi	1970-luku Souvenir of Finland, matkakuvasto, Itä-Suomi. Kuvaukset Dino Dassi ja Henrik de Heij, teksti Liisa Tikkanen. Rautakirja Oy. 1976 Sininen Saimaa. Teksti Heikki Hietamies. Paperitaide Oy, Hämeenlinna.	KP AL
1980-luku		
Esitteet / paikalliset	1980 s/s Hopeasalmi: matkustajahöyrylaiva, ravintola, kahvila, kioski (lehti). 1983 Savonlinna, Enonkoski, Kerimäki, Kesälahti, Punkaharju, Savonranta. Matkaile Pohjolassa. Mainosrenkas/Keski-Uusimaa Oy, Savonlinnan matkailupalvelu r.y. (vihko) 1983 Savonlinnan alueen lomamökit. Savonlinnan matkailupalvelu r.y. (katalogi) 1983 Vacances à bord à Savonlinna. Savonlinnan matkailupalvelu (vihko). 1984 Tervetuloa Savonlinnaan. Savonlinnan kaupunki (uusille asukkaille, taitelehti). 1984 Savonlinna Finland. Enonkoski, Kerimäki, Punkaharju, Savonranta. Mainosrenkas/Keski-Uusimaa Oy, Savonlinnan matkailupalvelu r.y. (vihko) 1987 Romanttinen Rauhanlinna. Rauhanlinna, Lehtiniemi (taitelehti) 1987 Savonlinna – yrittävä oopperakaupunki. Savonlinnan kaupunki, paikalliset yritykset (lehti). 1987 Savonlinna – hiihto 22.2.1987. Savonlinnan kaupunki (vihko) 1988 Savonlinna – Bravo! Enonkoski, Kerimäki, Punkaharju, Sulkava, Kesälahti, Parikkala, Savonranta. Savonlinnan matkailupalvelu (vihko). 1989 Savonlinnalaisen opas, Savonlinna Aitiopaikka. Savonlinnan kaupunki (asukkaille tarkoitettu esite, vihko) 1989 Aitiopaikka Savonlinna. Kaupungin 350-vuotisjuhluvuoden tapahtumat Savonlinnassa ja ympäristössä. Savonlinnan matkailupalvelu, Savonlinnan kaupunki (vihko).	Kotiseutu /Sln Kotiseutu /Sln Kotiseutu /Sln MV MV Kotiseutu /Sln Kotiseutu /Sln Kotiseutu /Sln Kotiseutu /Sln MV MV Kotiseutu /Sln
Esitteet / Itä-Suomi, Saimaa	1981 Saimaa – lapsiperheiden lomamaa. Saimaan matkailu r.y. (vihko). 1985; 1989: Iloista lomaa Itä-Suomessa. Saimaan matkailu r.y. (vihko). 1985 Lomasuomi, kesä -85. Matkailun edistämiskeskus, Kunnallispaino Oy, Vantaa (vihko). 1986 Saimaa Seengebiet. Entdeckungstour in Finnland. Saimaan matkailu ry. (vihko). Lisäksi: 1980-luku yksityisiä lomamökkiesitteitä 1980-luku risteilyesitteitä	Maak. Kotiseutu /Sln, Maak. Kotiseutu /Sln MV MV, Maak., Kotiseutu /Sln
Kuvateos / Sln	1981 Savonlinna. Jussi Jäppinen, Gummerus, Jyväskylä (sis. kaupungin esittelytekstin). 1989 Savonlinna. Kuvia vanhasta kaupungista. Pertti Koistinen. Savonlinnan kaupunki.	AL Joy/MAT
Kuvateos / Suomi	1981 Suomi Finland. Gummerus, Jyväskylä.	KP
1990-luku		
Esitteet / paikalliset	1990; 1993; 1996 Savonlinna – Bravo! Enonkoski, Kerimäki, Punkaharju, Sulkava, Kesälahti, Parikkala, Savonranta. Savonlinnan matkailupalvelu (vihko). 1991 Savonlinna this week. Savonlinnan ja lähialueen tapahtumat. Savonlinnan matkailupalvelu (4 kpl, ajalla: 24.6.-4.8.1991, vihko). 1991 Kylpylä Hotelli Casino. (vihko) 1993 Savonlinna Cruises. Risteilyalukset. (vihko) 1994 Savonlinna this week. Savonlinnan ja lähialueen tapahtumat (5 kpl, ajalla: 26.6.-31.8.1994, vihko). 1995; 1997; 1998 Savonlinna à la Carte. Enonkoski, Kerimäki, Punkaharju, Sulkava, Kesälahti, Parikkala, Savonranta. Ohjelma-, majoitus-, ravintola, ja kokouspalvelut. Savonlinnan matkailupalvelu (vihko). 1995 Aitiopaikka. Savonlinna. Savonlinnan kaupunki (vihko). 1995 Savonlinna Opera Festival. Oopperajuhlat.	MV Kotiseutu /Sln MV Kotiseutu /Sln Kotiseutu /Sln MV MV MV MV

	2002; 2003 Sininen Saimaa rantamökkiluettelo. The Lakeland Finland (lehti).	MV
--	---	----

Julkaisu -tyyppi	Varkautta esittelevät julkaisut (suluissa luonnehdinta julkaisun ulkoasusta, mv = mustavalkoinen)	Arkisto/ Kokoelma ¹⁴
1917-1945		
Esitteet / Ahlström	1917 Warkauden tehdas, synty ja kehitys. A. Ahlström OY (vihko). 1922 Warkaus Bruk, historik. A. Ahlström OY (vihko). 1925 Warkaus Bruk, historisk översikt. A. Ahlström OY (kirjanen). 1936 A. Ahlström Osakeyhtiö (kirjanen). 1938 Muutamia tietoja Warkauden tehtaasta. A. Ahlström OY. Warkaus (vihko) 1944 Warkauden tehtaan omakotitoiminta. A. Ahlström OY (vihko).	Enso Museo, Museo, Kotiseutu/Varkaus Museo, Museo, Kotiseutu/Varkaus Enso
Esitteet / Itä-Suomi, Saimaa	1924 X Saimaan alue. Matkailijajyhdistyksen käsikirja, Helsinki (opaskirjanen, mv). 1928 Saimaan alue. Savonlinna – Kuopio, Leppävirran reitti. Suomen matkailijajyhdistys, Kuopion osasto (kirjanen, mv).	Maak. Maak.
Esitteet / Suomi	1938 Suomen matkailuopas. Tekijät: I. Leiviskä ja L. Levämäki. Oy Suomen Kirja, Helsinki (kirjanen, mv).	MV (kopio)
Historiikit	1925 Lehtiä Warkauden tehtaan historiaan. Koonnut A. E. Salmelainen. Kustantamo Tietoseppo Osakeyhtiö. Warkaus (kirja). 1929 Warkauden tehdas 1909-1929. Palanen Keski-Savon teollisuuden historiaa. Esittänyt Emil Vesterinen. A. Ahlström OY. Warkaus (kirja).	Museo Museo
Matkakirja	1935 Suvista Savo. Kesäretki Savon mailla ja vesillä. A. A. Nuutinen. WSOY, Helsinki.	AL
1946-1959		
Esitteet / Paikalliset, Ahlström	1949 Våra dagens Warkaus. Presenterad av Warkaus Rotaryklubb (taitelehti) 1952 Warkaus, osoitekartta. Warkauden kauppala (taitelehti). 1957 Warkaus, osoitekartta. Warkauden kauppala (taitelehti). Ahlström: 1946 A. Ahlström O.Y. Huset. Framtidens HUS (mv, vihko). 1946 Warkauden asunonäyttely. Warkauden asuntoreformiyhdistys r.y., A. Ahlström OY, Warkauden tehdas (vihko). 1948 A. Ahlström Osakeyhtiö (kirjanen). 1949 A. Ahlström Osakeyhtiö (kirjanen). 1949 Information about the Warkaus Works. A. Ahlström OY. Warkaus (vihko). 1951 Warkauden tehtaat, muutamia kuvia ja numeroita. A. Ahlström OY. Warkaus (vihko). 1951 Warkaus Bruk, några uppgifter i ord och bild. A. Ahlström OY. Warkaus (vihko). 1959 Ahlström Osakeyhtiö. Warkauden tehtaat. Project for increasing the newsprint production at the Warkaus Works (vihko).	Museo Museo Museo Museo Museo Kotiseutu /Varkaus Museo Enso Museo Enso

¹⁴ **Arkisto- / kokoelmamerkintöjen selitykset:**

Kotiseutu/SIn = Savonlinnan kaupunginkirjaston kotiseutukokoelma

MV = Mia Vepsäläinen (tutkijan oma)

AL = Arja Lappalaisen kokoelma

Lusto = Elokuva on katsottu Kansallismaisema – Punkaharju –näyttelyssä, Lustossa 8.8.2003

Maak. = Savonlinnan maakuntamuseon arkisto.

SEA/juoni = Suomen elokuva-arkisto, tutkijan käytössä on ollut elokuvan sisällön erittely/juoniselostus.

Kotiseutu/Varkaus = Warkauden kaupunginkirjaston kotiseutukokoelma

Enso = Enson Warkauden tehtaitten arkisto

Museo = Warkauden museo

Matkailu = Warkauden matkailupalvelun arkisto

Elokuvat	1954 Sininen Saimaa. Ohjaus Väinö Vento, tuotanto Fennada-Filmi Oy, kesto 12:02.	Lusto
Kuvateos / Varkaus	1953 Varkauden kauppala 25-vuotias. Katsaus Varkauden kauppalan vaiheisiin ja toimintamuotoihin vv. 1929-1953. Laatinut Mauno Koskinen. Varkauden kauppalanhallitus (kirja). 1958 Varkaus varttuu ja vaurastuu. Kuvanjulkaisutoimikunta Eino E. Salmi, Pauli Jänis, Onni Hyvärinen. Teksti Hannu Soikkanen. Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy, Helsinki (kirja).	Museo Kotiseutu /Varkaus
Muut	1949 Tämä on Pohjois-Savo. Pohjois-Savon maakuntaliitto (kirja).	Museo
1960-luku		
Esitteet / Paikalliset, Ahlström	1969 Varkaus. Industrins, handels och trafikens centrum. Varkauden kaupunki.	Matkailu
	Ahlström: 1963 A. Ahlström Osakeyhtiö. A description of the company today and its various forms of activity, the result of a century-long development. A. Ahlström OY (kirjanen).	Kotiseutu /Varkaus, Museo
Esitteet / Itä-Suomi, Saimaa	1965 Suomi-Finland, Das Saimaa – Seensystem. Saimaan matkailu r.y. (vihko, mv)	Kotiseutu /Sln
	1966 Saimaa, Suomi – Luonnonkaunis matkailumaa. Saimaan matkailu r.y. (taiteilehti).	Kotiseutu /Sln
	1968 Itä-Suomi, Saimaa. Saimaan matkailu r.y. (vihko)	Maak.
Muut	1962 Pohjois-Savo, maakuntalukemisto. Pohjois-Savon maakuntaliitto. Kuopio. (Varkauden esittely, 93-104, kirja)	Museo
Elokuvat	1961 Saimaa, Perle den Nordischen Seen. Ohjaus Pentti Ojala, Tuotanto Fennada-Filmi Junior, Käsikirjoitus Kaarlo Nuorvala, kesto 11:20. 1963 Lomamatkalla. Suunnittelu ja ohjaus Felix Forsman, Studio 6, Rafael Piha, Postisäästöpankki, kuvaus Eino Jantunen, Seppo Immonen, teksti Jouni Apajalahti, leikkaus Ossi Skurnik, musiikki Erkki Ertama, esiintyjänä Arvi Lind.	Lusto SEA / juoni
1970-luku		
Esitteet / Paikalliset, Ahlström	1970; 1971 Varkaus. Varkauden kaupungin matkailulautakunta (vihko).	Museo
	1974; 1976 Suomi lomamaa kohteena Varkaus. Varkauden kaupunki (vihko).	Matkailu, Museo
	1977; 1978 Varkaus. Varkauden kaupunki (vihko).	Matkailu, Museo
	1979 Varkauden kirkko. (Evangelisluterilaisen kirkon esite, vihko)	Museo
	Ahlström: 1971 Sisäinen tiedotustoiminta Varkauden tehtailla. A. Ahlström OY. Varkaus (vihko)	Enso
	1973 Ahlström. Uutta puun käsittelyä (esite Varkauden sahan toiminnasta).	Enso
	1974 Ahlström. Varkauden tehtaat (vihko).	Enso
	1976 Ahlström. Varkaus forest industry (vihko).	Enso
1976 Want to improve your newspaper? We are working on it. A. Ahlström OY, Varkauden tehtaat (vihko).	Enso	
1978 tai 1977 Varkaus PM 4 on stream. A. Ahlström OY, Varkauden tehtaat (vihko).	Enso	
1978 Financial Times, Special issue: News from Ahlström, Varkaus. Wednesday, January 11, 1978 (sanomalehtileikkeet).	Enso	
Esitteet / Itä-Suomi, Saimaa	1977; 1979 Loma-Saimaa. Saimaan matkailu ry (vihko).	Kotiseutu /Sln, Maak.
Kuvateos	1973 Varkaus – puun, teräksen ja virtaavien vesien kaupunki. Layout Mainoskukko Oy/Pasi Launonen; kuvat Paavo Jänis ja Pauli Jänis. Varkauden kaupunki.	Kotiseutu /Varkaus
	1978 Varkaus. Valokuvaus Paavo Jänis. Tekstit Reijo Hujanen, Juha Koivula. Ulkoasu Aaro Loponen. Julkaisija Varkauden kaupunki.	Joy
Historiikki	1979 Varkauden historiikki. Sirpa Ollikainen, Irma Peiponen, Heli Solmu.	Kotiseutu /Varkaus
1980-luku		
Esitteet / paikalliset	1980 (tai 1981) Mesimaa, kappale kauneinta Savo. Varkauden seudun matkailuyhdistys (vihko).	Matkailu
	1982 Siltojen ja kanavien Varkaus (vihko).	Matkailu

	<p>1982 Varkaus kutsuu, Kalastus ja retkeily 1982. Varkauden kaupunki, näyttelyesite.</p> <p>1984 Matkaetapiksi Varkaus - siltojen ja kanavien kaupunki. Erikois- ja ammattiryhmien ohjelmamahdollisuuksia Varkaudessa. (A4).</p> <p>1985; 1986; 1987 Varkaus - siltojen ja kanavien kaupunki (vihko).</p> <p>1986 Varkauden kaupunginkirjasto. Varkauden kaupunki (vihko).</p> <p>1987 Varkaus, Osaamista ja laatua. Varkauden kaupunki (vihko).</p> <p>1988; 1989 Varkaus Suomen positiivisin kaupunki. Varkauden matkailupalvelu (vihko)</p>	<p>Matkailu</p> <p>Matkailu</p> <p>Matkailu</p> <p>Museo</p> <p>Matkailu</p> <p>Matkailu</p>
	<p>Ahlström ja Enso:</p> <p>1983 Ahlström, tuote-esite. A. Ahlström Oy (vihko).</p> <p>1984 Ahlström Varkauden saha. A. Ahlström Oy (vihko).</p> <p>1986 Productive solutions by Ahlström. A. Ahlström Oy (vihko).</p> <p>1986 Ahlström. Kerromme Varkauden tehtaista. A. Ahlström Oy (sanomalehti)</p> <p>1988 Esittelyvideo Varkauden tehtaiden ympäristöasioista. Enso-Gutzeit Oy, Varkauden tehtaas.</p> <p>1988 Finenews. Enso-Gutzeit Oy (lehti)</p> <p>1988 Enso-Gutzeit Oy vuosikertomus. Enso-Gutzeit Oy.</p>	<p>Enso</p> <p>Enso</p> <p>Enso</p> <p>Enso</p> <p>Enso</p> <p>Enso</p> <p>Enso</p>
Esitteet / Itä-Suomi, Saimaa	<p>1985; 1989 Iloista lomaa Itä-Suomessa. Saimaan matkailu r.y. (vihko).</p> <p>1988 Järvi-Suomen tie 23, 10 vuotta 1978-1988 (vihko).</p>	<p>Kotiseutu /SIn Maak.</p> <p>Matkailu</p>
Kuvateos / Varkaus	<p>1981 Varkaus. suunnittelu ja taitto Juhani Anteroinen ja Reijo Hujanen; valokuvaus Paavo Jänis. Varkauden kaupunki.</p> <p>1983 Varkaus. Valokuvaus Matti Kolho, Paavo Jänis; tekstit Ilpo Hakasalo; tekstikäännökset Etta Tallqvist. Varkauden kaupunki.</p> <p>1989 Varkaus. Laulun arvoinen kaupunki. Teksti Jukka Itkonen; valokuvat Harri Eronen; ulkoasu Leea Wasenius. Kustannuskiila Oy. Varkaus.</p>	<p>Museo</p> <p>Kotiseutu /Varkaus</p> <p>Joy</p>
Elokuvat	<p>1989 Varkaus: osaamista ja laatua. Käsikirjoitus Jukka Itkonen; kertoja Esa Pakarinen jr.; äänitys Kai Niuvonen; kuvaus, ohjaus, editointi Arto Halonen; tuottaja Art Films Production; tilaaja Varkauden kaupunki.</p>	<p>Kotiseutu / Varkaus</p>
1990-luku		
Esitteet / paikalliset	<p>1990 Warkaus Sali. Varkaus - uusi kokous ja kongressikaupunki. Varkauden matkailupalvelu (vihko).</p> <p>1990 Varkaus the capital of Mechanical music. Varkauden matkailupalvelu (vihko).</p> <p>1990 Posetiivinen loma - Varkaus. Iloista lomaa Itä-Suomessa (lehti).</p> <p>1991 Tervetuloa asunomessuille 12.7.-11.8.1991. Positiivista lomaa Varkaudessa. Asunomessut, Varkauden kaupunki (lehti).</p> <p>1992 Varkaus I hjärtat av det finska sjöomrodet Varkauden matkailupalvelu (vihko).</p> <p>1992 Varkaus in the heart of the Finnish Lakeland. Varkauden matkailupalvelu (vihko).</p> <p>1992 Posetiivinen Varkaus - rikollisen hyvää. Varkauden matkailupalvelu (vihko).</p> <p>1992 Nyt uistelemaan! Keskellä kaupunkia, Kalastusalue Pirtinvirta Varkaudessa.</p> <p>1993 Yhteistyö ja know-how Varkaudessa. Varkauden kaupunki, MEPA-projekti (venäjänkielinen vihko)</p> <p>1994 Houkuttelemme sinua Vuosisadan Varkauteen. Varkauden matkailupalvelu (vihko).</p> <p>1995 Varkaus - upeita elämyksiä, mielenkiintoista nähtävää. Varkauden matkailupalvelu (vihko).</p> <p>1996 Varkaus. Varkauden matkailupalvelu (vihko).</p> <p>1998 Warkaus. The Lakeland Finland (vihko).</p> <p>1998 Valmis kokous Varkaudessa. Hotelli Oscar, Konjunkturi Oy, Varkauden matkailupalvelu (vihko).</p>	<p>Museo</p> <p>MV</p> <p>Museo</p> <p>Museo</p> <p>Museo</p> <p>MV</p> <p>Museo</p> <p>Museo</p> <p>Museo</p> <p>MV</p> <p>MV</p> <p>MV</p>
	<p>Enso:</p> <p>1990; 1991; 1992; 1993 Enso-Gutzeit Oy vuosikertomus. Enso-Gutzeit Oy.</p> <p>1994; 1997 Enso Group. Ympäristövuosi. Enso-Gutzeit Oy.</p> <p>1994; 1995 Varkauden tehtaas. Enso-Gutzeit Oy (pieni vihko).</p>	<p>Enso</p> <p>Enso</p> <p>MV</p>

	1995 Varkauden hienopaperit ja ympäristö. Enso-Gutzeit Oy, Varkauden tehtaat (vihko).	MV
	1995 Varkauden tehtaat ja ympäristö. Enso-Gutzeit Oy (vihko).	MV
	1996 Ekologiaa ja ekonomiaa. Corenso United Oy Ltd. Varkaus (vihko).	MV
Esitteet / Itä-Suomi, Saimaa	1993, 1995 Iloista lomaa Itä-Suomessa. Saimaan matkailu ry. (lehti).	MV
	1994 Finska Sjöområdet, Saimaa, Finland. Saimaan matkailu ry. (lehti).	MV
Kuvateos /	1996 Varkauden rakennuskulttuuria. Varkauden kaupungin inventoitu rakennuskanta vuonna 1996. Varkauden kaupunki. Varkauden museon julkaisu- ja 5. Varkaus.	MV
Historiikki	1990 Varkauden teollisuus 175 vuotta. Pentti Moilanen. Varkauden museon julkaisuja IV. Varkaus.	MV
Elokuvat	1997 Varkaus. Teksti Jukka Itkonen; lukija Mika Aro; tilaaja Varkauden kaupunki; tuotanto TV-Production Heiner H Boeck (kesto 10'25).	Kotiseutu / Varkaus
2000-luku		
Esitteet / paikalliset	2000 Varkaus. The Lakeland Finland. Iloista lomaa Itä-Suomessa (vihko).	MV
	2003; 2005 Varkaus. Iloista lomaa Itä-Suomessa (vihko).	MV
Esitteet / Itä-Suomi, Saimaa	2001; 2002; 2003; 2004 Iloista lomaa Itä-Suomessa. Saimaan Matkailu ry (lehti).	MV
Elokuvat	2004 Varkaus 75v. Lukija Jukka Pekka Löhönen; tilaaja Varkauden kaupunki; tuotanto TV-Production Heiner H Boeck.	Kotiseutu / Varkaus

LIITE 2. Esimerkit Savonlinnan ja Varkauden paikkakuvausten analyysitaulukoista 1900-luvun alusta ja 2000-luvulta.

Tässä liitteessä esitetään esimerkkinä molempien tutkimuspaikkakuntien osalta poiminnat aineiston varhaisimpien ja viimeisimpien paikkakuvausten analyysitaulukoista. Alkuperäisiä analyysitaulukoita on niiden laajuuden vuoksi tässä lyhennetty poistamalla niistä tekstiesimerkkejä. Poistettujen tekstien paikat on merkitty taulukkoihin kuviolla: ~~~~~.

SAVONLINNAN PAIKKAKUVAUKSET (< 1917)		
Paikan /maiseman	Kaupunki	Luonnonympäristö / maaseutu (sis. Punkaharju)
Materiaali- set/fyysiset elementit: Luonnon- ympäristö Rakennettu ympäristö	~~~~~ <i>Kaupunkiympäristö:</i> Savonlinnan kaupunki kaunistautuu ja varustautuu matkailijoita varten ”Viime aikoina on sekä kaupungin että yksityisten puolesta paljon tehty kaupungin kaunistamista ja järjestämistä varten; kadut kivetty, talot maalattu, korjattu ja kaikkiin tavoin pantu kuntoon niin että Savonlinnan kaupunki nykyään esiintyy sangen sievässä ja miellyttävässä muodossa” (1900 Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä) ”Savonlinnan ympäristössä esiintyy Saimaan luonnon koko sulous täydessä tehossaan ja tämän luonnon sylestä kokoaa vanha linna, joka on kestänyt vuosisatojen hävitykset, kertoillen, kuin harmaantunut sotavanhus niistä ajoista, jolloin raivattiin alaa sivistykselle Savon maassa. Savonlinnan kaupungin historia on sama, kuin jo mainittu Olavinlinnan, jonka juurella kaupunki on saanut alkunsa ja kasvanut ja jonka monissa piirityksissä se on saanut kokea kovaa vihollisten joukoilta.” (1900 Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä) ~~~~~	<i>Järvimaisemapanoraamat:</i> “ Punkaharju: ”Tältä tieltä tarjoutuvat näköalat tekevät Punkaharjun maamme enimmin ihailuksi ja tunnetuksi päämääräksi matkailijoille. Tuolta korkealta jyrkkäkupeiselta harjulta, jonka juuri useissa paikoin ainoastaan kivenheiton päässä kohoaa Saimaan läikkyvistä laineista, näkyykin yhä vaihtelevissa kuvissa ympäröivä maisema, johon Saimaan luonnon kaikki vivahdukset kokoutuvat mitä ihanteellisimmiksi yhtymiksi, milloin kimaltaa saaren laajimmilla kohdilla syvällä katsojien jakojen alla pikkujärviä korkean metsän seppelöimänä, milloin avautuu näköaloja laajalle Puruvedelle kaukaisena perspektiivinä milloin kohtaa katsetta Laukansaaren kylän viljellyt vainiot.”(1900 Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä) ~~~~~
Sosiaaliset /funktionaaliset elementit: Aktiviteetit Ihmiset	<i>Matkailupalvelut:</i> ”Rakenteilla on uusi komea Matkailijahotelli, johon tulee mukava tilava ravintolaosasto, uusi juhlasali, sekä n. 40 huonetta matkustavaisia varten.” (1900 Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä) <i>Laivaliikenne:</i> ”Talvella on elämä kaupungissa sangen hiljainen ja yksitoikkoinen, maailman takana ilman rautatietä, kun se toistaiseksi on. Kesällä kun vedet aukeavat ja kun vilkas laivaliikenne alkaa on kaupunki kuin muuttunut. Sillä Suomen matkailijaoloissa on Savonlinna tärkeimpiä paikkoja.” (1900 Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä) <i>Aktiviteetit:</i> ”Laaja ja tutustuttava näköala on <i>Hungerborg</i> ’in tornista, josta katsoen maisema varsinkin valoisan kesäillan tyyneydessä esiintyy koko valtavassa kauneudessaan. <i>Etelässä</i> Pihlajavesi, jonka vesi kimaltaa saarten ja niemien välitse, pohjoisessa Haapavesi, joiden välillä virtaava Kyrönsalmi, ja sen kapeimmalla kohdalla pienellä kalliosaarella tärkein Savonlinnan	<i>Matkailupalvelut:</i> Punkaharjun matkailijahotelli: ”From Nyslott a steamer sails three times daily for Punkaharju, a pearl of lake views, the passage occupying two hours. By train it is reached in an hour. Here simple but good hotel has been established at the expense of the Finnish State.” (Finland: The land of a thousand lakes 1909) <i>Liikenne:</i> “Tältä tieltä tarjoutuvat näköalat tekevät Punkaharjun maamme enimmin ihailuksi ja tunnetuksi päämääräksi matkailijoille.” (1900 Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä) <i>Aktiviteetit:</i> Maiseman katselu: Maininnat näkötorneista (1900 Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä) Punkaharju, maisemapanoraama, herras-

	<p>katsottavista paikoista Suomen ja koko pohjolan merkillisimpiä muinaislinna, <i>Olavinlinna</i>. Toinen laava näköala on kylpylaitoksen näkötorista Vääräsaarella kaupungin vieressä. Näköala Myllymäeltä, uudemmassa kaupunginosassa, johon on rakennettu jo ylempänä mainittu piispan talo, ansaitsee sek in huomiota.” (1900 Opas matkailijoille Savonlinnassa ja sen ympäristössä)</p>	<p>väki ihastelemassa... (Finland 1911)</p>
--	---	---

SAVONLINNAN PAIKKAKUVAUKSET (2000-luku)		
Paikan /Maiseman	Kaupunki	Luonnonympäristö / maaseutu (sis. Punkaharju)
<p>Materiaali- set/fyysiset elementit:</p> <p>Luonnon- ympäristö</p> <p>Rakennettu ympäristö</p>	<p>”Savonlinna on pieni ja idyllinen 28 000 asukkaan kaupunki itäisessä Suomessa. Kes- kusta on saarille rakennettu ja sitä on kutsuttu Saimaan helmeksi... sijainti Saimaan solmu- kohdassa.” Matkaa Helsingistä reilut 300 kilometriä, maantie-, juna- ja lentoyhteydet.</p> <p>”Varsinkin kesäisin Savonlinnan vierasvenesata- tamassa on komeita purjeverneitä ja muita aluksia.. ”Saimaan kanavan kautta yhteys kaikille maailman merille.” (Savonlinnan oopperajuhlat 2001)</p> <p>Loma-asuntomessut:</p> <p>”Upea luonnonkaunis messualue sijaitsee vain muutaman kilometrin päässä Savonlinnan sydäimestä, Kauppatorista, lähes keskellä kaupunkia, Saimaan rannalla. Puhdas Pihlaja- vesi hyväilee alueen rantoja, ja vehreä luon- nollinen ympäristö antaa suojansa alueen loma-asukkaille.” (Loma-asuntomessut 2002)</p>	<p>”Itä-Suomen kallein aarre on puhdas järvi- vesi. Kesänsinisenä kimaltavaa ja talvella narskuvan jääkannen alla lepäävää järven- selkää riittää...” (Iloista Lomaa Itä- Suomessa 2001)</p> <p>”Järviä ja salmia, saaria ja rakkaita rantoja.” (Iloista Lomaa Itä-Suomessa 2002)</p> <p>”Savonlinnan seudulla järviluonto on läsnä kaikkialla.” (Savonlinnan seutu 2003)</p> <p>”Ainutlaatuisella alueella riittää sinisen Saimaan lumoavaa luontoa ja saaria sil- mänkantamattomiin.” (Iloista Lomaa Itä- Suomessa 2004)</p>
<p>Sosiaaliset /funktio- naaliset elementit:</p> <p>Aktiveetit Ihmiset</p>	<p>”Kulttuuristaan ja maisemistaan maailmankuu- lu...”, lumoava kaupunki... maailmanluokan tähdet tuikkivat kesän kansainvälisillä festi- vaaleilla, jotka kokoavat ystävät yhteen. Ihmisten iloinen välittömyys, paikalliset perinteet ja tekemisen riemu värittävät loma- tunnelmaa, joka hakee vertaistaan. Tervetuloa ilon lahteille!” (Iloista Lomaa Itä-Suomessa 2004)</p> <p>”Aarioita ja aironvetoja”: ”Loistoa ja draamaa Olavinlinnan näyttämöllä, hikikarpaloita ja voittajan riemua metsissä ja vesillä, lupsakkaa yhdessäoloa ja kaupantekoa pitäjämarkkinoi- la... Kaikkea tätä ja paljon muuta tapahtuu Savonlinnan seudun kesässä.” (Iloista lomaa Itä-Suomessa 2003)</p> <p>Wanha kaupunki:</p> <p>”Linnankatu ja Olavinlinnan ympäristö on vanhinta Savonlinnaa, jossa voi vielä aistia menneen ajan tunnelman. 1800-luvun lopun perinteinen puuarkkitehtuuri, mielenkiintoiset käyntikohteet ja vuodenaikojen vaihtelu on mieleenpainuvan elämys. ”Linnan malmista Saimaan helmeksi” -kulttuurikävely kertoo Savonlinnan synnystä linnoituksen ympärille</p>	<p>”Savonlinnan seudulla järviluonto on läsnä kaikkialla. Luonnon rikkautta vaalitaan alueen kahdessa kansallispuistossa sekä pienemmillä luonnonsuojelualueilla ja järviluontoon erikoistuneissa luontokeskuk- sissa.” (Iloista Lomaa Itä-Suomessa 2002)</p> <p>”Kansallismaiseman ja taiteen Punkaharju”: ” Luonnonkauneudesta tunnettu Punka- harju tarjoaa matkailijalle soman sekoituk- sen suurrealismia Dalin tapaan, metsäkult- tuuria ja lasten kesäkivaa.” (Iloista Lomaa Itä-Suomessa 2001)</p> <p>”Lapsenmielisille”: ”Lapsuuden kesät ovat ikimuistoisia. Savonlinnan seudulla muisto- jen albumiin kertyy näkyviä niin maalta ja vesiltä kuin luovuuden ensi poluiltaikin.” Perheristeilyt tervahöyry Mikolla: ”... Mikolla seilataan kaikkien lasten ja nostalgianälkäisten aikuisten iloksi...”. (Iloista Lomaa Itä-Suomessa 2001)</p> <p>Ohjelmapaketteja: Yksityismetsätilan esittely, Vilkastus – matkailutuotteet (hy- vinvointia edistävää, rentouttavaa ja elä- myksellistä ohjelmaa: Lempeästi luonnossa</p>

	<p>ja sen kehittämisestä yhdeksi maan kauneimista matkailukohteista ja kulttuurikaupungeista.” (Savonlinnan vanhakaupunki 2003)</p> <p>~~~~~</p> <p>Loma-asuntomessut: Kaupunginjohtajan sanat loma-asuntomessut -esitteessä: ”... Tavoite on lisätä eri toimin Savonlinnan seudun vetovoimaa lomailu- ja matkailukohteena... Kaupunkiympäristöön sijoittuva, moderni, ympärivuotinen loma-asuntoalue on seutukunnan pitkäaikainen matkailuinvestointi, joka luo edellytyksiä entistä laadukkaammalle loma-asumiselle, kehittää mökkiläispalveluita, tuo uusia kulttuuri- ja matkailupalveluiden käyttäjiä seudulle sekä omalta osaltaan kehittää messualueena olevan Pihlajanimen kaupunginosan ja Savonlinnan kaupungin palveluja.” (Loma-asuntomessut 2002)</p> <p>~~~~~</p>	<p>– vaihtelua arjen rytmiin, Tunne itsesi – tunne tiimisi – uusia tuulia tiimityöhön, Työvirettä luonnosta – elämyksistä tarmoa toimeen, Vain naisille – hyvän mielen löytöretki, Villimiehelle voimaa luonnosta – yhdistä työ ja huvi aktiivilomalla, Savusaunat (rosvopaistit, kotaruokailut, nuotanvetonäytökset, turvehoidot, moottorikelka- ja lumikenkäsaforit, golf, mönkijäsaforit). Teemariesteilyt: Putkinotko/Joel Lehtonen, Merirosvoristeily ”Pyhä Olavi kutsuu lapset ja vanhemmat mukaan ikimuistoiselle merimatkalle viemään linnan aarretta turvaan hyökkääviltä merirosvoilta. Ja mitä sitten tapahtuu...maalla ja merellä!”, Perheristeily, Norpan jäljillä - risteily. Eräelämyksiä (Metsänpirkon retki ”Metsänpirkko houkuttelee ja viekottelee metsään, tarinapolku, rauhoittuminen elävän tulen ääreen, kantelemusiikkia, tuohinen ranneke muistoksi ja onnea tuomaan, Eräelämysretki). (Savonlinnan à la Carte 2002)</p> <p>~~~~~</p>
--	---	--

VARKAUDEN PAIKKAKUVAUKSET (1917-1959)	
Paikan /Maiseman	Kaupunki
<p>Materiaaliset/fyysiset elementit: Luonnonympäristö Rakennettu ympäristö</p>	<p>”... ja nyt alkavatkin pian, maisemien tultua matalammiksi, pohjoisessa näkyä <i>Varkauden</i> tehtaitten savupiiput ja tornit, komeat kuin Pariisin Notre Damessa. Kellon on nyt kahdeksan illalla ja olemme keskeltä maaseudun rauhaa tavanneet yhtäkkiä aineellisen elämän kiihkeän sykinnän. Matkailija näkee ensin Lehtoniemen konepajan ja voi sitten Varkauden pysähdyspaikassa nousta laivasta, tarkastaakseen nopeasti Oy A. Ahlströmin suurenmoisen tehdasyhdyskunnan ja silmätäkseen yhtä nopeasti lohirikkaan Ämmänkosken, jonka tehtyään hän tavoittaa laivansa Taipaleen kaksisulkuisessa kanavassa, missä luonto ja ihmistyöt ovat olleet yhdessä aikaansaamassa hyödyllistä ja siroa kauneutta.” (Saimaan alue 1928)</p> <p>~~~~~</p> <p>Kansi: Piirretty värillinen kuva Tehtaista Huruslahden yli nähtynä, etualalla rantapuistoa, keltainen taivas. (Våra dagens Warkaus 1949).</p> <p>”Warkaus, ett av Finland mer betydande industriesemhällen, är belägen i hjärtat av Savolax, i södra delen av Kuopio län invid en av vattenvägarnas i dessa landsdelar viktigaste knutpunkter. Vattenmassorna fallar här c:a 5 m.” (Våra dagens Warkaus 1949)</p> <p>”Köpingens areal är c:a 100 km², var av 29% vattenområden... Industrisamhället är samtidigt en betydande affarsort med goda järnvägs-, landvägs- och vattenvägsförbindelser.”</p> <p><i>Kuvia:</i> Ahlströminkatua, keskushotelli, puistokatutunnelmaa ”Den med en lunning lindalle prydda huvudgatan i Warkaus, ”Ahlströminkatu”, skär köpningens centrum, från vilken almänna landsvägar urstrålar mot norr, söder och öster.”</p> <p>Tehtaita, vanha osa, 3 piippua kovasti sauhuten, talvella ”’De tre skorsterna’ , av vilka den hösta är 104 m , ge åt Warkausbildens dess säregna karaktär. Skärsskilt vintertid bjuda fabrikerna för fotogratens tilltalande motiv.”</p> <p>Taipaleen kanava-allas keväällä tai syksyllä (puissa vähän lehtiä), puistoalueen keskellä. (Huom! Kyseessä vielä silloin käytössä ollut vanha kanava. Uusi oli kuitenkin jo rakennettu????).</p> <p>”Taipale kanal, belägen inom köpningens område, förmedlar trafiken mellan Kallavesi och Haukivesi vattenstråtar. Kanelen Byggs på 1983-talet, onbyggdes och förstprades under nöfären 1866-68. förutom båttrafiken betjänar kanalen i stor utsträckning virkesflottningen. Innan Warkaus erhöi jänveägsförbindelse (1914) hade kanalen avsevärt större betydelse för orten än nyförtiden.”</p> <p>Ahlströminkatu, tehdasrakennuksia ja puistokatua, piirros rakenteilla olevasta kaupungintalosta</p> <p>Kukkivan omenapuun katveessa leijonapää -portti. ”Bildens nedan är Från Walter -parken i köpningens centrum. Parken här fått sitt namn till mille av nyskaparen av industrin i Warkaus, bergstrådet Walter Ahlström.” (Våra dagens Warkaus 1949)</p> <p>~~~~~</p>

<p>Sosiaaliset /funktionaaliset elementit:</p> <p>Aktiviteetit Ihmiset</p>	<p>Maamme tärkeimpiä teollisuuspaikkoja (Matkailijayhdistyksen matkaoppaat, X Saimaan alue 1924)</p> <p>Vapaussodan alussa tärkeä ”punaryssien pesäpaikka” (Matkailijayhdistyksen matkaoppaat, X Saimaan alue 1924)</p> <p>”... nykyisen omistajan Oy A. Ahlströmin haltuun v. 1909 jouduttuaan on Varkauteen lisätty teollisuuslaitoksia oikein amerikkalaisella nopeudella... Tehtaitten ja koko tehdasalueen järjestely osoittaa omistajan suurpiirteisyyttä ja nerokkuutta, jonka näkyviä tuloksia kunnioituksella katselee.” (Saimaan alue 1928)</p> <p>~~~~~</p> <p>”Forsarna, tidigare berömda för sin laxrikedom, utgör i dag kraftgålla för ortens industri, vars historia går tillbaka till år 1792. Under hela 1800-talet dominerade metallindustrin. I början av detta sekel, sedan bruksanläggningarna förvärvats av A. Ahlström Osakeyhtiö, omlades driften och träförädling blev nu det väsentliga. De industriella anläggningarna i dag omfattar såg, träsliperi, cellulosafabrik, tidningspappersbruk, fanerfabrik, fabrik för träkonstruktioner, kemisk industri samt skeppsvarv och mekanisk verkstad.”</p> <p>”Warkaus blev köping år 1929... Innevånarantalet uppgår till c:a 17 000 av vilka en betydande majoritetet erhåller sin bärning från industrin... Köpingens folkskolor besökas av c:a 2 000 elever. Övriga läroanstalter äro: hemindustriskola för kvinnor, hushållskola och arbetarinstitut, De kulturella strävandena representeras i övrigt av en arbetarteatern (Työväen Näyttämö), sänkörer, flere orkestrat samt talrika sammanslutningar, föreningar och klubbar med varierande program. Å orten utkommer ett (opolitiskt) ortsbild, ”Warkauden lehti”.”</p> <p><i>Kuvat:</i> Keskustaa, katukuva, vasemmalla Maxim, oikealla Taloustoskauppa Oy, katu hiljainen. ”Mikkeliintie, huvudgatan in Taulumäki stadsdelen, är mycket livligt affärgata. Vid densamma äro de mest olikartade affärer företrädda. - I Warkaus arbete ett par hundra privata affärsföretag och småindustrier. Andelsrörelsen representeras av tvenne större affärsföretag, ett slakteri och ett mejeri. Tvinne strobankskontor, en spararbank och en andelskass företräda finansvärden.”</p> <p>Kirkko ”Warkaus ombildades till skärskild församling år 1931. Församlingens nya kyrka invigdes kort före vinterkriget utbrott 1939. För församlingslivet är intresset mycket stort och skärskilt i fråga om ungdomsarbetet utvechlas livlig aktivitet. Församlingen har 6 begravningsplatser, av vilka den äldsta invigts till håltegrav för de åren 1939-44 i kriget fallna; 223 krigshjältar ha här fått in sista viloplats.”</p> <p>Pyöreä pikkukuva, jossa nainen hiihtää (vasen). Pyöreä pikkukuva, jossa miehet pelaavat jääpalloa (oikea)”Sportintresset är mycket livligt i Warkaus. (Våra dagens Warkaus 1949)</p> <p>~~~~~</p>
VARKAUDEN PAIKKAKUVAUKSET 2000-2005	
<p>Paikan /Maiseman</p>	<p>Kaupunki</p>
<p>Materiaaliset/fyysiset elementit:</p> <p>Luonnonympäristö</p> <p>Rakennettu ympäristö</p>	<p>~~~~~</p> <p>”Sijainti keskellä upeita järvimaisemia antaa runsaasti mahdollisuuksia vapaa-ajan viettoon. Noin kolmannes Varkauden pinta-alasta on vettä, ja tästä edusta voi nauttia höyrylaivaristeilyllä, kalastaen, uiden tai aurinkoa palvoen.”</p> <p><i>Kuvat:</i> Taipaleen kanavassa purjeveneitä, ilmakuva etualalla Kommensilta ja tukkilautoja ja taustalla kaupunkia tehtaineen, kirkot, alttarifresko, Taipaleen kanava yökuva, melojia, Taipaleen kanava päiväkuva, tukkilautoja, Kommenselan kaarisilta, purjeveneitä sillan alla ja esittely, arkkitehtuurikohteita</p> <p>”Päiviönsaarella nykyisten tehtaiden ytimenä on edelleen nähtävissä vanhat, 1900-luvun alkuvuosikymmeninä rakennetut tehdasrakennukset. Niiden ympärille puunjalostusteollisuus on muodostanut suojaavan kuoren nykyaikaisine tuotantolaitoksineen.”</p> <p><i>Kuvat:</i> Laivanrakentajapatsas, Taipaleen vanha kanava, useita höyrylaivoja kanavassa, vesitorni</p> <p>”Vesireittien äärellä Varkaus on kauneimmillaan.” ”Virkisty Kämärillä”: ”Kämärin saari on säilynyt viheralueena keskellä kaupunkia, ja osa saarta onkin luonnonsuojelualuetta. Luonnonkauniilla Kämärillä on mukava astella hyvin hoidettua luontopolkua pitkin... Kämärin 3 kilometrin mittainen luontopolku kiertää Kämärin saarella Ämmänkosken ja Taipaleen kanavan välissä. Metsissä on niin puolukka-tyypin kuivahkoa kangasta kuin lehtojakin. Kämärillä kasvaa useita näillä seuduilla harvinaisia kasveja, kuten lehmusta, näsiää ja valkolehdokkia. Eläimistön erikoisuuksia ovat valkoselkätikka ja liito-orava. Koskissa on oma hyönteis- ja kalamaailmansa, ja ne piristävät omalta osaltaan väreä maisemaa...”</p> <p>”Kalastuslomalle kaupunkiin”: Pirtinvirran virkistyskalastusalue, Ämmänkoski</p> <p><i>Kuvat:</i> Koskikalastusta, laiva saaren poikki kaivetussa Haijun kanavassa, polku lehtimetsässä, Paul Wahl ja purjeveneitä satamassa, vanhojen tehdasrakennusten tornit, pienvenesatama ja taideteos lahdella, poutapilvitaivas, Varkaus teksti kukkaistutuksessa, vesistöä, jonka takana</p>

	<p>tehtaan piiput, purjevene, edessä kaisloja, poutapilvitaivas. Takkakansi: Purjeveneitä ja matkaveneitä sinisellä järvellä. Suomen kartta, jossa Varkaus ja etäisyyksiä muihin kaupunkeihin (Varkaus 2003)</p>
<p>Sosiaaliset / funktionaaliset elementit:</p> <p>Aktiveetit Ihmiset</p>	<p>”Tullaan tutuiksi”: ”Luonto muovasi meille vesistön kulkureitiksi, me rakensimme pienen ruukkiyhdyksunnan kansainväliseksi puun ja metallin osajaksi. <i>Kuva:</i> Varkaus teksti kukaistutuksena</p> <p>”Varkaudessa asutaan ja eletään lähellä vettä.” <i>Kuva:</i> Suihkulähde vettä, rantapuistoa, taustalla kerrostaloja.</p> <p>”Mahdollisuus yrittää tarjotaan kaikille. Tee työtä, nauti, opiskele, yritä, toimi ja viihdy osavassa joukossa.” <i>Kuva:</i> miehiä työhaalarissa suuren rummun sisällä.</p> <p>”Hyväntuulinen, leppoisaa Iltatori kokoaa tiistaisin varkautelaiset ja ”ulkomuolaiset” Piviönsaareen. Kaupankäyntiä vauhdittaa viihteellinen ohjelma.” <i>Kuva:</i> kaksi tyttöä syö jäätelöä.</p> <p>”Menneisyyden salat”: ”Tarinan mukaan joukko varkaita pakeni Savonlinnasta ja kätki varastamansa aarteen Varkausmäkeen. Toinen tapa selittää Varkaus -sanana alkuperää on lapinkielinen sana ”vuörka”, joka tarkoittaa kätköpaikkaa.”</p> <p>”Lupsakkaasti savoaesittain”: ”Varkaus on monelle jokapäiväistä elämää ja oikea asuinpaikka. Savolaisella lupsakkuudella hoituvat niin bisnekset maailmalle kuin yhteiselo naapureidenkin kanssa.”</p> <p><i>Kuva:</i> Mansikanmyyntiä torilla. ”Varkaus tarjoaa monipuolista koulutusta ja työtä kansainvälisissä yrityksissä” (Tulevaisuus) <i>Kuva:</i> Nuoria istuskelee katukiven reunalla. ”Savolaisiksi ei tulla vaan synnyttään.” (Nuoruus) <i>Kuva:</i> vauva isänsä sylissä. ”Iän myötä savolaisen tunnistaa jo kulkupelistäkin” (menopeli) <i>Kuva:</i> rullapotkurikilpailut</p> <p>”Taipaleen kanavan sulutukset ovat kiinnostava ohjelma numero – myös tiellä kulkeville. (sulutus)</p> <p><i>Kuva:</i> Taipaleen kanava. ”Veden vetovoimaa”: ”Kiinnostaako jännittävä kalastus kaupungin keskustassa ja virkistävät risteilyt lähivesillä? ”Varkaudessa voit olla aktiivinen tutkija, seikkailija ja elämysten metsästäjä. Katso pintaa syvemmälle niin löydät Kesä-Varkauden tarjoamat mahdollisuudet.” ”Risteilyt ovat olennainen osa Varkauden kesää” höyrylaiva. ”Veneile tai melo, suoda tai huopaa. Siltojen ja kanavien Varkaus on kesäinen vesitie luontoon.” melojia. ”Yksin tai porukalla – kalastamisen vetovoimaa ei voi vastustaa” mato-onkijoita.</p> <p>”Aika ennen ja nyt”: ”Museoista löydät Varkauden toimeliaan menneisyyden ja aktiivisen nykyhetken. Tutustu rauhassa!” ”Käynti Mekaanisen Musiikin ”Museossa” on ainutlaatuinen kokemus. <i>Kuva:</i> Mekaanisen musiikin museosta sisältä. Varkauden museossa luot kurkistuksen Varkauden historiaan. Varkauden taidemuseon ja kanavamuseon sekä Esa Pakarisen museon ja Työväenasuntomuseon esittelyt.</p> <p>”Kun kohdataan”: ”Varkaus-Sali on keskipisteenä kun eri teemat kokoavat ihmisiä yhteen. Konsertit ja kokoukset järjestetään Varkaudessa kokemuksella ja hyvällä palvelulla.”</p> <p>”Lasten Riemut”: ”Päästä itsesi ja lapsesi irti. Olkaa kaikki vekaroita ja nauttikaa tekemisen ilosta ja oivaltamisen riemusta.” Kuvia lapsista eri harrastuksissa, Vekara-Varkaus</p> <p>”Elämyksiä”: ”Onko ”se” suuri elämys sinulle 9,2 kg:n kuka veneistelusta, ratsastusretki, golfin putit ja swingit, erämaakahvit vai korkeatasoinen musiikkiesitys? Arjen pienet ilot ja hyvä olo säilyvät muistoina kauan.” (Varkaus 2000)</p>

JOENSUUN YLIOPISTON YHTEISKUNTATIEETEELLISIÄ JULKAISUJA UNIVERSITY OF JOENSUU, PUBLICATIONS IN SOCIAL SCIENCES

1. Hautamäki, Jarkko. Peruskoululaisten loogisen ajattelun mittaamisesta ja esiintymisestä. English abstract: The Measurement and Distribution of Piagetian Stages of Thinking in Finnish Comprehensive School. Joensuu 1984. 157 s.
2. Nyblom, Jukka. Comparisons of Tests for the Presence of Random Walk Coefficients in Two Simple Linear Models. Joensuu 1984. 18 pp.
3. Vartiainen, Perttu. Maantieteen konstituoitumisesta ihmistieteenä. English abstract: On the Constitution of Geography as a Human Science. Joensuu 1984. 590 s.
4. Saariluoma, Pertti. Essays on the Foundations of Cognitive Psychology. Joensuu 1985. 129 pp.
5. Eskelinen, Heikki. Sijainti ja tuotantorakenne riippuvuuksineen. Tutkimuksia aluetaloudellisesta integraatiosta. English abstract: Interdependencies in Location and Production Structure. Joensuu 1985. 73 s.
6. Hilpelä, Jyrki. Filosofia kritiikkinä. English abstract: Philosophy as Criticism. Joensuu 1986. 205 s.
7. Karjalainen, Pauli. Geodiversity as a Lived World: On the Geography of Existence. Joensuu 1986. 190 pp.
8. Paasi, Anssi. Neljä maakuntaa. Maantieteellinen tutkimus aluetietoisuuden kehittymisestä. English abstract: Four Provinces in Finland. A Geographical Study of the Development of Regional Consciousness. Joensuu 1986. 345 s.
9. Paasi, Anssi. The Institutionalization of Regions. Theory and Comparative Case Studies. Joensuu 1986. 36 pp.
10. Rätty, Hannu. Uhka vai uhri. Tutkimus mielisairauteen asennoitumisesta. English abstract: Threat or Victim. A Study of Attitudes toward Mental Illness. Joensuu 1987. 142 s.
11. Sabour, M'hammed. Homo Academicus Arabicus. Joensuu 1988. 329 pp.
12. Rannikko, Pertti. Metsätyö-pienviljelykylä. Tutkimus erään yhdyskuntatyyppin noususta ja tuhosta. Joensuu 1989. 114 s.
13. Ahponen, Pirkkoliisa. Kulttuuripolitiikka ja sen representaatiot. Tutkimus ylevän maallistumisesta. Joensuu 1991. 311 s.
14. Sabour, M'hammed (ed.). Liberté, Egalité, Fraternité. Bicentenaire de la Grande Révolution Française. Joensuu 1992. 246 s.
15. Häyrynen, Yrjö-Paavo & Perho, Hannu & Kuittinen, Matti & Silvonen, Jussi. Ilmapiiirit, kentät ja kulttuurit. Suomen korkeakoulu 1973-1989. Joensuu 1992. 151 s.
16. Turunen, Panu. Der unbefangene Blick: Mach, Husserl und die ursprüngliche Anschauung. Joensuu 1993. 169 s.
17. Koski, Leena. Tieteen tahtomana, yliopiston tekemänä. Yliopiston sisäiset symboliset järjestykset. Joensuu 1993. 201 s.
18. Pirttilä, Ilkka. Me ja maailman mallit. Tiedonsosiologian ydintä etsimässä. Joensuu 1993. 244 s.
19. Mjelde, Liv. Apprenticeship. From Practice to Theory and Back Again. Joensuu 1993. 308 pp.
20. Leiman, Mikael. Integrating the Vygotskian Theory of Sign-mediated Activity and the British Object Relations Theory. Joensuu 1994. 70 pp.
21. Puuronen, Vesa. Nuoret maailmansa tuottajina? Tutkimus nuorisososiologian metodologiasta ja nuorten keskusteluista. Joensuu 1995. 186 s.
22. Niemeläinen, Heikki. Essays on Labor Supply, Wage Formation and the Trade Union Fee. Joensuu 1995. 97 pp.
23. Hölttä, Seppo. Towards Self-regulative University. Joensuu 1995. 278 pp.
24. Kortelainen, Jarmo. Tehdasyhdyskunta talouden ja ympäristötietoisuuden murrosvaiheissa. Joensuu 1996. 155 s.
25. Hong, Jianzhong. Development of Verbal and Non-verbal Thinking. A Review and Re-analysis of Studies in Children of Six Nationalities on the Qinghai Plateau. Joensuu 1996. 159 pp.
26. Kekäle, Jouni. Leadership Cultures in Academic Department. Joensuu 1997. 253 pp.
27. Tammi, Timo. Essays on the Rationality of Experimentation in Economics. The Case of Preference Reversal Research. Joensuu 1997. 194 pp.
28. Moisseinen, Eija. Contingent Valuation. The Case of the Saimaa Seal. Joensuu 1997. 208 pp.
29. Jolkkonen, Arja. Paikan vaihto. Tutkimus irtisanomisuhan alaisten naisten työmarkkinastrategioista ja paikallisista työmarkkinoista. Joensuu 1998. 328 s.
30. Oksa, Jukka. Syrjäkylä muutoksessa. Joensuu 1998. 300 s.

31. Rätty, Tarmo. Efficient Facets, Influential Observations and Revisions of the Best Practice Boundary for DEA. Joensuu 1998. 141 pp.
32. Ilmonen, Kari. Kulttuuri alueen käyttövarana. Kulttuuripolitiikan hallitsevat ja marginaaliset diskurssit Keski-Pohjanmaalla. Joensuu 1998. 287 s.
33. Varis, Eira. Syrjäkylien murros Venäjän Karjalassa ja Unkarissa. Tutkimus post-sosialistisen maaseudun restrukturaatiosta ja resurssiyhdyskuntien selviytymisestä. Joensuu 1998. 286 s.
34. Vähämöttönen, Timo. Reframing Career Counselling in Terms of Counsellor-Client Negotiations. An Interpretive Study of Career Counselling Concepts and Practice. Joensuu 1998. 183 pp.
35. Komulainen, Katri. Kotihiiriä ja ihmisiä. Retorinen minä naisten koulutusta koskeissa elämäntokemuksissa. Joensuu 1998. 312 s.
36. Pyy, Ilkka. Paikallisvaltion loppu? Hyvinvointivaltion murros syrjäisessä kunnassa. Joensuu 1998. 287 s.
37. Susag, Chris. Finnish American Ethnicity as Measured by Collective Self Esteem. Joensuu 1999. 182 pp.
38. Aaltonen, Elli. Sosiaalitoimen johtaminen – byrokratiaa vai tulosjohtamista? Tutkimus sosiaalitoimen johtamisesta Suomessa 1950-luvulta 1990-luvun puoliväliin. English abstract: Management within Municipal Social Administration – Bureaucracy or Managing for Results? A Study of the Management of Municipal Social Administration in Finland from the 1950=s to the mid 1990=s. Joensuu 1999. 201 s.
39. Korhonen, Merja. Isyyden muutos. Keski-ikäisten miesten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. English abstract: The Change in Fatherhood. The Childhood Experiences of Middle-aged Men and Their Own Parenthood. Joensuu 1999. 292 s.
40. Tedre, Silva. Hoivan sanattomat sopimukset. Tutkimus vanhusten kotipalvelun työntekijöiden työstä. English abstract: The Unspoken Contracts in Social Care. A Case Study of Paid Workers in Finnish Municipal Home Help Services for the Elderly. Joensuu 1999. 188 s.
41. Kurvinen, Arja. Tilinteon aika. Tutkimus pankista työnsä menettävien naisten identiteetin uudelleen arvioinneista. Joensuu 1999. 357 s.
42. Koivuluhta, Merja. Ammatti-intressit ja ura. Pohjoiskarjalaisen ammattikoulutetun ikäluokan seuranta 1975 – 1991. English summary: Vocational Interests and Career. A Follow-up of a Vocationally Trained North Karelian Age Cohort from 1975–1991. Joensuu 1999. 381 s.
43. Westman, Anna Liisa. Under the Northern Lights. The Reflection of Gender on the Career of Women Managers in Finnish Municipalities. Tiivistelmä/Finnish abstract: Revontulten alla. Sukupuolen heijastumia naisten uraan ja työhön Suomen kunnissa. Tutkimus naisten urakehityksestä ja työstä johtajina Suomen kunnissa. Joensuu 2000. 460 pp.
44. Puhakka, Antero. Hoitoonohjaus hoitoon ohjatun silmin – subjektiivinen totuus ja sen tulkinta. English abstract: Referral to Treatment from the Point of View of the Referred: Interpreting Subjective Truth. Joensuu 2000. 264 s.
45. Puustinen, Raimo. Sign, Symptom and Interpretation. Medical Consultation in the Light of Mikhail Bakhtin's Semiotics. Tiivistelmä/Finnish abstract: Merkki, oire ja tulkinta – lääkärin vastaanotto Mihail Bahtinin semiotiikan valossa. Joensuu 2000. 79 pp.
46. Silvonen, Jussi. ”Tässä muuten hienossa näytelmässä.” – Työhön-ryhmät työttömän roolimutoksen tukijoina laadullisen analyysin valossa. English abstract: “In this otherwise so great play ...”. JOBS groups in Finland as supporter of the change in the job-seeker role of the unemployed. Joensuu 2000. 267 s.
47. Komonen, Katja. Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. English summary: In the margin of an education society? the social inclusion of adolescents who drop out of vocational education. Joensuu 2001. 304 s.
48. Leskinen, Pekka. Statistical methods for measuring preferences. Joensuu 2001. 113 pp.
49. Motola, Michael. Social Habitus and The Impact of Socio-cultural Factors on Vocational Behavior of Adolescents. A cross-national comparison of French and Finnish students. Tiivistelmä/Finnish abstract: Sosiaalinen habitus ja sosiokulttuuristen tekijöiden vaikutus nuorten ammatilliseen käyttäytymiseen. Suomalalaisten ja ranskalaisten opiskelijoiden vertailu. Joensuu 2001. 327 pp.
50. Lehtola, Ilkka. Palvelujen muutos ja syrjäkyläläisten arki. English abstract: Change of Services and Everyday Life in a Remote Village. Joensuu 2001. 233 s.
51. Vapaa vuori, Jukka. Dialoginen muutos ryhmäkeskusteluissa: työyhteisön jumi konsultiaation kohteena. English abstract: Dialogical change in staff group discussions: the ‘snag’ as target of consultation. Joensuu 2001. 214 s.

52. Kuittinen, Matti. Defensiivinen käyttäytyminen yhteistyön ja kommunikaation esteenä. Pienyrityksen tapaustutkimus. English abstract: Organisational defensive routines as obstacles of learning and communication: Case of a Family Company in Crisis. Joensuu 2001. 185 s.
53. Karttunen, Sari: Taiteilijan määrittely: refleksiivisyyden esteitä ja edellytyksiä taidepoliittisessa tutkimuksessa. English abstract: Defining an Artist: Obstacles and Requisites for Reflexivity in Art-Political Research. Joensuu 2002. 105 s.
54. Saqib, Omar Farooq. Currency Crises in Emerging Economies: Essays in International Macroeconomics. Joensuu 2002. 145 + VIII pp.
55. Oker-Blom, Max. Bakom rätten. En rättsekonomisk argumentationsmodell. Joensuu 2002. 311 s.
56. Sireni, Maarit. Tilansa tekijät. Tutkimus emännyydestä ja maatilasta naisen paikkana. English abstract: Gendered Identities and Place. A Study of Female Farmers. Joensuu 2002. 320 s.
57. Häyrynen, Simo. Kansakunnan ja maakunnan välissä. Pohjois-Karjalan alueyhteisön rakentuminen kulttuuripoliittisen edunvalvonnan keskus/periferia -suhteessa. English abstract: Between the Nation and Province. Constructing the regional community of North Karelia in the centre/periphery relation of cultural policy. Joensuu 2002. 314 s.
58. Kasanen, Kati. Lasten kykykäsitteet koulussa. English abstract: School Children's Notions of Ability. Joensuu 2003. 165 s.
59. Gasso, Chaltu Deressa. Breaking the Silence: Conceptions of Adolescents on Sexual Health Issues in Modernising Development Society: The Case of Nakamte High School, Ethiopia. Tiivistelmä/Finnish abstract: Hiljaisuutta murtaamassa. Nuorten käsitykset seksuaalisuudesta ja ehkäisystä modernisoituvassa kehitysmaassa: tapaustutkimus Nakamnten lukiosta, Etiopiasta. Joensuu 2003, 188 pp.
60. Huusko, Liisa. Sopiva tiimi. English abstract: A Suitable Team. Joensuu 2003. 302 s.
61. Moore, Erja. Pitkä opintie. Aikuisiällä suoritettu yliopistotutkinto ja koulutuksellisen elämäntien muutos. English abstract: Long Study Paths. Studying for a Degree at Adult Age and Change in Educational Life Course. Joensuu 2003. 212 s.
62. Kerkkänen, Paavo. Huumorintaju ja terveys itäsuomalaisten poliisien työssä 1995–1998. English abstract: Sense of Humor and Health of Finnish Policemen 1995–1998. Joensuu 2003, 190 s.
63. Hurskainen, Aimo. Hallintopäätöksen perustelemisesta. English abstract: On the importance of the presentation of reasons. Joensuu 2003, 374 s.
64. Lin, Chijien. Geberating Forest Stands with Spatio-Temporal Dependencies. Tiivistelmä/Finnish abstract: Tila-aika -riippuvien metsiköiden generointi. Joensuu 2003. 119 pp.
65. Muurinen, Raimo. Yksilöllisten kiinnostusten suora ja epäsuora mittaaminen GRIDillä. Kellyn teorian sovellus ammatinvalinnanohjauksessa. English abstract: Direct and indirect measurement of individual vocational interest using GRID: Applying Kelly's theory to career counseling. Joensuu 2004. 146 s.
66. Viitanen, Jari. Essays on Intemporal Consumption Behavior in Finland. Tiivistelmä: Esseitä intertemporaalisesta kulutuskäyttäytymisestä Suomessa. Joensuu 2004. 184 s.
67. Nevalainen, Jaana. Tilapelin tiedonpolitiikat. English abstract: The "space game" and the politics of knowledge: battling over changes in the urban centre. Joensuu 2004. 330 s.
68. Kovero, Seppo. ”Puhdas, soveltava ja empirinen”. Ferdinand Tönniesin ”erityisen sosiologian” järjestelmä. Mies, teoria ja tulkinnat. English abstract: "Pure, applied and empirical". Ferdinand Tönnies' system of sociology proper - Man, theory and interpretations. Joensuu 2004. 342 s.
69. Keinänen, Anssi. Tilastollinen analyysi rikostaloustieteessä: teoria ja käytäntö. English abstract. Statistical analysis of crime: theory and practise. Joensuu 2004. 279 s.
70. Palviainen, Simo. Uusi sopimuksellisuus ympäristöpolitiikan välineenä. Toimintatutkimus ympäristöhallinnon ja maaseudun kohtaamisesta. English abstract: The New Contractualization as an Environmental Policy Tool. An action research study about the Confrontation between Environmental Administration and Rural People. Joensuu 2004. 183 s.
71. Kotilainen, Juha. Boundaries for Ecological Modernisation. Scale, Place, Environment and the Forest Industry in the Russian-Finnish Borderlands. Tiivistelmä/Finnish abstract: Ekologisen modernisaation rajat. Skaala, paikka, ympäristö ja metsäteollisuus Luoteis-Venäjän rajaseudulla. Joensuu 2004. 188 pp.
72. Niutanen, Ville. Industrial Ecosystem Case Studies. The Potential of Material and Energy. Flow Roundput in Regional Waste Management. Tiivistelmä/ Finnish abstract: Teollisen ekosysteemin tapaustutkimuksia. Materiaalin ja energian kiertokulkumallin potentiaali alueellisessa jätehuollossa. Joensuu 2005. 176 pp.
73. Nyman, Jopi. Imagining Englishness. Essays on the Representation of National Identity in Modern British Culture. Joensuu 2005. 258 pp.

74. Siponen, Mikko T. Use of Universalizability Thesis in Computer Ethics: A Pragmatic Perspective. Joensuu 2005. 160 s.
75. Tonder, Mika. Anatomy of an Environmental Conflict. A Case Study of the Conservation of the Saimaa Ringed Seal. Joensuu 2005. 205 pp.
76. Roslakka, Juha. Luomutuotanto ja innovaation omaksuminen. Luonnonmukaisen tuotannon omaksumiseen Pohjois-Karjalassa vaikuttaneet sosiaaliset, spatiaaliset ja taloudelliset tekijät. English abstract: "Organic farming and the adoption of innovation. Social, spatial and economic factors contributing the farmers' decisions about the adoption of organic farming in North Karelia". Joensuu 2005. 136 s.
77. Soilevuo Grønnerød, Jarna. Miesten kesken, naisen silmin. Tutkijanaisen naistutkimuksia miesten välisistä suhteista. English abstract: "On relationships between men. Perspectives from women's studies and a woman researcher". Joensuu 2005. 143 s.
78. Kejonen, Martti. Kohtaavathan suoratkkin avaruudessa". Tapaustutkimus teollisen työpaikan henkilöstöryhmien puhetaivoista. Joensuu 2006. 335 s.
79. Kupiainen, Heikki. Savotta-Suomen synty, kukoistus ja hajoaminen. Talonpoikaisen maanomistuksen muutos ja elinkeinot Savossa ja Pohjois-Karjalassa 1850-2000. Joensuu 2007. 401 s.
80. Noongo, Emma Ndaendelao. The Implementation of Geographic Information Systems in Namibia. Joensuu 2007. 252 pp.
81. Puhakka, Riikka. Kansallispuistot murreksessa. Tutkimus luonnonsuojelun ja matkailun tavoitteiden kohtaamisesta. Joensuu 2007. 305 s.